

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**AFAD'IN AFET RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK VE BİLİNÇLENDİRME
FAALİYETLERİNİN ETKİNLİĞİ VE BİLİNEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar GÜRBÜZ

MAYIS – 2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**AFAD'IN AFET RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK VE BİLİNÇLENDİRME
FAALİYETLERİNİN ETKİNLİĞİ VE BİLİNEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar GÜRBÜZ

Tez Danışmanı: Doktor Öğretim Üyesi Abdullah UZUN

MAYIS – 2019

TRABZON

ONAY

Bahar GÜRBÜZ tarafından hazırlanan “AFAD’ın Afet Risk Yönetiminde Farkındalık ve Bilinçlendirme Faaliyetlerinin Etkinliği ve Bilinebilirliği Üzerine Bir Analiz” adlı bu Çalışma 19.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Tezli Yüksek Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı – Adı ve Soyadı	Görevi	Karar	Ret	
Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN	Başkan	☐	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah UZUN	Üye	☐	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Emrah FİRİDİN	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRME
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğu, ayrıca KTÜ – Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Bahar GÜRBÜZ

21. 05. 2019

ÖNSÖZ

Afetlerin uzun zamandır ne oldukları anlaşılmaya çalışılmış, bu doğrultuda önlemler alınmaya çabalanmış ve tüm bu yapılanlar ve süreçlerin sonunda afet konusunda yönetim gerçeği ortaya çıkmıştır. Çalışmada, bütünleşik afet yönetiminin bir evresi olan risk yönetiminden yola çıkılmış ve Trabzon ilinde afet yönetimi konusundaki paydaşların risk yönetiminde farkındalık ile ilgili yaptıkları, düşünceleri, farkındalık durumlarının araştırılmasına odaklanılmıştır. Çalışmada, afet paydaşlarının AFAD'ın risk yönetiminde farkındalık adına yaptıkları, bunların devamlılığı, kurumlar arası işbirliğiyle yapılan çalışmaları yeterlilik ve etkinlik açısından nasıl değerlendirdiklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın risk yönetiminde farkındalık için yaptıklarından yola çıkılarak bütünleşik afet yönetiminde afet risk farkındalığının paydaşlarca nasıl algılandığı, bu konuda ne yaptıkları, diğer kurumların ve özellikle AFAD'ın, diğer ülkelerin bu konuda ne yaptıklarını gözlemledikleri veya bildikleri, geçmişe göre günümüzü nasıl değerlendirdikleri, ne gibi eksiklikler gördükleri yapılan çalışmaların yeterliliği ve etkinliği hakkında ne düşündükleri hakkında analiz yapılmak istenmiştir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü, KTÜ AKUT Öğrenci Kulübü, Jeoloji Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi, Jeofizik Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi, Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı, Türk Kızılay Trabzon Yerel Afet Yönetim Şefliği, AKUT Arama Kurtarma Derneği, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Trabzon İl Defterdarlığı, Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi, İLBANK Trabzon Bölge Müdürlüğü, TRT Trabzon Müdürlüğü, Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti., Devlet Su İşleri Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü ve UMKE'den araştırmaya katılan katılımcılara teşekkür ederim. Yüksek lisans süresinde desteğini, sabrını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah UZUN'a, samimiyetle yardımını esirmeyen Dr. Öğr. Üyesi Emrah FİRİDİN'e, araştırmanın yöntem kısmında nezaketle yardımını esirgemeyen Dr. Gülmelek DOĞANAY'a teşekkür ederim.

Varlıklarıyla mutlu eden, her zaman yanımda olup beni destekleyen değerli ailem, annem Yüksel GÜRBÜZ'e, babam Cengiz GÜRBÜZ'e ve teknik konularda yardımını esirgemeyen en değerli arkadaşım, sevgili kardeşim İnş. Yük. Müh. ve Jeo. Müh. H. Ebru GÜRBÜZ'e teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Bahar GÜRBÜZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AFET YÖNETİMİ VE TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ.....	3
1.1. Afet.....	4
1.1.1. Afet Türleri.....	6
1.2. Tehlike.....	8
1.3. Risk ve Yönetimi.....	8
1.4. Kriz ve Yönetimi.....	9
1.5. Acil Durum ve Yönetimi	11
1.6. Afet Yönetimi	11
1.7. Dünya’da ve Türkiye’de Afet Yönetimi	12
1.7.1. Dünya’da Afetler ve Afet Yönetimi	13
1.7.2. Türkiye’de Afetler ve Afet Yönetimi.....	19
1.7.2.1. Türkiye’de Afetler	20
1.7.2.2. Türkiye’de Afet Yönetiminin Gelişimi.....	28
1.7.2.2.1. 1944 Yılı Öncesi Çalışmalar	29
1.7.2.2.2. 1944-1958 Aralığında Yapılan Çalışmalar	30
1.7.2.2.3. 1958-1999 Aralığında Yapılan Çalışmalar	31
1.7.2.2.4. 1999 Yılı Sonrasında Yapılan Çalışmalar	32
1.7.2.3. Türkiye’de Tarihsel Olarak Afet Yönetimi ile İlgili İdari Yapı	35
1.7.2.3.1. 2009 Öncesi Yapılanma.....	35
1.7.2.3.1.1. Merkezi Düzeyde İdari Yapılanma	36
1.7.2.3.1.2. İl Düzeyinde İdari Yapılanma	38
1.7.2.3.2. 2009 Sonrası Mevcut Yapılanma	38

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİMİNDE RİSK YÖNETİMİ VE RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK VE FARKINDALIK YARATMA.....	40
2.1. Bütünleşik Afet Yönetiminde Risk Yönetimi	40
2.1.1. Afet Yönetimi Yaklaşımları	41
2.1.2. Bütünleşik Afet Yönetimi Aşamaları.....	45
2.1.2.1. Risk ve Zarar Azaltma/ Zararların Azaltılması/ Sakınım Aşaması	46
2.1.2.2. Hazırlık Aşaması	47
2.1.2.3. Müdahale Aşaması	49
2.1.2.4. İyileştirme Aşaması	50
2.1.3. Risk Yönetimi.....	51
2.1.4. Risk Yönetiminde Farkındalık.....	54
2.1.5. Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları	58
2.1.5.1. AFAD'ın Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları	59
2.1.5.1.1. AFAD'ın Afet Risk Yönetimi Konusundaki Farkındalıkla İlgili Eğitim Çalışmaları	62
2.1.5.1.1.1. AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi) 62	
2.1.5.1.1.2. AFAD Deprem Simülasyon Merkezi	63
2.1.5.1.1.3. Afet Farkındalık Merkezi (AFM).....	63
2.1.5.1.1.4. Afete Hazır Türkiye Projesi.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE AFET RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK KONUSUNUN VE AFAD'IN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	66
3.1. Araştırma	66
3.2. Materyal ve Yöntem	67
3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları ve Analizi	70
3.3.1. Araştırmanın Veri Kaynakları	70
3.3.2. Verilerin Analizi	72
3.4. Araştırmanın Bulguları	73
3.4.1. Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Konusu ve Eğitim	73
3.4.1.1. Konuya Dair Verilmesi Gereken Eğitimin İçeriği.....	77
3.4.2. Türkiye'de Afet ile İlgili Kurumlar ve AFAD Temelinde Afet Risk Yönetiminde Farkındalık için Yapılanlara Bakış Açısı	78
3.4.2.1. AFAD'ın Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları.....	79

3.4.2.2. AFAD'ın Afet Risk Yönetimi Konusundaki Farkındalıkla İlgili Eğitim Çalışmaları.....	81
3.4.2.2.1. AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi)	82
3.4.2.2.2. AFAD Deprem Simülasyon Merkezi	82
3.4.2.2.3. Afet Farkındalık Merkezi (AFM).....	82
3.4.2.3. AFAD'ın Bilinenleri.....	83
3.4.2.3.1. Afete Hazır Türkiye Projesi	83
3.4.2.3.2. Türkiye Afet Planı (TAMP).....	85
3.4.2.3.3. Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES).....	85
3.4.2.4. Yapılanların Yeterliliği ve Etkinliği Konusu	86
3.4.2.4.1. Olumlu Değerlendirmeler	86
3.4.2.4.2. Görülen Eksiklikler	88
3.4.2.4.2.1. Risk Yönetimine Önem Verilmemesi.....	88
3.4.2.4.2.2. Kurumsal Problemler	90
3.4.2.4.2.3. Personel Problemleri	91
3.4.2.4.2.3. Eğitim Problemleri	92
3.4.2.4.2.4. Davranışsal ve Etik Problemler	94
3.4.2.4.3. Yeterli ve Etkin Bulunmaması Konusundaki Öneriler	100
3.4.3. Türkiye ve Diğer Ülkeler Açısından Afet Risk Yönetiminde Farkındalığa Bakış Açısı Türkiye'nin Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Açısından Geçmiş ve Günümüz Kıyası	103
3.4.4. Afet Risk Yönetimi Açısından Öngörülen Hedefler	104
3.4.4.1. Hedef Kitlenin Belirlenmesi ve İletişim/Erişim Biçimi.....	105
3.4.4.2. Hedef Kitleye Ulaşması Gerekenler	106
3.4.5. Hedef Kitlenin Konuya Dair Bilgisi	107
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	112
EKLER.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	134

ÖZET

Dünya tarihine bakıldığında yaşanan en büyük sorunlardan biri afetlerdir. Bu yüzden insanlar, devletler yani bu durumdan etkilenenler bu konuda hep çözüm aramışlardır. Geçmişte pek çok yaklaşım benimsense de günümüz için yetersiz ve etkin olmadıkları görülmüştür. Bu sebeple modern afet yönetimi yaklaşımları geliştirilmiştir. Modern yaklaşımlar afet öncesinin ve bu dönemdeki çalışmaların önemli ve faydalı olduğunu fark etmişlerdir. Dolayısıyla afet öncesi döneme önem vermeye başlamışlardır. Bu modern yaklaşımlardan bir tanesi de Bütünleşik Afet Yönetimi yaklaşımıdır. Bütünleşik afet yönetimi yaklaşımı iki evreye ayrılmaktadır. Bunlar afet öncesi dönem yani risk yönetimi ve afet anı ile afet sonrasını içeren kriz yönetimidir. Araştırmada, Trabzon ilinde bütünleşik afet yönetiminin ilkelerinden olan yönetim doğrultusunda afet paydaşlarıyla görüşülmüştür. Araştırmanın amacı, afet paydaşlarının risk yönetiminde farkındalık adına yaptıkları, bunların devamlılığı, AFAD'a nasıl baktıkları ve hakkında ne bildikleri, kurumlar arası işbirliğiyle bunu nasıl değerlendirdiklerinin yeterliliği ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme, doküman analizi ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler 35 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yazıya çevrilmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Doküman analizinde T. C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının resmi web sitesi incelenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda afet risk yönetiminde farkındalık konusunda çalışmaların genellikle afet sonrasıyla ilgili olduğu, konuyla ilgili farkındalık ve bilgilerinin yüksek olmadığı görülmüştür. Ayrıca bu konuda kendilerinin de mevcut durumu yeterli bulmadıkları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet Risk Yönetimi, Farkındalık, Görüşme Tekniği, AFAD

ABSTRACT

Disasters are one of the biggest problems in world history. For this reason, people, states, namely those affected by this situation, have always sought solutions. Although many approaches have been adopted in the past, they have been seen as inadequate and ineffective for today. Therefore, modern disaster management approaches have been developed. Modern approaches have realized that pre-disaster and studies in this period are important and beneficial. Therefore, they have started to give importance to pre-disaster period. One of these modern approaches is the Integrated Disaster Management approach. Integrated disaster management approach is divided into two phases. These are the pre-disaster period, namely risk management and crisis management, which includes after-disaster and during disaster. In the study, disaster stakeholders were interviewed in the direction of governance which is one of the principles of integrated disaster management in Trabzon province. The aim of the research is to examine and evaluate the efficiency and effectiveness of disaster stakeholders in the awareness of risk management, their continuity, how they observe AFAD and what they know about it, how they evaluate it through inter-agency cooperation.

In the study, semi-structured interview, document analysis and observation techniques of qualitative research methods were used. The interviews were conducted with 35 people. The interviews were made into text and subjected to content analysis. In the document analysis, the official web site of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Turkey, Disaster and Emergency Management Department was examined.

As a result of the research, it was observed that studies on awareness about disaster risk management are usually related to after the disaster and their awareness and knowledge about the subject is not high. In addition, it was observed that they did not find the current situation sufficient.

Keywords: Disaster Risk Management, Awareness, Interview Technique, AFAD

TABLULAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Dünyada Görülen Afetler.....	19
2	Türkiye’de Afet Yönetimi ve Gelişimi (1509-2011 Dönemi).....	29
3	Afet Yönetimi Anlayışındaki Gelişmeler	41
4	Afet Yönetimi Yaklaşımlarının Karşılaştırması.....	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Doğal Afet Tasnifi.....	7
2	Risk Yönetiminin Gelişim Süreci.....	9
3	1980-2017 Arasında Meydana Gelen Afetlerde Yıllık Ölüm Oranı Endeksi	14
4	Türkiye Afete Maruz Kalmış Yerleşim Yerleri Haritası (1950-2008)	21
5	Türkiye Afet Haritası.....	22
6	Türkiye Deprem Tehlike Haritası.....	23
7	Türkiye'nin Afetselliği Haritası	23
8	Sera Gazı Etkisi.....	26
9	İklim Değişikliği Oluşumu ve Etkileri.....	27
10	İklim Değişikliği, Afetlerle Birlikte İklim Değişikliğine Uyum ve Afet Risklerini Azaltma Çalışmaları Arasındaki İlişkiler.....	27
11	Türkiye'de Afet Yönetiminin Dönemsel Sınıflandırma Şeması	28
12	AFAD Teşkilat Şeması	39
13	Afet Yönetiminin Aşamaları	46
14	Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminin Evreleri.....	54

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB-IPA	: T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi ve Afet ve Acil Durum Yönetim Sisteminin Geliştirilmesi Projesi
ADS	: Acil Durum Servisleri
AFAD	: T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFADEM	: Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi
AFEM	: Avrupa Doğal Afetler Eğitim Merkezi
AFM	: Afet Farkındalık Merkezi
AHATES	: Afete Hazır Türkiye Eğitimleri
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
AYDES	: Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi
BAY	: Bütünleşik Afet Yönetimi
BM	: Birleşmiş Milletler
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
Çev.	: Çeviren
DE-SE-YA	: Deprem-Seylap-Yangın
DSİ	: Devlet Su İşleri
Ed.	: Editör
EM-DAT	: Emergency Events Database - Acil Durum Veritabanı
FEMA	: Federal Acil Durum Ajansı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HÇEP/HFA	: Hyogo Çerçeve Eylem Planı
INSARAG	: Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu
İKAS	: Bütünleşik İkaz Alarm Sistemi Projesi
JICA	: Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı
KAGEP	: AFAD'dan Destek Talep Eden Ülkelerde, Afet Yönetim Sistemlerinin Geliştirilmesi ve Afete Hazırlık ve Risk Azaltmaya Yönelik Faaliyetlerin Gerçekleştirilmesi
KBRN	: Kimyasal-Biyolojik-Radyolojik-Nükleer
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde
M	: Mükerrer

MAY	: Modern Afet Yönetimi
PDF	: Portable Document Format/Taşınabilir Belge Biçimi
RG	: Resmi Gazete
San. Tic. Ltd. Şti.	: Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TAY	: Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü
TAYSB	: Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TV	: Televizyon
UDSEP	: Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı
UMKE	: Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri
UNISDR	: Afet Azaltma Birleşmiş Milletler Uluslararası Stratejisi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
WCDDR	: Üçüncü BM Dünya Konferansı

GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşundan beri dünya üzerinde insanın kendini tehdit eden pek çok yıkım, felaket yaşanmıştır. Bu yaşanan afet olayları yaşamın devamlılığı, zarar görebilirliğin azaltılması, dirençliliğin arttırılması noktasında tarihte çeşitli tedbirlerin alınmasına neden olmuştur. Bu Nil Nehri'nin taşmasının hesaplanması gibi afeti anlama, önleme, tedbirlerinden günümüz erken uyarı sistemlerine uzanan bir yelpazedir. Bu da afetlerin yönetilmesinin gerekliliği gerçeği demektir. Dolayısıyla afetlerin yönetilmesi gerekliliğinin sonucu çeşitli afet yönetim yaklaşımlarını beraberinde getirmiştir. Bunlar klasik ve modern afet yaklaşımlarıdır. Uzun süre uygulanmış, yetersizliği ve etkinliği noktasında eksiklikler görülmüş olan klasik yaklaşım afet anı ve sonrasına odaklanır, müdahale ve iyileştirme aşamalarıyla ilgilidir, dolayısıyla yara sarma politikası güder. Bu yaklaşımın yetmemesi geçerliğini yitirmesine neden olmuş ve modern afet yönetimi yaklaşımlarının ortaya çıkışına sebebiyet vermiştir. Süreçleri bütünüyle ele alan afet öncesinin önemini kavradığı için afet öncesine yani risk yönetimine önem veren, yönetim yaklaşımını ilke edinmiş bir sistem olan Bütünleşik Afet Yönetimi Yaklaşımı da bu modern yaklaşımlardandır.

Risk yönetiminin afetlerde başarılı olmasını sağlayacak olan birçok unsur vardır. Bu unsurlardan bir tanesi de farkındalık oluşturmak veya farkındalık yaratmaktır. Çalışmanın konusu, T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın risk yönetiminde farkındalık için yaptıklarından yola çıkılarak Trabzon ilinde afet yönetimindeki paydaşların risk yönetiminde farkındalık ile ilgili yaptıkları, düşünceleri, farkındalık durumlarının araştırılmasıdır. Çalışmanın amacı, afet paydaşlarının risk yönetiminde farkındalık adına yaptıkları, bunların devamlılığı, kurumlar arası işbirliğiyle bunu nasıl değerlendirdiklerinin yeterliliği ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Çalışmada, Bütünleşik afet yönetiminde afet risk farkındalığının paydaşlarca nasıl algılandığı, bu konuda ne yaptıkları, diğer kurumların ve özellikle AFAD'ın, diğer ülkelerin bu konuda ne yaptıklarını gözlemledikleri veya bildikleri, geçmişe göre günümüzü nasıl değerlendirdikleri, ne gibi eksiklikler gördükleri yapılan çalışmaların yeterliliği ve etkinliği hakkında ne düşündükleri hakkında analiz yapılmak istenmiştir.

Çalışmada bütünleşik afet yönetiminin ilkelerinden olan yönetim ilkesi dikkate alınarak bütün paydaşlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilgili sivil toplum kuruluşlarına, merkezi yönetimin taşradaki yapılarına, yerel yönetim kuruluşlarına, hizmet yönünden yerinden yönetimlere ve özel sektörden bazı kuruluşlara vb. ulaşılmış ve buradaki ilgililerle nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan ilgililer merkezi kurumların taşra teşkilatları, yerel yönetimler, STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşları), hizmet

yönünden yerel kuruluşlar, özel sektör kuruluşlarının bazılarının personel, gönüllü ve yetkililerinden oluşmaktadır. Ayrıca yine araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden olan gözlem ve doküman inceleme yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem verileri ise Mühendislik Jeolojisi Derneği ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü tarafından düzenlenen sempozyuma, 12 Nisan 2018 tarihli Afet Bilinci Eğitim Programına (AHATES Eğitimleri Hk.) katılımcı gözlemci olarak, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiyesi 12.04.2018 tarihli çocuklar için düzenlenen itfaiye gezisine katılımsız gözlemci olarak dâhil olunarak elde edilmiştir. Doküman analizleri T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının sitesi ve çıkarmış olduğu broşürler ve verdiği Afet Bilinci 1 Eğitimi slayt gösterisi incelenerek elde edilmiştir.

Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Bakanlığının izin talep etmesi ve bu izin için üniversiteden kurul etik raporu istemesi dolayısıyla görüşme sağlanamamıştır. Kolluk kuvvetlere görüşme talebi bildirilmiş fakat olumlu bir yanıt alınamamıştır. Ayrıca 50 kişiyle görüşme yapılmış ve bu katılımcıların bir bölümü ne isim ne de görüşmeleri konusunda çalışmada yer almak istemedikleri için çalışmaya hiçbir şekilde dâhil edilmemişlerdir. Burada değinilmesi gereken başka bir konu da email ve yazıyla geri dönen katılımcılarda derinlemesine mülakat ve gözlem konusunda sınırlılıkların mevcut olmasıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde afet yönetimi, Türkiye’de ve dünyada afet yönetimi konusunda kavramsal ve kuramsal çerçeve açıklanmıştır. Daha sonra ikinci bölümde bütünleşik afet yönetiminde risk yönetimi ve risk yönetiminde farkındalık ve farkındalık yaratma konuları ile AFAD’ın konuyla ilgili projeleri, çalışmaları vb. açıklanmıştır. Üçüncü ve son bölümdeyse Türkiye’de kurumların afet risk yönetiminde farkındalık konusunda durumu Trabzon örneği üzerinden incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AFET YÖNETİMİ VE TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİMİ

Afetler insanlık tarihiyle yaşittirler. Yani yerküre afet olarak nitelendirilen pek çok olayı çok uzun süreden beridir yaşamaktadır. Dolayısıyla bu olaylar insanın dünya üzerindeki varlığından önce de varlığından sonra da dünya üstünde büyük izler bırakmışlardır (Güngör, t.y.:1).

Milyonlarca can kaybına neden olan doğa olaylarının günümüze bakıldığında (başta küresel iklim değişikliği ve yanlış yapılaşma olmak üzere birçok nedenden dolayı) şiddetleri, sayıları ve etkili oldukları süreler hızla ve katlanarak artmaktadır (Tanyaş vd., 2013:xi). “Afetler, insanların yaşamını olumsuz etkileyen, kargaşa ve karışıklık doğuran, fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplara neden olan olaylardır” (Aktel ve Çağlar, 2007:147). Başka bir ifadeyle “Afet, merkezinde insan olan sosyal, ekonomik, teknik, çevresel ve siyasal boyutları olan bir olgudur” (Kadioğlu, 2011:39-40).

Dünya tarihine bakıldığında dünyanın başlangıç zamanlarında oluşan meteor yağmurları küresel buzul dönemleri bu afetlerin bazılarıdır (Güngör, t.y.:1). Yani dünyanın geçmişten günümüze yaşadığı bu iklim değişiklikleri ve bu süreçte dünya oluşumunun erken dönemlerinde yaşanan bu iklim değişikliğinin Dünyanın yaklaşık 4,6 milyar yıllık geçmişinde volkanizma, dünyanın yörüngesel hareketleri, güneşin uzaya yaydığı enerji miktarı, atmosferin bileşimindeki değişiklikler (Cesur, t.y.:17) gibi doğal faaliyetler sonucunda oluştuğu ve bunların iklim döngüleri olduğu, dolayısıyla da bu döngülerin doğal süreçler olduğu görülmektedir. Oysa 1800'lü yıllara gelindiğinde yani “Sanayi Devrimi'nin gerçekleştiği ve insanların yoğun bir şekilde kömür, petrol gibi fosil yakıtları tüketmeye başladığı 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren doğal sistemler üzerindeki insan etkisi küresel boyutlara ulaşmıştır” (t.y.:17). Bu durum da afetlerin verdiği zararın boyutunu değiştirmiş ve üzerinde durulması gereken önemli bir konu haline almasına neden olmuştur. EM-DAT (Emergency Events Database/Acil Durum Veri Tabanı), “1900'den günümüze kadar dünyadaki 22.000'den fazla kitlesel felaketin oluşumu ve etkileri hakkında temel verileri içermektedir.” (<http://www.emdat.be>). Bu arşive bakıldığında 1900'den günümüze dünyanın çeşitli bölgelerinde pek çok afete rastlanmaktadır. Başlangıçta yaşanan bu olaylar daha az zararlıyken günümüz için bunu söylemek zordur. Nedeni ise insan faktörüdür. Böylece, “Tarla açmak için ormanların yok edilmesi, akarsu yataklarına müdahale, yanlış yerlere yapılan yerleşim yerleri kısa süre içinde insanı da afetlerden etkilenen canlılar arasında sokmuştur.” (Güngör, t.y.:1).

Çeşitli şekillerde tezahür etmekte olan afetler, yine çok çeşitli alanlarda da zararları doğurmaktadırlar. Afetlerin neden oldukları pek çok durum da söz konusudur. Örneğin, Afetlerin olması insanlığın afetlere karşı mücadelesini de beraberinde getirirken, bilimin de gelişmesine katkı sağlamış; göçlere neden olarak nüfus hareketliliğine, siyasi ve etnik haritaların değişmesine de neden olmuşlardır (Murat Koyuncu ve Serhat Koyuncu, 2016:378). Yine afetlerin ülkeleri etkileme düzeylerinde de çeşitli faktörler nedeniyle farklılıklar söz konusu olmaktadır. Buna başlıca etkenlerden birisi de ülkelerin gelişmişlik düzeyidir. Ülkelerin ekonomik olarak gelişmişlik düzeyi arttıkça doğal afetler sonucu meydana gelecek olan olumsuzluklardan gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerin etkilenme derecesi yani hasar görülebilirliği azalmaktadır (Koçak, 2010:354). Bunlara daha fazla örnek verilebilir.

Meydana gelen afetlerin etki alanları da bölgesel, ulusal veya küresel olarak değişiklik göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken her doğal olayın afet olarak değerlendirilememesi ve afet denilen şeyin çok boyutlu bir konu olmasıdır.

1.1. Afet

EM-DAT'a göre (<https://www.emdat.be/Glossary>) afet, yerel kapasiteyi altüst eden ya da dış yardım için ulusal ya da uluslararası düzeyde bir talep yapılmasını gerektiren durum ya da olay; büyük hasar, yıkım ve insan ıstırapına neden olan beklenmedik ve çoğu zaman ani bir olay olarak tanımlanmakta ve devamında sıklıkla doğadan kaynaklansa da, afetler insan kaynaklı olabilir, vurgusu yapılmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) tanımında ise afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014:23) olduğu şeklinde ifadesini bulmaktadır. AFAD'ın çıkardığı Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğündeki (2014:9) terim açıklamaları ile mevzuattaki karşılıkları arasında bir farklılık olması durumunda mevzuatın dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla 5902 sayılı 2009 tarihli Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun m.2/b'ye göre "Afet: Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar" olarak tanımlanmıştır. 1377 numaralı 2011 tarihli Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği de aynı şekilde afeti tanımlamaktadır Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu (2014:100) da benzer bir tanım vermektedir.¹

Afetler sonuçları itibariyle zaman içerisinde önemini arttırarak devletler, kurum-kuruluşlar gibi organizasyonların gündemlerini meşgul etmektedir. Uluslararası kuruluşlar da afetler konusuna önem vermekte ve bu konuda çalışmalar yapmaktadırlar. Örneğin, Birleşmiş Milletler (BM) afeti

---

¹ Yine bu rapora göre "Afetler mevzuatımızda; 'Genel hayata etkinlik' kavramı ile ifadesini bulmuş ve bu konuda bir yönetmelik çıkarılmıştır."(2014:100). Bahsedilen yönetmelik 21.09.1968'de Resmi Gazetede yayınlanan Resmi Gazete sayısı 13007 olan Afetlerin Genel Hayata Etkiliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik'tir.

insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya sekteye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen her çeşit doğal, teknolojik ya da insan kökenli olayların tümü (Ababa, 2007.:s.y.) şeklinde tanımlamaktadır.

Doğal bir tehlike sadece kırılgan ve savunmasız insan nüfusunu etkilediği zaman afete dönüşür, bu nedenle afetlerin ortaya çıkışı ve kapsamı üç temel değişkene bağlıdır: tehlike (depremler, tayfunlar veya volkanik patlamalar gibi doğal olaylar); maruz kalma (yapılar, binalar, insanlar ve risk altındaki diğer kuruluşlar); ve hasar görülebilirlik (zarar görme eğilimi) (Uitto, 1998:7).

Pek çok kaynakta farklı afet tanımları bulmak mümkündür. Ama bu afet tanımlarının bazı ortak noktaları bulunmaktadır. Afetlerin hangi kaynaktan, ne şekilde çıktığı fark etmeksizin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2003:3-4'den aktaran Altay, 2016:149-150):

- Toplumlarda ve insan yerleşimlerinde kayıplar ortaya çıkarır; şaşkınlık, panik ve şok gibi psikolojik sorunlara; yaralanma, sakatlanma ve ölüm gibi daha büyük sorunlara neden olur; salgın hastalıklar ve bulaşıcı hastalıklara yol açar,
- İnsan aktivitelerini bozarak, sekteye uğratarak yerleşim birimlerini etkiler; sosyal altyapıda tahribat yaratır;
- Devletin bölgeye yönelik tasarladığı yatırımları geciktirir,
- Bireyler/ toplumlar üzerinde yarattığı olumsuzlukların etkileri günler, aylar hatta bazen yıllar sonra sona erebilmekte ayrıca bunlar fiziksel, psikolojik ve sosyal nitelikte olabilmektedir,
- Belirli bir yerde afet olduğunda genel olarak bölgenin kendi imkânlarıyla “çözüm” bulunamamaktadır ve dışarıdan yardım gelmektedir,
- Nüfus artışının fazla olduğu yerlerde nüfus artışı ile afetler arasında doğrusal bir bağlantı vardır,
- Afet olaylarının çoğu özellikle az gelişmiş ülkeler açısından ülkenin kendi varlıklarıyla başa çıkabilmesi noktasında gerekli bilgi, kaynak ve donanıma haiz olamadığı; fakat ulus üstü işbirliğiyle üstesinden gelebildiği küresel boyutta tehlike niteliği taşımaktadır,
- Afetlerin az gelişmiş ülkelerde neden olduğu can ve mal kayıpları, gelişmiş ülkelere nazaran daha çoktur,
- Geçmişte gerçekleşmiş bir afet, aynı şiddetle günümüzde gerçekleştiğinde neden olduğu can ve mal kayıpları, geçmişe oranla çok daha fazla olmaktadır.

Dünyadaki doğa kaynaklı olgular yanında teknolojik, sosyolojik, ekonomik, politik, askeri değişimlerin de etkisiyle farklı nitelikte afet olayları meydana gelmekte; sayı ve şiddet yönüyle artarak çeşitlenmekte; ayrıca insanlar, yaşadıkları bölgelerde yeni doğal afet tipleriyle karşılaşmaktadır (Toprak Karaman, 2016a:1). Ülkeden ülkeye de doğal afetlerin türleri ve önem

dereceleri değişmektedir (Tanyaş vd., 2013:xi). Başka bir ifadeyle afetler geçmişte olduğu gibi günümüzde de yaşandığı alanlarda ortaya çıkardığı durumlar ve yaşanan olaylarda ortaya çıkan benzerlikler ile zaman zaman tekrar yaşanmaktadır. Fakat afetlerin etkileri her yerde aynı olmamaktadır. Bunun nedenleri ise afetlerin meydana geliş sıklığının farklı olması, insanların yaşadıkları bu olaylardan çıkardığı sonuçlar ve günümüzde meydana gelen afetlere insan kaynaklı afetlerin de katılmasıdır. Dolayısıyla burada dikkat edilmesi gereken afetlerin etkilerini neyin değiştirdiği, büyüklerini neyin belirlediği ve büyüklüğüne etki eden faktörlerdir. Afetin büyüklüğü doğal ve insan aktiviteleri sonucunda değişmektedir. Doğal kökenli olanlar olayın fiziksel büyüklüğü gibi nedenlerden etkilenirken, insan kaynaklı olanlarda ise fakirlik, gelişme düzeyinin düşük olması, nüfusun hızlı arması, kentleşmenin denetimsiz ve plansız şekilde artışı, orman tahribatı, halkın afet kültürünün ve bilincinin düşük olması gibi unsurlardan etkilenmektedir. Buradan hareketle insan faktörünün afetlerin doğuşunda ve afetin büyüklüğünde ne kadar büyük bir rolünün olduğu görülebilir.

İnsanın zaman içerisinde doğayla ilişkisinde doğayı kontrol etmek istemesine paralel olarak mekânla da ilişkisinde değişimler olmuştur. Bu da riskin, tehlikenin de değişmesiyle sonuçlanmış ve insan faktörü afetlerden ayrı tutulamaz bir hal almış, hatta insan başlı başına dikkate değer unsur olmuştur. Öyle ki ortaya doğal afetler yanında kentleşme ve sanayileşmeyle beraber yeni bir afet türü olarak “İnsan yapımı afetler (man-made disasters, insan kaynaklı afetler, yapay afetler)” ortaya çıkmıştır. İnsan böylece hem afeti etkileyen hem de afetten etkilenen başrol konumuna gelmiştir. Ayrıca afetlerin oluşum sıklığındaki artış da bu durumu zaman içerisinde daha önemli hale getirmektedir.

Afetler çeşitli şekillerde sınıflandırılırlar: oluş sürelerine göre, kaynaklarına göre... Kaynaklarına göre sınıflandırmaya bakılırsa: doğal afet, insan kaynaklı afet, teknolojik afet şeklinde ayrılabilir. Afetlerin çeşitliliğine ve her geçen gün yenisinin eklenmesine rağmen afetler temelde EM-DAT tasnifine göre doğal afetler ve teknolojik afetler olarak ikiye, AFAD’a göre bunlara bir tane daha eklenerek (insan kaynaklı afetler) üçe ayrılmaktadırlar.

1.1.1. Afet Türleri

AFAD’ın afet tasnifine göre doğal, insan kaynaklı ve teknolojik afetler aşağıda sırasıyla tanımlanmıştır:

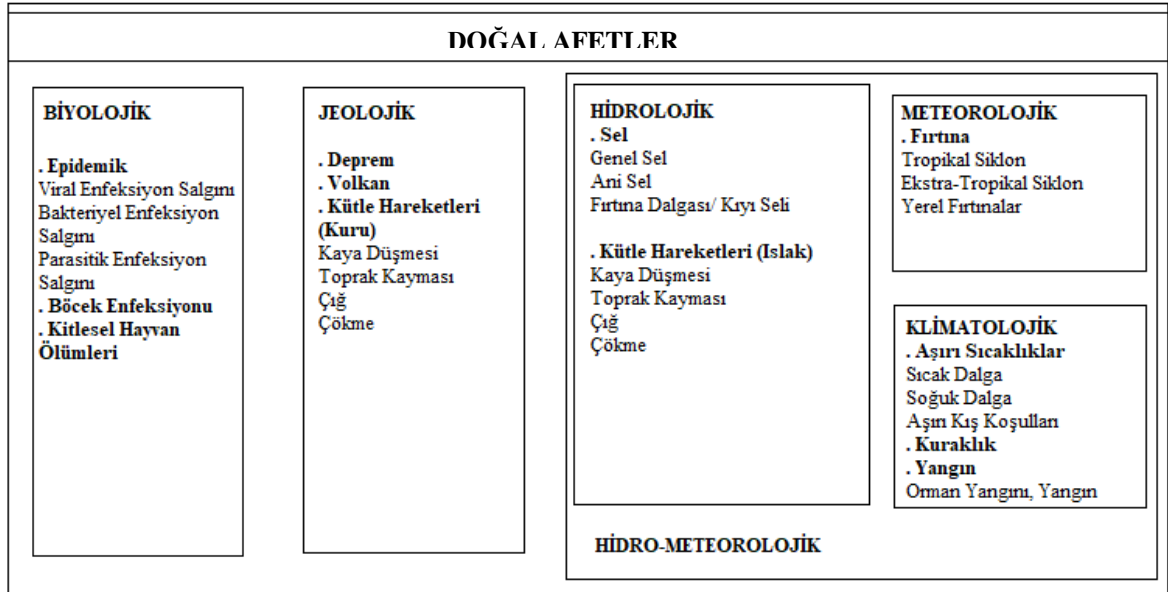
Doğal Afet/Doğal Kaynaklı Afet: Oluşumu engellenemeyen deprem, sel, kuraklık, çığ, fırtına, dolu, göktaşı düşmesi vb. gibi jeolojik, meteorolojik, klimatolojik, biyolojik, kaynağı dünya dışında olan vb. tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının neticelerine verilen genel isimdir (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014:64, Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014:107).

İnsan Kaynaklı Afet de siyasal unsurlar ve insan faaliyetlerinin etkin olduğu savaşlar, terör eylemleri, büyük göçler, endüstriyel kazalar gibi olaylar ve bunların neden olduğu sonuçların tümü (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014: 91, Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu, 2014:110) olarak ifade edilmektedir.

Teknolojik Afet/Teknoloji Kaynaklı Afet kavramı ise doğa kaynaklı afetlerin veya insan faaliyetlerinin tetiklemesiyle oluşan endüstriyel kazalar, nükleer kazalar, maden ve ulaşım kazaları, siber tehlikeler, terör olayları ve çevresel tehlikeler gibi hastalıklara, can kayıplarına, sosyal, ekonomik ve çevresel bozulmalara sebebiyet veren afet veya acil durum (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014:145) şeklinde ifade edilmektedir. Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu'na (2014:119) göre ise teknolojik afet "İnsanların teknolojik faaliyeti sonucunda ortaya çıkan olumsuz nitelikli olaylar" olarak tanımlanır. AFAD'dan bu tanımın önemli bir farkı bulunmaktadır. O ise kaynağının sadece insan olduğunu söylemesi ve temelde afet türlerinin dolayısıyla burada ikiye inmesidir. Afet tasnifleri iki kuruma göre aşağıda örneklendirilmişlerdir.

Dünya üzerindeki afetleri dikkate alan EM-DAT (<https://www.emdat.be/classification>) da AFAD'ın tasnifiyle kıyaslandığında görülmektedir ki insan kaynaklı afetlere teknolojik afetler diyerek bir afet tasnifi yapmıştır². Doğal afetler aşağıda Şekil 1'de daha ayrıntılı olarak görülebilmektedir.

Şekil 1: Doğal Afet Tasnifi

Kaynak: Guha-Sapir vd.,2011'den aktaran Kadioğlu, 2012:4

² Ayrıntılı hali Ek 1'de verilmiştir.

1.2. Tehlike

Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporuna (2014:118) göre tehlike (hazard); belirli bir “zamanda, bölgede ve büyüklükte”, risk altında bulunan çeşitli unsurlara zarar verme potansiyeline sahip deprem, heyelan, teknolojik kazalar gibi herhangi bir olayın gerçekleşme olasılığıdır. AFAD’ın yapmış olduğu tehlike tanımı ise belirli bir zaman ya da yerde oluşarak yaşamı tehdit eden, toplumun sosyoekonomik düzen ve etkinliklerine, çevreye, doğal, tarih ve kültürel kaynaklara zarar verme potansiyeli olan doğa, teknoloji veya insandan kaynaklanan fiziki olay ve olgudur; doğa, teknoloji veya insan kökenli fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplara neden olabilecek bütün olaylardır (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014:143). Tehlike bulunduğu yere göre değişiklik arz eder. Bu değişikliğin göstergeleri arasında tehlikenin tekrarlanma sıklığı vardır. Yönetim hayatın her aşamasında yer alan bir unsurdur. Fakat aşağıda bahsedilen yönetimler modern anlamda ve yönetim bilimi açısından önem arz eder.

1.3. Risk ve Yönetimi

Risk kavramı sosyal bilimlerin yakından ilgilendiği bir konudur. Özellikle siyaset bilimi ve sosyolojide “Risk ve Risk Toplumu” şeklinde ifadesini bulmuştur. Bu kavramlarla da Antony Giddens ve Ulrich Beck akıllara gelmektedir. Ulrich Beck, ortaya attığı risk toplumu kuramıyla günümüz toplumlarının sorunlarını anlamaya ve onlara çözüm bulmaya çalışmaktadır (Çuhacı, 2007:129). Risk toplumu, Beck’in günümüz insanı için kullandığı bir terimdir.

Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu’na (2014:116) göre risk; bir olayın meydana getirebileceği olumsuz sonuçların toplamıdır; afetler söz konusu olduğunda Afet Riski olarak değerlendirilmektedir. “Risk = potansiyel kayıplar veya risk= tehlike x hasar görülebilirlik” (2014:128) olarak formülize edilmiştir. Risk denkleminde geçen *hasargörülebilirlik* (*vulnerability/etkilenebilirlik*), tehlikenin olması halinde tehlikenin büyüklüğüne ve risk altındaki elemanların yapısı, niteliğine bağlı olarak beklenen kayıpların derecesini göstermektedir (2014:109) olarak ifade edilmiştir.

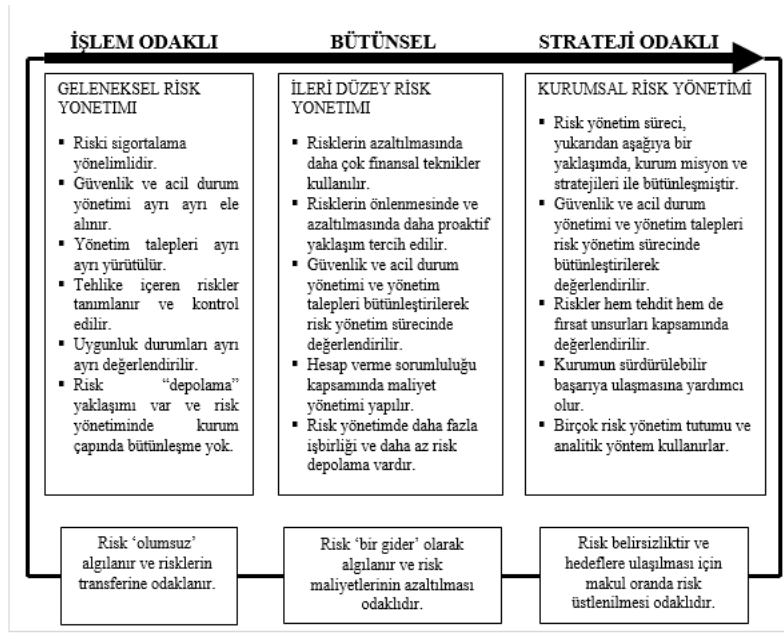
Afet ve risk kavramları birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Örnek vermek gerekirse Trabzon için deprem tehlikesi yok denecek kadar azken, deprem olması durumunda nüfusun belli yerlerde yoğunlaşması, coğrafi yapısı, nüfusun giderek artması gibi nedenlerle olası bir depremde buranın ciddi risk altında olduğu görülebilir. Yani Trabzon deprem açısından tehlikeli bir bölge değilken, riskli bir bölgedir. Risk ve tehlike kavramı arasında da fark vardır.

Risk, kaçınılmaz bir durumdur, yapılan plan ve kararlar sonucunda oluşan belirsizliktir, oluşturulan stratejik hedeflerin bir unsurudur (Burnaby ve Hass, 2009:540’tan aktaran Kızılboğa, 2012b:83). Geleceği içeren risk kavramı tahmin edilemez, gözlemlenemez ve hesap yapılamazdır.

Tüm bunlara rağmen bireyler ve toplumların kararları ve bunlar sonucunda uyguladıklarının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Öyle ki Hiroşima faciasına bakıldığında olay süresi dakikalarla ifade edilebilecekken tüm canlılar üzerindeki ciddi etkileri üzerinden yıllar geçse de sürmüştür.

Risk yönetimi, risk değerlendirmenin sonucuna bağlı olarak ortaya çıkmakta ve kısaca sorunlar hakkında neler yapılacağına karar verme işlemi olarak ifade edilmektedir (Uzunçubuk, 2005:27). Risk yönetiminin gelişim süreci Şekil 2 ile gösterilmektedir.

Şekil 2: Risk Yönetiminin Gelişim Süreci

Kaynak: Road to Implementation ERM for Colleges and Universities, 2009:10’ dan aktaran Kızılboga, 2012a:305

Sonuç olarak, risk, tehlike ve afet kavramları 3 ayrı kavramdır. Risk; bir tehlikenin belli bir zaman ve ortamda gerçekleşmesi halinde tehdit altında olan unsurların (bölgenin sakinleri, özellikleri, etkinlikleri, özgün tesisleri, doğal ve kültürel kaynakları, vb.) alacağı hasarın seviyesine bağlı oluşacak potansiyel kayıplardır; bunların oluştuğu durumlar ise afetlerdir (Kadıoğlu, 2012:5). Yani risk herhangi bir tehlikeyle bağlantılı olarak meydana gelebilecek olumsuzlukların olasılığını ifade ederken, tehlike ise tehdit olarak karşımıza çıkar. Risk, bir afetin meydana getirebileceği negatif sonuçların bütünüdür (Güler, 2008:43’ten aktaran Kaya, 2013:35).

1.4. Kriz ve Yönetimi

Kriz (crisis) terimi; normal akışı içerisinde seyreden düzeni bozan, toplumsal olarak olumsuz sonuçlar meydana getirme ihtimali olan siyasi, sosyal, fiziksel, ekonomik olayların meydana

gelmesi hali (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, 2014:107, Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014:113) şeklinde ifade edilir. Krizin başlıca özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Aykaç, 2001:125-126):

- Örgütsel yapıların, normların ve değerlerin negatif yönde etkilenmesi;
- Beklenmeyen gelişmelerin oluşması;
- Kriz durumunun öngörülememesi;
- Engelleme mekanizmalarının eksik kalması;
- Krizin, örgütün varlığını ve amaçlarını tehdit etmesi;
- Krizin önlenmesi amacıyla alınması gereken tedbirler için yeterli zamanın ve bilginin mevcut olmaması;
- Alınan tedbirlerin acilen uygulamaya konulmasını gerektirmesi;
- Örgüt idaresinde gerginlik yaratmasıdır.

Kriz süreci, yakın zaman dilimleriyle birbirini izleyen, bazen eş zamanlı oluşan merhalelerden geçerek örgütü etkiler (Can, 1997:314'ten aktaran Demirtaş, 2000:361). Kriz sürecinin aşamaları şunlardır (Demir, 2011:19): Kriz öncesi, anı, sonrası. *Kriz neden olan unsurlar*, çevresel etkenler, örgüt içi etkenler, iç ve dış etkenlerin etkileşimidir. Çevresel unsurlara bakıldığında doğal sebepler, teknolojik yenilikler, ekonomik sebepler, uluslararası ilişkiler, sosyal küresel etkenler sayılabilir. Örgüt içi etkenler ise yönetimin niteliği, örgütsel yapı, bilgi toplamada ve değerlendirmede yetersizlik, örgütün yaşam evresi, örgüt kültürü ile karşılaşmaktadır.

Kriz süreci nasıl yönetilir? Bunun cevabı kriz yönetimindedir. *Kriz yönetimi*, afetlerde meydana gelen problemlerin tespit edilip minimum sürede minimum zararla atlatılması için gereken kararların hızlıca alınması ve tatbik edilmesi faaliyetlerini içerir (Şahin, t.y.:133). *Kriz yönetimi*, kriz durumunun ortadan kaldırılması için yapılan sistematik, planlı ve akılcı şekilde tatbik edilen faaliyetler topluluğudur (Kaya, 2013:34). Bilgi aktarımı kriz yönetiminin en önemli unsurlarındandır. Diğer önemli hususlar ise kimlerden, bilginin ne kadar toplanacağı ve toplanan bilgileri kimin ortaya koyacağı ve değerlendirmenin nasıl yapılacağıdır. Aksi takdirde kargaşa durumu ortaya çıkar. Zaten kriz durumu bir kargaşa durumudur.

Kriz yönetimi, bir örgütün varlığını tehdit edebilecek durumların önceden öngörülerek gereken tedbirlerin alınması sürecidir (Karaköse, 2007:6'dan aktaran Demir, 2011:27). Ayrıca farklı kriz tipleri farklı çözümler gerektirebilmektedir. Afet yönetimiyle kıyaslandığında; süreklilik arz etmemesi, belirli bir zamanla sınırlanmış olması, krizi gerektiren olay ve nedenler kalktığında son bulması açısından farklılık gösterir (Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2014:113).

Afet kriz yönetimi ise; afetlerin etkileri, ihtiyaçların irdelenmesi, afetlere müdahale, afetler için iyileştirme ve afetlerden sonra yeniden inşa gibi afet sonrası düzeltmeye dair yapılan çalışmalardır (Kadioğlu, 2012:5). Yani afetler açısından kriz ise, meydana gelmesi ihtimal dâhilinde bulunan doğa veya insan kaynaklı afetlerin her merhalesinde karşılaşılan yaşamı olumsuz etkileyen faktörlerin tümüdür (Kaya, 2013:34). Afetin emarelerinin varlığı da bir kriz durumu oluşturur. Örneğin, bir yamaç ya da şevde hissedilir bir şekilde hareket başlamışsa afet gerçekleşmemiştir ama burada kriz yönetimi açısından çalışma yapılır.

1.5. Acil Durum ve Yönetimi

Acil durum, harap edici ve yıkıcı özelliği olmasıyla beraber, yerel ölçek bazında baş edilebilecek seviyede olan tehlikeli olaylardır (Kaya, 2013:35). 19/2/2011 tarihli 1377 numaralı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği madde 3/1a'ya göre acil durum; toplumun tamamının ya da bazı kısımlarının sıradan hayat ve aktivitelerin durduran veya sekteye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar, bunların oluşturduğu kriz halidir. Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre (2014:99) ise acil durumun; afetin olması durumu biçiminde de lanse edilebileceğinden bahsedilmektedir. O halde afet ve acil durumu ayırt etmek gerekmektedir; yapısal olan ve yapısal olmayan fiziksel hasarlar, çevresel hasarlar, can kaybı, yaralanma ile birey veya kurumların faaliyetlerini kısıtlayan her çeşit beklenmeyen tehlike ve olaylara *acil durum*; böyle durumlarda mücadele için oluşturulmuş var olan kaynakların yetersiz olduğu, kapasitelerin aşıldığı olaylara ise *afet* ismi verilmiştir (Alağaçlı'dan aktaran Erten, 2011:10). Tanımlanan kavramlardan çıkarılabileceği üzere afetler ile olağan durumların arasında yer alan acil durumlar (Yılmaz'dan aktaran Erten, 2011:10) bunun nerede yer aldığını ve önem derecesi göstermektedir.

Acil durum yönetimi; süreklilik arz etmeyen, acil durum olarak nitelendirilen, zaman sınırı olan bir olayın ortaya çıkmasıyla başlayan ve acil durumu gerekli kılan sebepler ortadan kalktığında son bulan yönetim şekli (Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014:99; Ergünay, 2005:10) olarak tanımlanmaktadır. Acil durum yönetimi kapsamında misyonu; yaralanmaları engelleme, can kurtarma ve çevreyi koruma olan sadece afet anı veya sonrasında gerçekleştirilen çalışmalarla yetersiz olacağı görülmüş, afet öncesinde ise pek çok çalışma yapılmasının önemi ortaya koyulmuştur (Kaya, 2013:36).

1.6. Afet Yönetimi

Afet yönetimi (disaster management), disiplinler arası bir konudur. Afetlerin yaşandığı dönemler kriz dönemleridir. Afet yönetimleri süreklilik gerektirir. Durağan olmayan bir yönetim şeklidir. Her türlü riskin azaltılması afet yönetiminin temel amacıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde afetleri iyi yönetebilmek, sürdürülebilir kalkınmanın önemli ön koşullarından birisidir (Toprak Karaman, 2016a:1). Dolayısıyla, "Dünyada afetlerin sebep olduğu kayıpları en aza indirme

çalışmaları olan geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinde müdahale ve iyileştirme çabalarını içeren tepkisel faaliyetler yerini bu yüzyıl başında afet risklerinin tanımı, analizi ve yönetimi çabalarını içeren proaktif faaliyetlere bırakmıştır” (Dobrucalı ve Demir, 2016:531). O halde, Toprak Karaman (2016a:3)’a göre afet yönetimi aşağıda açıklanmaktadır:

Afet yönetimi farklı boyutları ve özellikleri olan bir yönetim alanıdır. Özelliği itibarıyla sağlık, mühendislik, mimarlık, ekonomi, yönetim, işletme, sosyal, psikoloji, coğrafya vd gibi çok farklı disiplinleri içinde barındırır. Afet yönetimi kendi mantığın çerçevesinde, sistem yaklaşımı ile merkezi idarenin karar alıcı ve yönlendirici; kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının planlayıcı ve uygulayıcı olduğu; kurum, kuruluş ve bireylerarası yetki ve sorumlulukların tam olarak tanımlandığı ve dağıtıldığı yalın bir model çerçevesinde yapılandırılmalıdır. Bu nedenle de afet yönetimi, kamu yönetimi alanı içinde, özel ayrı bir alandır.

Afet yönetimi aslında afetlerde risk ve kriz yönetimi faaliyetlerinin tümüdür (Kadıoğlu, 2012:5). Yani afet öncesi korumaya yönelik çalışmaların olduğu (hazırlık, erken uyarı...) risk yönetimi ve afet sonrası çalışmaların olduğu (müdahale, iyileştirme...) kriz yönetiminin tamamı günümüz afet yönetimi terimini açıklar.

1.7. Dünya’da ve Türkiye’de Afet Yönetimi

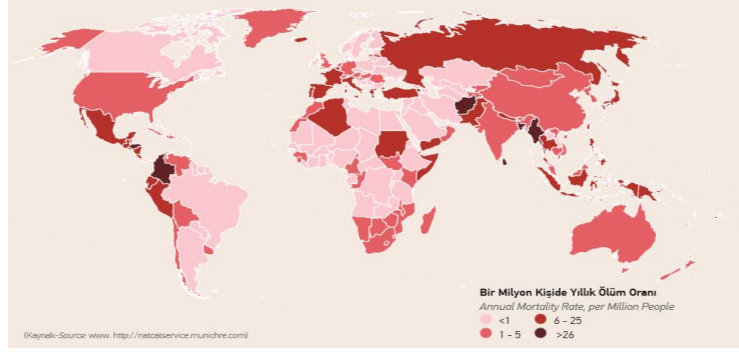
Dünya varoluşundan günümüze değin çeşitli afetlere, farklı zamanlarda maruz kalmıştır. Bunlar günümüzde de devam etmektedir. Dünyadaki doğa kaynaklı olgular yanında teknolojik, sosyolojik, ekonomik, politik, askeri değişimlerin de etkisiyle farklı nitelikte afet olayları meydana gelmekte, sayı ve şiddet yönüyle artarak çeşitlenmektedir; ayrıca insanlar, yaşadıkları bölgelerde yeni yeni doğal afet tipleriyle karşılaşmaktadır (Toprak Karaman, 2016a:1). Afetler gelişmiş ya da az gelişmiş fark etmeksizin meydana geldiği ülkelerin insan kaynağını ve diğer tüm kaynaklarını olumsuz etkilemektedir. Bu durum ülkelerin kalkınma faaliyetlerini sekteye uğrattığı gibi yoksullaşmasına da neden olmaktadır (Yontar, 2016:279). İşte bu gibi durumlar afetlerin ülkeler açısından planlanmasını, koordine edilmesini, yönlendirilmesini, uygulanmasını, bütçelenmesini yani kısaca yönetilmesini gerekli kılmıştır.

Dünyanın neresinde, hangi zamanda, ne şekilde ve şiddette karşılaşılacağı bilinmeyen afetler, geçmişte olduğu gibi bugün ve yarın da var olacaklardır. Kayıpların olmaması ya da daha rasyonel bir ifadeyle en aza indirilmesi için toplumun en alt kesiminden en üst kesimine kadar sorumluluklar düşecek ve bu konuda faaliyetler devam edecektir. ‘Türk kamu yönetiminin yanı sıra tüm dünya devletlerinin de gündeminde olan ve yaşamı tehdit eden önemli bir olgu olarak güncelliğini’ (2016:279) devam ettirecek olan afetlere ve bunun yönetimine aşağıda değinilmiştir.

1.7.1. Dünya’da Afetler ve Afet Yönetimi

Teknolojik veya doğal tehlike, kırılganlık ve risk bir araya geldiğinde tahrip edici afetler oluşabilir ve son yıllarda ekonomik, çevresel, sosyolojik ve fiziksel kırılganlıkların artması sonucunda bilhassa gelişmekte olan ülkelerde, yaşanan afetlerin sıklığı artmıştır (Varol ve Kırıkkaya, 2017:1). Doğal afet riskinin son on yılda dünya çapında arttığı görülmektedir (Uitto, 1998:7). Uluslararası kuruluşlarca yapılan son araştırmalarda gelişmekte olan ülkeler bazında nüfusun doğal afetlerin %85’inin depremler, seller ve kuraklığın başı çekmesiyle birlikte olumsuz etkilerinin açık bir şekilde yaşandığı ülkeler olduğu görülmektedir (Kuterdem ve Akın, 2011:1). Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası Stratejisi 2015 raporuna göre; dünyada yaşanan afetler sonucunda ortaya çıkan maddi hasarın yıllık ortalama 314 milyar ABD (Amerika Birleşik Devletleri) dolarına ulaştığı tahmin edilmektedir; sadece meteoroloji kaynaklı afetlerin son 10 yıl içinde sayısında % 14’lük artış görülmüştür (Varol ve Kırıkkaya, 2017:1). Dünya üzerinde, 2008-2013 tarihleri içinde afet olaylarından; fırtına 44.9 milyon (%27), deprem 23.8 milyon (%14), sel 93.8 milyon (%57), aşırı sıcaklar ve yangın 1.1 milyon (%1), toprak kayması 589.000 kişi ile yaklaşık %1 ve volkan patlaması sonucunda 567.000 (%1) yerinden edilen nüfus tespiti yapılmıştır (Toprak Karaman, 2016b:221). Dünya’da 1990-2014 dönemindeki kayıplar (ölüm, sakatlanmış ve kaybolmuş insanlar, yok olmuş ve hasar görmüş konutlar ile ekonomik kayıplar) incelendiğinde; deprem (%36.8), sel (%32.2), toprak kayması (%9.2), fırtına (%9.2), aşırı ısınma (%6.9), daha küçük oranlarda yaban hayatı içinde yangınlar ve çığ ve diğerlerinin oransal olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır (2016b:221). Uluslararası Afet ve Acil Durumlar Veri Tabanı (EM-DAT) verilerince 1900 ile 2014 yılları arasında dünyada 7.825 tane teknolojik afet veya büyük kaza kaydedilmiş, bunlar neticesinde birçok can ve mal kaybı da olmuştur (2014-2023 Teknolojik Afetler Yol Haritası Belgesi, 2014:12). 1980-2017 arasında meydana gelen afetlerde yıllık ölüm oranı endeksi Şekil 3’te gösterilmiştir. Dolayısıyla afetlerin muhtemel etkilerini indirmek ancak afetlere karşı toplumun direncinin artırılmasıyla ve başarılı bir afet risk yönetimiyle mümkün olabilecektir (Varol ve Kırıkkaya, 2017:1).

Şekil 3: 1980-2017 Arasında Meydana Gelen Afetlerde Yıllık Ölüm Oranı Endeksi

Kaynak: www. <http://natcatservice.munichre.com>'dan aktaran Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf

Afet yönetiminde başarıyı yakalamak için sürekli bir uluslararası durum değerlendirme çabasından bahsetmek mümkündür (Toprak Karaman, 2016a:5). Afet risk yönetimi kapsamında yukarıda da ifade edildiği gibi afet zararlarının azaltılması ve toplumun afetlere karşı direncinin artırılması amacı ile belirli dönemlerde hükümetler ve kuruluşlar tarafından yol haritaları belirlenmektedir (Varol ve Kırıkkaya, 2017:3). Son yıllarda Yokohama Strateji Belgesi, Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve Sendai Bildirgesi Planı ile afet yönetiminin artık uluslararası bir boyut kazandığı görülmektedir (Macit, 2019:176).

Uluslararası Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı (IDNDR). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 11 Aralık 1987 tarihli 42/169 nolu kararıyla 1990-1999 tarihleri aralığını “Uluslararası Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı” olarak ilan etmiştir (Özer, 2016:188). Burada doğal afetlerin minimuma indirilmesi doğrultusunda uluslararası toplumun uluslararası işbirliğini teşvik edilmesi amaçlanmaktadır (Gerdan, 2019:268) veya başka bir ifadeyle özetlenmesi gerekirse ‘uluslararası işbirliğinde dayanışmanın ve yoğunluğun olması ile özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal kayıplar, can ve mal kayıpları açısından doğal afetlerden etkilenme oranının minimuma indirgenmesinin sağlanmasıdır’ (Özer, 2016:188). On yıllık bu süreçte ülke ölçeğinde “Yerel yönetimlerin ve özel sektörün devreye sokulması ve bunların 10 yıl hedefine uygun çalışmalarının teşvik edilmesi” yapılacaklar içerisinde yer almaktadır (Gerdan, 2019:268-269). Ülkelerin dikkatleri uluslararası alana bakıldığında da 1990–1999 yıllarını kapsayan ve Birleşmiş Milletler öncülüğüyle başlatılan “Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı” kampanyasıyla risk azaltma çalışmalarına çekilmiştir (Kuterdem ve Akın, 2011:2). İlk kez 1989’da BM Genel Kurulu’nun çağrısı üzerine özel bir gün başlatılmış ve sonra BM Genel Kurulu kararıyla 2009’dan bugüne her yıl 13 Ekim günü olarak bugün tayin edilmiştir (<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR->

191351/uluslararasi-afetlerin-azaltilmasi-gunu.html)³. Burada dikkate değer olan konulardan bir tanesi de Uluslararası Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı ile daha sonraki gelişmelerin kapısının açılmış olmasıdır. Ortaya çıkan Daha Güvenli Bir Dünya için Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı'nda risk yönetimi kavramı açıkça kullanılmış ve afet risklerinin azaltılmasında ve politikaların uygulanmasında risk analizinin ve afetlere hazırlıklı olmanın önemine vurgu yapılmıştır (Özer, 2016:189).

Birleşmiş Milletler içerisinde 10 yıl sonrasında 2000 yılında Cenevre'de merkezi olan yeni bir yapılanmayla Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Sekretaryasını (ISDR) kurarak, bir risk azaltma strateji belgesini hazırlayarak, 2005–2015 yıllarını kapsayacak olan belge yürürlüğe sokulmuştur (Kuterdem ve Akın, 2011:2). Bu gelişmeler birbirini takip ederek günümüze gelmektedirler.

Uluslararası organizasyonların cesaretlendirdiği ortak eylem planı çalışmaları ile artık sadece ülke değil, kıtalar ve hatta dünya düzeyinde çalışmalar artık risk yönetimi ile bağlantılı yapılmaktadır (Toprak Karaman, 2016b:222).

Yokohama Strateji Belgesi (Yokohama Stratejisi ve Daha Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı). Yokohama Stratejisi, 1994'te Birleşmiş Milletler Dünya Doğal Afet Azaltma Konferansı'nın ardından kabul edilmiş ve afet etkilerinin önlenmesi ve azaltılması için uluslararası düzeyde rehberlik eden ilk belgedir (Poterie ve Baudoin, 2015:sy). Belgede afetlerin sürdürülebilir kalkınmayı ve çevreyi olumsuz etkilediği, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin birlikteliğinin önemi, az gelişmiş ülkelere bilgi aktarımı ve teknolojik paylaşımında bulunmanın önemi, tüm ülkelerin müdahale aşamasından önce zarar azaltma ve hazırlıklı olma konusuna enerjisini sarf etmesinin afetlerden etkilenmeyi en aza indireceği vurgulanmıştır (Yontar, 2016:296).

İlk önce dünyanın daha emniyetli olmasını amaçlayan planda ilk tanımların yapıldığı belgenin içeriğinde tanımlamalar, uygulama esasları, öncelikler ile ilgili çeşitli bilgilerin (Macit, 2019:179) olduğu görülmektedir. Yeni ilkeler ve stratejiler Yokohama Konferansı ile belirlenmiştir (Balamir, t.y.:32). Klasik afet yönetim tiplerinin verimli ve etkili olmadığı bir göstergesi Yokohama Strateji belgesi ile başlayan süreçlerdir (Macit, 2019:175). Yokohama Stratejisine göre eyleme geçme noktasında özellikle gözetilmesi gerekli olanlar ise (Balamir, t.y.:33): Risk azaltma için yeni metotlar araştırılmalıdır; düşük gelir grupları korunmalıdır; ve ayrıca nüfusun, altyapının yoğun olduğu yerleşim yerlerinin özellikle tehlike altında olduğundan bahsedilmiştir.

Yokohama Stratejisini uygulamak üzere 2000'de ISDR (International Strategy for Disaster Reduction) kuruluşu BM'nin bir yeni organı olarak tanımlanmıştır. ISDR Kobe Konferansı'nı

---

³ Risk farkındalığı ve risk azaltma küresel kültürünün desteklemesi metodu olarak Uluslararası Afetlerin Azaltılması Günü zarar azaltma, afet önleme ve hazırlığı kapsamaktadır (<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR-191351/uluslararasi-afetlerin-azaltilmasi-gunu.html>).

2005'te yapılmıştır ve konferansla etkinlikte yeni bir on yıl daha alınan kararlarla Hyogo Eylem Çerçevesi (Hyogo Framework for Action) öngörülmüştür (Balamir, t.y.:32). Yokohama Strateji Belgesi Hyogo Çerçeve Eylem Planına giden yolu açmış ve Birleşmiş Milletler kaynaklı bir yol haritası olarak 2005-2015 yılları arasını kapsayacak şekilde afet zararlarının azaltılması amaçlı bu plan hayata geçirilmiştir.

Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015). Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde uluslararası platformda afetlerin etkilerini minimuma indirmek amacıyla Japonya'nın Kobe kentinde, 2005'te düzenlenen Dünya Konferansında afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik kararlılıklarını 168 BM üye ülkesi vurgulamışlardır (Kuterdem ve Akın, 2011:1). Bu planda hedeflenen 2015 yılına kadar can kayıpları başta olmak üzere afetlerin neden olduğu ekonomik, sosyal ve çevresel kayıpların azaltılmasıdır (Marmara Belediyeler Birliği, 2011:104'den aktaran Özer, 2016:189). Başka bir deyişle HÇEP, 2015 yılına kadar küresel afet riskini azaltmayı hedeflemektedir (UNISDR, 2015'ten aktaran Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2014:13). Dünyada, afet risklerini 2005-2015 yılları arasında minimuma indirmeye yönelik bir yol haritası olarak tanımlanan Hyogo Çerçeve Eylem Planı (HÇEP/HFA) (Kuterdem ve Akın, 2011:1), öncelik alanları Yokohama Strateji Belgesinden çıkılarak belirlenmiş ve oluşturulmuştur, bu plan planlama süreci olarak on yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır (Macit, 2019:180). Yani sırasıyla bakılacak olursa afet konusunda zarar azaltma stratejileri ile dünyanın karşılaşılabilecek afetlere karşı daha dayanıklı hale getirilmesi düşüncesi Yokohama strateji belgesi ile ortaya konmuş ve HÇEP ile yapılacak öncelikli planlar belirlenmiştir (2019:180). Bu planı kabul eden plan afet risklerini azaltma konusunda ülkelere rehberlik edecek olan 3 stratejik hedef ve 5 öncelikli eylem planı sunmaktadır (Kuterdem ve Akın, 2011:1).

HÇEP'te, afet risk yönetiminde; hükümetlerin, bölgesel ve uluslararası organizasyonlar, sivil toplum kuruluşları, gönüllüler, özel sektör ve akademik çevreyi içeren tüm aktörlerin süreç içerisinde olması gerektiği vurgulanmaktadır (UNISDR, 2005'ten aktaran Varol ve Kaya, 2018:6). Ayrıca, erken uyarı sistemlerini desteklemeyi, yerel ve ulusal kurumların kapasitelerini geliştirmeyi, güvenlik ve dirençlilik kültürünü desteklemeyi, kırılganlığa sebebiyet veren unsurları azaltmayı, afetlere hazırlıklı olma ve afet yönetimi kabiliyetlerini arttırmayı hedefleyen kapsamlı bir görevler ve eylemleri (UNISDR, 2015'ten aktaran Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2014:13) arz etmektedir.

HÇEP, "2015 yılına kadar ülkelerin afet yönetim sistemlerini geliştirmeleri için rehber niteliğinde bir dokümandır. Türkiye'de son zamanlarda yapılan çalışmaların bir kısmında HÇEP ve eylemleriyle uyumluluklar bulunmaktadır" (Kuterdem ve Akın, 2011:2). HÇEP'te Avrupa Eylem planı içerisinde bahsedilen bilgilerin işlenmesi (afetlerde kayıp veri tabanı oluşturulması) ile ilgili beklentilerin özellikle Sırbistan ve Türkiye -diğer adaylardan farklı olarak- Birleşmiş Milletler standartlarına uygun hale getirmiştir (EFDRR 2017'den aktaran Macit, 2019:178). Bu planda tüm

aktörler arasında gerçekleşecek işbirliği sonuç için kilit roledir ve afete dirençli ve afet konusunda bilinçli toplum yapısının oluşturulması da dikkat çekmektedir, HÇEP döneminde afetlere ilişkin küresel anlamda bir farkındalık oluşturulabilmiştir (Özer, 2016:190).

Sonuç olarak kamu ve kurumsal bilinç düzeyini yükseltmek, siyasi taahhüt üretmek ve eylemleri her kademede paydaşların geniş yelpazesıyla devamlı geliştirilmeye devam eden önemli bir başlangıç aracı olmuştur ve gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, veri işleme ve verilerden yararlanılması için depolanabilir hale getirilmesi ilk olarak bu planda (Macit, 2019:180) yer almaktadır. Afet riskinin azaltılması odaklı, farklı sektörler ve aktörler için ayrıntılı bir çalışma planı hazırlayan ilk küresel strateji olan HÇEP on yıllık planının 2015'te sona ermesi ile 18 Mart 2015'te Sendai Bildirgesi yayınlanmıştır (Varol ve Kırıkkaya, 2017:4). Sendai ilkeleri, Hyogo stratejisinin devam eden eylemsel aracı olarak geliştirilmiştir (Toprak Karaman, 2016a:4). Macit (2019:179), bu süreçle ilgili şunları söylemektedir:

Yokohama strateji belgesi ile ilk adımları atılan afetlerin zararlarının azaltılması politikaları modern afet yönetiminin temellerini oluşturmuştur. Daha sonra on yıllık Hyogo çerçeve eylem planı ile uygulanan modern afet yönetim planlama politikaları sonucunda afet zararlarının azaltıldığı, önlemlerin hızla ve kayıt altına alınabildiği görülmüştür. Daha sonra Sendai bildirge planında önerilen başlıklardan bazıları ile gelecekte ortaya çıkabilecek potansiyel afetlere karşı bilişim teknolojilerinin etkin ve verimli kullanılması ile zararların azaltılabileceğinden bahsetmektedir.

Sonuç olarak, afet risklerini azaltma sürecine bakıldığında Yokohama Strateji Belgesi, HÇEP ile devam eden eylem planı Sendai Bildirgesinin temellerini oluşturmaktadır (Macit, 2019:181).

Sendai Çerçeve Planı/ Sendai Bildirgesi/ Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015 – 2030). 2015-2030 yılları arasını kapsayan Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi, 2015'te Japonya'nın Sendai kentinde düzenlenen ve ülkeler için benzersiz bir fırsatı temsil eden Üçüncü Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Konferansı'nda kabul edilmiştir (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030, https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf).

Hyogo Eylem Çerçevesinin sonuna gelinmesinden sonra Hyogo Çerçeve Programının sağladığı kazanımlar incelenmiş ve Sendai Bildirgesi eylem protokolü imzalanmıştır, bu çerçeve planı ile afetlerden kaynaklanacak olan kayıpların azaltılması planlanmakta ve afetler meydana gelmeden önce hazırlıklı olunması hedeflenmektedir (Macit, 2019:176). Sendai Çerçeve Planı (2015-2030), afetlerde risk azaltma ile yönetimde çok aktörlü yönetim modelini benimsemiştir (Toprak Karaman, 2016a:4-5). Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, HÇEP'in devamı ve onun tamamlayıcısı olarak görülen bir metindir (Özer, 2016:190). Sendai Bildirgesi; 187 Birleşmiş Milletler üyesi tarafından Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı'nda kapsamlı müzakereler yapıldıktan sonra kabul edilen gönüllü bir sözleşmedir ve HÇEP'e oranla sağlık, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma konuları üzerinde daha fazla vurgu yapmaktadır (Aitsi-

Selmi vd., 2016'dan aktaran Varol ve Kırıkkaya, 2017:4). Sendai Bildirgesi planı hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar arasındaki bilgi paylaşımının önemli olduğuna, bu bilgilerin paylaşıldığında daha verimli olabileceğine dikkat çekmektedir (Macit, 2019:178). Ayrıca afet risk azaltmada esas görevin hükümetlerde olduğu ancak sorumluluğun diğer paydaşlarla paylaşılması gerekliliği vurgulanmıştır (Varol ve Kırıkkaya, 2017:4). Sendai Çerçevesi ayrıca, ulusal ve yerel düzeylerde ilgili paydaşlardan oluşan hükümet koordinasyonda platformların kurulmasının ve güçlendirilmesinin önemini de vurgulamaktadır (Tsukahara, 2017'den aktaran Varol ve Kırıkkaya, 2017:4).

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi kapsamında “ülkelerin afet risklerini azaltmak birinci öncelik olarak belirlenmiştir” (UNISR 2015'ten aktaran Okay, 2018:117). Sendai Bildirgesi önsöz m.14'te afet risklerini azaltmak için olduğu kadar afetlerde bilgi sistemlerinin kullanımının özellikle üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisi olduğu vurgulanmaktadır, bunların kullanımı afetlere karşı hazırlıklı olma, risk azaltılması, sosyal kırılganlık gibi önemli konuların zayıflıklarının giderilmesine yardımcı olacağı da öngörülmektedir (Macit, 2019:178). Protokol, kabulünü izleyen 15 yıllık dönemde, yaşamsal kayıplar kadar; kültürel, ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel konularda da bireysel, toplumsal ve ülkesel boyutta kalkınmayı sekteye uğratacak varlık kayıplarını azaltmayı, afet risklerini azaltarak sağlamayı hedeflemektedir (Toprak Karaman, 2016a:5).

Bireysel farkındalık ile Sendai Bildirge Planı kapsamında resmi kurum ve kuruluşlarca etkin gözlenemeyen risk faktörleri belirlenerek karar verenlere bu konuda yardım etmeye başlamıştır (Macit, 2018:177). Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, HÇEP'in bir değerlendirmesini yaparak ilerlemektedir, ayrıca HÇEP afetlerin verdiği zararı azaltmada bilinç oluşturmayı başarsa da 2008-2012 yılları arasında 144 milyon insanın afetler sebebiyle göç etmek zorunda kaldığı (Özer, 2016:190) da belirtilmektedir.

Dünya, 1950'lerden itibaren afetlerin yönetilmesi gerektiğini fark etmiş ve bu konu üzerine eğilmiştir⁴. Günümüze yaklaştıkça bu çalışmaların artmakta olduğu ve konunun çok disiplinli, uluslararası nitelikte ve ülkelerden yola çıkarak dünya için elzem bir konu halini aldığı yukarıda da anlatıldığı gibi sözleşmelerde yapılmak istenenlerden anlaşılmaktadır. Öyleyse dünyanın yaşadığı afetlerin neler olduğuna ve dünyada gözlenen afet türlerine bakmak gerekmektedir. Bunlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

---

⁴ Ek 2'de tabloda yapılan eylemlere ait zaman çizelgesi verilmiştir.

Tablo 1: Dünyada Görülen Afetler

JEOLOJİK AFETLER	KLİMATİK AFETLER	BİYOLOJİK AFETLER	SOSYAL AFETLER	TEKNOLOJİK AFETLER
Deprem	Sıcak Dalgası	Erozyon	Yangınlar	Maden Kazaları
Heyelan	Soğuk Dalgası	Orman Yangınları	Savaşlar	Biyolojik, nükleer, kimyasal silahlar ve kazalar
Kaya Düşmesi	Kuraklık	Salgınlar	Terör saldırıları	Sanayi kazaları
Volkanik Patlamalar	Dolu	Böcek İstilası	Göçler	Ulaşım kazaları
Çamur Akıntıları	Hortum			
Tsunami	Yıldırım			
	Kasırga			
	Tayfun			
	Sel			
	Siklonlar			
	Tornado			
	Tipi			
	Çığ			
	Aşırı Kar Yağışları			
	Asit Yağmurları			
	Sis			
	Buzlanma			
	Hava Kirliliği			
	Orman yangınları			

Kaynak: <https://afadem.afad.gov.tr/tr/3880/Dogal-Afetler>

Tabloda görüldüğü üzere Dünya üzerinde çok çeşitli afetler gözlemlenmektedir. Tek tek bu afet türleri bu başlık altında açıklanmamıştır. Çünkü bütün bu afet türleri Türkiye’de yaşanmamaktadır. Bunun için çalışmanın alanına giren afet türleri Türkiye’de Afetler ve Afet Yönetimi kısmında açıklanmıştır.

1.7.2. Türkiye’de Afetler ve Afet Yönetimi

Türkiye’de afetlere ait istatistiksel bilgiler ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır (Macit, 2019:176). Bahadır ve Uçku (2018’den aktaran Macit, 2019:176), “yaptıkları çalışmada, 1923 - 2016 arasında Türkiye’de meydana gelen 313 afetin % 51’inin doğa, %48’inin ise teknolojik afet

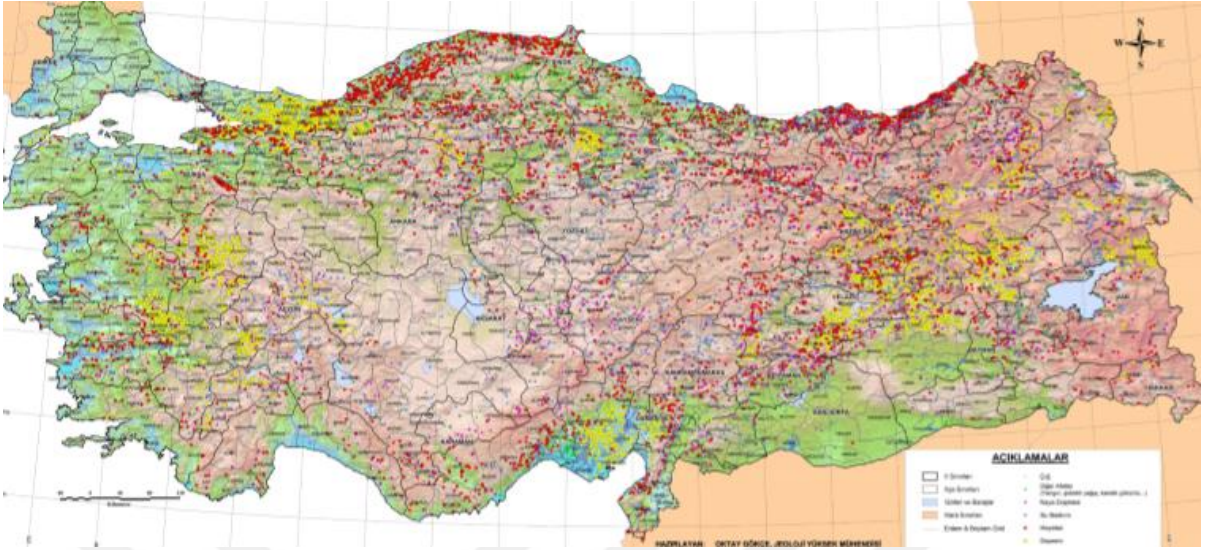
olduğunu belirtmişlerdir.” Dünya Risk Raporlarında en yüksek riskli ülkeler içinde Türkiye 12. sırada, “Risk Düzeyi ve Eğilimi” açısından da Türkiye “riski en yüksek ve artış eğilimli” 10 ülke içerisinde (Ersoy vd.,2017:13). Bu hem can hem mal kaybı olarak yansımaktadır. Bu duruma bakılacak olunursa; Türkiye açısından, 2005-2013 döneminde 8 yıllık süreçte toplam ekonomik kayıp 93.925.628.74 US\$ değerindedir (<http://www.preventionweb.net/countries/tur/data/>’dan aktaran Toprak Karaman, 2016b:221). 1980 – 2017 yılları arasında meydana gelen afetler incelendiğinde ise can kaybı bakımından Türkiye’de bir milyon kişi başına yılda ortalama 6-25 kişinin doğa kaynaklı afetler nedeniyle hayatını kaybettiği görülmektedir (Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf). 1950’lerden bu yana afet türlerine göre istatistiki durumlara bakılacak olunursa;

Meydana gelen afetlere bakıldığında; deprem %61, sel %14, toprak kayması (heyelan) %15, kaya düşmesi %5, yangın %4, çığ %1 (Kaya ve Oğuzhan, 2001:106’den aktaran Kaya, 2013:58) oranında gerçekleşmektedir. Deprem, heyelan ve su baskınları son 60 yıl içerisinde can ve mal kaybına yol açan afetlerin %90’ını oluşturmaktadır (Özmen vd.’den aktaran Kara, t.y.:280). Türkiye’de 1970-2012 yılları arasında gerçekleşen doğal afet olayları deprem, sel/su baskını, don, çığ, kar, fırtına, heyelan, kaya düşmesi, yıldırım, şiddetli yağış, kuraklık ve sis (Özşahin, 2013:3) gibi türlerdir. Türkiye’de en çok etkili olan afet türlerinden sırasıyla aşağıda bahsedilmektedir.

1.7.2.1. Türkiye’de Afetler

1990 yılından itibaren Türkiye’de meydana gelen önemli afetlere bakıldığında hem afetlerin çeşitliliği hem de can kayıpları açısından büyüklüğü göze çarpmaktadır. Depremler, sel/su baskınları, çığ ve heyelan gibi hem jeolojik hem de iklimsel afetler yaşanırken sayısı on binlere ulaşan can kayıplarına yol açtığı da görülmektedir (Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf). 1950-2008 yılları arasında yaşanan afetlere harita üzerinde bakıldığında Türkiye’nin afetlerin yaşandığı bir coğrafya olduğu göze çarpmaktadır (Şekil 4).

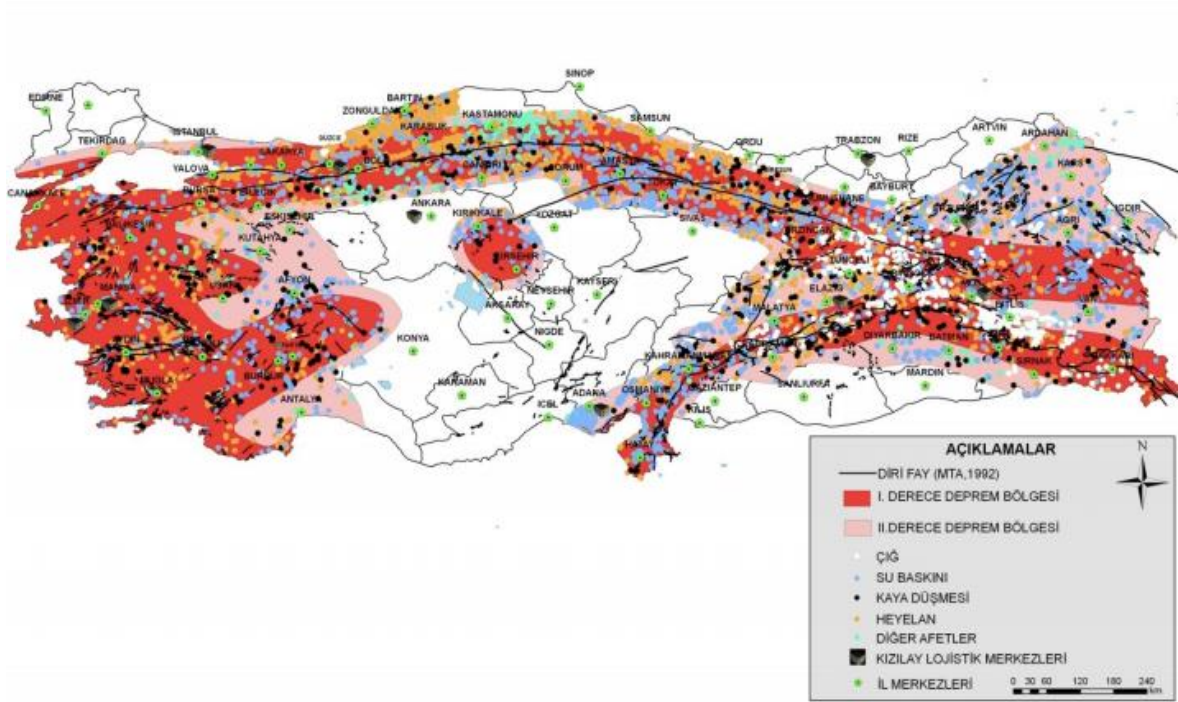
Şekil 4: Türkiye Afete Maruz Kalmış Yerleşim Yerleri Haritası (1950-2008)

Kaynak: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3504/xfiles/94-201406021514-afetler_tum_dagilim_renkli_2.pdf

Dünya karasal büyüklüğünün sadece %0,5'i Türkiye topraklarını oluşturmaktadır; buna karşın 1900'den günümüze meydana gelen büyük depremler bakımından Türkiye 77 deprem ile dördüncü sırada (www.statista.com, Id:269648'den aktaran Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf) yer almaktadır. Depremler açısından 1999 yılında peş peşe yaşanan İzmit ve Düzce depremleri ile sonrasında yaşanan Van Depremleri büyük can ve mal kaybına yol açmışlardır; bununla birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çığ, Karadeniz Bölgesinde sel ve heyelan gibi afetler dikkat çekmektedir (Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf). Türkiye Afet Haritası Şekil 5'te yer almaktadır.

Şekil 5: Türkiye Afet Haritası

Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3501/xfiles/70-2014050710924-presentation1.pdf>

AFAD'ın 2018'de hazırladığı Türkiye 2010-2017 Doğa Kaynaklı Afet Olayları haritası incelendiğinde gerçekleşen afetler sıralamasında ilk olarak depremler (1109 adet), ikinci olarak seller (592 adet) ve sırasıyla orman yangınları (582 adet), heyelanlar (366 adet), çığlar (65 adet), hortumlar (46 adet) yer almaktadır.⁵ Dolayısıyla Türkiye'yi en çok etkileyen bu afet türleri aşağıda açıklanmıştır.

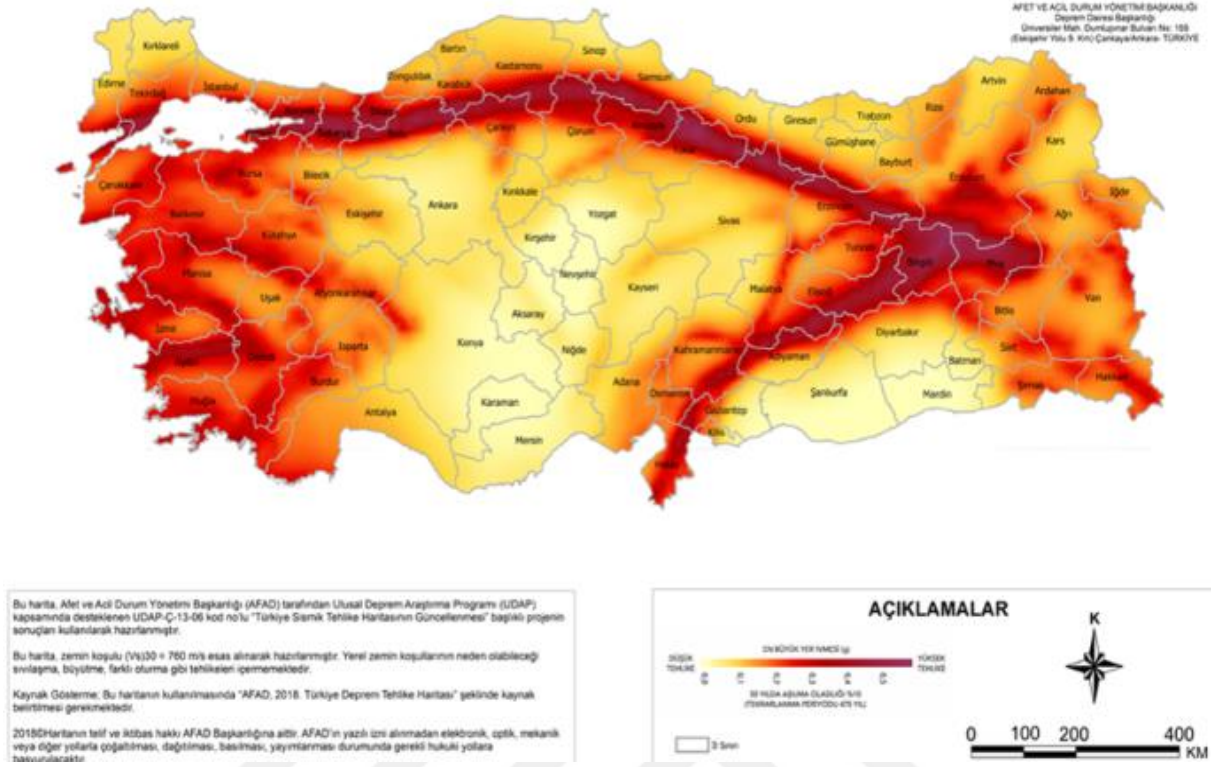
Depremler. Deprem, genellikle faylar boyunca kayaların yer değiştirmesinin bir sonucu olarak ani enerji boşalımının neden olduğu yer sarsıntısıdır (Monroe ve Wicander, t.y.:612). Başka bir ifadeyle “tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı” (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2014:58) olarak ifade edilmektedir.

Depremlerin yaşandığı coğrafya olan Türkiye'ye bakılacak olunursa yeni deprem haritası aşağıdaki şekilde gösterilmiştir (Şekil 6).

⁵ Harita, Ek 3'te verilmiştir.

Şekil 6: Türkiye Deprem Tehlike Haritası

Kaynak:

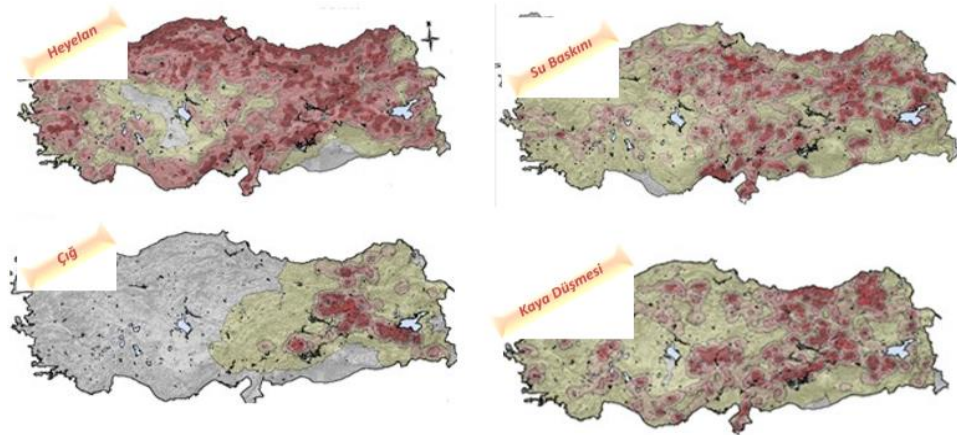
<https://www.afad.gov.tr/tr/13016/Infografik/grafik/26945>

ve

<https://deprem.afad.gov.tr/depremdokumanlari/1650>

Türkiye'yi başta en çok etkileyen depremlerdir. Fakat bunun dışında Türkiye pek çok doğa kökenli afetten de etkilenmektedir. Şekil 7'de Türkiye'nin afetselliği gösterilmektedir.

Şekil 7: Türkiye'nin Afetselliği Haritası

Kaynak:

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3500/xfiles/69-2014050710555-turkiye_nin-afetselligi.pdf

Türkiye’yi depremler sonrası ikinci etkileyen afet türü sellerdir. Aşağıda sellerden bahsedilmektedir.

Seller. Suların bulunduğu yerde yükselmesi veya başka bir yerden gelerek genellikle kuru olan yerleri kapsamaması olayı (Ergünay vd., 2008:339) olan seller, “normalde kuru olan yerlerin yağışlara bağlı olarak yükselen yüzey suları, gel-git olayları veya nehir yükselmesi nedeniyle geçici bir süre sular altında kalmasıdır” (2008:339). Sele neden olan etkenler: “Yerel meteorolojik şartlar, topografya, bitki örtüsü, sağanak yağışlar (Ergünay, 2007:6’dan aktaran Kaya, 2013:63), yanlış alan kullanımı, çayır-mera-ormanlık sahalarının daraltılması, sel yataklarında enerji kırıcılarının kullanılması, kazı ve dolgu yamaçları (Kaya, 2013:63)” olarak sayılmaktadır. Türkiye’de özellikle ormanların giderek azalması, doğal bitki örtüsünün tahribi ve erozyon (2013:63) sellerin nedenlerindedir. Selin nedenleri içerisinde insan faktörü oldukça önemlidir. Sel ve taşkınların oluşmasında neden olarak; sağanak yağışlar, kar erimeleri, toprak erozyonu ve ormansızlaşma, bitki örtüsünün tahrip edilmesi, plansız yerleşme ve alt yapı eksiklikleri vb.nin yanında akarsu yataklarının yerleşim yeri olarak tercih edilmesi etkili olmaktadır (Toprak Karaman, 2016b:236). Bu afet çevrenin doğal yapısının bozulması, can ve mal kayıplarının oluşması gibi sonuçlar doğurur. Seller Türkiye’de dağ eteklerinde heyelan tehlikesi meydana (Kaya, 2013:63) getirir. Bu yüzden ciddi önlemler alınması gerekmektedir. Bitki örtüsünden yoksun bölgelerde ağaçlandırma yapmak, akarsu yatakları içinde set ve göletler oluşturmak gibi önlemler buna örnek verilebilir.

Orman yangınları. EM-DAT, orman yangınlarını “Ormanlık bir alanda kontrol edilemeyen bir yangın tipi” (https://www.emdat.be/Glossary#letter_e) olarak tanımlamaktadır. Bu afet doğa ya da insan kaynaklı olabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta afet sıralamasında üçüncü sırayı hem doğa kaynaklı hem de insan kaynaklı bir afetin almasıdır.

Heyelan ve Kaya Düşmesi. AFAD heyelanı kaya, toprak veya arazi parçalarının, yer çekimi/depremler, aşırı yağışlar gibi dış etkenlerin etkisi ile fark edilebilir düzeyde eğim doğrultusunda kayması veya hareket etmesi durumu, toprak kayması (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=heyelan>) olarak tanımlamaktadır. Heyelanlara “depremler, yangınlarla bitki örtüsünün tahribatı, insanların yeryüzeyinde yaptığı değişiklikler, volkan patlamaları, aşırı yağışlar ve deniz dalgaları” (Kadioğlu, 2008b:257) neden olabilir.

Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğüne göre kaya düşmesi (2014:99) ise “Fiziksel veya kimyasal etkilerle bozulmuş veya parçalanmış, değişik boy ve çeşitteki kaya veya zemin parçalarının, kendiliğinden ya da depremler, aşırı yağışlar gibi harici etkilerle meyil aşağı hızla hareket etmesi olayı” şeklinde ifade edilmiştir.

Çığ. AFAD'a göre çığ eğimli alanlarda yığılan büyük kar kütlelerinin kendiliğinden veya tetikleyici bir etki neticesinde dengenin bozulmasıyla, aniden ve büyük bir hızla harekete geçip yamaç eğimi yönünde gösterdiği akma hareketi (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=%C3%A7%C4%B1%C4%9F>) şeklinde tanımlanmaktadır. Çığ genellikle bitki örtüsünden yoksun, dağlık ve eğimli arazilerde görülür, bu yüzden Türkiye'de doğu ve güneydoğu bölgelerindeki dağlık kesimler çığ oluşumuna uygundur (Kadioğlu, 2000b:258).

Hortum. Hortumlar, “Doğadaki en şiddetli kendi eksenini etrafında dönen rüzgar fırtınalarından birisine verilen özel bir addır” (Ergünay vd., 2008:324). Hortumlar, kasırga benzeri etki yaratarak tarım alanlarına, hayvanlara ve yerleşimlere ciddi zarar vererek maddi kayıplara yol açabilmektedir (Toprak Karaman, 2016b:241). Hortumlara “pek sık olmasa da Türkiye’de de rastlanmaktadır” (Ergünay vd., 2008:324).

Türkiye yukarıda bahsedilen doğal afetler dışında “büyük endüstriyel kazalar, deniz kirliliğine neden olan kazalar, iklim değişikliği ve buna bağlı afetler, genetik yapıları değiştirilmiş organizmaların biyogüvenliği, maden ve maden atıklarından kaynaklı kazalar, tehlikeli madde taşımacılığı kazaları, kritik altyapıların korunması” (<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3906/xfiles/teknolojik-afetler-son.pdf>) gibi teknolojik veya insan kaynaklı afetlerle de mücadele etmektedir. Dünyanın üzerinde durduğu, Türkiye’yi de yakından ilgilendiren doğal afetler dışındaki iki afetten daha aşağıda kısaca bahsedilmektedir.

Göç. Göç kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır (Saydam, 2010:1). Bir devletin sahip olduğu nüfus konusu MÖ 6. yüzyılda Çinlilerin dikkatini çekmeye başladığı günden bu yana devlet teorilerinin asli ögesi olmaya devam etmesine karşın nüfusun yer değiştirmesi anlamına gelen göç konusu 19. yüzyılda bilimsel tartışmalara konu olmaya başlamıştır (Unat, 2002:4). Toplumsal yaşamın başlangıcından beri diğer kurumlar gibi sürekli olarak gelişen ve değişen (Orat vd., 2011:15) bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç, toplumsal ve iktisadi değişimlere bağlı meydana geldiğinden bir sonuçtur, toplumsal ve iktisadi değişimlere katkıda bulunmasıyla da bir nedendir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250’den aktaran Şen, 2010:4). “Göç; coğrafi bakımdan bir iskân ünitesinden ayrılan kişilerin, başka bir yerde hayatlarını devam ettirmeye karar vermeleriyle ve bu kararı uygulamalarıyla ortaya çıkan hadisedir” (Saydam, 2010:1). Göç durağan bir olgu değildir, dinamikdir ve sonuçlarıyla birlikte algılanan bir süreçtir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:249-250’den aktaran Şen, 2010:5).

Ülkelerdeki altyapı ve kapasite eksiklikleri nedeniyle göçün kendisi yeni bir felakete neden olabilmektedir (Varol ve Gültekin, 2016:44). Yani, göç edilen bölgedeki nüfus artışı, altyapı yetersizlikleri ve plansızlık yeni afetlere neden olabilmektedir (2016:49). Yine düzensiz göçler

sonucunda ülkeler çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Türkiye için de bu bir sorundur. Örneğin, 2005-2014 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 496.912’dir (2017 Yılı Göç İstatistik Raporu, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf).

İklim Değişikliği. “İklim, mevsimler veya daha uzun bir süredeki atmosfer, kara ve suyun ortalama durumunu ifade etmektedir” (Başoğlu, 2014:10). Burada dikkat edilmesi gereken unsur hava ve iklim terimlerinin farklı olmalarıdır. Farklılıklarının temel nedeni ise zamandan kaynaklanmaktadır. “Kısa süreli atmosfer olayları hava olarak nitelendirilirse, bunların uzun süreli ortalamaları ve ortalamadan sapmaları da iklim olarak nitelendirilebilir” (2014:10). Ayrıca hava belirli bir süre sonrası tahmin edilemez bir durumken iklim tahmin edilebilir bir özelliğe sahiptir.

İklim değişikliği, bir hava veya iklim değişkenine ait gözlenen değerlerinin bir eşik değerinin üstünde (veya altında) bir değerde oluşumudur; basit şekliyle gerek aşırı hava olayları gerek aşırı iklim olaylarının tümüne birden “iklim aşırılıkları” denir (Kadioğlu, 2012:5). Ayrıca Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde (BMİDÇS) iklim değişikliği, “Karşılaştırılabilir bir zaman döneminde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik” (<https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim-degisikligi.aspx>) şeklindedir. Küresel iklim değişikliğinin nedenleri en genel hatlarıyla (Başoğlu, 2014:15-43): iklimsel zorlama, iklimsel geri besleme (IPCC’den aktaran Başoğlu, 2014:18) ve küresel ısınma olarak sıralanabilir; iklimsel zorlama ayrıntılandırılırsa doğal sera etkisi ve sera gazları, volkanik faaliyetler, dünyanın eksenindeki ve yörüngesindeki değişimler, güneş etkinlikleridir. Sera gazı etkisi Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8: Sera Gazı Etkisi

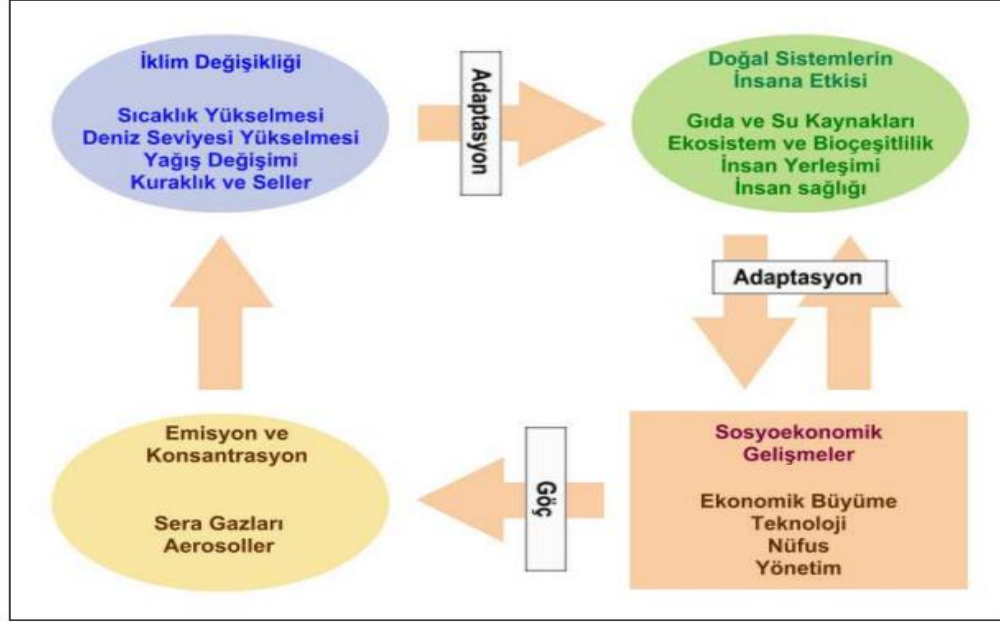

Kaynak: <https://bikifi.com/biki/kuresel-isinma-ve-sera-gazi-etkisi>

İklim değişikliğinin oluşumu ve etkileri Şekil 9'da ve iklim değişikliği, afetlerle iklim değişikliğine adaptasyon ve afet risklerini azaltma çalışmaları arasındaki ilişkiler Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 9: İklim Değişikliği Oluşumu ve Etkileri

Kaynak:

<https://www.mgm.gov.tr/files/genel/saglik/iklimdegisikligi/kureseliklimdegisikligietkileri.pdf>

Şekil 10: İklim Değişikliği, Afetlerle Birlikte İklim Değişikliğine Uyum ve Afet Risklerini Azaltma Çalışmaları Arasındaki İlişkiler

Kaynak: Kadioğlu, 2012:6

Tüm dünyanın etkilendiği küresel iklim değişiminin Türkiye açısından etkileri ise Dünya Bankası tarafından yayınlanan raporun aktardığı bir çalışmaya göre Türkiye, 21. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa ve Orta Asya bölgesinde aşırı iklim olaylarına en çok maruz kalacak 3. ülke olacaktır (Kadıoğlu, 2012:18) şeklindedir ve oldukça çarpıcı açıklamalara konu olmaktadır.

Genellikle afet türlerine bakıldığında afetlere tek başlarına rastlanılmamaktadır. Bu asıl afet dışındaki diğer afetlere ikincil afet denilmektedir. AFAD'a göre ikincil afet bir afetin etkisi veya tetiklemesiyle olan yangın, baraj yıkılması, salgın hastalıklar, endüstriyel kaza gibi yeni afetlerdir (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=ikincil>).

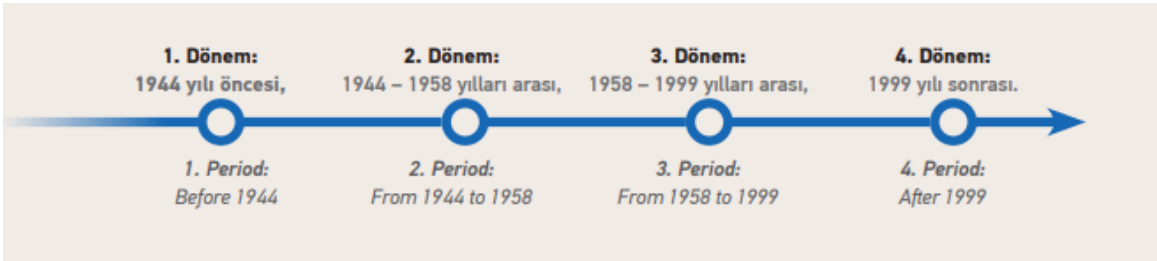
Afetler coğrafyasında bulunan Türkiye de afetlerle uğraşan ülkelerden biri olarak tarihi süreçte bu konuda pek çok şey yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Aşağıda bu konudaki yaşanan gelişmeler anlatılmaktadır.

1.7.2.2. Türkiye’de Afet Yönetiminin Gelişimi

Türkiye’de afet mevzuatı, “meydana gelen her doğal afetten sonra, o olaya ilişkin özel bir yasa çıkarılmasıyla gelişmiş ve daha çok afetlerden etkilenen insanlara yardım etmek ve yaraları acilen sarmak için müdahale ve iyileştirmeye yönelik önlem çalışmalarına ağırlık verecek hükümleri içermiştir⁶; zaman içerisinde dağınık, çeşitli kuruluşlar eliyle yürütülmeye çalışılan bir yapı oluşmuştur” (https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf). Türkiye’de yapılan yasal ve kurumsal çalışmalar dört dönemde ele alınmaktadır (Şekil 11 ve Tablo 2):

- 1944 Yılı Öncesi Çalışmalar,
- 1944-1957 Yılları Aralığında Yapılan Çalışmalar,
- 1958-1999 Yılları Aralığında Yapılan Çalışmalar,
- 1999 Yılı Sonrasında Yapılan Çalışmalar.

Şekil 11: Türkiye’de Afet Yönetiminin Dönemsel Sınıflandırma Şeması

Kaynak: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf

⁶ Büyük afetler sonrası çıkarılan kanunlar, idari yapılanmaların tablosu Ek 4’te verilmiştir.

Genel olarak Türkiye'nin afet yönetimi gelişim sürecini Zıvralı ve Cabbar (t.y.: 157) şu şekilde açıklamaktadırlar:

1944 yılı öncesini kapsayan Cumhuriyet döneminde, afetler konusunda olay sonrası müdahale çalışmalarına yoğunlaşıldığı, 1944 ve 1958 yılları arasında zarar azaltıcı önlemlerin geliştirildiği, 1959 ve 1983 yılları arasında afetlerden sorumlu bir bakanlığın kurulduğu görülmektedir. 1983 yılında Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasından 1999 Marmara Depremi'ne kadar geçen süre ile büyük Marmara Depremi sonrası AFAD'ın kurulması ile günümüze kadar gelen dönemde Uluslararası gelişmelerin etkisinden söz etmek mümkündür (Gündoğdu, 2014'den aktaran Zıvralı ve Cabbar, t.y.:157).

Tablo 2: Türkiye'de Afet Yönetimi ve Gelişimi (1509-2011 Dönemi)

Dönem	Afet Politikası
1944 Öncesi (1509 İstanbul Depremi ile başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı afete müdahale faaliyetleri + yeniden yapıyı da içeren çok sınırlı iyileştirme politika ve stratejileri:</u> İyileştirici Devlet anlayışının baskın rolü, Afetleri İlahi güce ve kadere bağlama eğilimi, parçaçıl planlama ve afet sonrası yaklaşımları ...
1944 – 1958 (<i>Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun</i> 'un yürürlüğe girmesi ile başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı afet sonrası politikaları (müdahale ve iyileştirme odaklı yaklaşımlar) + çok sınırlı ve başlangıç seviyesinde afet öncesi çalışmalar:</u> Geleneksel afet yönetim modelinin kurgulanması ve yerleşmesi, Afetleri İlahi güce ve kadere bağlama eğilimi, İyileştirici Devlet anlayışının baskın rolü...
1958 – 1999 (<i>İmar ve İskan Bakanlığı</i> 'nin kuruluşu ile başlayan süreç)	<u>Ağırlıklı afet sonrası politikaları (müdahale ve iyileştirme odaklı yaklaşımlar) + Gelişmekte olan ancak yetersiz ve bütünleştirilememiş afet öncesi çalışmaları:</u> geleneksel afet yönetim modeli uygulaması, Afetleri doğal olaylara bağlama anlayışına doğru evrilme, İyileştirici Devlet anlayışının baskın rolünün devam etmesi ve Koruyucu Devlet anlayışının başlaması...
1999 – 2012 (<i>Yıkıcı 1999 Doğu Marmara Depremleri</i> ile başlayan süreç)	<u>Afet sonrası politikalarında dönüşüm (daha etkin ve sürdürülebilir müdahale, iyileştirme ve yeniden yapıyı yaklaşımları) + Afet öncesi politikalarında dönüşüm (sakinim ve hazırlıklı olma yaklaşımlarının önem kazanması) + Afet öncesi ve sonrası strateji ve politikalarının birleştirilmesi çabaları:</u> Afet risk yönetimi anlayışına doğru bir dönüşümün başlangıcı, Afetlerin hem doğal hem de insan kaynaklı olduğu anlayışının gelişmesi, İyileştirici devlet anlayışından koruyucu devlet anlayışına evrilme (ancak geleneksel afet yönetim modelinin baskın karakteri bu değişim önünde güçlü bir engel oluşturmaya devam etmekte)...

Kaynak: Özden, 2013'ten aktaran Özmen ve Özden, 2013:16

1.7.2.2.1. 1944 Yılı Öncesi Çalışmalar

1944 öncesinde, doğal afetlerde, insanlara yardım etme geleneğinin çok eskilere dayandığı görülmektedir. 1848 yılından önce alınan kararlar zararların önlenmesi yönünde olmayıp *yaraları sarma* niteliğindedirler. Dünyada o dönemde olduğu gibi Türkiye'de de yara sarma politikaları mevcut olmuştur; bu konuda ihtiyaç duyulan yapılanma, mevzuat gibi konularda ilk örnekler 1509 İstanbul Depremi sonrasında rastlanmaktadır; büyük hasar gören İstanbul'un yeniden imarı için ferman çıkarılmıştır (Ergünay, 2011:1). Türkiye'de yapı tipi ve kullanılacak olan yapı malzemesi

konusunda kurallar getiren ilk yasal önlem/düzenlemenin çıkarılan ilgili ferman (JICA, 2004:42-44'den aktaran Erkan, 2010:76) olduğu kabul edilebilir.

Türkiye'de günümüzdeki ismiyle Türk Kızılay Derneği, afetler sonrasında yapılacak acil yardımların kurallara uygun olarak ve kurumlar eliyle yapılabilmesi için kurulmuş olan ilk kurumsal yapılanma örneği olarak gösterilebilir (Ergünay, 2011:1). 1944 yılı öncesi dönemde, derneğe bakılacak olunursa 1868 yılında kurulmuş olan “Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti” adıyla kurulan Hilal-i Ahmer ile ve halkın desteğiyle acil yardımlar yapılmıştır (Erkan, 2010:76).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte hedef olarak İmar İskân Bakanlığı kurularak göçmen mübadelesiyle gelenlerin iskân problemlerinin çözülmesi ve yapılaşma, yerleşme konularının kurallara bağlanması (2010:76) belirlenmiştir. Bu bakanlık bir yıl sonra kaldırılmıştır (Yılmaz, 2001:7'den aktaran Erkan, 2010:76).

Afetlerle ilgili temel yasal düzenlemelere bakıldığında bunların “afetler sonrasında yapıldığı görülmekte olup, bunların Cumhuriyet döneminde deprem ve afete uğrayan yerlerle ilgili olduğu söylenebilir” (Sancakdar, 2016:46). Cumhuriyet döneminde sonucu afet olan olaylara “müdahalede koordinasyon, işbirliği ve kurumsal yapılanmanın önemini belgeleyen ilk örnek 13 Eylül 1924 Erzurum Depremi örneğidir” (Ergünay, 2011:2).

1580 sayılı Belediye Kanunu 1930'da yürürlüğe girmiştir. “Bu kanunla belediyelere imar plan yapma, yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin denetleme ve ihtiyaç sahiplerine konut yapma görevi verilmiştir” (Erkan, 2010:76). 1939 yılında yaşanan... Erzincan Depreminde, büyük can ve mal kayıpları, mevcut mevzuatın yetersiz kaldığını ortaya çıkarmıştır; 1939'da Yapı ve İmar İşleri Reisliği kurulmuştur (2010:77).

Yaşanan sel ve su baskınları sonrasında 1943'te “Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu yürürlüğe girerek, su baskınlarına karşı afetler olmadan alınacak önlemler belirlenmiş ve afet sırasında yapılacaklar yeni esaslara bağlanmıştır” (TBMM, 1999:8'den aktaran 2010:78). Erzincan Depremi sonrasında yaşananlardan ötürü yeni bir kanun çıkarılmış ve böylece Türkiye'de afet tarihinin ikinci dönemi başlamıştır.

1.7.2.2.2. 1944-1958 Aralığında Yapılan Çalışmalar

Erzincan Depremi'nin sonucunda 1944 tarihli 4623 sayılı Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbir Hakkında Kanun çıkarılmıştır (Ergünay, 2011:3). Afet yönetim sisteminin temelini, Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbir Hakkında Kanun oluşturmaktadır;

1956'da 6785 sayılı "İmar Kanunu" ile 1958'de 7126 sayılı "Sivil Müdafaa" kanunlarının çıkarılması, bu sistemi gelişmesine katkı sağlamışlardır (Ergünay, 2011:3). 1945 yılında ilk deprem haritası ve deprem olan yerler için yapı yönetmeliği çıkarılmıştır (Erkan, 2010:79). Erkan (2010:79), daha sonraki gelişmeleri şu şekilde açıklamıştır:

1956 yılında, çıkartılan 6785 sayılı İmar Yasası ile belediye sınırları içinde ve mücavir alanlarda planlama, yapılaşma ve ruhsat alma-verme kurallara bağlanmış ve ilk kez yeni yerleşim alanlarının belirlenmesinde, doğal afet tehlikesinin dikkate alınması ve fenni mesuliyet sistemi ile yapı denetimi sağlanması konularına önem ve öncelik verilmesi öngörülmüştür (2011:79). Kanunun gerektiği işlerin gerçekleştirilmesi amacıyla 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı kurulmuştur.

1958 yılı itibariyle afetler konusunda ikinci dönem son bulmuş ve yeni bir dönem yani üçüncü dönem başlamıştır. Bu dönemin başlangıcını ise İmar ve İskân Bakanlığının kurulması oluşturmuştur.

1.7.2.2.3. 1958-1999 Aralığında Yapılan Çalışmalar

1959 yılı ve sonrası, "Türkiye'de afet zararlarının azaltılması açısından önemli kurumsal yapılanma ve politika değişikliklerinin yaşandığı ve uluslararası alandaki yeni gelişmelere paralel olarak önemli gelişmelerin sağlandığı yıllar olmuştur" (Ergünay, 2011:3).

Afetlerden önce ve sonra gereken önlemleri almak; ülkenin bölge, şehir ve köylerinin planlarını yapmak; konut ve iskân sorununa çözüm bulmak; ülkedeki yapı malzemelerinin geliştirilmesini sağlamak ve standartlarını hazırlamak ana görevleri olan İmar ve İskân Bakanlığının 1958 yılında kurulması ve Cumhuriyet döneminden bu yana sayılan görevlerle ilgili yasaların Bayındırlık Bakanlığına vermiş olduğu görevlerin, İmar ve İskân Bakanlığına devri (2011:3) bu dönemin önemli gelişmelerdendir. 1958'de 7116 sayılı kanunla İmar ve İskân Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı'ndan ayrı bir bakanlık olarak kurulmuştur.

1958'de 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu çıkarılmış ve bu kanun ile birtakım hükümler belirlenmiştir. Kanun, "Doğal afet sonrası yapılması gereken arama-kurtarma ve ilkyardım çalışmalarının esaslarının belirlenmesi, düşman saldırıları, doğal afetler ve büyük çaplı yangınlarla mücadele gibi acil durum hallerinde olaya bağlı olarak sivil savunmayla ilgili teşkilat, görev ve sorumlulukların tanımlanması" (Erkan, 2010:79) konularını içermektedir. 4623 sayılı yasa, sadece depremler öncesinde ve sonrasında alınması gereken tedbirleri içermekteyken yeni yasayla diğer doğal afetler de eklenmiş; depremlerin yeniden inşası konusunda düzenlemeler yapılmıştır (Ergünay, 2011:3). Bu nedenlerle, 1959'da afetler sonrasında yapılacak acil yardım ve daimi iskân faaliyetlerinin esaslarını belirleyen ve halen yürürlükte olan 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ve Yapılacak Yardımlara Dair Kanun" çıkarılmıştır (2011:3). 7269 sayılı kanunla genel bütçe dışında bir afet fonu oluşturulmuştur. Fakat zamanla

yeni ihtiyaçlar doğmuş ve yeni kaynaklara gereksinimi bunlar beraberinde getirmiştir. “Dönemine göre uluslararası alanda çağdaş ve kapsamlı afet yasalarından biri olarak değerlendirilen ve birçok ÷lke tarafından örnek alınan yasa önemli ölçüde revize edilmiş olup halen geçerlidir” (Erkan, 2010:80). Bu yüzden 1968’de 1051, 1981’de 2479, 1985’de 3177 ve yine devam ederek daha sonra 2012’de 28351, 2013’te 28636, 2014’te 28926 gibi sayılı kanunlarla 7269 sayılı kanunda pek çok kez önemli değişiklikler yapılmıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.3.7269&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=3&No=7269>). Bu değişiklikler yeterli olmamış ve en son değişiklik ise 2018’de olmuştur. “Cumhuriyet döneminde çıkarılmış bulunan bütün kanunları tek bir kanun halinde toplayan yasanın amacı; doğa kaynaklı afetler nedeniyle meydana gelebilecek can ve mal kayıplarının mümkün olan en düşük düzeye indirilmesi, afet anında ve afetten sonra, etkili işleyecek bir örgütlenme yapısının kurulmasıdır” (Erkan, 2010:80).

1968’de “1051 sayılı yasayla Afetler Kanununun değiştirilen dördüncü maddesi gereğince hazırlanan 88/12777 sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik, afete hazırlık ve müdahale çalışmalarının biçimini düzenlemektedir” (2010:80). 1971 yılında “7269 sayılı yasanın ilgili hükmü gereğince doğrudan Bakanlığa bağlı olarak Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı kurulmuştur. Daha sonra bu Enstitü, Daire Başkanlığı halinde örgütlenerek, Afet İşleri Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır” (Ergünay, 2011:4). 1983’te “Bayındırlık Bakanlığı ile İmar ve İşkân Bakanlığı birleştirilerek Bayındırlık ve İşkân Bakanlığı kurulmuştur. 1985 tarihinde imar mevzuatını yeniden şekillendiren 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe girmiştir” (Erkan, 2010:80).

Erzincan’da 1992’de yine büyük çaplı bir afet yaşanmıştır. Bunun sonucunda birtakım kanunlar çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunlar özellikle kayıplara çözüm getirmek amaçlıdır (Ersünay, 2011:4). 1997’de “Bakanlar Kurulu Kararı ile 22872 sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezinin teşkilatlanma, çalışma esasları ve sorumlulukları belirlenmiştir (Erkan, 2010:81). Böylece “olaya müdahale aşamasında 7269 sayılı yasada öngör÷len merkezi ve yerel örgütlenme yapısına, bu yönetmelikle yeni örgütlenme yapıları eklenmiştir” (Ergünay, 2011:4).

1.7.2.2.4. 1999 Yılı Sonrasında Yapılan alışmalar

1998’de Adana Ceyhan Depremi ve ardından oldukça iki büyük deprem olan 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999’da meydana gelen depremler yaşanmıştır. “1999 Depreminin hemen ardından afetin olumsuz etkilerinin giderilmesi, gerekli önlemlerin alınabilmesi amacıyla 27.08.1999 tarih ve 4452 sayılı Doğa Kaynaklı Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu yürürlüğe girmiştir” (Erkan, 2010:82). 1999’daki bu iki büyük depremin ardından yaşanan olumsuz sonuçların

iyileştirilmesi ve düzeltilmesi amacıyla 17 Ağustos 1999'dan Temmuz 2000 tarihine kadar mevzuatımızda düzenlemelere gidilmiş ve pek çok kanun, KHK, yönetmelik vb. yürürlüğe girmiştir (Erhünay, 2011:4-5). 1999 Körfez Depremlerinden sonra mevzuatta ve afet konusunda yapılanma olarak çok fazla değişiklik yaşanmıştır. Bu yaşananların mevzuata yansımaları ve kurumsal şekillenme olarak neler olduğu Ek-4'te tablo ile gösterilmektedir.

Türkiye'de afet yönetimi ile ilgili yasal sürece bakıldığında bunun epeyce bir yer tuttuğu görülebilir. Mevzuatın zamanla, ihtiyaca göre değişiklik göstermiş olduğu da aşikârdır. Ama burada üzerinde durulması gereken günümüzde Türkiye'de geçerli olan afet ile ilgili mevzuattır. Bu mevzuat AFAD'ın resmi sitesindeki şekliyle aşağıda sıralanmıştır.

Kanunlar (<https://www.afad.gov.tr/tr/2305/Kanun>):

- 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
- 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun
- 4123 sayılı Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun
- 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu
- 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu
- 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” şeklindedir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri (<https://www.afad.gov.tr/tr/29467/Cumhurbaskanligi-Kararnameleri>):

- “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (4 no'lu Kararname)”dir.

KHK'lar (<https://www.afad.gov.tr/tr/2306/KHK>):

- “Sivil Savunma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararname KHK 596
- Sivil Müdafaa Kanunu İle Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükümünde Kararname KHK 586” olarak sıralanmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararları (<https://www.afad.gov.tr/tr/2307/Bakanlar-Kurulu-Karari>):

- “Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformunun Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3 üncü Maddesinin (b) Bendi Kapsamında Yapılacak İhalelere İlişkin Esaslar” şeklindedir.

Yönetmelikler (<https://www.afad.gov.tr/tr/2309/Yonetmelik>):

- “Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Arama Kurtarma Birlikleri İle İl Afet ve Acil Durum Arama Kurtarma Ekipleri Kıyafet Yönetmeliği
- İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri Aday Memurlarının Yetiştirilmesine Dair Yönetmelik
- İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Harcamaları Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği
- Geçici Koruma Yönetmeliği
- Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik
- Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik
- Afet Sebebiyle Yapılan ve Yapılacak Olan Binaların Borçlandırma Bedellerinden Yapılacak İndirimler Hakkında Yönetmelik
- Afetler Sebebiyle Edinilen Bina Arsa ve Arazilerden Arta Kalanların Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik
- Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik
- Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehlikelere Dair Görev Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Araştırma, Etüt ve Proje Yaptırma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Türkiye Deprem Veri Merkezi Sistemi Yönetmeliği
- Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik
- Ulusal Deprem Araştırma Programı Proje Destekleme Esaslarına Dair Yönetmelik
- Büyükşehir Belediyeleri ve İl Özel İdareleri Tarafından Afet ve Acil Durumlar ile Sivil Savunmaya İlişkin Yatırımlara Ayrılan Bütçeden Yapılacak Harcamalara Dair Yönetmelik
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik
- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik
- Sığınak Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Disiplin Amirleri Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Uzman ve Uzman Yardımcılığı Sınav, Atama, Yetiştirilme, Görev ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

- Arama ve Kurtarma Teknisyenliği Sınav, Atama, Görev ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik
- Sivil Savunma Uzmanlarının İdari Statüleri, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları ile Eğitimleri Hakkında Yönetmelik
- Türk Arama ve Kurtarma Yönetmeliği
- Köpekli Arama Timi Çalışma ve Sınav Yönetmeliği
- 112 Acil Çağrı Merkezleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği
- Sivil Savunma Hizmetlerinde Askeri İşbirliği Yönetmeliği” olarak sıralanmıştır⁷.

Afet, mevzuatı sadece bu kısımlarıyla sınırlı değildir. 1982 Anayasası Madde 119 (Değişik: 21/1/2017-6771/12 m.)’da afetlerden bahsetmektedir. Yine 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu da amacında ve kapsamında afetlerden bahsetmektedir (m.1-2). Dolayısıyla mevzuatta doğrudan veya dolaylı olarak yer alan afet konusu devlet teşkilatlanmasında da önemli bir yer tutmaktadır.

Afet yönetiminde kurumlar ve bunlara düşen görevler oldukça hayati önem arz eder. Aşağıda sırasıyla 2009 öncesi ve 2009 sonrası olmak üzere afet yönetiminde idari teşkilatlanmadan bahsedilmiştir.

1.7.2.3. Türkiye’de Tarihsel Olarak Afet Yönetimi ile İlgili İdari Yapı

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle konjonktür değişmiştir. Bu değişim tüm faaliyet alanlarını etkilediği gibi doğrudan sivil savunmanın faaliyet alanını da etkilemiştir. Ayrıca artan kentleşme hızıyla birlikte riske maruz kalma oranı artmıştır. Türkiye’de modern anlamda afet yönetimi sistemi, II. Dünya Savaşı’ndan sonra kurularak bugüne kadar gelmiştir. Bu sistem merkezden taşraya doğru bir örgütlenmeye sahiptir. Aslında bu demek değildir ki sadece bu dönemden sonra başlamış bir şeydir. Pek çok şeyi Osmanlı’dan miras alan Türkiye için afetler tarihi ve afet ile ilgili ilk dokümanlar da 1509 Depremi sonrasına dayanır. Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili idari yapı 2009 yılına kadar merkezi düzeyde ve il düzeyinde idari yapılanma olarak ikiye ayrılır. Ayrıca bu yapılanmada bazı bakanlıkların rol ve sorumlulukları da vardır.

1.7.2.3.1. 2009 Öncesi Yapılanma

Afet yönetiminde yaşanan “çok başlılık ve kurumlar arası yetki çatışmaları, tüm tarafların üzerinde hem fikir olduğu temel sorun alanıdır. Ancak buna rağmen, özellikle 1999 depremlerinden

⁷ Yukarıda belirtilenler dışında AFAD resmi sitesinde mevzuat başlığı altında şunları da göstermektedir (<https://www.afad.gov.tr/tr/2234/Mevzuat>): Yönergeler, genelgeler, tebliğler, usul ve esaslar, idari kurul toplantı tutanakları, bilgi edinme mevzuatı. Fakat çalışmanın konusu afet mevzuatı olmadığı için bunlardan ve yukarıdaki mevzuatın ayrıntısından bahsedilmemektedir.

sonra gerçekleştirilen düzenlemelerle durum daha da karmaşık hale getirilmiştir” (Erkan, 2010:88). AFAD (Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2018), https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf) durumu şöyle izah etmektedir:

Afetlerle ilişkili görevlerin, temelde İçişleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının ilgili birimleri arasında dağıldığı bu yapılanmaya, 1999 depremleri sonrasında Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ulusal Deprem Konseyi, Doğal Afet Sigortaları Kurumu gibi başka kurumlarında katılmasıyla bu alanda faaliyet gösteren kuruluş sayısı artmıştır. Afetler ile ilgili temel kurumlarla beraber Sağlık, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma, Milli Savunma, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Çevre ve Orman Bakanlığı; Genel Kurmay Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı ve TÜBİTAK gibi bakanlık ve kamu kurum kuruluşlar da önemli görevler almaktadırlar. Türk Kızılayı da afetlere ilişkin hizmetlerin yürütülmesinde kamu otoritelerine yardım etmektedir.

Ayrıca ilgili mevzuat gereğince, afetin meydana geldiği bölgede krizin yönetilmesi, acil yardım, arama-kurtarma ile iase ve ibate gibi hizmetlerin yürütülmesinde yerel idarelere özellikle valiliklere, önemli yetkiler verilmiştir. Belediyeler ise genellikle imara ilişkin görevleri üstlenmiştir (Erkan, 2010:88).

1.7.2.3.1.1. Merkezi Düzeyde İdari Yapılanma

Merkezi Düzeyde İdari Yapılanma içerisinde Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı (afetlere ilişkin hizmetleri, ilgili mevzuat gereğince merkez ve taşra teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Müdürlüğü aracılığıyla yerine getirir (Erkan, 2010:92) ayrıca Sivil Savunma Genel Müdürlüğü (2011:92) de bünyesinde (gibi kurumlar sayılabilir. Türkiye’de merkezi düzeydeki temel kurumların özelliklerinden kısaca aşağıda bahsedilmektedir.

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi. Bakanlar Kurulu'nun 1996 tarih 8716 sayılı kararıyla “Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği (RG 09.01.1997 tarih ve 22872 sayı)” çıkarılmış, bu yönetmelikle Başbakanlığa bağlı bir ‘Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi’ oluşturulmuştur; Merkez, kriz durumu ortaya çıktığında hazırlık çalışma ve faaliyetlerini yönetmek; genel personel ve ilgili bakanlıklar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak konularında sorumludur.

Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü. 1999 yılında 583 ve 600 sayılı KHK’ler ile Başbakanlığın ana hizmet birimi olarak Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü (TAY) kurulmuştur. Kemaloğlu (2015:131) kuruma dair şunları söylemektedir:

1999 tarih ve 583 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı" kurulmuş ve 2000 tarih ve 600 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (RG. 14.06.2000 tarih ve 24079 sayı) ile söz konusu birimin adı “Türkiye Acil Durum Yönetimi

Genel Müdürlüğü” olarak değiştirilmiştir (http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi3.asp?id=319, 15.01.2010’dan aktaran Kemalöglu, 2015:131).

Başbakanlık, ”ulusal güvenliği tehdit eden büyüklükte doğa kaynaklı afetler, teknolojik kazalar ile nüfus hareketlerinde acil durum yönetimini yürütmek, afet öncesi, anı ve sonrasında faaliyetleri yürütmekle sorumlu kurumlar arasında gerekli koordinasyonu sağlamaktan sorumludur” (Erkan, 2010:89).

Sivil Savunma Genel Müdürlüğü. Tüm kurumlarda sivil savunma hizmetlerini düzenleme, planlama, uygulanma, koordinasyonunu sağlama; acil durumlarda arama kurtarma, ilkyardım için personeli hazır tutma, ihtiyaçta olay yerine sevk; yangınlara karşı önlem, itfaiye standartlarını belirleme, personeli eğitme; halka bilgi verme; afet sonrasında (2010:92-93) müdahale ve denetim gibi görevleri vardır.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü. Kemalöglu (2015:131) kurumu aşığıda şu şekilde açıklamaktadır:

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bünyesinde görev yapan Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün kuruluş ve dönüşümü 1950-1965 yılları arasında olmuştur. 1953 yılında kurulan Deprem Bürosu, 1955 yılında DE-SE-YA şubesine dönüştürülürken, 1959 yılında şube kaldırılmış ve yerine 1960 yılında Afet İşleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. 1964 yılında bakanlık bünyesinde ayrı bir genel müdürlük olmuş ve 1965 yılında bugünkü adıyla faaliyetlerini sürdürmüştür (Geray, 1977: 105’ten aktaran Kemalöglu, 2015:131).

1965 yılında Bakanlığa bağlı olarak kurulan Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün (AİGM) afet öncesi, anı ve sonrasında ilişkin ilgili mevzuatla belirlenen temel görevlerinden bazıları şoyledir (Erkan, 2010:92-93): acil yardım uygulaması, eşgüdümünü sağlamak; geçici yerleşme, barınmayı sağlamak amacıyla önlem almak, uygulamak ve bu amaçla ilgili bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm ve işbirliğini sağlamak; afete uğramış alanlarda hasar tespit ve hak sahipliliği çalışmalarını yürütmek; deprem katalogları ve ülkenin deprem tehlike haritalarını hazırlamak ve geliştirmek gibi.

Kızılay Genel Müdürlüğü. Afet bölgelerinde aynı ihtiyaçları gidermek gibi görevleri vardır. Bir STK (Sivil Toplum Kuruluşu)’dır. Fakat önemi gereği değinilmiştir. Bu dernek günümüzde de faaliyetlerine devam etmektedir.

Başbakanlık ve Bölge Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulları. 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 12. Maddesi ile Başbakanlık ve Bölge Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulları kurulmuştur. Ayrıca kurulların görev, yetki ve sorumlulukları kanunun ilgili maddelerinde belirtilmişlerdir.

1.7.2.3.1.2. İl Düzeyinde İdari Yapılanma

Afetlere yerelde müdahale görevi mülki idare amirlerine verilmiştir ve bu amirler afete hazır bulunma ile ilgili faaliyetlerden sorumludurlar. Erkan (2010:88) konuyla ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

İl ve ilçe düzeyinde teşkilatların da sorumlulukları bulunmaktadır. Belediyeler ise genellikle imara ilişkin görevleri üstlenmiştir. 2005 yılında çıkartılan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunları ile yerel yönetimlere verilen yetki ve sorumluluklar artırılmıştır.

1.7.2.3.2. 2009 Sonrası Mevcut Yapılanma

Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili mevcut idari yapı 2009 yılı sonrasında; 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 17.06.2009 tarih ve 27261 sayılı Resmi Gazetede yayınlanması ve yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. AFAD (<https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda>) kurumu şöyle açıklamıştır:

Türkiye’de afet yönetimi ve koordinasyonu alanında dönüm noktası 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi’dir. Büyük can kaybına ve geniş çaplı hasara neden olan deprem, afet yönetimi konusunun tekrar gözden geçirilme zorunluluğunu ortaya koymuştur. Eşgüdüm sağlanması gereken kurumların afetlerle ilgili yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması ihtiyacı afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını zaruri kılmıştır. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık’a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık’a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

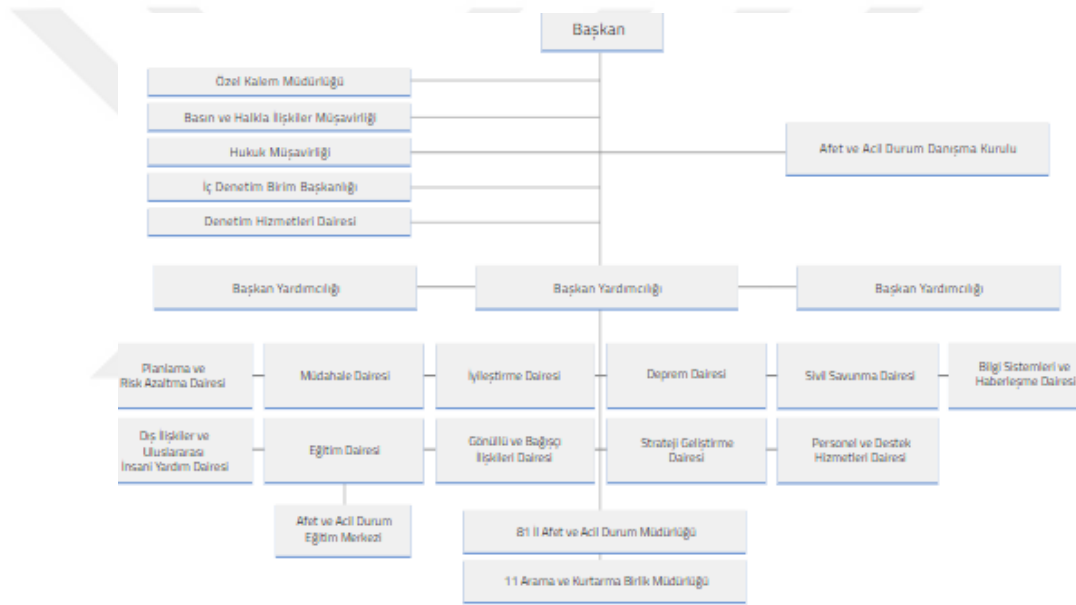
5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun afet yönetimindeki karmaşayı ve çok başlılığı kaldırmak amacıyla kabul edilmiştir. AFAD, (<https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda>) kurumun nasıl bir kurum olduğunu, ne yaptığını şu şekilde açıklamıştır:

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, çok yönlü, çok aktörlü, bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını gözetken, faaliyetlerinde disiplinler arası çalışmayı esas alan iş odaklı, esnek ve dinamik yapıda teşkil edilmiş bir kurumdur.

5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (I) Sayılı Cetvelde Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri başlığı altında AFAD yer almaktadır. AFAD; “Planlama ve Risk

Azaltma Dairesi Başkanlığı, Müdahale Dairesi, İyileştirme Dairesi, Deprem Dairesi, Sivil Savunma Dairesi, Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi, Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi, Eğitim Dairesi, Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi, Strateji Geliştirme Dairesi, Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi”nden (<https://www.afad.gov.tr/tr/2218/Teskilat-Semasi>) oluşmaktadır ve bunlar merkez yapılanmanın içerisinde. Ayrıca merkeze bağlı olarak 81 İl Afet ve Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü ve Türkiye genelinde 11 Arama Kurtarma Birlik Müdürlüğünü bünyesinde barındırmaktadır. Şekil 12’de bahsi geçen teşkilat yapısı daha ayrıntılı şekilde gösterilmiştir. Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlüklerinin bulunduğu iller: İstanbul, Sakarya, Bursa, Adan, Afyonkarahisar, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, İzmir, Samsun ve Van’dır.

Şekil 12: AFAD Teşkilat Şeması

Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/tr/2218/Teskilat-Semasi>

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde bütünlük afet yönetimi, bütünlük afet yönetiminde risk yönetimi ve bu evredeki farkındalık konusundan ve AFAD’ın bu konuyla ilgili çalışmalarından bahsedilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİMİNDE RİSK YÖNETİMİ VE RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK VE FARKINDALIK YARATMA

2.1. Bütünleşik Afet Yönetiminde Risk Yönetimi

Afetler yönetilmesi gereken olgular olduğu için afet yönetiminde farklı yaklaşımlar süreç içerisinde geliştirilmiştir. Afet yönetimi yaklaşımlarının bulunduğu ortak payda, afetle gelen negatif etkileri mümkün mertebe azaltmaktır; bu yaklaşımların aralarındaki ana farklılık ise, afet yönetimi sürecindeki evrelerin ve/veya bunlar içerisindeki aktivitelerin bazılarını veya sadece birine ağırlık verilmiş olmasıyla ilgilidir. Afet yönetimleri temelde klasik ve modern olmak üzere 2'ye ayrılır. Klasik ve modern yaklaşımların farkları Tablo 3'te gösterilmektedir. Macit (2019: 176-178) 'e göre bu yönetim tipleri;

Klasik afet yönetim modellerinde planlama faaliyetleri afet gerçekleşmeden bazı riskler göz önüne alınarak yapılan çalışmalarda yer alan veya derlenen bilgilere göre yapılmakta ve afet öncesi risk yönetimi ve zarar azaltmaya yönelik planlar bu yönetim modelinde yer almamaktaydı; modern afet yönetim sistemleri ise afet gerçekleşmeden önce afet risklerinin sınıflandırılması, belirlenmesi, risklerin azaltılması, azaltıcı önlemlerin alınması, afet risk derecelendirmesi, tahmin ve erken uyarı sistemleri, erken uyarı sistemleri ile afetlere karşı hazırlıklı olma, afet sonrasında etkin kurtarma faaliyetleri ve iyileştirme çalışmalarının yapılmasını kapsamaktadır. Klasik afet yönetiminde dört ana evre bulunmaktaydı ve bu evreler durağan şekilde yönetilmekteydi. Klasik afet yönetim sistemi daha çok eş zamanlı bilgiye dayanmayan ve afet öncesinde bazı planlayıcı kararların tahmine veya geçmişe dayalı verilere göre karar verilmesinden oluşmaktaydı. Modern afet yönetim sisteminde bilişim teknolojisi alt yapısı kullanılmaya başlanmış fakat bu alt yapı daha çok coğrafi bilgi sistemleri (CBS) üzerinde yoğunlaşmıştı. Bilgi sistemleri modern afet yönetiminde (MAY) etkin olarak kullanılmaktadır. Bilgiler afet merkezine bilişim alt yapıları kullanılarak ulaştırılmakta ve bilgi işlem yöntemlerine göre işlenmektedir. Bütünleşik afet yönetiminde (BAY) modern afet yönetiminde kullanılan tüm bilgilere ek olarak afetleri etkileyen risk faktörlerine karşı da bilgiler anlık olarak işlenmektedir.

Klasik yöntemlerde yaşanan olumsuz durumlar dolayısıyla "Toplumların karşı karşıya oldukları riskleri değerlendirmesi ve bunlara önlem alma arayışı, afetlerin öncesi ve sonrası ile bir bütün olarak yönetilebilir süreçler olduğu yaklaşımını doğurmuştur" (Leblebici, 2015:44).

Tablo 3: Afet Yönetimi Anlayışındaki Gelişmeler

No	Eski Anlayış	Yeni Anlayış
1	Tehlikeler	Zarar Görebilirlik
2	Afete Müdahale	Afet Öncesi çalışmalar
3	Tek disiplinli yaklaşım Mühendislik veya planlama gibi	Çok disiplinli yaklaşım Ekonomik, sosyal ve çevresel konular
4	Bölgesel bakış açısı	Daha geniş perspektif
5	Belirtiler	Sebepler
6	Risk Bölgesinde olanlar için Uzmanlar planlar hazırlar	Risk Bölgesinde olanların katılımı ile planlar hazırlanır

Kaynak: Kadioğlu ve Özdemir, 2005:5'ten aktaran Karayel, 2007:50

2.1.1. Afet Yönetimi Yaklaşımları

Afet yönetiminde yaklaşımlar geleneksel/ klasik yaklaşımlar ve modern yaklaşımlar olarak iki başlık altında incelenebilir. Bu yaklaşımların bazılarında aşağıda kısaca bahsedilerek asıl yaklaşım olarak bütünleşik afet yönetimi incelenmiştir.

Afete Dirençli Toplum. Yaklaşım “daha çok risk yönetimi üzerinde durarak doğal afetlerin yıkıcı etkilerinin toplum üzerindeki olumsuz sonuçlarını azaltmayı hedeflemektedir” (Leblebici, 2011:49). Doğal afetlerin önemli ölçüde can ve mal kaybına sebebiyet vermesinin yanında, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde istikrarsızlığa ve uzun dönemli çalkantılara neden olabildiği gerçeği (Donald E. Geis, 2000:151'den aktaran Leblebici, 2011:50) “kalkınmacı bir düşüncenin ürünü olarak afete dirençli toplum yaklaşımına giden yolu açmıştır” (Leblebici, 2011:50). Disiplinler arası olamayan bu yaklaşımın bazı sosyal bilimler disiplinlerine uygulanmasında sorunlar vardır: kamu yönetimi, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve psikoloji gibi; bu yaklaşım bir soru olarak bu yüzden akademik alanda kalmıştır (2011:50).

Bütüncül Afet Yönetimi. “Bütüncül afet yönetim sistemi, ABD’de 1979 yılında, bütün afet tiplerinde ortak olan yönetim unsurlarının süreç içerisinde ele alınabileceği bir yaklaşıma olan ihtiyaçtan doğmuştur” (David A. McEntire, 2002:268’den aktaran Leblebici, 2011:48-49). ABD’de 1979’da FEMA kurulmuştur. Federal Hazırlık Ajansı, Sivil Savunma Hazırlık Ajansı, Federal Afet Yardım Yönetimi kuruluşlarının faaliyetleri FEMA tarafından bu amaç doğrultusunda birleştirilmiş ve FEMA’nın ana unsurlarını bu kurumlar oluşturmuştur (2011:49). Ayrıca birçok farklı birimden farklı kurumlar da yeni kurulan bu kurumun bünyesine alınmıştır (William Waugh, R.John Hy, 1990:2’den aktaran Leblebici, 2011:49). Bütüncül afet yönetimi yaklaşımının bir yansıması olan bu yapı afete hazırlık çabalarının bir çatı altında birleştirilmesini hedeflemiştir (2011:49). Türkiye’de bu konuyla ilgili kurulmuş olan AFAD da aynı kurumsal düşünceyi yansıtmaktadır (Alexander,

2002:6'dan aktaran Leblebici, 2011:49). “Afet yönetimini ayrı ayrı incelenebilir ve öngörülebilir aşamalara ayırması, gayretlerin koordinasyonunu sağlaması gibi faydalarının yanında, geniş boyutta bir risk yönetimi ile afetlerin uzun dönemli dolaylı etkilerine odaklanmakta başarısız olmuştur” (2011:49). Bu yaklaşıma göre toplumda yer alan her kesimin bilgi ve deneyimi önemlidir. Diğer afet yaklaşımlarının temelini oluşturan bu yaklaşım, akademik alana katkı sağlamıştır (2011:49).

Çabuk Toparlanan Toplum. Genellikle afete dirençli toplum yaklaşımıyla karıştırılır bu yaklaşım, ama kuramsal bağlamda tamamen farklıdır (2011:50). Leblebici (2011:51) 'ye göre bu yaklaşım;

Afete dirençli toplum yaklaşımından farklı olarak, afetlerin kaçınılmaz olarak olabileceği ama toplumsal tepkinin toparlanmayı belirleyeceğinden hareketle kurtarma safhasına odaklanmıştır. Söz konusu yaklaşımın, bütün afet tiplerine karşı bir çözümünün olmaması, sadece kurtarma safhasına odaklanması nedeniyle reaktif olması, kültürel ve psikolojik boyutu dikkate alınırken birçok aktörü yeterince sürece dâhil etmemesi gibi olumsuzluklarının yanında, yine kurtarma safhasına odaklanmış bütüncül afet yönetimi yaklaşımını ileri taşıdığı söylenebilir (David A. McEntire, 2002:270'den aktaran Leblebici, 2011:51).

Topluluk Temelli Afet Yönetimi. Afet yönetiminin 4 evresinde de halkın, sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin katılımını sağlayan (Kadioğlu, 2011:55) bir yaklaşımdır. Buraya kadar anlatılan afet yaklaşımları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Afet Yönetimi Yaklaşımlarının Karşılaştırması

	Bütüncül Afet Yönetimi	Afete Dirençli Toplum	Çabuk Toparlanan Toplum
Tehditler/Tetikleyen Unsurlar	Doğal, Teknolojik, Sivil ve Biyolojik	Doğal	Doğal
Aşamalar-Fonksiyonel Alanlar	Temel olarak hazırlık ve müdahale	Zarar azaltma	Müdahale, daha az boyutta zarar azaltma
Aktörler	Temel olarak kamu sektörü (kısmen acil durum yöneticileri ve ilk müdahale edenler)	Temel olarak kamu sektörü (kısmen şehir plancıları ve mühendisler)	Temel olarak kamu, özel ve kar amaçlı olmayan sektörlerden iyileştirme sürecinde yer alan bireyler
Değişkenler	Temel olarak fiziksel	Temel olarak fiziksel	Sosyal, daha az boyutta fiziksel
Disiplinler	Temel olarak sosyoloji ve kamu yönetimi	Temel olarak coğrafya ve mühendislik	Temel olarak psikoloji, sosyoloji, iktisat; daha az boyutta coğrafya ve mühendislik

Kaynak: David A. McEntire, 2002:281'den aktaran Leblebici

Bütünleşik Afet Yönetimi. Modern afet yaklaşımlarındandır. 21. yüzyıl, Birleşmiş Milletler 'in afetlerle ilgili çalışmaları daha ciddiye aldığı, bütünleşik afet yönetimi olgusunu içselleştirdiği bir dönemin başlangıcıdır (Özkaya, 2016:201). Bütünleşik afet yönetimi yaklaşımı afet öncesi ve sonrasını bir bütün olarak görür. Taşkırın (2015,19) 'a göre bütünleşik afet yönetimi;

Bütünleşik afet yönetim sistemi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde uygulanan afet yönetimi ile ilgili bir yaklaşımdır. ABD, her bir acil durum için ayrı planlar yapmak yerine, işlevsel bir yaklaşım kullanarak afetlerin ortak bir noktası olduğunu kabul etmektedir. Bu sistem, mevcut tüm kaynakları bir araya getirmektedir.

“Avrupa Birliğinin geliştirdiği ve müktesebatına aktardığı Bütünleşik Risk ve Kriz Yönetimi anlayışı, birçok farklı sektörün ve farklı düzeydeki yönetim kademesinin çoklu katılımı, uzlaşma kültürüne dayalı müzakere ve yönetişim felsefesine dayandırılmaktadır” (Toprak Karaman, 2016a:1-2). Bütünleşik afet yönetim sisteminin ilkeleri olarak “tüm tehlikeleri göz önüne almak, tüm evreleri uygulamak, tüm kaynakları kullanmak, tüm birey ve kurumların afet ile ilgili çalışmalara katılımını sağlamak” vb. sayılabilir (Karayel, 2007:39). Bununla birlikte bütünleşik afet yönetiminin tüm aşamalarında başarının sağlanması yoksullukla etkin mücadele politikalarının izlenmesiyle de yakından ilişkilidir (Özkaya, 2016:205). Dört evreyi ve bütün kaynakları bir güç altında toplayan, toplam kalite yönetimi anlayışında ve afet yönetimini bir bütün olarak gören (Kadioğlu, 2011:55) bir yaklaşımdır. Bütünleşik afet yönetim sistemi birey/sivil toplum, özel sektör ve kamu sektörü olmak üzere tüm ilgililerin ortak aklıyla ele alınması gereken ve katılımcılığı öne çıkarma zorunluluğu bulunan bir yönetim sistemidir (Yontar, 2016:282). Dolayısıyla kamu yönetimi disiplinin yakından ilgilendiği hem yönetişim hem toplam kalite yönetimini içeren modern bir yaklaşımdır. Bu yönetim sistemi uygulamasında en alttan başlayarak en yetkili makamlara kadar toplumun her kesimine büyük görev ve sorumluluk düşmektedir (Erkal, 2009:56'dan akrotan Yaylacı, 2015:37-38). Toplam kalite yönetimi anlayışıyla bütünleşik afet yönetimi kurulduğunda, insanlar üzerine odaklanır; kaliteye dayalı kültür üretir; görevlileri genel amaç doğrultusunda motive eder; yönetimin devamlı gelişmesini, iyileşmesini sağlar (Çelik, 2006:17'den aktaran Karayel, 2007:38). Bütünleşik Afet Yönetiminin ana bileşenleri ve aşamaları şunlardır: **1. Kayıp ve Zarar Azaltma**, **2. Hazırlık**, 3. Tahmin ve Erken Uyarı, 4. Afetler, 5. Etki Analizi, **6. Müdahale**, **7. İyileştirme**, 8. Yeniden İnşa (Kadioğlu, 2008a:9).

Dünya, yaşanan afetlerden zaman içerisinde dersler çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden, 'Afet sonrası müdahale dönemi sona erdirilmiş ve yerini alan 'bütünleşik afet- risk yönetimiyle' zarar azaltma, hazırlık/planlama, müdahale ve iyileştirme evreleriyle bir döngü oluşturulmuş, toplumsal zarar görübilirliğin azaltılması sağlanarak önlenemeyecek afet türlerine yapılan müdahalenin etkinliği' (Özkaya, 2016:205) zaman içerisinde artırılmıştır.

Bütünleşik afet yönetimi olarak ifade edilen modern afet yönetim sisteminin dört temel bileşeninden birisi olan afete hazırlık aşaması, risk ve zarar azaltma çalışmalarına rağmen yine de

afetle karşılaşma durumunda afete hazırlıksız yakalanmayıp plan ve programlamalarla, donanımlı ve eğitimli personel ve en iyi donanımla afete müdahale edip afetlerin yönetilebilmesine imkân sağlamaktadır (Yontar, 2016:300). Bütünleşik afet yönetiminin en önemli özelliği; afeti bir sonuç olarak görerek, afet öncesi önleme ve zararı azaltma fonksiyonlarına daha fazla önem vermesidir (Yaylacı, 2015:35).

Bütünleşik afet yönetiminin daha iyi anlaşılması için aşağıda ilgili bazı kavramlar kısaca açıklanmıştır.

Toplam Kalite Yönetimi (TKY), müşterilerin mevcut ve gelecekteki beklentilerinin tespit edilerek, tam ve ekonomik şekilde karşılanmasını amaçlayan, kalitenin oluşturulmasını, devamlılığını ve geliştirilmesini sağlayacak bir yönetim anlayışıdır (Uzun Kocamış, 2016:1). TKY'nin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Uzun Kocamış, 2016:2-4): “müşteri odaklılık, tedarikçilerle işbirliği, çalışanların geliştirilmesi ve katılımı, süreçler ve verilerle yönetim, sürekli gelişme ve yaratıcılık, liderlik ve amacın tutarlılığı”.

Yönetişim, “bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen” (Bozkurt vd., 1998:274'ten aktaran Özer, 2012b:361) olarak ifade edilmektedir. Yönetişim, “Katılımcılığa önem veren, demokrasinin unsurlarının güçlendirilmesine hizmet eden bir yönetim tipini anlatmaktadır” (Toprak Karaman, 2016b:228). Yönetişim modellerinin “amacı daha karmaşık, dinamik ve çoğulcu hale gelen toplumların yönetimindeki değişiklikleri açıklamak ve toplumlar etkin ve demokratik olarak nasıl yönetilir sorusuna cevap bulmaktır” (Coşkun, 2008:80). Başka bir ifadeyle “hem toplumsal sorunlarla hem de çağdaş toplumların karmaşıklığını, dinamikliğini ve çeşitliliğini yaratan olgularla baş edebilme” (Özer, 2012b:367) amacı taşıdığı söylenmektedir. Afetin toplumsal bir sorun olması dolayısıyla “Bugün afetlerle ilgili politikalarda yönetişim ilke ve yöntemlerinin uygulanması kaçınılmazdır” (UNDP, 1997:2; Osborne, 2006:380'den aktaran Ekşi, 2016:28).

Modern afet yönetimi “Hazırlık, Zarar Azaltma, Müdahale ve İyileştirme Evrelerinin tümünü içeren” (Kadioğlu, 2011:55) bir yaklaşımdır. Afet yönetiminin evreleri (disaster management process) (2014:100) olarak da ifade edilmektedirler. Bu evreler afet yönetimi politikalarının belirlenmesinde önemlidirler. Çünkü çalışma alanlarının belirlemede evreler dikkate alınmaktadır. Ayrıca “afetlerin olası sonuçlarının karmaşıklığının artması, ikincil ve daha sonraki etkilerin öngörülmesindeki güçlükler afet yönetimine bütüncül olarak bakılmasını ve kayıpların büyük ölçüde kamu politikalarının sonuçlarına göre değiştiği gerçeğinin algılanmasını zorunlu kılmaktadır” (Leblebici, 2015:44). Bütünleşik afet yönetimi yönetişim, TKY gibi yeni yönetim sistemlerini de görüldüğü gibi içermektedir. Bunlar bütünleşik afet yönetiminin evrelerine de uygulanmaktadır.

2.1.2. Bütünleşik Afet Yönetimi Aşamaları

Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Raporu'na göre (2014:100) afet döngüsü; “Bir afet olayını izleyen ve bir sonraki afete kadar birbirini takip eden aşamaların tümüdür. Bu evreler; Afete Müdahale, İyileştirme, Yeniden İnşa, Zarar Azaltma ve Afete Hazırlık” şeklindedir. Görüldüğü üzere afet döngüsü belirli aşamalardan meydana gelir. AFAD (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2014:33) da tanım ve evreler açısından hemen hemen aynı söylemlerde bulunmuştur. Bunlar dörde ayrılabilir. Aşamaların ikisi afet öncesindeki, diğer ikisi de afet anı ve sonrasındaki faaliyetleri içerirler. “Ancak bu evreler zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı, afetler, etki analizi, müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılanma gibi sekiz evreye kadar ayrıntılandırılabilir” (Kadıoğlu, 2008a:9). “Bu evreler bazen çakışabilir, bazen de aynı anda yürütülmeleri gerekebilir. Bu özellik evreler arasındaki kesin ayrımı zorlaştırabilir” (2008a:9). Bu evreler aynı zamanda bilimsel ve bütünleşik afet yönetiminin ana bileşen ve evreleridirler. Farklı şekil ve isimlerde bu evreler kullanılsalar da yaygın şekli burada kullanılmıştır. Bu evreler: (1) Hazırlık, (2) Zarar Azaltma, (3) Müdahale, (4) İyileştirme ve Yeniden İnşa'dır. Afet yönetimi aşamaları aşağıda anlatılmaktadır. Ayrıca uygulamada farklılıklar göze çarpsa da “afet yönetimi içerisindeki aşamalar; “planlama, örgütlenme, yönetme, koordinasyon, denetleme” (McNamara, 2009:63-65'ten aktaran Leblebici, 2015:45) fonksiyonları açısından değerlendirilmelidir. Afet Yönetiminin aşamaları aşağıda Şekil 13'te gösterilmiştir.

Şekil 13: Afet Yönetiminin Aşamaları

Kaynak: <http://www.istanbulafad.gov.tr/icerik/faydali-bilgiler/afet-yonetimi>

2.1.2.1. Risk ve Zarar Azaltma/ Zararların Azaltılması/ Sakınım Aşaması

Risk yönetiminin en önemli ve ilk evresi (Kadıoğlu, 2008a:10) olarak nitelendirebilecek olan evre zarar azaltmadır. Zarar azaltma evresi, afet sürecinin yani öncesi, esnası ve sonrasında afetin etkilerini azaltmak için ortaya konulan çabaların tümünü ifade etmektedir. Afete dair alınacak tüm önlem, faaliyet ve organizasyonlar zarar azaltmanın içeriğini oluşturur (Yaylacı, 2015:28).

Zarar azaltma aşamasında yapılması gerekenler: yapısal riskler bazında teknik işlemler, yapısal riskler dışındakiler içinse toplumun tüm katmanlarının afetlerin tüm evrelerini kapsayan bir eğitimden geçirilmesi, yasal olarak herhangi bir eksiklik varsa bu eksik çerçevenin tamamlanması gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu faaliyetler yerleşme, ülke ve bölge ölçeğinde çeşitlendirilip arttırılabilirler.

Zarar azaltma aşaması, iyileştirme aşamasındaki faaliyetlerle birlikte başlar ve yeni bir afete kadar devam eder (Şahin, t.y.:134). Bu evrede yapılacak işler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kaya, 2013:40);

- “Afet anında devreye sokulacak yasal mevzuatın gözden geçirilmesi, ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi,
- Yapı ve deprem, alan kullanım yönetmeliklerinin yeniden gözden geçirilmesi varsa güncellemelerinin yapılması,
- Afet risklerinin en büyük ve en küçük ölçekte tekrardan tespit edilmesi, risk haritalarının çıkarılması,
- Afetlerle ilgili ar-ge faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması,
- Afet zararlarının minimize edilmesi konusunda her kesimi de kapsayan eğitim faaliyetlerinin organize edilmesi,
- Afetlerde, zarar azaltma kavramının kalkınma planlarının her aşamasına dâhil edilmesi”dir.

Bu faaliyetler birçok kurum ve kuruluşla, disiplinler arası çalışma gerektiren, toplum tabanlı ve uzun vadeli çalışmalardır (Özkaya, 2016:211). Yani bu faaliyetlerle toplumun her kesimini ilgilendirdiği gibi ayrıca bu kesimlere birtakım yükümlülükler de verdiği görülmektedir. Ancak gelişmemiş ülkelerde bütçe ve teknoloji yetersizliğiyle birlikte erken uyarı sistemlerinin kurulamaması, yeterli bir bilinçlendirme ve farkındalık yaratamamanın sonucunda bu aşama pek de başarılı olmamaktadır (2016:211).

2.1.2.2. Hazırlık Aşaması

Afet yönetiminin ve uluslararası kaynaklara göre bütünleşik afet yönetiminin ve risk yönetiminin ikinci aşaması olan “hazırlık aşaması, afetin meydana gelmesinden önceki süreçte ortaya konması gereken faaliyetler bütünüdür. Bu aşama, kendinden sonraki aşamalardaki faaliyetlerin başarılı ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için izlenecek stratejileri kapsamaktadır” (Esmer vd., 2016:106). Buradan da anlaşılacağı gibi aşamalar birbirinden bağımsız değildir ve başarı bütün aşamalarda sağlanırsa gerçekleşir. “Afetlere hazırlık, idarenin kalkınma politikaları yoluyla ekonomik açıdan yeterli kapasite ve imkâna sahip olmasını zorunlu kılmaktadır” (Özkaya, 2016:212). Dolayısıyla hazırlık evresi “muhtemel beklenen bir afet öncesinde, acil durum dönemi boyunca gereken etkin önlemleri geliştirmeyi içerir” (Kaya,

2013:41). Afet öncesinde yapılan faaliyetler bu evrenin kapsamındadır. Başka bir ifadeyle 19/2/2011 tarihli 1377 numaralı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği madde 3/1f'ye göre hazırlık; “Afet ve acil durumlara etkin müdahale amacıyla önceden yapılan her türlü faaliyeti” ifade etmektedir. Afetlere hazırlık, genellikle tehlikeler ve riskler hakkında halkın sürekli bilinçlendirilmesi, etkin ve hızlı bir şekilde müdahale ve iyileştirme yapılması için acil durum planlarının geliştirilmesi yoluyla insanları veya toplumu hazırlayarak doğal afetlerin azaltılmasına veya bertaraf edilmesine yardımcı olan, bir olaydan önce alınan önlemler olarak adlandırılır (Rañeses, 2018:420). . Zarar azaltma süreci içindeki faaliyetler de bu aşama içerisindedir. “Müdahale için gerekli hazırlıkların planlandığı ve gerekli mekanizmaların kurulmasının sağlandığı bu aşamada, erken uyarı ve ikaz sistemlerinin kurulması, tahliye ve acil operasyon yönetiminin öncelendiği, afet ve tahliye planlarının yapıldığı bir evreyi de içermektedir” (Fişek ve Kabasakal, 2008:15'ten aktaran Kaya, 2013:41). Ayrıca bu konuda insanları uyarmayı da amaçlamaktadır.

Hazırlıklı olmanın temel odak noktası, idarenin afet ve acil durum yönetimi konusundaki farklı sorumlulukların koordinasyonunu sağlayacak plan ve projelerin geliştirilmesi ile bunların düzenli olarak güncelleştirilmesidir (Özkaya, 2016:211). Görüldüğü üzere aslında afet yönetimi aşamalarında çok aktörlü bir durum söz konusudur.

Zarar azaltma oldukça önemli ve hazırlık aşaması zincirin başlangıcını oluşturduğu için üzerinde önemle durulması gereken bir safhadır. Zarar azaltma aşamasındaki önlemlerle mevcut olumsuzluklar her zaman giderilemeyebilir. Bu yüzden hazırlık aşamasında can ve malların korunması amacıyla bazı faaliyetler uygulanmalıdır. Bu faaliyetler (Kaya, 2013:41);

- “Afet yönetimiyle ilgili merkezi düzeyde planlar hazırlanması,
- Şehir seviyesinde Acil Yardım Planlarının hazırlanması,
- Hazırlanan planlarda misyon üstlenecek çalışanların ihtiyaç duyacakları kuramsal ve uygulamalı eğitimlerinin tamamlanması ve afetlerde kullanılması muhtemel teçhizatın merkezi yerlere yerleştirilmesi,
- Hayati öneme sahip arama-kurtarma faaliyetlerinin organize edilmesi, eğitimi ve geliştirilmesi faaliyetleridir.”

Hazırlık aşamasıyla ilgili önemli konulardan biri de ekonomiyle olan ilgisidir. Yani, “Hazırlık aşamasında beklenen tehlikelere karşı planlama, kaynakların yönetilmesi, kurumlar arası eşgüdüm ile halkın bilinçlendirilmesi çalışmaları ve afet anında müdahale edecek personelin eğitilmesi gibi faaliyetlerin yapılabilmesi bir ekonomik değer gerektirdiğinden yoksullukla mücadeleyle yakından ilişkilidir” (Özkaya, 2016:212). Okay (2018:120)'a göre evrelerde yapılan çalışmalar şu şekilde açıklanmaktadır:

Afet öncesi erken uyarı ve müdahale sistemleri, sürekli hizmet vermesi beklenen altyapı sistemleri, AFAD, emniyet, itfaiye ve hastane gibi acil durum servislerinin (ADS) geliştirilmesi faaliyetleri hazırlık kapasitesinin; afetten sonra ikincil tehlikeye neden olabilecek tehlikeli madde kullanım, atık dönüşüm ve depolama yerleri, bulaşıcı hastalıklara karşı enkazın ve çöplerin temizlenmesi, içme sularının temizliğinin sağlanması gibi faaliyetler ise müdahale kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalardır.

2.1.2.3. Müdahale Aşaması

Var olan bir durumun kötüye gitmesini önlemek ve kurtarma faaliyetini gerçekleştirmek için gereken tüm eylemleri kapsar (Kaya, 2013:38). 19/2/2011 tarihli 1377 numaralı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği madde 3/1g'ye göre müdahale, “Afet ve acil durumlarda can ve mal kurtarma, sağlık, iaşe, ibate, güvenlik, mal ve çevre koruma, sosyal ve psikolojik destek ve benzeri hizmetlerin verilmesine yönelik çalışmaları” ifade etmektedir. Afetin meydana gelişini takip eden ve bundan hemen sonra başlayan ve afetin büyüklüğüne göre en fazla 3 gün ile 1-2 aylık süre içerisinde yapılan faaliyetlerdir (Kadioğlu, 2008a:23). Afetin gerçekleşmesiyle arama-kurtarma çalışmaları sırasındaki ilk yardım ve tıbbi müdahale, güvenlik, gıda temini, geçici barınma, afetzedelere verilen sosyal ve psikolojik destek hizmetleri, mal ve çevre koruma gibi tüm destek faaliyetlerini kapsamaktadır (Özkaya, 2016:213). Bu eylemlerden bazıları; can ve mal kaybını önlemek, afete maruz kalan halkın acısını azaltmak, ilk yardım faaliyetleri, acil durum haberleşmesi ve aynı (yiyecek-giyecek) yardımlar (Fişek ve Kabasakal, 2008:15'ten aktaran Kaya, 2013:38) olarak sıralanabilmektedir.

Afet yönetiminin “müdahale” evresinden oluştuğu fikri, yaşanan sıcak gelişmeler sonucu medya, kamu erki, siyasiler ve STK'ların da dâhil olması sonrasında güçlenmiştir (Kaya, 2013:38). Bu evre yapılan tüm hazırlıkların son aşamasıdır. “Afete dayanıklı yapıların, sele dayanıklı altyapıların sayısı oranınca müdahale evresi rahat atlatılabilir. Yapılan planlamalar, verilen eğitimler, yapılan tatbikatların semeresinin alındığı evredir müdahale evresi” (2013:38-39).

Genel manada bu aşamada; “haber alma ve ulaşım, ihtiyaçların belirlenmesi, ilk yardım, tedavi, tahliye, hasar tespiti, geçici iskân, giyecek ve yiyecek temini, güvenlik gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir” (Ergünay, 2002:7'den aktaran Kaya, 2013:39).

Müdahale aşamasında, afetin yaşandığı bölge dikkate alındığında müdahale yerelden merkeze doğru olduğu için idare oldukça önemlidir. “Dolayısıyla yerel otoritelere anında müdahale edebilecek personelin, ekipman ve araç temininin sağlanması ve bu imkanların komşu idari birimlerde de hazır bulundurulması müdahalenin başarı oranını büyük ölçüde artıracaktır” (Özkaya, 2016:214).

2.1.2.4. İyileştirme Aşaması

İyileştirme aşaması afet sonrasını ilgilendiren bir evre olduğu için afet olduktan ve ilk müdahaleler yapıldıktan sonraki uzun dönemli rehabilitasyon sürecini (Esmer, 2016:111) kapsar. “Bu aşamadaki faaliyetlerin başlıca hedefi afete maruz kalmış toplulukların haberleşme, ulaşım, geçici ve kalıcı iskan, kanalizasyon, su, elektrik, eğitim, sağlık, çalışma, ekonomik ve sosyal faaliyetler vb. gibi hayati derecede önemli ihtiyaçların minimum ölçüde karşılanabilmesi için gereken tüm çalışmaları yapmaktır” (Kadıoğlu ve Özdamar; 2008:35’den aktaran Özkaya, 2016:214). Bu aşama, “Afete maruz kalan toplumun yaşam koşullarını yeniden oluşturma amacıyla, olası afet risklerini azaltmak için sistemli bir özendirme ve gerekli düzenlemeleri yapmak için alınan kararlar ve faaliyetlerin tümüdür” (Şahin, t.y.:135). “Bu aşama, hasarlı ev ve iş yerlerinin yıkılması, enkazın kaldırılması ve yeniden yapılması, hayatta kalanların durumunun iyileştirilmesi, bireylerin topluma yeniden kazandırılmasını kapsar” (Kaya, 2013:39). Ayrıca tıbbi müdahaleler ve psikolojik desteğin sağlanması; sigorta ve kamu sektörü ödemelerinin yapılması; kamu mallarının ve altyapının, zarar gören mülklerin onarımı; enkazların afet bölgesinden uzaklaştırılması faaliyetleri de vardır. “Bu aşamaya yeniden inşa evresi de dâhil edilebilmektedir” (Özkaya, 2016:214).

İyileştirme aşaması başka bir ifadeyle rehabilitasyon süreci daha genel bir ifadeyle “uzun vadede öncelikli olarak afetzedelerin hayata yeniden tutunması için gerekli ortamın sağlanması, enkazın kaldırılması ve zarar görmüş altyapının onarılması” (Esmer, 2016:111) şeklinde de ifade edilebilir “Enkazların kaldırılması, yeni yer seçimi ve zemin etütleri gibi araştırmalar sonucunda yeniden inşa aşamasına geçilir. Böylelikle afet öncesinde daha iyi yaşam standartlarını sağlayabilmek için fiziki koşulları yenileme ve iyileştirme imkânı bulunur” (Özkaya, 2016:214). “Afetler ile ortaya çıkan acil duruma ilişkin görevlerin yerine getirilmesinden sonra, sıra yerel toplulukların ve bireylerin elden geldiğince ivedilikle afet öncesi yaşam koşullarına kavuşturulmasına gelmektedir” (Şahin, t.y.:136). İyileştirme çalışmalarının amacı, normale dönüş süresinin kısaltılmasıdır. “İyileştirme faaliyeti sadece durumun afet öncesine dönüştürülmesi değildir; aynı zamanda zararların ve savunmasızlığın azaltılmasını da kapsayan bir süreçtir” (Kaya, 2013:39). İyileştirme aşaması yerel bir çalışmadır. “İyileştirme; yerel, çok yönlü bir çalışma olmakla beraber tekrarlanabilir afet tehlikesi karşısında daha dirençli olmayı gerekli kılar” (Gökçe ve Tetik, 2012:33’ten aktaran Özkaya, 2016:214).

Bütünleşik afet yönetimi sisteminde “kayıp ve zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı, afetler, etki analizi gibi afet öncesi korumaya yönelik çalışmalara risk yönetimi denilirken; müdahale, iyileştirme, yeniden yapılanma gibi afet sonrası düzeltmeye yönelik olarak yapılanlara ise kriz yönetimi” (Kadıoğlu, 2008a:10) denilmektedir. Geleneksel afet yönetim sistemlerinde kriz yönetimine önem verilirken günümüz için bunu söylemek mümkün değildir. Modern afet yönetim sistemleri, afet öncesine verilen önemin afet sonrasına verilen önemle kıyaslandığında daha iyi

sonuçlar alındığını fark etmişler ve bu yüzden afet öncesini daha çok benimsemişlerdir. Dolayısıyla afet yönetim sistemlerini afet öncesi yani risk yönetimi ve afet sonrası yani kriz yönetimi diye ayırmak mümkündür. Burada çalışmanın amacı doğrultusunda risk yönetimi üzerinde durulmaktadır. Bütünleşik afet yönetiminin risk yönetimi aşamasından aşağıda bahsedilmektedir.

2.1.3. Risk Yönetimi

Risklerin iyi ve doğru yönetilmesi iyi şeylerin oluşması kötü şeylerin de oluşumunun engellenmesi amacıyla (Reding vd., 2009:3-4'ten aktaran Kızılböğ, 2012 b:83) önem arz etmektedir. Yoğun nüfuslu yerleşim alanlarında afetler önemli bir risk oluşturmaktadır; risk, zararın veya hasarın ortaya çıkmasının olası olduğu bir durumdur; kişiler, kurumlar ve örgütler için riskler söz konusu olabilmektedir (Uzunçubuk, 2005:17). Risk yönetimi bir süreçtir; öyle ki hedef belirleyenlerin bu hedeflere erişimine mani olacak risklerin tespiti, daha aza indirgenmesi ve muvaffak olmasını sağlayacak olan fırsatların bulunmasıyla ilgili bir süreçtir (Reding vd., 2009:3-4'ten aktaran Kızılböğ, 2012b:83). Kentlerde yaşayanlar, hem doğal afet riskleri ve hem teknolojik risklerle her zaman karşı karşıyadır, bu riskleri ortaya koyabilmek ve bunlara karşı tedbir olarak olası etkilerini en az seviyede tutabilme faaliyetlerinin tümüne risk yönetimi adı verilmektedir (Yaylacı, 2015:24).

Afet anı öncesini kapsayan risk yönetimini oluşturan aşamalar (zarar azaltma ve hazırlık) daha önce açıklandığı için bu kısımda ayrıca anlatılmamakta, anlatılan 2 aşamanın genel özellikleri dikkate alınarak afet risk yönetimi anlatılmaktadır. Özer (2017:5)'e göre;

Afet risk azaltma; tehlikelerin olumsuz etkilerini ve afet ihtimalini azaltmak için alınan idari, örgütsel ve operasyonel tedbirleri içeren sistematik süreçtir. Bu süreçte karar alıcıların risklere karşı bilgi ve farkındalıklarının artmasının yanında riskleri azaltmaya yönelik planların yapılması ve uygulanması gereklidir (Lin vd., 2015:48-49'dan aktaran Özer, 2017:5). Buradan hareketle afet risklerini azaltmanın esas olduğu bir yönetim anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bu da afet risk yönetimidir. Afet risk yönetimi, afet risklerini anlamaya, afet risklerini azaltmaya ve transfer etmeye, afetlere hazırlık, müdahale ve iyileştirmede sürekli bir geliştirmeye yönelik politika, strateji ve önlemleri içermektedir (Mojtahedi ve Oo, 2017:37'den aktaran Özer, 2017:5). Özetle afet yönetiminin bugün geldiği nokta risklerin azaltılması ve kayıpların en aza indirilmesidir. Bu sebeple risklerin analizi, tehlikelerin önlenmesi ve afetlere karşı olan direncin artırılması kavramı giderek önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu konudaki uluslararası ve ulusal düzeyde ortaya konan başlıca adımları değerlendirmek gerekmektedir.

Afet risk yönetimi, merkezi yönetim, yerel yönetimler, idari, mesleki, özel vd. topluluklar, haneler ve bireylerin hem her kademede tek tek ve hem hep birlikte hareket etmesini gerektiren bir zorunluluktur; sağlanacak sonuç, afetin meydana gelmemesi ve/veya zararın önlenmesi, azaltılmasıdır (Tezgider, 2008:211).

Modern afet yönetim anlayışı açısından risk ve kriz yönetimi, birbirlerini etkileyen ve birbirlerini tamamlayan özelliklere sahiptirler; ancak riski yönetmek her daim krizi yönetmekten

daha kolay, ekonomik ve toplumsal yararları fazla olan bir unsurdur (Yaylacı, 2015:24). Risk yönetiminin ihlal edildiği yerlerde kriz yönetimi başarısız olur (Kadioğlu, 2008a:2). “Avrupa Birliği Entegre Risk Yönetimi” anlayışı, pek çok farklı sektörün ve farklı düzey yönetim kademesinin çoklu katılımı ve uzlaşılı hedefli müzakereleri üzerine kuruludur (Assmuth vd., 2010:3950’den aktaran Ekşi, 2016:33). Ekşi (2016:35)’ye göre;

Afetlerde yaşanan deneyimler göstermiştir ki olağan durumlarda var olmayan bir kapasite ya da güç afet anında kullanılamaz. Bugün afete hazırlık çalışmalarında, tek başına afete yönelik çalışmaların yapılması yerine, mevcut olağan durumlarda kullanılan kapasitenin güçlendirilerek, bu kapasitenin afet yönetimine aktarılması daha kabul gören bir anlayış olmuştur.

Risk yönetiminde yapılan çalışmalarda ortak amaç, yaşanan yerdeki afet risklerinin farkında olunması ve önlem alınmasını sağlamaktır (Tezgider, 2008:211). “Toplumsal ilişkiler, sahip olunan bilgi ve beceriler, sağlık düzeyi, yoksulluk, yaşanan yer ve toplumsal cinsiyet rejimi gibi faktörlerin afetler karşısındaki risk ve kırılganlığı ve afetlerle başa çıkma kapasitesini etkilediği görülmektedir” (İnal ve Paksoy Erbaydar, 2016:34-35). Okay (2018:117)’a göre;

Artan kentsel yoğunluklar, iklim değişikliği ile doğal çevrenin bozulması gibi etkiler afet risklerini daha da artırmaktadır. Büyük bir afet durumunda can kaybı ve fiziksel hasarlarla maddi zararlar meydana gelecektir. Bu hasar dağılımları kentin doğal yapı özellikleri, yetersiz planlanması, imarsız yapı stoğu ve düşük inşaat kalitesinin yanı sıra yerel yönetimlerin, özel sektörün ve halkın zarar görebilirliklerine, zarar azaltma ve afetlere hazırlık kapasitesine bağlıdır. Zarar azaltma adı altında tanımlanan riskin yönetimi, planlanma ve stratejik kapasite geliştirme faaliyetleri ile “afete dirençlilik” sağlanmaktadır (Gunderson vd. 2002; Tezer 2012; Okay vd.:2018’den aktaran Okay, 2018:117).

Dirençlilik, ancak halkın planlama ve karar-destek süreçlerinde katılımcı olarak yer aldığı, afet risklerine duyarlı sürdürülebilir bir yerel yönetim anlayışı ile sağlanabilir (Okay, 2018:117). “Müdahaleden önceki aşamalara ağırlık vererek afetlerin oluşturacağı tahribatı en aza indirebilmek afet yönetiminin en önemli başarı göstergesi olmalıdır. Keza bunu başaran ülkeler, afetlere dirençli toplum olmayı başaran gelişmiş/kalkınmış ülkelerdir” (Özer, 2016:184). Kurumların dirençliliği için proaktif afet risk yönetimi, ancak karmaşık olmayan bir organizasyon yapısı ile gerçekleştirilebilir; örneğin, FEMA’nın strateji planında yayınlanan öncelikler arasında, organizasyon yapısındaki karmaşıklığı azaltmayı hedeflediği açıklanmıştır (FEMA, 2018’den aktaran Okay, 2018:120).

Kamu yönetimindeki bu gelişmeler içerisinde bütünleşik afet yönetiminin de bir parçası olan yönetim gelmektedir. Dolayısı ile günümüzde afetlerde risk yönetimi çalışmalarında, yönetim ilkelerinin uygulanması kaçınılmazdır (Keleş, 2013:63; Kapucu ve Gündoğan, 2013:282’den aktaran Ekşi, 2016:32). Toprak Karaman (2016a:5)’a göre risk yönetimi;

Risk Yönetimi (EFDRR, 2014, 12); sorumluluk, yasallık, tarafsızlık, izlenebilirlik, katılım, eşgüdüm, hizmette yerellik önceliği (subsidiyarite), etkililik ve eğitim farkındalığı unsurlarını

içermekte olup yerel ve merkezi düzeyde dikkate alınmak durumundadır. Afet risklerini azaltmada etik ilkeler ise; dayanışma, ortak sorumluluk, ayrımcılık yapmama, insanlık, objektiflik- tutarlılık, tarafsızlık, işbirliği, araziyi kontrol edebilme, basının afetlerde önleme rolü olarak belirlenmiştir (Toprak Karaman, 2016a:5). Afet Azaltma Birleşmiş Milletler Uluslararası Stratejisi (UNISDR) göre, genellikle tehlikelerin olumsuz etkileri tam olarak önlenemez, ancak bu tehditlerin ölçek ya da şiddeti önemli ölçüde çeşitli stratejiler ve eylemler ile azaltılabilir. Afet riskini yönetmek için afet risk yönetişimini güçlendirmek, afetlere dayanıklılığı, mukavemeti artırmak için risk azaltıcı yatırımların yapılması bu süreçlerin başarısı açısından önemlidir.

Zarar azaltma sürecinin nasıl başladığını Public Awareness and Public Education For Disaster Risk Reduction: A Guide (2011:69) şu şekilde açıklamaktadır:

Zarar azaltma süreci stratejik planlama ve dört standart yaklaşımın herhangi bir birleşimini kullanarak başlar: meşruiyet ve güvenilirlik, tutarlılık ve standart mesajlaşma, ölçeklenebilirlik ve sürdürülebilirliğin dört temel ilkesini izleyen kampanyalar, katılımcı öğrenme, yaygın eğitim ve örgün eğitim.

Smith'e (2005'ten aktaran Abdalla, 2012:70) göre, zarar azaltmanın afetin şiddetini önleyebilecek veya azaltabilecek farkındalık ve eğitimi içeren eylem anlamına geldiğini belirtmektedir. Şekil 14 incelendiğinde bütünleşik afet yönetiminin risk yönetimi evresi için farkındalık yaratma ve oluşturmanın önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Dolayısıyla bütünleşik afet risk yönetiminde farkındalık oluşturulmadan başarının sağlanması mümkün gözükmemektedir. "Risklerin en aza indirilebilmesi için bireysel olarak da afetlere hazırlıklı olma bilincine sahip olunmalıdır. Çünkü bireysel olarak afetlere hazırlıklı olma yani afet bilincine sahip olma küçük ölçekli risklerin bireysel olarak bertaraf edilebilmesini sağlayacaktır" (Güler, 2005:82-87'den aktaran Özer, 2017:5). Elbette burada üzerinde durulması gereken başka bir konu ise farkındalığın sadece bireyle sınırlı kalmaması bu konudaki tüm paydaşlar için bu durumun geçerli olmasıdır.

Şekil 14: Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminin Evreleri

Kaynak: [http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozyumlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-\(d-%C5%9Fahin\).pdf?sfvrsn=2](http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozyumlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-(d-%C5%9Fahin).pdf?sfvrsn=2)

2.1.4. Risk Yönetiminde Farkındalık

Farkındalık, dikkatin şu ana yöneltilecek, anlık deneyimlerin yargılanmadan ve kabullenmeyle gözlemlenmesine dayanmaktadır (Roemer 2002, Çatak ve Ögel, 2010'dan aktaran Körükcü ve Kukulcu, 2015:69). Farkındalık teriminin daha iyi anlaşılması ve çalışmanın uygulamaya kısmında da görüşmeciler tarafından kullanıldığı için bazı terimler açıklanmaktadır.

Algı. “Psikoloji ve bilişsel bilimlerde duyuşsal bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi anlamına gelir” (Sarp Türköz, 2013:2). Bilimler algı üzerinde çeşitli tanımlamalar yapsalar da aslında üzerinde durdukları bir takım unsurlar söz konusudur. Örneğin, algının gerçekleşmesi bir süreç gerektirmektedir.

Algılamanın sadece duyuların bir işlevi olmadığı, buna göre, dış dünyayı oluşturan nesnelere gerçek öz nitelikleri ile bireyin geçmiş deneyimleri, değer yargıları, ihtiyaçları, davranışları, beklentileri algılamasını etkilediği (Genç ve Sipahioğlu, 1990, Morval, 1985'den aktaran Çukur ve Güller Delice, 2011:28) söylenebilir. Bilimsel bir süreç olarak ise algılama; göze, kulağa ve diğer alıcılara gelen uyarılara anlam verilmesi ve yorumlanmasıdır (Kağıtçıbaşı ve Özgediz, 1983'ten aktaran Ercan, 2009:5). Bilişsel girdiler seçilerek, örgütlenecek, yorumlanarak, belleğe alınarak anlamlı hale dönüştürülmekte ve tüm bunlar algılayana özgü bir biçimde gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 2000'dan aktaran Ercan, 2009:5). Öyleyse algılama “duyu organlarını uyaran nesnelere, niteliklerin veya olayların farkında olunması” (Sarp Türköz, 2013:3)

durumunu ifade etmektedir. “Olayları algılama duyu organlarının, uyarınları nasıl algıladığına ve beynin duyu organlarından gelen bilgiyi nasıl yorumladığına bağlıdır” (Başaran 1996; Paktuna-Keskin, 2003’ten aktaran Ercan, 2009:1).

“Duyum, uyarının ilk olarak tespitini; algı ise hissettiklerimizin yorumlanmasını içerir” (Üçüncü, 2013:11). “Algıyı var eden en temel şeylerden olan ‘duyularımız’ yoluyla nesnel dünyayı deneyimler, kavrar ve anlamlandırmaya çalışırız. Ancak algıladıklarımız nesnel dünyanın birebir kaydı değildir. Çünkü algı, her birimizin zihninde inşa edilen deneyimlerdir. Bu sebeple algı, her bireyde farklılık göstermekte ve sürekli değişmektedir” (Asar, 2013:1). Eren (2012:69)’e göre;

Her bireyin ilgi ve dikkatini çeken çevresel olay ve bilgiler farklıdır. Bu farklılığı doğuran insanların birbirinden farklı kişiliklere, ihtiyaçlara, güdülere değerlere, inançlara ve tecrübelerine sahip olmalarıdır. Bu farklılıklar bireylerin çevrede ilgi duydukları ve algıladıkları olay ve bilgileri gruplama, işleme ve anlama kavuşturmada da farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Algıyı etkileyen birtakım etmenler bulunmaktadır (Ercan, 2009:6-8): örnek verilmesi gerekirse; dikkat, güdülenme, öğrenme, algı alanı, ortam, ruhsal durum, kişisel özellikler (eğitim vb.), telkin de sıralanabilir.

Bilinç. Birçok bilim dalının ilgi alanına giren bilinç, milattan öncelerde felsefe ile tanımlanmaya başlamıştır. Bilinç, bireyin kendisinden ve çevresinden gelen uyarınlara farkında olması durumudur (Kürtüncü ve Aydın, t.y.: 28). Haberdar olabilme durumu öncelikle "uyanık" olmasını, ondan sonra da dış ve iç çevresinden gelen uyarınlara doğru olarak almasını, algılamasını ve değerlendirmesini gerektirmektedir (Saip ve Siva, 2002:191). Karadağ Arlı (2018:220)’ya göre;

Bilinç; kişinin kendinin ve çevrenin farkında olması durumudur. Bilincin içeriği; dikkat, duyu, algılama, hafıza, yönetme ve yönelim olarak sıralanabilir. İki bileşeni vardır. Birisi uyanıklık, diğeri farkında olmadır. Uyanıklık ile farkında olma arasındaki ilişki hiyerarşiktir. Farkında olma ancak uyanıklık ile mümkün iken farkında olma kayboldu bile uyanık olunabilir.

Bilinçlendirme ise bireylerin alışkanlık ve davranış biçimlerini, belirli bir anlayış doğrultusunda değiştirmek maksadıyla devamlı olarak yapılan eğitim ve bilgilendirme çalışmalarını süreci (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=bilin%C3%A7>) olarak ifade edilmektedir.

Farkındalık. Bireyin, kendi içi veya dışında algıladığı bir uyarımın (düşüncenin, duygunun, algının, vb.) farkında olması (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=fark%C4%B1ndal%C4%B1k>) olarak AFAD tarafından tanımlanmaktadır. Farkındalık, “bireyin kendisinin ne olduğunu (varoluşunu) yaşama deneyimidir” (Akkoyun, 2001:176’dan aktaran Köroğlu, 2012:55). Tuncer (2017:28)’e göre farkındalık;

Kişinin kendisi ve çevresi hakkında olup bitenlere etiketlerde bulunmadan ve yargılamadan yaklaşabilme becerisidir, bu beceri için kişinin kendisine yönelik merhametli olması gerekir (Demir, 2014'ten aktaran Tuncer, 2017:27). Duygu ve düşüncelerimize yönelik bilinçlilik haline farkındalık denir.

Farkındalık becerilerinin gelişmesi ve farkındalık elde edebilmek için (Tuncer, 2017:27-29): yargısızlık, şu ana odaklanma, mesafe koyma, serbest bırakma, kabullenme gereklidir; şu ana odaklanıp, anda meydana gelen olayları yargılamadan gözlemlemek gereklidir. Erkoç (2017:31)'a göre;

“Farkındalık” kavramı aslı itibarıyla yeni bir kavram değildir. Kökeni, 25.000 bin yıllık bir geleneğin ürünü olan Budizm felsefesine dayanmaktadır (Siegel, Germer ve Olendzki, 2009'dan aktaran Erkoç, 2017:31). Buda tarafından ilk kez Hindistan'da ortaya koyulan ve sonrasında Çin ve Japonya gibi uzak doğu ülkelerine yayılan kavramın batı dünyasındaki yerini alması Jon Kabat-Zinn'in 1979'da Massachusetts Tıp Merkezi'nde farkındalığa dayalı stres azaltma programını geliştirmesiyle olmuştur (Bodhi, 2013'ten aktaran Erkoç, 2017:31). (...) farkındalık kavramı aslı itibarıyla Hindistan'ın yerel dillerinden olan Palice'de “Sati” kelimesi anlamına gelmektedir (Bodhi, 2013'ten aktaran Erkoç, 2017:31). İlk anlamı bellek olan “Sati” hatırlama, dikkat etme ve farkında olma anlamlarını da içermektedir (Siegel vd., 2009'dan aktaran Erkoç, 2017:31). “Sati” ilk olarak 1881 yılında Rhys Davids tarafından (...) İngilizceye çevrilmiştir (Gethin, 2013'ten aktaran Erkoç, 2017:31).

Farkındalık, bireylerin kendi tutum ve davranışlarının ne ölçüde farkında olduklarını ifade etmek amacıyla kullanılan bir terimdir (Çelikler, 2017:7). İnsan yaşamında farkında olmayı gerekli kılan birçok veri bulunmaktadır. Farkındalık alanları ise üç grupta toplanmaktadır (Köroğlu, 2012:56):

- Algısal Farkındalık: Gördüklerimiz, duyduklarımız, kokladıklarımız, tattıklarımız ve dokunsal olarak hissettiklerimiz gibi duyu organlarımızla algıladığımız duyularla ilgili farkındalıktır.
- Bedensel Farkındalık: İnsan bedeninde pek çok sayıda alıcı bulunmaktadır. Bu alıcılar insana bedeninde neler olup bittiğini anlatan alıcılardır. Acı durumunda daha hızlı bir farkındalık oluşurken rahatlama durumlarında farkındalıklar daha geç oluşabilmektedir.
- Hayal Gücüne İlişkin Farkındalık: Bireylerin düşünceleri, hayalleri ile ilgili olan farkındalıktır (Akkoyun, 2001:85-86'dan aktaran Köroğlu, 2012:56).

Farkındalığın ayna gibi tarafsız ve nesnel olması gerektiğini vurgulayan Kabat-Zinn, farkındalığın ancak bu şekilde bilgi, deneyim ve kültürel etkilerle şekillenen bir algılama durumundan farklı olabileceğini iddia etmiştir (Erkoç, 2017:31). Yani öznel deneyimlerden hareket etmeden bir kabullenme söz konusudur. Farkındalık ve tutum, davranış ilişkisini Çelikler (2017:7) şu şekilde açıklamıştır:

Yapılan araştırmalar, yüksek farkındalığın tutum davranış ilişkisini güçlendirdiğini (Hutton&Baumeister,1991; Pryor vd.1977'den aktaran Çelikler, 2017:7) göstermektedir. Sosyal psikoloji alan yazımında farkındalığın tutum davranış ilişkisini nasıl etkilediğine dair iki yanıt

bulunmaktadır. Bunlarda ilki, farkındalığın yüksekliğinin tutumlara ulaşmayı kolaylaştırdığı; tutumların belleğe daha kolay getirildiği ve bu sayede de davranışlara kolayca etki ettiği şeklindedir. İkincisi, bir aksiyon almamız gereken hallerde, o durumla ilgili tutumumuza odaklandığımız (dikkat verdiğimiz) ve bu tutumun bize öncülük etmesine müsaade ettiğimiz yönündedir (Kağıtçıbaşı, 2010'dan aktaran Çelikler, 2017:7). Bir davranışta bulunmadan önce içinden geçilen farkındalıklı bir bilişsel bir süreç, davranışların çevresel faktörlerden çok tutumlardan etkilenmesine yol açar.

Köroğlu (2012:55), farkındalıkla ilgili olarak şunları söylemektedir:

Hayatta birey ve çevre temasının gerçekleşebilmesi için temel unsurlardan birisi de bireylerin farkındalığının olmasıdır. Bireylere yaptıklarını nasıl yaptığını gösteren unsur kişinin farkındalığıdır. Farkındalık kapasitesi bireye kendini ve çevresini düzenleyebilmek için gerekli olan geribildirim sağlar. Birey ve çevre etkileşiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi iki temel konuda geribildirim alma ile ilgilidir; Bireye ne olduğu, bireyin davranışlarının çevredeki etkilerinin neler olduğu konularıdır. Bu iki kaynaktan yoksun olma durumunda etkili birey çevre teması gerçekleşmeyecektir. Bu kaynakların etkili bir şekilde kullanımında karşılaşılan problemlerle başa çıkma kapasitesi artış gösterecektir. Bu kaynaklar aynı zamanda insanın gelişmesi ve büyümesinde de önemli bir role sahiptir.

Farkındalık sadece birey için geçerli bir durum değildir. Toplum için de geçerlidir. AFAD'a göre toplumda farkındalık yaratma (community awareness creation) olmalıdır ve bunu ise şöyle açıklamaktadır: Maruz kalınan tehlike ve riskler konusunda halkın bilinç düzeyini arttırmak amacıyla yapılan kamuoyu bilgilendirme çalışmalarının hedefidir ve bu tür etkinliklerle toplumda afetlerden korunma davranışının gelişmesi ve yerleşmesi amaçlanır (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=toplumda+fark%C4%B1ndal%C4%B1k+yaratma>). Macit (2019:178)'e göre;

Günümüzde toplumların modernleşme isteği, ekonomik kalkınma ve büyüme stratejileri hükümetler olduğu kadar sivil toplum örgütlerini de afetlere karşı birleştirmeye veya birlikte çalışmaya zorunlu hale getirmektedir. Bilgi toplumlarının oluşması, sosyal ağlar ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile ülkeler afetlere karşı daha duyarlı ve hassas hale gelmeye başlamışlardır. Özellikle iletişim ağlarının sosyal ağlara dönüşmesi ve farkındalıklar ile bu duyarlılık daha fazla artmaya başlamıştır.

Halkın katılımını sağlayabilmek adına risk algısını, yani bireylerin tehlikeler ve zarar görülebilirlikleri konusundaki farkındalık seviyelerini, yerel sahiplenme duygularını, beceri ve yeterlik algılarıyla kendilerine olan güvenlerini artırıp böylece hazırlıklı olma planlarının gerçekleştirilmeye teşvik (Karancı, 2008:52) edilmesi gereklidir.

Afetlere dirençli toplumun oluşması için bireylerin bilinçlenmesi önemli bir adımdır (Özer, 2017:1). Dolayısıyla bireyden topluma şeklinde bir farkındalık yaratılması gerekmektedir. Farkındalık kaygı, korku ve endişe içeren durumlara yaklaşabilmek ve kabullenmek demektir (Demir, 2014'den aktaran Tuncer, 2017:29). Afetler de bu gibi durumlardır. Farkındalık yaşamda gün aktivite, algı ve tutumları değiştirmeye çalışmaktan çok, onlara dikkat vermeyi ve her şeyi

olduğu gibi görmeyi gerektirir (Davidson vd., 2003, Kabat-Zinn 2003'ten aktaran Körükcü ve Kukulu, 2015:78).

Farkındalık, dünyaya beş duyu organının hepsiyle bakabilmeyi başarmaktır (Körükcü ve Kukulu, 2015:78). Böylece yerelden küresele afet risk yönetiminde farkındalık oluşturulabilecektir. Toprak Karaman (2016a:2)'ye göre;

Konunun niteliği gereği, global ilişkiler ağında, toplumsal sermayeden yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde yararlanılarak, katılım mekanizmalarının işletilmesi ile paydaşlar bir araya getirilmekte, karşılıklı bilgi alışverişi desteğinde ortak bir sinerji oluşturulmaktadır. Bu şekilde, yerel düzeyden başlatılarak küresele açılan zaman zaman da etik temel katılımcı ilkelerin oluşturulması nedeniyle küreselden yerele doğru farkındalıkları güçlendiren kamu yararı alanı yaratılmaktadır.

Afet risk farkındalığından dolayısıyla burada bahsedilmesi gerekmektedir. AFAD, risk farkındalığını risk ve riskin sonuçları, bunlarla ne şekilde başa çıkılabileceği mevzularında güvenilebilir, ulaşılabilir kaynaklardan elde edilen bilgilere sahip olunması, davranış biçiminin kalıcı olarak değiştirebilmesi (<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=risk+fark%C4%B1ndal%C4%B1%C4%9F%C4%B1>) olarak tanımlamaktadır. Afet tehlikesi farkındalığı ve çeşitli koruyucu davranışlar hakkında bilginin risk algısı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu (Drabek, 2012'den aktaran Abunyewah vd., 2018:248) yapılan çalışmalarda gösterilmektedir. Abunyewah vd. (2018:246-248)'e göre;

Risk iletişim çalışmaları ve stratejilerinin çoğu afet tehlikeleri konusunda farkındalık yaratma ve eğitime odaklanır. Bununla birlikte, afet tehlikeleri konusunda farkındalık yaratma ve eğitim, afet tehlikelerine karşı hazırlıklı tutum ve davranışa çevirmeye gereksinim duymaz. Tehlike türleri hakkındaki farkındalık ve bilgi; tehlike kapsamının farkındalığı ve bilgisini, tehlikeye maruz kalma mekanizmalarının farkındalığı ve bilgisini ve tehlike düzeltme yollarının farkındalığı ve bilgisini içermektedir.

2.1.5. Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları

Dünya yaşadığı afetlerden aldığı yaralar sonucunda çözüm arayışlarına çok uzun süreden beri girmiştir. Bu süreç içerisinde pek çok yaklaşım, yöntem denemiştir. Doğal olarak bu süreç ulusal düzeyde mevzuatta vb. yansımaları bulmuştur. Fakat afetler yapı itibarıyla ulus üstü olgular olduğundan zaman içerisinde çözümleri de ulus üstü olmayı gerektirmiştir. Bu çözümlere günümüz için bütünlük afet yönetimi çerçevesinde bakılırsa karşımıza afet risk yönetimiyle ilgili önemli belgeler çıkmaktadır. Daha önce uzunca anlatılan bu belgeler ve faaliyetler burada kısaca tekrar anlatılmaktadır. Dünya üzerinde afet risk yönetimi konusunda yapılan faaliyetler şu şekildedir (Orkunoğlu Şahin, 2017:75-76):

1990-1999 yıllarında BM tarafından doğal afetlerin etkilerinin azaltılması için (The International Decade for Natural Disaster Reduction-IDNDR) 10 yıllık sürecin başlangıcı kabul edilmiştir.

1994'te Yokohama Konferansında görüülen hedeflere erişilebilmesi için 2000'de Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma Stratejisi (International Strategy for Disaster Reduction-ISDR) kuruluşu BM'e bağılı olarak kurulmuştur. ISDR Ocak 2005'te Kobe Konferansını düzenleyerek, (2005-2015) yıllarını kapsayan on yıllık bir Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma Stratejisi olan "Hyogo Eylem Çerçevesi"ni (Hyogo Framework for Action) kabul etmiştir (UNISDR, 2016'dan aktaran Orkunoğlu Şahin, 2017:76). İzleyen dönemde Üçüncü BM Dünya Konferansında (WCDRR) 2015-2030 yılları için hazırlanmış bir bildirme olan Sendai Çerçevesi (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction) BM Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır (UNISDR, 2015:7-9'dan aktaran Orkunoğlu Şahin, 2017:76).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri açısından Vijaya (2014:92) şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur:

1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1990-2000 yıllarını, özellikle gelişmekte olan ülkelerde can ve mal kaybını azaltmak ve eşzamanlı uluslararası eylemlerle sosyo-ekonomik zararı sınırlamak amacıyla Doğal Afet Azaltma Uluslararası On Yılı olarak ilan etmiştir. Doğal afetler hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeleri etkilemektedir. Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler can kaybı, nüfusun ortaya çıkardığı sıkıntı ve GSMH kaybının yüzdesi açısından ağır etkilenmektedir. 1991'den beri doğal afet mağdurlarının üçte ikisi gelişmekte olan ülkelere, sadece yüzde 2'si çok gelişmiş ülkelere düşmektedir. Gelişmekte olan ülkelere yaşayanlar ve özellikle de kaynakları kısıtlı olanlar daha olumsuz etkilenme eğilimindedir. Doğal afetlerdeki endişe verici artış ve biziatihi hasar görübilirliği ile dünya topluluğu bununla başa çıkma çabalarını güçlendiriyor (www.tn.gov.in, 2013'ten aktaran Vijaya, 2014:92).

Afetlerin ülkeleri etkileme oran ve şekilleri görüldüğü gibi farklılık göstermektedir. Afet risk yönetimi daha önce de ifade edildiği gibi ulusal düzeyde ülkeler tarafından ele alınmıştır. Türkiye'de afet deyince akla gelen ve bu konuda uzmanlaşan kurum AFAD'dır. AFAD'ın afet risk yönetimi konusunda farkındalık oluşturmakla ilgili yaptığı çalışmalardan aşağıda kısaca bahsedilmektedir.

2.1.5.1. AFAD'ın Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları

AFAD'ın resmi sitesinde afet risk yönetiminde yapılan farkındalık çalışmaları incelendiğinde birtakım başlıklar ile karşılaşılmıştır. Aşağıda risk yönetimi ve farkındalıkla ilgili olan başlıklar açıklanacaktır (<https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz>):

Afetler Gerçekleşmeden Riskleri Azaltıyoruz başlığının içi incelendiğinde Türkiye Afet Müdahale Planı ile karşılaşılmaktadır. Ayrıca afet evrelerini çalışmalarının bir bütün halinde yürütülebilmesi için afet yönetimi sistemi için çatı belgesi Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın (TAYSB) geliştirilmesi noktasında çalışmalar yapıldığından bahsedilmiştir. Afet risklerinin tespiti ve her türlü tedbirin topluca alınarak bu risklerin önlenmesi ve azaltılması için neyin, hangi zamanda, kim tarafından, ne şekilde yapılacağını açıklayan bir plan olan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) hazırlıklarına başlandı ifade edilmiştir. TARAP'ta afet riskleri ele alınırken bütün paydaşların bir araya gelindiğinden ve bunun da yönetim çerçevesinde yapıldığından bahsedilmiştir.

TARAP Projesinin 2017’de yarısının tamamlandığı, 2018’de de bitirileceği Kurumlar sayfasının Projeler başlığı altında anlatılmaktadır (<https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-AfetRisk-Azaltma-Plani-TARAP>). Bu belgenin 2018’de tamamlanacağından bahsedilmektedir ve buraya göre belgenin genel çerçevesi çizilerek belirlenen afet türleri için detay çalışmaların hızlanacağı söylenmektedir (<https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-Afet-Risk-Azaltma-Plani-TARAP>).

Afet Eğitimi ile Zihinsel Dönüşüm başlığına bakıldığında Afete Hazır Türkiye Bilinçlendirme ve Eğitim Projesi’nden bahsedilmektedir. Projenin amacında ise afet ve acil durum konularında verilen eğitimlerle; toplumun farkındalığını oluşturmak, afetleri baş edilebilir bir olguya dönüştürmek ve yeterlilik bilincinin toplumun bütün kesimine benimsetilmesini sağlamak olduğu görülmektedir.

Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi başlığında amaç olarak yöneticilere karar aşamasında destek olunması, afet ve acil durumlarla ilgili süreçlerin elektronik ortamdan takip edilmesi, yönetilmesi olduğundan ve bunun için Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi (AYDES)’nin geliştirildiğinden bahsedilmiştir ve afet planlama, müdahale ve iyileştirme süreçlerinin tümünü kapsayacak biçimde çalıştığından bahsedilmiştir.

Depremleri 7/24 Takip Ediyoruz başlığı incelendiğinde Türkiye ve çevresinde gerçekleşen depremlerin 950 deprem istasyonu ile 7/24 takip edildiğinden bahsedilmiştir. Günümüz için deprem gözlem istasyonu sayısına bakıldığında Avrupa’nın ikinci büyük gözlem ağına sahip olunulduğundan bahsedilmiştir. Devamında 2012 ‘de yürürlüğe girmiş olan Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP 2023) kapsamında bazı faaliyetlerin yapıldığı anlatılarak bunların Kentsel Dönüşüm Yasası ve Doğal Afet Sigortaları Yasası olduğundan bahsedilmiştir. Afet risk azaltma çalışmalarını destekleyen Ulusal Deprem Araştırma Programı’nın faaliyete geçirildiğinden bahsedilmiştir. Burada afet gerçekleştikten sonra afet bölgesinin genel durumunu yansıtabilen tahmini kayıp ve hasar bilgilerinin yer aldığı yazılımından ve programının başlatıldığından bahsedilmiştir.

KBRN Tehlikelerine Karşı Toplumumuzu Hazırlıyoruz başlığı Sivil Savunma Dairesi başkanlığına bir link vermekte ve konuyu AFAD’ın Türkiye genelinde KBRN tehdit ve tehlikelerine karşı yapılacak çalışmaların koordinasyonu ile görevli olduğunu ifade etmektedir. Bu yönde de çalışmaları kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak yürütüldüğünden bahsedilmiştir. Türkiye’nin böyle tehditleri bertaraf etmek üzere hazırlık ve müdahale kapasitesini arttırmak amacıyla çalışmalar yapıldığından da bahsedilmiştir.

AFAD’ın afet risk yönetimi ve farkındalıkla ilgili projelerinden aşağıda bahsedilmiştir (<https://www.afad.gov.tr/tr/2444/Projeler>):

Bütünleşik İkaz Alarm Sistemi Projesi (İKAS). Bu proje ikaz, alarm ve erken uyarı heberlerini aktarmak ve tehlikeleri algılamak için kurulacağı söylenmektedir. Bu projede güncel teknolojilerin kullanılacağı ve hava taarruzları ile kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (KBRN) tehdit ve tehlikelere karşı, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan alınacak olan ikaz ve alarm haberler doğrultusunda halkın bilinçlendirileceği belirtilmiştir.

AFAD'dan Destek Talep Eden Ülkelerde, Afet Yönetim Sistemlerinin Geliştirilmesi ve Afete Hazırlık ve Risk Azaltmaya Yönelik Faaliyetlerin Gerçekleştirilmesi (KAGEP) çalışmalarının 2017 yılında başlatıldığı söylenmektedir. AFAD'ın tanıtılması, afet risk azaltma çalışmaları, tüm faaliyet ve iyi örneklerin anlatılması, yerinde gösterilmesi, afet risk azaltma başta olmak üzere karşılıklı işbirliği ve belirlenen konularda destek sağlanması konularında destek talep eden ülkelerle yapılmakta olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB). Mevcut ve yeni tüm afet risklerini, her türlü afet ve acil durum ile afet yönetiminin tüm süreçlerini kapsamakta olduğundan ve TAYSB ile etkili bir afet yönetimi için sistematik bütünlük, verimli kaynak kullanımı ve sorumluluk paylaşımını esas alan bir model sunulmaya çalışılmakta olduğundan bahsedilmektedir. Belgede, tüm kamu kurum ve kuruluşları, akademik kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum kuruluşları (STK), medya, aile ve bireye kadar uzanan tüm toplum ile uluslararası kuruluşlar afet yönetiminin paydaşları olarak ele alınmaktadır. Henüz tamamlanmamış bir projedir.

Risk Yönetim Sistemi Oluşturma Projesi. AFAD'ın, "afetlere dirençli toplum oluşturmak" misyonuyla risk odaklı afet yönetimini hedeflemekte olduğu ifade edilmiştir. Afet ve acil durumların risk odaklı yönetiminde etkin olunabilmesi için öncelikle AFAD'ın risk odaklı yönetimde etkin olması gerekmektedir. Bu açıdan kurum süreçlerine hâkim olmak, süreçlerdeki riskleri tanımlamak, risklere uygun kontrol mekanizmaları geliştirerek süreçleri ve süreçlerin risklerini yönetmek için kurumsal risk yönetimi sistemi kurma projesi çalışmaları başlatılmıştır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi ve Afet ve Acil Durum Yönetim Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (AB - IPA Kurumsal Kapasite). AFAD'ın (merkez ve yerel seviyede) ve ilgili diğer kurumların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi, Türkiye afet ve acil durum yönetimi sisteminin iyileştirilmesi, kamu-özel ve sivil toplum dâhil her türde paydaşlar arasındaki işbirliğinin artırılması projenin amaç ve hedefleri olarak sayılmıştır.

AFAD'ın *Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)* projesi de bulunmaktadır, bu projesinden daha önce bahsedilmiştir.

Avrupa Doğal Afetler Eğitim Merkezi (AFEM). 2017 yılı içerisinde yürütülen AFEM faaliyeti kapsamında Şanlıurfa ilindeki geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilere afet bilinci ve yangın eğitiminin verilmiş olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerde doğal ve teknolojik afetler konusunda farkındalık sağlandığı; Mayıs 2017’de Harran konteyner kentinde, Ekim 2017’de ise Ceylanpınar, Suruç ve Akçakale çadır kentlerinde eğitimler verildiği belirtilmiştir.

2.1.5.1.1. AFAD’ın Afet Risk Yönetimi Konusundaki Farkındalıkla İlgili Eğitim Çalışmaları

Araştırmanın konusu, amacı ve uygulama kısmında çıkan sonuçlar doğrultusunda AFAD’ın eğitimlerle ilgili biriminden ve eğitiminden bahsedilmiştir.

2.1.5.1.1.1. AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi)

AFADEM’in ne yaptığı kurum tarafından şu şekilde açıklanmıştır: “Afet ve acil durum konularında belirlenen ulusal politikalar ile Başkanlığımızın stratejik planı doğrultusunda; afet ve acil durumlara ilişkin eğitim plan ve programların uygulanmasını sağlayarak, halkın bilinçlendirilmesini ve afet ve acil durum süreçlerinde görev alan kişilerin teorik, pratik bilgi ve becerilerinin arttırılmasını sağlamaktan sorumludur. Bu kapsamda, 2013 yılında "Afete Hazır Türkiye Eğitim ve Bilinçlendirme Projesi" başlatılmış olup Afet Bilinci, Arama ve Kurtarma, KBRN, Yangın ve Sivil Savunma konularına yönelik eğitimler verilmektedir” (<https://www.afad.gov.tr/tr/2420/AFADEM-Afet-ve-Acil-Durum-Egitim-Merkezi>). AFADEM misyonunu “Afete Dirençli Toplum” olarak tanımlamış ve sloganını da “Farkındayız hazırız!” (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18131/Misyon-ve-Vizyon>) şeklinde açıklamıştır.

AFADEM’in görevleri (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18135/Gorevlerimiz>) incelendiğinde afet eğitimiyle ilgili olarak ilgili konularda konunun diğer paydaşlarıyla çalışması, hizmet içi ve diğer eğitimlerle ilgili olması, personelin eğitim ihtiyaçlarını belirlemesi, günceli takip etmesi, çalışmalarla ilgili süreçlerin izlenip değerlendirilmesi, stratejik planların yapılması ve yurtdışı ayağının da bulunması olarak sayılmıştır. Bunlar merkezin, önemli konuların da merkezinde olduğunu göstermektedir

AFADEM eğitimlerini 3 başlık altında toplamıştır. Bunlar (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18141/Egitimler>): Toplum eğitimleri, Paydaş eğitimleri, Hizmet içi eğitimleridir. Toplum eğitimlerinin içerisinde “afet bilinci eğitimleri ve yangın farkındalık eğitimi” (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18151/Toplum-Egitimleri>) bulunmaktadır. Afet bilinci eğitimleri “Afet Farkındalık Eğitimi ve Afet Bilinci Eğitmen Eğitimi’nden” (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/24521/Afet-Bilinci-Egitimleri>) oluşmaktadır.

2.1.5.1.1.2. AFAD Deprem Simülasyon Merkezi

AFADEM içerisinde yer alan başka bir eğitim birimi de AFAD Deprem Simülasyon Merkezi'dir. Merkez 2003 yılında hizmete geçmiştir. Merkezin amacı, “katılımcılara fiziksel koşullar bire bir yaşatılarak deprem sırası ve hemen sonrasındaki doğru davranışlar ile ilgili refleks oluşturmak” (<https://www.afad.gov.tr/tr/2420/AFADEM-Afet-ve-Acil-Durum-Egitim-Merkezi>) olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda deprem başta olmak üzere afet ve acil durumlar öncesi hazırlıklara ilişkin aktivitelere de yer verilmesi de ifadeler arasındadır. Eğitim ve katılımcılar konusunda ise şöyle açıklama yapılmıştır: “Önlem alırsak zarar görmeyiz, Hazır olursak afetleri önleriz anlayışından yola çıkarak halkın bilinçlendirilmesi noktasında başta örgün öğretim öğrencileri olmak üzere kurum ve kuruluş personeli, sivil toplum kuruluşları, ülkemizde bulunan yabancı elçilik personeli ve aileleri ile uluslararası yabancı heyetlere yönelik Türkçe ve İngilizce olarak çeşitli eğitim faaliyetleri yürütülmektedir” (<https://www.afad.gov.tr/tr/2420/AFADEM-Afet-ve-Acil-Durum-Egitim-Merkezi>). Buradan anlaşılan hedef kitle geniş tutulmuştur.

2.1.5.1.1.3. Afet Farkındalık Merkezi (AFM)

Projenin nasıl hazırlandığı şu şekilde açıklanmıştır: “Proje; AFAD Deprem Simülasyon Merkezi'nde Afet Bilinci Farkındalık seminerlerine katılan katılımcılar ile AFAD saha ve eğitim tecrübeleri ışığında hazırlanmıştır” (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi>). Projenin hangi amaçla oluşturulduğu ise şöyle ifade edilmiştir: “Deneyimleyerek öğrenme ve oyunlaştırma yöntemlerini ilk defa birlikte kullanan proje; başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm halkımızı kapsayan hedef kitleye yeni, etkin ve kalıcı farkındalık kazandırma metodlarının son teknolojilerle zenginleştirilerek uyarlandığı, özel bir merkez oluşturmak üzere tasarlanmıştır” (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-FarkindalikMerkezi>) olarak ifade edilmiştir.

Projenin fizibilite etüdünün tamamlandığı, AR-GE çalışmalarının ise devam ettiği sayfanın devamında yer almaktadır. Buna göre yapılanlar ise şu şekilde ifadelerini bulmuşlardır: “Yerinde inceleme çalışmaları yapılmakta, yurt içi ve yurt dışında alanının en iyi örnekleri incelenmektedir. İncelenen merkezlerdeki olumlu/olumsuz durumlar proje için değerlendirilmektedir. Projede yer alan tasarımlar detaylandırılmaktadır. Afet Farkındalık Merkezi'nin önemini ve özelliklerini anlatan “Tanıtım Filmi” hazırlanmaktadır. Merkezin inşası için Ankara İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü kampüs alanı içinde yer alan arazi, Başkanlığımız Oluru ile tahsis edilmiştir. AFM Projesi, mimari avan proje hazırlanması ile içeriğinde yer alan ve AR-GE süreci gerektiren konuların çalışılması adına ön hazırlık ve piyasa araştırması sürecine girilmiştir” (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi>). Ayrıca 25 Kasım 2016 tarihinde Başkanlık bünyesinde Afet Farkındalık Çalıştayı'nda yer alan konunun uzmanları, üniversiteler, ilgili kurumlar, Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK'ın katılımıyla

gerçekleştirildiğinden bahsedilmektedir. AFAD'ın projenin ülkeye sağlayacağını düşündüğü katkılar ise şöyledir: “Afetler nedeniyle can kayıpları olmasının ve ülke ekonomisinin yara almasını önleme, ülkemizin gelişen vizyonuna katkı, ihtiyaç duyanlar için tatbikat ve eğitim imkânı, ülke turizmine katkı, örnek eğitim modeli, özgüven aşılama, ar-ge ve yenilikçilik, yerli sanayi kapasite ve tecrübesinin artırılması, Türkiye'nin AR-GE ve rekabet gücünün artırılması” (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi>). Ayrıca “Proje fizibilitesinde yer alan özgün düzenek, model ve faaliyetlerin tamamı AFAD Proje Ekibi tarafından tasarlanmış olup patentleri AFAD' a dolayısıyla da ülkemize ait olacaktır” (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi>) ifadesiyle projenin özgünlüğü vurgulanmıştır.

2.1.5.1.1.4. Afete Hazır Türkiye Projesi

AFAD resmi sitesinde Projeler başlığı altında Afete Hazır Türkiye Projesi yer almaktadır. Bu başlık altında projenin amacı olarak şunlar sıralanmıştır (<https://www.afad.gov.tr/tr/2501/AfeteHazar-Turkiye-Projesi>): Afetlerin ilk 72 saatine hazır olunması için toplumun tüm kesimini en alttan (bireyden) başlayarak hazırlık kültürü kazandırmak; farkındalığın bireylerde yaratılması; yaşanan mekânlar dikkate alınarak bireylerle yaşanan bu yerlerde alınabilecek ana tedbirlerin paylaşılması; afetlerde bireylerin doğru davranış tiplerini öğrenmelerinin ve bunları da tatbik etmelerinin sağlanması; afet ve acil durum planlarının yapılması doğrultusunda bilgilendirme yapılması; bu bilgilendirmeye alınabilecek ana tedbirlerin paylaşılması; bireylerin afet konusunda eğitim alabilmeleri için bu eğitimleri alabilecekleri mekânların yaygınlaştırılması; bunlara kolay ulaşabilmeleri için altyapıların kurulması; Türkiye’de çeşitli kanallarla verilen afet eğitimlerinin standart hale getirilmesi; uluslararası organizasyonlarca gerçekleştirilen çalışmalardan da yararlanılması; yeterli bilgi, deneyime haiz akredite olmuş eğitim yollarının oluşturulmasıdır.

Proje Afete Hazır Aile, Afete Hazır Okul, Afete Hazır İşyeri ve Afete Hazır Gençler kampanyalarından (<https://www.afad.gov.tr/tr/23183/Afete-Hazir-Turkiye>) oluşmaktadır. Proje kapsamında günümüze kadar ulaşılan kişi sayısı 11.410.418 kişi (<https://www.afad.gov.tr/tr/23183/Afete-Hazir-Turkiye>) olarak belirtilmiştir. Afete Hazır Aile başlığının içi irdelendiğinde (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/2350/Afete-Hazir-Aile>) Aile Afet ve Acil Durum Planı, Risk Değerlendirmesi, Risklerin Azaltılması başlıkları yer almaktadır. Burada evdeki risklerin belirlenmesi ve bu konuda farkındalık oluşturulması noktasında yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Afete Hazır Okul’da (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/2346/Afete-Hazir-Okul>) Okul Afet ve Acil Durum Planı, Eylem Planı, Müdahale Kapasitesi başlıkları yer almaktadır. Afete Hazır İşyeri başlığı incelendiğinde ise (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/2354/Afete-Hazir-Isyeri>) İşyeri Afet ve Acil Durum Planı, Risk Değerlendirmesi, Neler Yapılmalı başlıklarından oluşmaktadır. Afete Hazır Gençler başlığında (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/2358/Afete-Hazir-Gencler>) Afetler

Hakkında Bilgi, Bireyler için Afet ve Acil Durum Planı, Risk Haritası yer almakta ve içerik bilgisi bulunmamaktadır. Diğerlerinin içeriğine bakıldığında Afete Hazır Aile başlığına benzedikleri görülmektedir ve tatbikatların yapılması, afetlerin ve risklerinin bilinip değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

Afet paydaşlarının risk yönetiminde farkındalık adına ne yaptıkları, bunların devamlılığı, kurumlar arası işbirliğiyle bunu nasıl değerlendirdiklerinin yeterliliği ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi yapmaya çalışan araştırmanın bu son bölümünde araştırmanın metodolojisi, bulgular gibi konular ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE AFET RİSK YÖNETİMİNDE FARKINDALIK KONUSUNUN VE AFAD'IN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Araştırma

Yapılan çalışma Karadeniz Bölgesi Trabzon ilinde gerçekleştirilmiştir. Afetler, dünyanın varoluşundan beri dünyanın başlıca problemlerinden olmuştur. Bu problem doğal olarak afetler coğrafyası üzerine kurulmuş olan Türkiye'nin de problemidir. Afetler tarihi incelendiğinde yakın tarihe kadar izlenen afet politikası afetlerden sonra yara sarma olarak görülmüş ve bu klasik yaklaşımın doğru olmadığı anlaşılmış ve yine bu yaklaşımdan vazgeçilerek modern yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu modern yaklaşımlar afet sonrasında ziyade afet öncesine ağırlık vermeye dayanmaktadır. Modern yaklaşımlardan olan bütünleşik afet yönetimi de böyle bir yaklaşımdır. Çalışmada da afet öncesine öncelik verilmesinin sebebi budur. Afet öncesi kısım, bütünleşik afet yönetimine göre risk yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Risk yönetiminin afetlerde başarılı olmasını sağlayacak olan birçok unsur vardır. Bu unsurlardan bir tanesi de farkındalık oluşturmak veya farkındalık yaratmaktır. Çalışmada bütünleşik afet yönetiminin ilkelerinden olan yönetim ilkesi dikkate alınarak bütün paydaşlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilgili sivil toplum kuruluşlarına, merkezi yönetimin taşradaki yapılarına, yerel yönetim kuruluşlarına, hizmet yönünden yerinden yönetimlere ve özel sektörden bazı kuruluşlara vb. ulaşılmış ve buradaki ilgililerle nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Ayrıca yine nitel veri toplama yöntemlerinden olan gözlem ve doküman inceleme yöntemleri araştırmada kullanılan diğer yöntemlerdir.

Araştırmanın konusu, AFAD'ın risk yönetiminde farkındalık için yaptıklarından yola çıkılarak Trabzon ilinde afet yönetimindeki paydaşların risk yönetiminde farkındalık ile ilgili yaptıkları, düşünceleri, farkındalık durumlarının araştırılmasıdır. Araştırmanın amacı, afet paydaşlarının risk yönetiminde farkındalık adına yaptıkları, bunların devamlılığı, kurumlar arası işbirliğiyle bunu nasıl değerlendirdiklerinin yeterliliği ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Burada afet yönetimi konusundaki muhatapların afet risk yönetiminde farkındalık oluşturma adına ne yaptıkları; konuya nasıl yaklaştıkları; Türkiye'deki kurumların ve özellikle AFAD'ın bu konuyla ilgili neler yaptığıyla ilgilenip ilgilenmedikleri; AFAD'a nasıl baktıkları, yapılan bu çalışmalarını yeterli ve etkin bulup bulmadıkları; yeterli ve etkin bulmuyorlarsa ne önerdikleri; Türkiye ve diğer ülkeler arasında ve Türkiye'nin geçmişiyle bugünü arasındaki

ilişkiyi nasıl değerlendikleri; bu konuda hedef olarak ne gördükleri; kimlere ne şekilde ve nasıl ulaşılması gerektiğini ve yine kimlerin ulaşması gerektiğini, ayrıca ne kadar ulaşıldığını düşündükleri; kimin neyi, ne kadar bildiği konusundaki görüşleri; afet risk yönetiminde farkındalık adına ne gibi eğitimler verilmesi gerektiği ve eğitim içeriği konusundaki görüşleri ve beyanları üzerinden analizler yapılmış ve yorumlanmıştır.

Afet yönetiminin afet anı öncesi sürecinde yapılan faaliyetler, paydaşların bakış açıları, farkındalıkları ve bu doğrultudaki konuya ve kurumlar arası özellikle AFAD'ın yaptıkları konusundaki hâkimiyetleri, ilgilerinin anlaşılabilmesi için paydaşlarda görülen farkındalık ve buna bakış açısının yönetim psikolojisi açısından tespiti, analizi ve çözüm önerileriyle beraber literatüre ve uygulamaya katkı sağlaması da çalışmada amaçlanmaktadır.

3.2. Materyal ve Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemleri benimsenmiştir. Nitel araştırma, “sosyal olanın bilgisinin insanların kendi ifade ve anlatılarından derlendiği bir araştırma özelliği gösterir” (Kümbetoğlu, 2012:38). Nitel araştırmanın tanımlanması gerekirse yöntem olarak gözlem, doküman analizi ve görüşme gibi nitel veri toplama tekniklerini kullanan, algıların ve olayların doğal ortamda reel ve bütünlük içerisinde gösterilmesine yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma (Yıldırım ve Şimşek, 2005:39) olarak ifade edilebilir. Kümbetoğlu (2012:37-38)'na göre;

Nitel araştırmada yöntem sadece bir teknik veya veri elde etme aracı değildir; araştırmacı da araştırma sürecinin sadece yürütücüsü değildir; sürece aktif olarak katılır (...) veri oluşturma sürecinin çözümleyici, yorumlayıcı, değerlendirici parçası olarak araştırmacının birçok veri kaynağından bir ya da birkaçının seçilebilmesi mümkündür (Mason, 1996:35-36'dan aktaran Kümbetoğlu, 2012:37-38).

Nitel araştırmada “süreçle ilgili veri, çevreyle ilgili veri, algılara ilişkin veri” olmak üzere çoğunlukla üç tip veri alınır (LeComte ve Goetz, 1984'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005:40). Çevreye ait olanlar, araştırmanın bulunduğu sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklere; sürece ait olanlar, araştırma boyunca neler yaşandığı, bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine; algılarla ilgili olanlar ise, araştırma grubunun içerisinde bulunan bireylerin süreç ile ilgili düşüncelerine ilişkindir (2005:40).

Nitel araştırma, dünyayı yorumlayıcı bir bakış açısı ile ele alır; nitel araştırma genellemeyi bir amaç olarak görmez (Uzun, 2013:108). Nitel veri bireyler, olgular, süreçler hakkında, deneyimlerin, davranışların, faaliyetlerin tanımlandığı; niyetlerin, arzuların, değerlerin, düşüncelerin içinde yer aldığı, hislerin yansıtılabildiği; bilgilerin, inançların, kanaatlerin detaylı bir biçimde aktarılabilirdiği bir veridir (Kümbetoğlu, 2012:43). Nitel araştırma önceden belirlenmiş bir varsayımı daha önceden belirlenmiş pozitivist tekniklerle test etmeyi amaçlamamaktadır ve

araştırma sahası esnasında toplumsal olgunun aktörlerini gözlemledikçe ve tanıdıkça varsayımlar oluşmaktadır (Kümbetoğlu, 2012:37'den aktaran Doğanay, 2018:93). Nitel araştırmada genel manada kullanılan üç çeşit veri toplama yöntemi vardır: görüşme (odak grup görüşmesi de dâhil), gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2005:40). Bu çalışmada da yaygın olan bu üç yöntem kullanılmıştır. Bu çalışmada da, sahaya çıkmadan önce araştırmacı belli başlı sorulara yanıt arıyor olsa da, çalışmanın varsayımları saha gerçekleştirildikten sonra belirlenmiştir (Doğanay, 2018:93).

Görüşme, görüşme yapılan kişinin ilgi, görüş, tutum ve tavırlarını ortaya koymak için iki kişi arasında (görüşmeci ve kaynak kişi) serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak amacıyla (Balcı, 2005:159) yapılır. Başka bir deyişle insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymak için kullanılan epey güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005:40-41). Görüşme türleri yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşmeden oluşur. Yapılandırılmamış görüşmede “araştırmacı ve araştırmaya katılan kişi arasındaki etkileşimin doğal akışı içinde kendiliğinden oluşan sorulara dayanır “ (Patton, 1987:110'dan aktaran Kümbetoğlu, 2012:73). Araştırmacının gözlem maksadıyla genelde ortama doğrudan katıldığı alan araştırmalarında kullanılan bu görüşme şeklinde sorular sohbetin doğal akışı içinde sorulur, dolayısıyla kaynak kişi kendisiyle görüşüldüğünü bile fark etmeyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:121). Yapılandırılmış görüşme, ayrıntılı bir anket biçimini içerir ve oldukça yapılandırılmıştır (Balcı, 2005:160). Açık uçlu sorular bu tür altında nadiren kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:120). Yarı yapılandırılmış görüşme, görüşme prosesinde ortaya çıkarılması tasarlanan veriler için oluşturulan soruların ya da başlıkların bir listesinin çıkarılmasıyla görüşme esnasında kullanılmak üzere bir rehber form düzenlenir (Kümbetoğlu, 2012:75). Görüşmeci belirlenmiş bir alanda serbest şekilde bir konuşma başlatabilir ve konunun kapsamı içerisinde akışı doğrultusunda sorularını sorabilir, ancak görüşmecinin önceden belirlediği sorunlar ve konu başlıkları odağında sohbeti devam ettirir (Bell, 1999; Seale, 1998'den aktaran Kümbetoğlu, 2012:75).

Görüşme tekniğinden sonra nitel araştırmada ikinci veri toplama yöntemi gözlemdir, bu teknik sosyal olguların gözlenerek anlaşılabilceği varsayımına dayanır, nitel araştırmada gözlem yöntemi katılımlı, katılımsız gibi kendi içinde gruplandırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:41). Saha araştırmalarında araştırmacının gözlemlerini kapsayan notları, öteki tekniklerle oluşturulan verileri zenginleştiren mühim bir veri kaynağıdır (Kümbetoğlu, 2012:126). Katılımsız gözlemde, “objektif davranış ölçüleri ya da benzeri gözlenebilir olaylar, gözlem ünite birimlerinin gözlenmesi prosedürü ile içiçedir” (Balcı, 2005:168). Katılımlı gözlemde ise gözlemci gözlenen faaliyetlerin düzenli bir katılımcısıdır ve onun rolü katılımcı ve gözlemci olmak üzere ikilidir ve diğer katılanlar tarafından bu roller bilinmezler (2005:168).

Doküman ve belgelerin analizi nitel araştırmada hem kendi başına hem de görüşme ve gözlemlerle elde edilen verilere destek maksadıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:41). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (2005:187). İkincil veri kaynakları olarak adlandırılan dokümanlar, kişilerden doğrudan alınan bilgilerin yanında başvurulabilecek diğeri veri kaynaklarını oluştururlar (Balcı, 2005:145). Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaksız olduğu hallerde ya da araştırmanın geçerliliğini arttırmak maksadıyla görüşme ve gözlem yöntemlerine ek olarak çalışılan araştırma problemiyle ilintili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya (Yıldırım ve Şimşek, 2005:187) konulabilir. Araştırmada amaçsal örneklem ve kartopu örneklem modelleri kullanılmıştır. Kümbetoğlu (2012:99)'na göre bu modeller;

Amaçsal örneklem, nitel araştırma örneklemini araştırma amacına dayanan ve “belirli bir kriter veya özelliğe bağlı olarak seçilen birey ve gruplardan oluşan” (Black, 2002:61'den aktaran Kümbetoğlu, 2012:99) bir yapıya kavuşturmaktadır (Kümbetoğlu, 2012:99). Kartopu örneklem ise “araştırma alanında kaynak kişilerden doğru diğeri görüşülecek kişilere ulaşılması ve bir kartopu gibi ilerledikçe yeni kişilere ulaşıldıkça örneklemin büyümesi ile oluşmasıdır” (Kümbetoğlu, 2012:99).

Kartopu örneklem modelinde (Black, 2002:55-56'dan aktaran Firidin, 2017:183) daha önceden belirlenmiş kaynak olarak nitelendirilen kişilerin yönlendirmesiyle, konuyla ilgili olan kişilere ulaşma, onlarla iletişime geçme durumu vardır.

Gelişmiş ölkelerin bütünleşik afet yönetiminde risk yönetimine önem vermeleri ve buna verilen önemle maliyetin düşmesi, kalkınmayla doğrudan ilgisinin olması, afet anı ve sonrası politika ve uygulamalarının başarılı olması ve ayrıca modern konjonktürün bunu gerektirmesi nedeniyle çalışma afet öncesi üzerine kurulmuştur. Türkiye'de afet yönetimi deyince 2009 sonrası akla gelen kurum T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığıdır. Merkezi idare içerisinde yer alan bu kurumun 81 ilde İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğu bulunmaktadır. Bütünleşik afet yönetiminde afet risk farkındalığının paydaşlarca nasıl algılandığı, bu konuda ne yaptıkları, diğeri kurumların ve özellikle AFAD'ın, diğeri ölkelerin bu konuda ne yaptıklarını gözlemledikleri veya bildikleri, geçmişe göre günümüzü nasıl değerlendirdikleri, ne gibi eksiklikler gördükleri, yapılan çalışmaların yeterliliği ve etkinliği hakkında ne düşündükleri hakkında analiz yapmak, sonuçları değerlendirerek yorum yapmak amacıyla Trabzon'da yapılan çalışmada bu nedenle öncelikle Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğuyle daha sonra buradaki yetkililerin bilgilendirmesi ve yönlendirmesi sonucunda diğeri ilgili kurumlarla ve STK'larla iletişime geçilmiştir. Daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde konuyla ilgili özel sektörden, akademisyenlerden ve gönüllü öğrencilerden oluşan bir yelpazede görüşmeler genişletilip yönetim ilkesinin ilgililerden oluşan çok aktörlü yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ayrıca bütünlük afet yönetimi yaklaşımı ve yorumsamacı (hermeneutik) yaklaşım benimsenmiştir. Yorumlayıcı araştırmacılar, genellikle saha ve katılımcı gözlem yöntemlerini kullanır ve onlar için toplumsal araştırmacının hedefi, toplumsal yaşama dair bir anlayış geliştirmek ve insanların doğal ortamlarına nasıl anlam yüklediklerini öğrenmektir (Neuman, 2010: 131'den aktaran Firidin, 2017:184). Toplumsal konuları anlamak noktasında akla ilk gelen bilgi felsefesi yaklaşımı, Hermeneutik yaklaşımdır; yorumsamacılık denilen Hermeneutik epistemoloji, sosyal bilimlerdeki kesine erişme isteğinin yerini doğruya erişme isteğiyle değiştirmektedir (Kırmızıoğlu, 2017:64). Hermeneutik, anlamı anlamaya yönelik, anlamı anlama konusunda felsefi, sanatsal ve bilimsel bir etkinliktir (2017:65). Firidin (2017:84)'e göre;

Yorumlama, görüşmelerin nitel araştırma tekniklerinin kullanılarak yorumlanmasına dayanır ve açık uçlu ve yarı yapılandırılmış araştırmalarda daha çok tercih edilir (Mayring, 2011: 72'den aktaran Firidin, 2017:184). Elde edilen verilerin yorumlanması, nitel veride ulaşılan ortak eğilimlerin belirlenmesi, farklılıkların saptanması ve ayrıntılardaki anlatılanların ortaya çıkarılmasıdır (Kümbetoğlu, 2012: 154'ten aktaran Firidin, 2017:184). Yorumlama sürecinde araştırmacı, kendi anlama ve açıklamasını ortaya koymaktadır (Kuş, 2006: 14'ten aktaran Firidin, 2017:184). İnsanların doğal ortamlarındaki eylem ve davranışlarını da gözlemler (İslamoğlu, 2009:11'den aktaran Firidin, 2017:184).

Çalışmada bütünlük afet yönetimi yaklaşımının risk yönetimi sürecinde farkındalık oluşturma ilkesi, paydaşların konu hakkındaki farkındalığı, bilgi düzeyleri ve bu konudaki algılarını yorumlamak ve değerlendirmek adına yorumsamacı yaklaşımın kullandığı nitel tekniklerden faydalanılmıştır. Sahadan elde edilen veriler bu yöntemle yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları ve Analizi

Çalışmada veri kaynakları olarak nitel araştırma yönteminin temel veri kaynaklarından olan gözlem, görüşme ve doküman incelemelerinden faydalanılmıştır. Bu veri kaynaklarının nasıl elde edildiği ve analiz edildiği aşağıda açıklanmaktadır.

3.3.1. Araştırmanın Veri Kaynakları

Görüşmeler afet yönetimi paydaşlarıyla yani merkezi idare teşkilatlarının taşra yapıları ile, yerel yönetim birimleriyle, STK'larla, hizmet yönünden yerinden yönetim kurumlarıyla, özel sektörden bazı kurumlarla, üniversitenin ilgili öğrenci kulüpleriyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Trabzon ilinde 02 Nisan 2018 ile 17 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 35 kişi ile öncelikle yüz yüze görüşmeler yapılmış; bu görüşmelerin 3'ünden elden yazılı şekilde, 4'ünden mail ile diğerlerinden ise ses kaydı alınarak geri dönüşler sağlanmıştır. Görüşme yapılan ilgililer Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden (çoğunluk), Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) akademisyen (5 bölüm) ve personellerinden,

KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden, KTÜ AKUT Öğrenci Kulübü üyelerinden, Jeoloji Mühendisleri Odası yetkili ve üyelerinden, Jeofizik Mühendisleri Odası yetkili ve üyelerinden, İnşaat Mühendisleri Odası yetkili ve üyelerinden, Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkili personelinden, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı yetkili ve personellerinden, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı yetkili personelinden, Türk Kızılay Trabzon Yerel Afet Yönetim Şefliği personelinden, AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllülerinden, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelinden, Trabzon İl Defterdarlığı personelinden, Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden, İLBANK Trabzon Bölge Müdürlüğü personelinden, TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) Trabzon Müdürlüğü personelinden, Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. yetkili personelinden, Devlet Su İşleri Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkili personelinden ve UMKE (Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri) personelinden oluşmaktadır.⁸ Burada önemli bir noktada akademisyenlerin odalarla ilişkisinin/üyeliğinin olmasıdır. Görüşmecilerin çoğunluğu kimliklerinin açıklanmasını istemediği için etik gerekçelerden ötürü görüşmecilerin tamamının isimlerinin gizli tutulması çalışmada uygun bulunmuştur. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara araştırmanın teorik çerçevesi dâhilinde yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular sorulmuştur (Uzun, 2013:112). Açık uçlu görüşmelerde, görüşülen herhangi bir şikka bağlı kalmadan, soruları istediği gibi yanıtlayabilir ve kendince önemli gördüğü noktaları vurgulayabilir (Mayring, 2011:72'den aktaran Firidin, 2017:185). Yarı yapılandırılmış sorular ise daha önceden belirlenmiş sorulara ek olarak, görüşme sırasında elde edilen veriler ışığında yeni sorularında sorulabilmesi olarak ifade edilebilir (2017:185).

Araştırmada kullanılan görüşme tekniği, sorulacak soruların, önce esas konu ile ilgili olması, daha sonra bu sorulara alınan yanıtlar doğrultusunda konuya daha iyi hâkim olabilmek için diğer soruları da sormak şeklinde olmalıdır (İslamoğlu, 2009:184'ten aktaran Firidin, 2017:185). Görüşme yapılan kişilere afet yönetimi konusundaki muhatapların afet risk yönetiminde farkındalık oluşturma adına ne yaptıkları; konuya nasıl yaklaştıkları; Türkiye'deki kurumların ve özellikle AFAD'ın bu konuyla ilgili neler yaptığıyla ilgilenip ilgilenmedikleri; AFAD'a nasıl baktıkları, yapılan bu çalışmaları yeterli ve etkin bulup bulmadıkları; yeterli ve etkin bulmuyorlarsa ne önerdikleri; Türkiye ve diğer ülkeler arasında ve Türkiye'nin geçmişiyle bugünü arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendikleri; bu konuda hedef olarak ne gördükleri; kimlere ne şekilde ve nasıl ulaşılması gerektiğini ve yine kimlerin ulaşması gerektiğini, ayrıca ne kadar ulaşıldığını düşündükleri; kimin neyi, ne kadar bildiği konusundaki görüşleri; afet risk yönetiminde farkındalık adına ne gibi eğitimler verilmesi ve eğitim içeriği konusu gibi sorular sorulmuş, ayrıca konunun seyrine ve konuşmacının konumuna göre spesifik sorular da eklenmiştir. Görüşmelerden 808.13 dakikalık ses kaydı elde edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ortalama 28.86... dakika sürmüştür. Görüşmeler genellikle katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri adına arzu ettikleri ortamlarda

⁸ Çalışmada Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünde 17 Mayıs 2018 tarihinde 5 katılımcıyla görüşülmüştür. Dolayısıyla karışıklık olmaması için 1'den 5'e katılımcılara numara verilmiştir.

arzu ettikleri tarih ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda görüşmeler, katılımcıların kendi ofislerinde, kafelerde, açık alanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı altında elde edilmiştir. Ses kayıt cihazıyla kaydedilen konuşmalar daha sonra metinlere dönüştürülmüştür.

Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Bakanlığının izin talep etmesi ve bu izin için üniversiteden kurul etik raporu istemesi dolayısıyla görüşme sağlanamamıştır. Kolluk kuvvetlere görüşme talebi bildirilmiş fakat olumlu bir yanıt alınamamıştır. Ayrıca 50 kişiyle görüşme yapılmış ve bu katılımcıların bir bölümü ne isim ne de görüşmeleri konusunda araştırmada yer almak istemediklerini beyan ettikleri için araştırmaya hiçbir şekilde dâhil edilmemişlerdir. Burada değinilmesi gereken başka bir konu da email ve yazıyla geri dönen katılımcılarda derinlemesine mülakat ve gözlem konusunda sınırlılıkların mevcut olmasıdır.

Gözlemler ise katımlı ve katılımsız gözlemlerle 3-5 Eylül 2015 tarihli MühJeo'2015: Ulusal Mühendislik Jeolojisi Sempozyumu (Prof. Dr. Fikret TARHAN Anısına) isimli Mühendislik Jeolojisi Derneği ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü tarafından düzenlenen sempozyuma, 12 Nisan 2018 tarihli Afet Bilinci Eğitim Programına (AHATES) katılımcı gözlemci olarak, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiyesi 12.04.2018 tarihli çocuklar için düzenlenen itfaiye gezisine katılımsız gözlemci olarak dâhil olunarak elde edilmiştir. Doküman analizleri T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı resmi web sitesi 2019 yılı mayıs ayında taranarak doküman incelemesi üzerinden afet risk yönetiminde farkındalık çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca AFAD'ın çıkarmış olduğu broşürler ve verdiği Afet Bilinci 1 Eğitimi slayt gösterisi de incelenerek veriler elde edilmiştir.

3.3.2. Verilerin Analizi

Nitel veri analizinin amacı, veri setinde görülmeyen ancak kavramlar ve sınıflamalar yoluyla temalar arası anlamlı ilişkileri ortaya çıkarmaktır (Kümbetoğlu, 2005:147'den aktaran Uzun, 2013:116). Nitel veri analizi, veri oluşturma süreci ile birlikte örülen bir süreç olup, bir tek örnek olay üzerinden yapılabilir, bazı araştırmacılar, ses kayıtlarının çözümü, gözlem notları ve yazılı ya da yazılı olmayan ikincil kaynaklardan oluşabilir (Kümbetoğlu, 2012:152'den aktaran Firidin, 2017:188). Bu araştırmada verilerin analizi için niteliksel (kavramsal) içerik analiz yöntemine başvurulmuştur. İçerik analizi, verilerin analizinde veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) isim verilmesi sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:227). İçerik analizinde araştırmacı elde ettiği verileri inceler ve anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlama geldiğini bulmaya çalışır (2006:228). Bu yüzden gerekenlere bakıldığında elde edilen veriler ilk olarak kavramsallaştırılır, sonra ortaya çıkan bu kavramlar doğrultusunda mantık çerçevesinde düzenlenir ve buna göre datayı açıklayan temaların saptanması yapılır (2006:227). Araştırmanın amacı ve kullanılan teknikler doğrultusunda aşağıda araştırmanın bulguları anlatılmaktadır.

3.4. Araştırmanın Bulguları

3.4.1. Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Konusu ve Eğitim

Körfez Depremleri Türkiye afet tarihi açısından bir dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktası pek çok farklı alanda araştırmaya, eksikleri görme ve bunları gidermeye giden yolu açmıştır. Tüm bu gelişmeler AFAD'ın kurulması da dâhil olmak üzere kamu sektörü, özel sektör, STK'lar gibi yapılanmalara da yansımıştır. Bu büyük depremler sonrasında özellikle dünyanın, gelişmiş ülkelerin de kabul ettiği bir gerçekle karşılaşmıştır. Bu gerçek ise afet öncesi dönemin önemi olmuştur. Öyle ki afet öncesi dönemde yani risk yönetimi kısmında zarar azaltma ve hazırlık faaliyetlerinin önemi konusunda pek çok paydaş fikir birliğine varmışlardır. Dolayısıyla dünyada ve Türkiye'de pek çok gelişme yaşanırken yapılan araştırmada Trabzon örneği üzerinden risk yönetiminin nasıl algılandığı ve bu sürecin önemli parçası olan farkındalık adına kendilerinin ve kurumlarının neler yaptığı katılımcılara sorulmuştur. Cevapların genelinde eğitim vurgusu yapılmıştır. 7 akademisyen ve 2 araştırma görevlisiyle yapılan görüşmelerde daha çok bölümlerde afet yönetimiyle ilgili bir ders olmadığı bir bölüm hariç belirtilmiştir. Bir bölümde ise kendilerinde böyle bir dersin olmadığı, bu bölümden başka bir bölüme böyle bir ders verildiği ifade edilmiştir. Kendi alanlarıyla ilgili verilen derslerde afet ve yönetimiyle ilgili bilgilerinin ise ayrıntılı olmadığı, anlatılan konuların ise alanın teknik bilgileriyle sınırlı olduğu görülebilmektedir. Akademisyenlerle (bir kısmı odalarla ilgili) olan bu görüşmelerin 5'inde afet öncesinde farkındalık oluşturmak için alanlarıyla ilgili sempozyum, panel, çalıştay vb. yapıldığı eklenmiştir. Çalışma alanlarında da bu konulara eğildikleri belirtilmiştir. Örneğin, bir akademisyen katılımcı (04.04.18 bireysel görüşme) derslerinde AFAD'ın arama kurtarma çalışmalarının videolarını paylaştığını söylemiştir. 3 görüşmede ise erken uyarı sistemlerinden bahsedilmiştir. Akademisyenlerden 4'ü afet tanımının önemine vurgu yapmışlardır. Çünkü doğal afet teriminin doğru kullanılmadığını ifade etmektedirler. Bunlar dışında akademisyen bir katılımcı (bireysel görüşme, 06.04.18) "*Afete hazırlık aslında doğa olayını bilmek ve onu kabul etmekten geçiyor.*", başka bir akademisyen katılımcı (bireysel görüşme, 04.04.18) ise: "*Eğer daha önceden olmuş bir afet varsa oradan bir defa ders çıkarmamız gerekir.*" şeklindeki ifadeleriyle afeti ve bulunulan yerin afetselliğinin anlaşılmasının afet risk yönetiminde önemli olduğunu anlatmak istemişlerdir.

Mühendis odalarına bakıldığında sempozyum vs. yapıldığı ve buralara kendi meslektaşları dışındaki insanların da zaman zaman dahil edildiği belirtilmektedir. Akademisyen ve oda yetkililerinden olan bir katılımcının ifadesiyle (bireysel görüşme, 18.04.18): "*Mesela genelde meslek alanımıza odaklı oluyor ama. Başka meslek alanlarından da katılanlar oluyor. Panellerimizde kurum ve kuruluş yetkililerini ve ilgililerin hepsini davet ediyoruz. Katılan herkesi bu konuda bilgilendiriyoruz.*"; yine başka bir oda yetkilisi (bireysel görüşme, 02.05.18): "*Sempozyumlarda üyelerimize, kamu kurum ve temsilcilerine, öğrencilere ve akademisyenlere yönelik önemli bilgilendirmeler yapılmaktadır.*" söylemleriyle bu durumu ifade etmektedirler.

Burada katılımcılığın ve bilgilendirmenin ilgisizlik gibi sorunlarla karşılaştığını ilgili katılımcı şu şekilde ifade etmektedir (bireysel görüşme, 18.04.18):“ *Tabi bu sadece veren kısımdan değil, biraz da alan kısımdan ilgi olması gerekiyor. Çalışmalarımızı makale kapsamında yayınladığımız zaman ilgili okuyucu kitlesi de bu konularda bilgi sahibi oluyor.*” Ayrıca iyi geri dönüşler aldıkları ve iletişim araçlarının farklı olması vurgusunu katılımcı eklemektedir. Bu arada iyi geri dönüşlerin olduğu bilinç ve farkındalık çalışmalarının olumlu sonuçlar verdiğini belirten başka kurumlardan başka katılımcılar da olmuştur.

3-5 Eylül 2015 tarihli MühJeo’2015: Ulusal Mühendislik Jeolojisi Sempozyumu (Prof. Dr. Fikret TARHAN Anısına) isimli Mühendislik Jeolojisi Derneği ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü tarafından düzenlenen sempozyuma bakıldığında kamu kurum ve kuruluşları ile özel şirketlerden olmak üzere yaklaşık 120 kişiden oluşan katılımcının olduğu, katılımcıların meslekleri incelendiğinde jeoloji mühendisleri, maden mühendisleri, inşaat mühendisleri, jeofizik mühendisleri, çevre mühendisleri olduğu gözlemlenmiştir. Konularına bakıldığında ise daha çok teknik personelin anlayabileceği seviyede ve teknik konular (yeraltı kazılarında (tünel, metro vd.) mühendislik jeolojisi, kaya ve zeminlerin jeomekanik özellikleri, kaya kütlesi karakterizasyonu, şev duraylılığı ve heyelanlar vb.) olduğu gözlemlenmiştir.

STK’lar da afet risk yönetimi ve farkındalık adına yaptıklarını diğer katılımcılar gibi özellikle eğitim ile açıklamışlardır. Bu eğitimlerini genellikle stantlar açarak topladıkları yeni üyelerine/gönüllülere veya üye/gönüllü üyelerine verdiklerinden bahsetmektedirler. Hatta AKUT gönüllüleri genel afet bilinci dışındaki eğitimlerin (teorik ve pratik) üyelerden başkasına verilmediğini ifade etmişlerdir. AKUT derneği gönüllüsü ve KTÜ AKUT Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.18): “*Dernek zaten üyelerine genelde eğitimi veriyor.*” Yine aynı konumdaki başka bir üye (bireysel görüşme, 18.04.18): “*Üye olmadan eğitim yapmaz zaten.*” Bu konudaki ifadeler bu şekildedir. AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllülerinden biri de gönüllüler ve üyeler için olduğunu yinelemiştir. KTÜ AKUT Öğrenci Kulübünün yaptığı aktiviteler zaman zaman afetlerle ilgili olduğu gibi çocuklara dış sağlığı gibi afet ve afet risk yönetimi dışındaki konulardan da oluşmaktadır ve yılda bir açtıkları stantlarda onların ifadeleriyle “dikkat çeken fotoğraflar” kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bir AKUT gönüllüsü katılımcı AKUT’un izlettiği bir videodan etkilendiğini, duyarlılığının da arttığını bunun da bina seçimini etkileyeceğini söylemektedir ve yine bugün için hâlâ yeterince ders çıkarılmadığını düşünmektedir. Yine talep üzerine eğitimler verildiği taraflarca ifade edilmektedir. Alman eğitimlerin konusu arama-kurtarma, ilkyardım, deprem, yangın vb. olarak ifade edilmiştir. Bir AKUT Derneği gönüllüsü dışarıya verdikleri eğitimlerinin genelde depremler üzerine olduğunu söylemektedir (bireysel görüşme, 18.04.18). Eğitimlerin okul öncesinden başladığı da gönüllülerin ifadeleri arasındadır. Birleşmiş Milletler çatısı altında olan INSARAG (Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu) ile dünyada bu eğitimi alan tüm insanlarla aynı dili konuşup, aynı müdahaleyi yapabildiklerini ifade etmektedirler. Hem Kızılay personel ve gönüllülerince hem de

AKUT gönüllülerince iç eğitimlerinin yanı sıra dış eğitimlerinin de olduğu vurgulanmıştır. Görüşülen Kızılay şubesi yerelde ve bölgede kendilerinin afete hazırlıkları olduğunu, bunun da afet anında neler yapabilecekleri ve araç-gereç, malzeme vb. bakımı gibi unsurların temin ve kontrollerini içerdiğini söylemektedir. KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübünün de faaliyetlerinin diğer öğrenci kulübüne benzediği “kendi sosyal yardımları” olduğunun ifade edilmesiyle anlaşılmaktadır. Kızılay’a eğitim talebinin çok gelmediği bu talebin daha çok AFAD’a geldiği belirtilmektedir.

Kamu sektörü ve özel sektör açısından bakıldığında genelde afet yönetimiyle ilgilenme sebeplerinden önemli birisinin de hukuki gerekçelere dayanması olduğu ifadeler arasındadır. Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcı kurumun bakış açısını şöyle ifade etmektedir (bireysel görüşme, 30.04.18): “*Bu AFAD konusunda aslında bizle alakalı çok farklı bir şey yok ama, çok fazla bir şey yok ama biri yapacak diye bana yaptırıldı bu iş.*” İşleri dışındaki konulara çok fazla haiz olmadıklarını da ifade etmişlerdir. Örneğin, Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 30.04.18): “*Ancak eğitim noktasında ciddi sıkıntılar var bence. Çünkü bu işi yapan kişi haricinde diğerleri fazla bir eğitim almıyor. Sadece özellikle bu sivil savunma, yangın bu tarz daha önem arz eden aslında konularda eğitim veriliyor.*” Bahsedilen eğitimlerin iş güvenliği kısmını kurumdan yangın eğitimini ise itfaiyeden aldıkları belirtilmiştir. Afet risk yönetimi için yapılan eğitimlerinin niteliğini ise aynı kurumdan başka bir personel (bireysel görüşme, 25.04.18): “*Hem eğitim hem de yıllık tatbikatlar yapıyoruz. Yangın Yönetmeliği kapsamında ve Acil Durum Yönetmeliği kapsamında*” şeklinde ifade etmiştir.

Afet risk yönetiminde etkin olmak ve bu konuda başarılı olmak için kullanılacak olan farkındalık yaratmak konularında başarılı olmak için tüm çalışılan bölgenin afetselliği bilinmelidir. Küresel iklim değişikliği de özellikle meteorolojik afetler konusunda dikkate alınması gereken bir konudur. Türkiye’yi etkileyen bu durum Karadeniz Bölgesini de yaşadığı seller vb. ile doğrudan etkilemektedir. Küresel iklim değişikliğinin afetler üzerindeki etkisi kamu kurumları ve özel sektör tarafından fark edilmiş ve bu konularda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin, bunu Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. yetkili personelinden bir katılımcı şöyle ifade etmektedir (bireysel görüşme, 04.05.18): “*İklim değişikliği ile mücadele ve uyum konusunda bireysel ve kurumsal şirketlerle çalışmanın yanı sıra yerel yönetimlerle stratejik plan hazırlama, kapasite geliştirme, farkındalık artırma, paydaş katılımı, uluslararası proje (AB) geliştirme konularında çalışmalar yürütmekteyiz.*” Yine burada da sorulan sorunun cevabı olarak verdikleri eğitimlerle karşılaşmıştır. Çalıştıkları kurumları ise şöyle ifade etmektedir (bireysel görüşme, 04.05.18): “*Belediyeler, Tarım İl Müdürlüğü, Orman Şube Müdürlüğü, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü, DSİ, Afet İşleri.*”

Kamu kurumları incelendiğinde kartopu yöntemine göre Trabzon İl Afet Müdürlüğüyle yapılan öngörüşmeler sonrasında önerilen kurumlara gidildiğinde araştırma konusundan bahsedilip

İlgilisi sorulduğunda genellikle Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğüne gidilmesi gerektiği öncelikle söylenmiş, konuyla ilgili ayrıntılı izahtan sonra ise genellikle sivil savunma birimlerine yönlendirmeler yapılmak istenmiştir.

Kamu kurumlarına yöneltilen yine bu soruda eğitim cevabı ile karşılaşmıştır. Eğitimlerin personel söz konusu olduğunda AFAD destekli verildiği de ifadeler arasındadır. Verilen eğitimlerde afet olarak depremin ön plana çıktığı da gözlemlenmiştir. Bunun dışında kurumlarca personel için olan eğitimlerin içeriği ise sivil savunma, acil durumlar, iş güvenliği ve kişinin alanına göre tasnif edilmiştir. Diğer kurumlarda da 6331 Sayılı Kanun gereği bu tip eğitimlerin verilmesi gerektiği ve dolayısıyla diğer kurumların da benzer eğitimler verdiği gözlemlenebilir. Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı personellerinden olan bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.18): “*İş Kanununa göre, 6331 sayılı yasaya göre işyerlerinde çalışanlara yılda 1 kere yangın eğitimi verilmesi gerekiyor.*” demiş ve bu eğitimlerin özel ve kamu sektörleri için geçerli olduğunu da eklemiştir. Bu eğitimlerden Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığının eğitim verdiği katılımcılarca da bahsedilmiştir. Bu eğitimi vermeye yetkili olan kurumun da yine Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı olduğu ifade edilmiştir. Burada kendilerine verilen eğitimlerde ekstra bir şey verilmediğinin, zaten kendilerinin yenilikleri takip ettiklerinin ve bunu da sunduklarının altı katılımcı tarafından çizilmiştir. Trabzon İl Defterdarlığı personeli afetler konusunun (bireysel görüşme, 19.04.18) “*Binaların Yangında Korunma Yönetmeliğinde mevcut.*” diyerek bahsi geçen yönetmelikte yer aldığı ve sivil savunma eğitimlerine böylece dâhil edildiğini söylemiştir. Ayrıca halka yönelik bir afet eğitimlerinin olmadığından bahsetmektedir. Bu bahsi geçen eğitimler farkındalık doğrultusunda katılımcı tarafından değerlendirilmiştir. “Bu konuda farkındalık yaratmak, bilinç oluşturmak için personelinize, dışarıya herhangi bir şey var mı?” sorusuna Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı personelinin bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.18) personelin zaten bilinçli olduğunu söyleyerek soruyu cevaplamıştır.

Basın açısından bakıldığında Türkiye'nin kamu yayıncılığı yapan tek kurumu olan TRT Trabzon Müdürlüğü personelinin bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.18) konuya görev bilinciyle baktığını gösterir şekilde cevap vermiştir: “*Görev olarak basının görevi bu zaten: kamuoyunu aydınlatmak.*” Haberlere öncesinde yansıyan kısımla yani afet öncesi ve afet sonrası diye bölersek ya da afet anı diye bölersek en çok hangisi yansıyor? Diye sorulduğunda ise kriz yönetimi kısmının yansıdığı ifade edilmiştir (bireysel görüşme, 25.04.18): “*Tabii ki afet öncesi biz demin dediğim gibi biz rasgeldi, yaptık. Ama tabii çoğunlukla afet sonrası haberlere yani afet anı veya afet sonrası haberlere en çok konu oluyor. Demin dediğim gibi can kaybı olsun olmasın, yaralanma olsun olmasın. Yani düşünün selden bir veya taşkından bir ev yıkıldığı zaman o bizim haberimizin konusudur zaten. Ama olduğu zaman da bizim haberlerimizin konusudur ve biz onları hiç atlamayız. O Türkiye genelinde zaten basının en duyarlı olduğu konulardan birisidir.*” Devamında haberlerin içeriğinde bilinçlendirmeye dönük bir şey olup olmadığı sorulduğunda ise

(bireysel görüşme, 25.04.18): “Evet, şöyle vardır. Mesela zaten biliyorsunuz kamu görevlileri o bilinçlendirmeyi yapıyor. (...) Nasıl olduğunu işlediğiniz zaman bu yangın işte şu gerekçeyle, işte elektrik kontağından çıktı. Bu şu anlama geliyor? Elektriği kontak ettirmeyecek bir şey olması lazım. (...) O haberin metnine de onu uyguluyoruz zaten.” Şeklinde cevap alınmıştır.

UMKE, Sağlık Bakanlığının eğitiminden geçen, gönüllü sağlık personelinden oluşturulan bir yapıdır. Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri personelinden olan bir katılımcı (bireysel görüşme, 08.05.18) bunun “Afet farkındalığı olan kişiler” den oluşturulduğunu söylemiştir. Özellikle deprem senaryolarına eğitimlerinde çalıştıklarını da ve yoğun eğitim programları yürüttüklerini söylemiştir. Marmara Depremi’nde yaşanan eksikliklerden dolayı Sağlık Bakanlığının böyle bir örgütlenmeye gittiği de belirtilmiştir. UMKE için gönüllü personel toplarken başta hastanelere farkındalık eğitimleri verildiğinden bahsedilmiştir. Teorik ve pratik UMKE eğitimlerinin içeriği ise temel eğitim, afet eğitimi ve medikal eğitimlerden oluşan teorik eğitim ve ardından enkaz simülasyonu gibi kampta pratik eğitim verildiğinden bahsedilmiştir. Burada eğitim alan gönüllülerin aynı seviyede olmadığından bahsedilmiştir (bireysel görüşme, 08.05.18): “Aslında afet tıbbını yönetebilecek personellerimiz var. Ama tamamı aynı seviyede değil.” Ayrıca bu eğitimlerin kişilerin sorumluluk bilinçlerini nasıl etkilediğini ise katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “Biz oraya hiç kimseye muhtaç olmadan gideceğiz, görevimizi yerine getirip döneceğiz bilinciyle bir hazırlık içerisindeyiz.” Asıl amaçlarının ilk müdahale ve kurtarma olduğu da belirtilmiştir. UMKE gönüllüsü ve Trabzon Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri (bireysel görüşme, 08.05.18): “Sıfır noktadan, enkaz anından başlıyoruz biz. Kişiyi sağlık kuruluşuna teslim edene kadar...” diyerek hangi zaman diliminde görev yaptıklarını anlatmıştır. Sahaya afete müdahaleye gidenlerin veya gideceklerin hiçbir şeye ihtiyaç duymadan yardıma gittikleri veya gidecekleri diğer katılımcılarca da belirtilmiştir.

Eğitimler farklı kişilerce ve farklı kurumlarca verilse de verilen eğitimlerin içeriğine bakıldığında daha çok afet bilinci oluşturmak hedefli oldukları ve yine ağırlığın afet anı ve afet sonrasında dönük olduğu yapılan görüşmeler sonucunda görülmüştür. Burada yine dikkat edilmesi gereken bu eğitimlerin içeriğinin özellikle depremler üzerine kurulmuş olmasıdır. Kurumların bunlar dışında kendi teknik konularında önemli çalışmaları da bulunmaktadır (Ör: DSİ Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü, Taşkın Tanıtım Merkezi inşaat çalışmaları). Yine afet risk yönetimi konusunun özellikle eğitimle bağdaştırıldığı görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

3.4.1.1. Konuya Dair Verilmesi Gereken Eğitimin İçeriği

Eğitim konusu tüm katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Eğitimin süreklilik arz etmesi gerektiği, hedeflere ulaşmada önemli rol oynadığı da belirtilenler içerisinde yer almaktadır. Eğitimin erken yaş dönemlerinden başlaması gerektiği bütün katılımcılar tarafından düşünülüyor. Katılımcıların çoğunluğu ilköğretim veya anasınıfından eğitimin başlanması gerektiğini söylemiş olmalarına rağmen

katılımcılardan biri soruya cevabını ortaokul olarak vermiştir. Ayrıca bunun uzun soluklu bir eğitimi gerektirdiğinden de bahsedilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu konuyla ilgili bir dersin zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi gerekliliğinden bahsetmiştir. Ayrıca ders konusunda ikinci sırada seçmeli ders önerilmiştir. 1 kişi de önemli olanın eğitim olduğu seçmeli veya zorunlu olmasının önemli olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla dersin niteliği ne olursa olsun burada ders verilmesinin gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuş, bu eğitimin erken yaşlardan itibaren verilmesi önerilmiştir.

Verilmesi gereken derslerin içeriği sorulduğunda ise bu konuda çok farklı konular önerilmiştir. Örneğin; ilk yardım, arama kurtarma, terminoloji, afete hazırlık, afetin evreleri, afetsellik, kurumsal bilgiler, kavramlar, acil telefon numaraları, önemi, afet çeşitleri, insanların ne yapmaması gerektiği, afete hazırlık, yaşam riskleri vb. Dolayısıyla eğitim verilmesi konusunda hemfikir olan katılımcılar, içerik konusunda farklılıklar göstermişlerdir. Katılımcılar eğitimin önemli olduğu, bununla farkındalık ve bilincin artırılması gerektiğini düşündükleri için ve dolayısıyla eğitimlerin dikkate alınması için bazı önerilerde de bulunmuşlardır. Örneğin; ödüllendirme, öğrenciye not verilmesi gibi. Ayrıca eğitimin içeriğinin değiştirilmesi gereğinin olmadığını söyleyen katılımcılar da mevcuttur.

Katılımcılar eğitimlerin kimler tarafından verilmesi gerektiği konusunda da görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlere göre çeşitli değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Bunlar üniversiteye kadar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmenler, üniversitelerde akademisyenler; kurumlardan gelecek uzmanlar; AFAD eğitmenleri vb. şeklindedir. Bunlara örnek vermek gerekirse, DSİ Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcının (bireysel görüşme, 28.04.18) bu konudaki görüşleri şöyledir: *“Afet konusunda üniversitelerde seçmeli değil, zorunlu ders verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu derslerin de konu başlıklarına (deprem, heyelan, taşkın, yangın vb.) göre ilgili Kurumlardan tecrübeli kişilere verdirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* Dolayısıyla bu konuda fikir ayrılıkları söz konusudur.

3.4.2. Türkiye’de Afet ile İlgili Kurumlar ve AFAD Temelinde Afet Risk Yönetiminde Farkındalık için Yapılanlara Bakış Açısı

Doküman inceleme yöntemiyle AFAD’ın resmi sitesi içerisinde yer alan “Teşkilat Şeması” incelenerek farkındalık ve eğitim konularına birimsel bazda görevleri açısından bakılmış, daha sonra “Neler Yapıyoruz” başlığı altındaki çalışmalar yine afet risk yönetiminde farkındalık açısından incelenmiş, “E-Kütüphane” başlığı altında katılımcıların özellikle anlattıkları ve farkındalık düzeylerinin bu noktada yüksek olduğu düşünülen Afete Hazır Türkiye” ve yine burada planlar başlığı altında “TAMP (Türkiye Afet Planı)” “başlıkları ve ayrıca -İl Müdürlüklerinin de kullandığı broşürler- “Afis ve Broşürler” başlıkları incelenmiştir. Kurumsal-Projeler başlığı altında yine katılımcıların farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu düşünülen “AYDES (Afet Yönetim ve

Karar Destek Projesi Sistemi” incelenmiştir. Katılımcı gözlemci olarak bulunulan AHATES 1 eğitimi hakkındaki gözlemler ve bu eğitimin slayt gösterisinin içeriği içerik analizine tabi tutularak incelemesi aktarılmıştır. Ayrıca bu başlık altında afet risk yönetiminde farkındalık konusunda katılımcıların işbirliği içerisinde olduğu kurum, kuruluş vb. organizasyonlara ve özellikle AFAD’a bakış açıları analiz edilmiştir. Daha sonra yapılan çalışmaları yeterli ve etkili buluyor musunuz? sorusuyla katılımcıların AFAD projelerinin ne kadar farkında oldukları ve bu konuda ne düşündükleri görüşme yöntemi neticesinde aktarılmış, yine aynı yöntemle etkili ve yeterli bulmadıkları noktalarda ne önerdiklerinin cevabı aranmış ve çalışmada kullanılmıştır.

3.4.2.1. AFAD’ın Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Çalışmaları

Öncelikle AFAD teşkilat şemasındaki hangi birimlerin görevlerinde bu kavramların yer aldığı incelenmiştir. Teşkilattaki bu yapıların görevleri incelenmiştir (<https://www.afad.gov.tr/tr/2505/Afet-ve-Acil-Durum-Danisma-Kurulu>). Görevleri incelenen bu kurullar: *Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği; İç Denetim Başkanlığı; Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı; Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu; Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı; Müdahale Dairesi Başkanlığı; İyileştirme Dairesi Başkanlığı; Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı; Deprem Dairesi Başkanlığı; Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi; Eğitim Dairesi Başkanlığı; Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi Başkanlığı; Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı; Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı; Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesidir.*

AFAD’ın bahsi geçen dairelerinden Teşkilat şeması incelendiğinde Deprem Dairesi Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu, Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi’nin afet risk yönetimi ve farkındalığıyla doğrudan veya dolaylı ilişkileri olduğu gözlemlenmiştir. Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı içerisinde AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi) bulunmaktadır. Ayrıntıları ve AFADEM sayfasının incelenmesi AFAD’ın Afet Risk Yönetimi Konusundaki Farkındalıkla İlgili Eğitim Çalışmaları başlığı altında anlatılmıştır.

“Neler Yapıyoruz” başlığı incelendiğinde (<https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz>) Afetler Gerçekleşmeden Riskleri Azaltıyoruz, Afet ile İlgili Zihinsel Dönüşüm, Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi, Depremleri 7/24 Takip Ediyoruz, Her Koşulda Vatandaşlarımızın Yanındayız, KBRN Tehlikelerine Karşı Toplumumuzu Hazırlıyoruz, Yardım Kampanyalarımız Mazlumlara Umut Oluyor, Dünyanın Vicdanı Olmaya Devam Ediyoruz ve Nüfus Hareketleri başlıklarından oluşmaktadır. 2. Bölümde bahsedilen bu başlıkların değerlendirmeleri burada yapılmıştır. Aşağıda risk yönetimi ve farkındalıkla ilgili olan başlıklar açıklanacaktır (<https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz>):

Afetler Gerçekleşmeden Riskleri Azaltıyoruz başlığının içi incelendiğinde TARAP'ta afet riskleri ele alınırken bütün paydaşların bir araya geldiğinden ve bunu da yönetim çerçevesinde yaptıklarından bahsetmişlerdir. Dolayısıyla bütünleşik afet yönetimin ilkeleri görülmektedir. Sitede bununla ilgili olarak planın bütünleşik afet risk yönetiminde rolünün olduğundan da bahsedilmiştir. Bu rolde en önemlisinin ise afet risk azaltma konusunda tekrar eden yatırımların önüne geçmek, toplumun afetlere daha dirençli hale gelmesini sağlamak, olası bir afet ve acil durumda yaşanabilecek can ve mal kaybının önüne geçmek (<https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-Afet-Risk-Azaltma-Plani-TARAP>) olduğu yazmaktadır.

TARAP Projesinin 2017'de yarısının tamamlandığı, 2018'de de bitirileceği Kurumlar sayfasının Projeler başlığı altında anlatılmaktadır (<https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-Afet-Risk-Azaltma-Plani-TARAP>). Bu belgenin 2018'de tamamlanacağından bahsedilmektedir ve buraya göre belgenin genel çerçevesi çizilerek belirlenen afet türleri için detay çalışmaların hızlanacağı (<https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-Afet-Risk-Azaltma-Plani-TARAP>) yazmakta ve 2019 yılında sitede henüz bitip bitmediği yazmamaktadır.

Afet Eğitimi ile Zihinsel Dönüşüm başlığına bakıldığında yapılan eğitimin amacı ve ulaşılan insan sayısı konusunda bilgilendirme yapılmış ve devamında 2018 yılıyla birlikte proje kapsamında 10 milyonun üstünde insana erişildiği de belirtilmiştir.

Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi başlığında buradaki metin incelendiğinde ise daha çok afet anı ve sonrasında odak noktası olduğu görülmektedir.

Depremleri 7/24 Takip Ediyoruz başlığı incelendiğinde Türkiye'yi en çok etkileyen afet türü olarak deprem üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmekte, bu konuda iyi bir yerde olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin deprem gerçeği üzerinde durulmuştur. Deprem için yapılan çalışmalar vurgulanmıştır. Teknolojinin takip edildiği de gözlemlenmiştir. Yeni Deprem Tehlike Haritası yapılmıştır; yeni harita ve revize edilen "**Deprem Yönetmeliği**" aynı zamanda yani 2018'de resmi gazetede yayınlanmış ve 2019'da da yürürlüğe girmiştir. Fakat sitede bu kısım güncellenmediğinden gelecek zaman kipiyle çekimlenmiştir. Dolayısıyla 2019 yılına girilmiş olmasına rağmen ifade yenilenmemiştir.

KBRN Tehlikelerine Karşı Toplumumuzu Hazırlıyoruz başlığı Sivil Savunma Dairesi Başkanlığına bir link vermekte ve konuyu AFAD'ın Türkiye genelinde KBRN tehdit ve tehlikelerine karşı yapılacak çalışmaların koordinasyonu ile görevli olduğunu ifade etmektedirler. Bu yönde de çalışmalarını kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak yürüttüklerinden bahsedilmiştir. Türkiye'nin böyle tehditleri bertaraf etmek üzere hazırlık ve müdahale kapasitesini arttırmak amacıyla çalışmalar yaptıkları da anlatılmıştır.

Dolayısıyla Neler Yapıyoruz başlığı incelendiğinde AFAD'ın araştırma konusuyla ilgili olan başlıklar sıralandığında; Afetler Gerçekleşmeden Riskleri Azaltıyoruz, Afet ile İlgili Zihinsel Dönüşüm, Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi, Depremleri 7/24 Takip Ediyoruz, KBRN Tehlikelerine Karşı Toplumumuzu Hazırlıyoruz başlıklarının olduğu görülebilmektedir.

E-Kütüphane başlığı incelendiğinde Afiş ve Broşürler şu başlıklı pdflerden oluşmaktadır (<https://www.afad.gov.tr/tr/25439/E-Kutuphane>): “Şüpheli Posta/Paket Tespiti Halinde Yapılması Gerekenler föyü; Biyolojik Tehditlere Hazır mısınız? İsimli 2 afiş; İlk Yardım Hayat Kurtarır! Afişi; Kimyasal Tehlikelerde Doğru Davranış Biçimleri afişi; Kimyasal tehditlere Hazır mısınız? İsimli 2 afiş; Nükleer Tehditlere Hazır mısınız? İsimli 2 afiş; Yangın Sırasında Yapman Gerekenleri Biliyor musun? afişi; Yangın Söndürme Kuralları afişi; Afet Çantan Hazır mı? afişi; İkaz ve Alarm İşaretlerini Biliyor musun? afişi; İkaz ve Alarm İşaretlerini Biliyor musunuz? broşürü; KBRN-Tehditlere Hazır mısınız? İsimli 2 broşür; Sığınağınız Hazır mı? broşürü; Doğum Öncesi Bakım isimli İngilizce broşür; Bilgilen, Planla, Hazırla isimli afetlere nasıl hazırlanılması gerektiğini anlatan afiş; İlk 72 Saat afişi, Yeni Doğan Bakımı isimli İngilizce broşür; For Healthy Generations Have An Adequate and Balanced Diet During Pregnancy isimli İngilizce broşür; Disaster Temporary City Management System isimli İngilizce broşür; AFAD Geçici Kent Yönetimi isimli broşür; Yeni Doğan Bakımı isimli Arapça broşürü; Doğum Sonrası Bakım 2 isimli Arapça afiş; Doğum Sonrası Bakım isimli Arapça afiş; Doğum Sonrası Bakım isimli İngilizce broşür; Post-natal Care isimli İngilizce broşür; Doğum Öncesi Bakım isimli İngilizce broşür; Suspicious Packages isimli İngilizce broşür; Şüpheli Paketler isimli broşür; İlk 72 Saat Yetişkin broşürü ve İlk 72 Saat Çocuk isimli broşürden oluşmaktadır. Burada dikkat çeken ise “bilgilenin” vurgusunun yapılması, konularının çeşitli olması ve hatta afetlerle ilgili olmayan konuların olduğudur. Afetler risk yönetimi ve hazırlık adına bazı kısa bilgilerin yer aldığı da görülmektedir. Kurumlara da bu afişlerin ve broşürlerinin bazılarının dağıtılmış olduğu gözlemlenmiştir. İngilizce ve Arapça'nın bunlarda kullanılmasının ise yabancılar ve Türkiye'de yaşayan göçmenler için hazırlandığı düşüncesini oluşturduğu söylenebilir.

3.4.2.2. AFAD'ın Afet Risk Yönetimi Konusundaki Farkındalıkla İlgili Eğitim Çalışmaları

Yapılan görüşmelerde eğitim ve kurumlar arası işbirlikleri noktasında görüşmeciler AFAD'dan sıkça bahsetmişlerdir. Dolayısıyla önce AFAD'ın eğitimlerle ilgili biriminden ve eğitiminden bahsedilecektir. İkinci bölümde bilgileri verilen başlıkların aşağıda değerlendirilmeleri yapılmaktadır.

3.4.2.2.1. AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi)

AFADEM'in resmi sayfası burada doküman incelemeye tabi tutulmuş ve gerekli incelemeler yapılmıştır. Vizyonuna bakıldığında birim olarak afet ve acil durumlarda bu konularla ilgili olarak eğitim hizmetleri noktasında kendilerinden birtakım beklentiler içinde oldukları görülmektedir. Bu beklentiler ise; etkinlik, verimlilik, hızlı hizmet sunmak ve sürdürülebilir bir hizmet sunmaktır (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18131/Misyon-ve-Vizyon>) şeklinde belirlediği görülmektedir. AFADEM'in görevleri (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/18135/Gorevlerimiz>) incelendiğinde Burada bütünleşik afet yönetiminin ilkeleri görülmektedir.

AFADEM eğitimlerini 3 başlık altında toplamıştır (toplum, paydaş eğitimleri ve hizmetiçi eğitimler). Bu eğitimler incelendiğinde eğitimlerde kitlelerin, ölçme ve değerlendirmelerin eğitime göre değiştiği; ayrıca önceliğin depreme verildiği Türkiye'de sıklıkla görülen afetlere yönelik olarak da afetin tüm evrelerinden de bahsedilerek bu evrelerde yapılacak doğru davranışları bireylere kazandırma amacı güttüğü görülmektedir. Yine burada dikkat çeken eğitimlerde hedef kitle konusunda paydaşlar, halk seçilerek afete ülkeyi hazır etme amacına uygun olduğu görülmüştür. Yangın farkındalık eğitiminde de hedef kitle tüm toplumdur. Amacı "Halka olası yangınları önleme, yangın anında doğru davranışları kazandırma ve yangınla mücadele, söndürme ve kurtarma becerilerini kazandırma" (<https://afadem.afad.gov.tr/tr/24633/Yangin-Farkindalik-Egitimi>) olarak belirlenmiştir. Ölçme ve değerlendirmesi bulunmamaktadır. Paydaş eğitimlerine bakıldığında farkındalık eğitimi başlığı altında eğitimin sadece yangında verildiği görülmektedir. Eğitimler değerlendirildiğindeyse genelinin afet anı ve sonrasında yani kriz yönetimine ait olduğu görülebilir. Hizmet içi eğitimler konusunda görülen afet risk yönetimi üzerine başlıca bir eğitimin olmadığı ve bahsi geçen eğitimlerde farkındalık kısmının hedef kitlede farklı gruplara verildiğidir. Afet Bilinci başlığı incelendiğinde site aracılığıyla yetişkinler dışındakiler için bilgilendirme olmadığı görülmektedir.

3.4.2.2.2. AFAD Deprem Simülasyon Merkezi

AFADEM içerisinde yer alan başka bir eğitim birimi de AFAD Deprem Simülasyon Merkezi'dir (<https://www.afad.gov.tr/tr/2420/AFADEM-Afet-ve-Acil-Durum-Egitim-Merkezi>). Eğitim ve katılımcılar konusundaki açıklamaları incelendiğinde afete hazır olmanın önemine vurgu yaptıkları ve hedef kitlesi göz önüne alındığında geniş bir yelpazeyi ele aldıkları gözlemlenebilmektedir.

3.4.2.2.3. Afet Farkındalık Merkezi (AFM)

AFAD, Kurumsal sayfasının altında yer alan Projeler kısmında henüz gerçekleşmemiş ama araştırmanın konusuna katkısının olacağı düşünülen bu proje yer almaktadır. Projenin özgünlüğü

vurgulanmıştır (<https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi>). Proje tamamlanıp düşünülenler yapıldığında afetler konusunda önemli bir eğitim merkezi haline alabilir.

AFADEM'in ana başlıklarından birisi AHATES, diğeri ise Afete Hazır Türkiye Projesi'dir. Afete Hazır Türkiye'nin alt başlıkları ve kendisi hakkında ve ayrıca AHATES olarak ifade edilmese de bu eğitim hakkında da katılımcıların farkındalıkları ve bilgileri olduğu yapılan görüşmelerde gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu iki başlık aşağıda açıklanmıştır. AFAD'ın bilinenleri içerisinde yine görüşmeler doğrultusunda bilgi ve farkındalıkları olduğu tespit edilen konulardan olduğu için AYDES ve TAMP konuları da anlatılmaktadır.

3.4.2.3. AFAD'ın Bilinenleri

Görüşmeler doğrultusunda katılımcılar tarafından AFAD ile ilgili bilinenler olarak AHATES, Afete Hazır Türkiye Projesi, TAMP ve AYDES göze çarpmaktadır. AFAD hakkında bilinenler arama kurtarma çalışması yaptığı, AYDES, TAMP, eğitimleri (AHATES eğitimi ismiyle olmasa da Afet Bilinci Eğitimi vb. olarak), harita çalışmaları (yeni deprem haritası ve risk haritaları) genellikle bilinmektedir. Az da olsa erken uyarıdan, hangi afetlerde bundan faydalanılabileceğinden ve kentsel dönüşümden bahsedilmiştir. Bunlar dışında bir kişi de AFADEM'i ve AFAD'ın Sıfırıncı Noktaya Hazırlamak amacının olduğunu bilmektedir. Bunlar dışında arama kurtarmayla ilgili olarak INSARAG bilinmektedir. Yapılanlar konusunda anlatılanlar içerisinde özellikle kendi yaptıkları ve AFAD'la işleri doğrultusunda yapılanlar anlatılmıştır. Dolayısıyla AFAD'ın web sayfası incelenerek anlatılan çalışmalar, kurumların çalışmaları vb. konusunda da çok fazla bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Ayrıca birçok kişinin de konuya hâkim olmadıklarını söylemeleri bu savı geçerli kılmaktadır. Aşağıda ikinci bölümde bilgileri açıklanan başlıkların değerlendirmeleri verilmiştir.

3.4.2.3.1. Afete Hazır Türkiye Projesi

AFAD resmi sitesinde Projeler başlığı altında Afete Hazır Türkiye Projesi yer almaktadır (<https://www.afad.gov.tr/tr/2501/Afete-Hazir-Turkiye-Projesi>). Proje Afete Hazır Aile, Afete Hazır Okul, Afete Hazır İşyeri ve Afete Hazır Gençler kampanyalarından (<https://www.afad.gov.tr/tr/23183/Afete-Hazir-Turkiye>) oluşmaktadır. Proje kapsamında günümüze kadar ulaşılan kişi sayısının 11.410.418 kişi (<https://www.afad.gov.tr/tr/23183/Afete-Hazir-Turkiye>) olduğu belirtilmiştir.

AFADEM'deki başlıklardan birisi de AHATES (Afete Hazır Türkiye Eğitimleri)'tir. Bu eğitimlerle afete dirençli toplum oluşturulmak istenmektedir. Site içerisinde başlığın içine girildiğinde kullanıcı adı ve üyelik istenmektedir (<https://ahates.afad.gov.tr/login.xhtml>). Bu eğitimlerin bir ayağı olan Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi'nde (Afet Bilinci Eğitim

Programı/AHATES Eğitimleri.) 12 Nisan 2018 tarihinde katılımcı gözlemci olarak bulunmuş ve incelemeler yapılmıştır. KTÜ Osman Turan Kültür Merkezi'nde AFAD personeli tarafından verilen eğitimde öncelikle videolar izletilmiştir. Eğitime başlamadan önceki video gösterilerinde AFAD personelinin etkinliklerinden fotoğraflar sunulmuştur. Eğitimin 13-15.00 arasında yapılacağı duyurulmuş ve 14.00'te eğitim bitmiştir. Katılımcı sayısı çok fazla olmamıştır. Afet tanımı kısaca anlatılmış, acil durum vb. ayrımı yapılamamıştır. Afet olarak önce deprem daha sonra yangın anlatılmıştır. Özellikle afet olarak deprem üzerinde durulmuş, tüm evrelerinden bahsedilmiştir. Diğer afetler çok fazla telaffuz edilmemiştir. Kurumdan, işlevlerinden çok fazla bahsedilmemiş, bu da eğitim sonunda sorulan sorulardan da anlaşılabilir, ama 122 AFAD ihbar hattı için insan hayatının tehlikede olduğu her zaman aranabileceğinden bahsedilmiştir. Bunlar dışında kadın ve çocukların afetlerde daha fazla mağdur olduklarından, afet çantasından, yapısal ve yapısal olmayan risklerden, tehlike avından, hayat boşluğundan ve pek çok konudan bahsedilmiştir. Eğitim duyuruları konusunda eğitim sonrasında katılımcılar tarafından yapılan sohbetler sonunda eksiklikler görülmüştür. Eğitimcilerin anlatımlarının güçlendirilmesi de yine bu konuşulanlar arasındadır. Ayrıca eğitim slaytının merkezden gönderildiği ve bunun dışında başka bir şey anlatılamayacağı görevlilerce belirtilmiştir. Yine yapılan görüşmelerde uzun zamandır aynı eğitimi, herkese, her yıl verdiklerinden/verildiğinden katılımcılar bahsetmişlerdir. Bahsi geçen slaytın içeriği incelendiğinde eğitimci tarafından eğitimde belirtilmese de bu eğitimin 3 etapta olduğu, bu eğitimin ilk etap olduğu, farkındalık ayağını oluşturduğu ve 2013'ten beri bu eğitimin verildiği belirtilmiştir. Bu eğitimin ikinci ayağı yani Afet Bilinci Eğitimi 2 bilgi ve beceri için, üçüncüsü ise yani Yerel Afet Gönüllüsü de toplumsal güç birliğini hedeflemektedir. Ayrıca bu eğitimin başında herkese yetmese de Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi 1 Katılım ve Değerlendirme Formu dağıtılmıştır. Formun içeriğindeyse kişisel bilgilerin sorulduğu kısım; eğitim öncesi kısımda yer alan sorulardan ve "evet, hayır, kararsızım" cevap seçenekleri sunulan kısım ve ek 2 cevap seçenekleri olan kısımdan oluşmaktadır. Eğitim öncesi değerlendirme kısmındaki sorular "bölgeniz ve ilinizde afete dönüşebilecek tehlikeler neler biliyor musunuz?" veya "ilk yardım eğitimi almanın önemini biliyor musunuz?" gibi sorulardan oluşmakta; son iki sorunun birinde afete hazırlık konusunda hangi temel kavramları bildiklerini ve afet yaşayıp yaşamadıklarını, yaşadysalar hangisi olduğunu sormuşlardır.

AFAD'ın eğitimleri yukarıdakiler gibidir. Başka bir kurumun da eğitimlerine örnek verilmesi açısından afet paydaşlarından biri olan İtfaiye biriminin de eğitimindeki gözlemlerden aşağıda bahsedilmiştir.

Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiyesi 12.04.2018 tarihli okul öncesi eğitimdeki çocuklar için düzenlenen itfaiye gezisine katılımsız gözlemci olarak dâhil olunarak şunlar gözlemlenmiştir:

- Çocuklara öğretilenler, "110'u aramaları gerektiği, 110'un ücretsiz olduğu, itfaiyenin ne yaptığı, "oradaki amcalara" olay yerini nasıl tarif etmeleri gerektiği ve onlara güvenmeleri

gerektiği, afet durumunu nasıl izah edecekleri” anlatılmıştır. Ekipmanlar, araçlar vb. gösterilmiştir.

- İtfaiye ekibinin yapacağı yangın tatbikatı çocuklar korkar diye öğretmenleri tarafından yaptırılmamıştır.
- 9.00-9.30 arası vardiya değişimine denk geldiği için araç gereçlerin kontrol edilip hazır hale getirildiği gözlemlenmiştir.

3.4.2.3.2. Türkiye Afet Planı (TAMP)

AFAD’ın resmi sitesi incelendiğinde E-Kütüphane başlığı, daha sonra Planlar başlığı altında yer alan bir projedir. Bu plan, Türkiye’de olması muhtemel her çeşitten ve her ölçekten afet ve acil durumlarda bunlara etkin müdahale için kamu kurumları, özel sektör, STK’lar ve bireylerin görev yapacağından; afet esnasındaki operasyon risklerini minimuma indirebilecek olan bu sistemin entegre planlama yaklaşımı ve modüler yapısı olduğundan (<https://www.afad.gov.tr/tr/2419/Turkiye-Afet-Mudahale-Planı>) sitede bahsedilmektedir. AFAD bu projede paydaşlarla çalışmaktadır. Bunu ve paydaşlarını açıklarken site Başbakanlıktan bahsetmiştir ve burayı güncellemediği görülmüştür (“Başbakanlık AFAD koordinasyonunda...”). Burada göze çarpan sitede yeni düzenlemelerin bu başlıkta yer almadığıdır. Böylelikle kimin ne yapacağının belirlendiği ve organizasyonun koordinasyonunun sağlandığı anlatılmıştır. Devamında müdahalede yürütölen hizmetlerin niteliğine göre oluşturulan 28 hizmet grubunun bulunduğundan bahsetmekte ve TAMP kapsamında deprem, sel, çığ, yangın, endüstriyel kazalar ve göç gibi doğal, teknolojik ve insan kaynaklı afetler de sitede belirtilmiştir. TAMP incelendiğinde görölmektedir ki müdahale evresiyle ilgilendiği için kriz yönetimini ilgilendiren bir plandır. Dolayısıyla görüşmelerde katılımcıların kriz yönetimi konusunda daha farkında ve bilgili oldukları söylenebilir.

3.4.2.3.3. Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES)

AFAD’ın resmi sitesinde Kurumsal başlığı altında bulunan Projeler başlığının içerisinde yer almaktadır. Sitede AYDES’te, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) denilen afet yerlerinin veya afet olma potansiyeli olan yerlerin fiziki koşulları, nüfusa dair bilgiler, yerleşime dair bilgilerin çoklu analizini içeren sistemin altlık olarak kullanıldığını; yani sistem inşasının bunun üzerine kurulduğunu ifade etmektedir; AYDES, özellik olarak afet ve acil durumlarda mevcut kaynakların tümünü etkin bir şekilde idare edebilen karar destek mekanizmalarına sahip web tabanlı bir uygulama olarak ifade edilmiştir. AYDES, TAMP’ın bilişim altyapısıdır. Siteye bakıldığında AYDES’in oluşumunun temelde 3 bileşen olduğu söylenmektedir (<https://www.afad.gov.tr/tr/3639/Afet-Yonetim-ve-Karar-Destek-Sistemi-Projesi-AYDES>). Bahsi geçen üç temel bileşen Olay Komuta Sistemi, Mekânsal Bilgi Sistemi, İyileştirme Sistemidir.

Buraya kadar AFAD'ın yaptıkları AFAD üzerinden anlatılmıştır. Görüşmede katılımcılara sorulan Türkiye'deki kurumlar ve özellikle AFAD'ın afet risk yönetiminde farkındalık konusunda neler yapıyor sorusuna verilen cevaplar aşağıda incelenmektedir.

Akademisyenler ve araştırma görevlileri açısından bu soruya farklı cevaplar verilmiştir. Araştırma görevlilerinden (20.04.18 bireysel görüşme) bir katılımcı çalışmalarını takip etmediğini ama alan araştırmalarında AFAD ismine rastladığını belirtmiştir. Bu rastladığı konuların ise kriz yönetimiyle ilgili olduğunu eklemiştir. Bir akademisyen ve oda yetkilisi katılımcı (18.04.18 bireysel görüşme) ise soruyu şu şekilde cevaplamıştır: *“AFAD gerçekten son dönemlerde bu konularda yoğun çalışmalar yaptı. (...) Deprem bilincinin oluşması, depremden kaynaklı afetlere karşı duyarlılığın gelişmesi kapsamında hem görsel hem yazılı olarak AFAD'ın çalışmaları var. İlimizde de özellikle geçen yıl deprem simülatorü geldi. (...) Tabii sadece AFAD'ın çalışmaları değil, diğer bakanlıkların da ilgili olan bakanlıkların da bu konuda çalışmaları var. Yaklaşık 21 yıllık süreç içerisinde daha bilimsel, daha güçlü verilere daha yoğun verilere dayalı olarak deprem ve bina yönetmeliğini güncelledi. Haritalarını güncelledi. Dolayısıyla yeni bir ivme kazandırdı. Yani bu da uzun süredir AFAD, Maden Tetkik Arama Kurumu, TÜBİTAK ve üniversitelerden desteklerle birlikte uzun süren bir çalışma sonucunda yeni bir deprem ve bina yönetmeliğimiz güncellendi.”* 02.04.18 tarihli başka bir akademisyen katılımcı da AFAD'ın Deprem Yönetmeliğinden bahsetmiştir. Yine başka bir akademisyen katılımcı (05.04.18 bireysel görüşme) konuyla ilgili olduğu için DSİ'nin çalışmalarını takip ettiğini söylemiştir. Başka bir akademisyen ve oda yetkilisinin soruyla ilgili ifadeleri şu şekildedir (16.04.18 bireysel görüşme): *“AFAD bu konuda son 5 yılda diyebilirim epeyce ciddi atılımlarda bulundu. Ciddi yol kat etti. Türkiye'de il müdürlükleri çerçevesinde orta ölçek dediğimiz 1/25.000 ölçekli ki bunlar daha çok imar planlarını esas değerlendirme aşamasında altlık olarak kullanılan ölçektir. Bu ölçekte heyelan, çığ ve kaya düşmesiyle ilgili duyarlılık haritalamalarının yapılmasını il müdürlüklerine emretti ve bunlar bu çerçevede il müdürlükleri tarafından gerçekleştiriliyor. AFAD bu konuda yine her türlü bilgilendirme konusunda çalışmalar yapıyor. (...) bu konudaki projeleri özellikle plansal... Mekanal planlama çabalarında altlık ihtiyacını karşılama noktasında önemli bir veri.”*

3.4.2.4. Yapılanların Yeterliliği ve Etkinliği Konusu

Yapılan görüşmelerde kurumların ve AFAD'ın çalışmanın konusunda ne yapıldığı, bunların yeterli ve etkili bulunup bulunmadığı, yeterli bulunmuyorsa ne gibi eksiklikler gördükleri sorulmuştur.

3.4.2.4.1. Olumlu Değerlendirmeler

Çoğunluk eksiklikler görse de AFAD'ın son yıllarda ciddi atılımlar yaptığı, arama kurtarmada iyi olması; deprem haritasının iyi olduğu ama eksik olduğu; TAMP'ta masa başı

tatbikatların iyi olduğu; yapılanmanın güzel olduğu, maddi olarak iyi oldukları, sürekli eğitim verdikleri gibi konulardan bahsedilmiştir. AFAD'ın sosyal medyayı iyi kullandığı yine ifade edilmiştir. Örneğin, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 11.04.18): *“Son zamanlarda AFAD hem AFAD hem Trabzon bölge AFAD, il olan AFAD'larımız internet aracılığını iyi kullanmaya başladılar. Medyayı iyi kullanmaya başladılar ve sürekli hem siteden hem gerek facede gerek twitterda gerekse instagramda paylaşımlar yaparak bir sel anında bir deprem anında bir yangın anında nasıl davranılması gerektiği konusunda küçük bilgilendirmeler yaparak AFAD'ın bu tip paylaşımlarına rastlıyoruz.”* ve ayrıca Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 11.04.18): *“Toplum yapısında AFAD'ın ismi öne çıkıyor.”* diyerek insanların kurum algısını göstermektedir. AFAD yapılanmasının doğru olduğu, önemi hakkında AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllülerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.2018) görüşlerini şöyle ifade etmektedir: *“99 Depreminden sonra bir yeni yapılanma oldu. Güzel bir yapılanma oldu. Ülkemiz açısından da yararlı. Sonuçta AFAD'ı takip ediyoruz sosyal alanda olsun birebir ilişkiden dolayı. Dünyaya da açılıyor, sade Türkiye'ye değil yani. Kızılay gibi baz alındığında destekleri var maddi, manevi. Maddiden ziyade gıdasal ürünler talebinde çok bulunuyorlar. Daha da iyi olacak. İyi olacak şart bir ülkeye böyle bir sivil savunma ekibi gerekiyor yani.”* Benzer şekilde AFAD'ın yurtdışında prestijinin olduğundan, INSARAG ile dünyayla ortak dili konuşma ve uyumlu, işbirliğiyle hareket konusunda çalışmalarının olduğundan bahsedilmiştir. Türk Kızılay Trabzon Yerel Afet Yönetim Şefliği personelinde bir katılımcı (bireysel görüşme, 17.04.18) AFAD ve çalışmaları için yine şu şekilde olumlu yorumları yapmıştır: *“Yeterli görüyorum. Daha da arttırılabilir zaten. Devamlı eğitimlere gidiyorlar. Okullara gidiyorlar, hastanelere gidiyorlar. Bir afet bilinci oluşturmaya çalışıyorlar ve bu konuda da başarılı olduklarını düşünüyorum.”* Ayrıca AFAD'ın kurumlar anlamında yaptığı eğitimin yeterli olduğundan da bahsetmiştir. AFAD'ın yeni harita ve deprem yönetmeliği konusunda ve personel eğitimi konusunda üniversitelerden destek alındığından bir akademisyen (bireysel görüşme, 02.04.2018) bahsetmiştir.

TRT Trabzon Müdürlüğü personelinde bir katılımcı (25.04.18 bireysel görüşme) yapılanların olumlu geri dönüşlerinin olduğundan bahsetmiştir: *“Son yıllarda en az 15 yıldır belki daha fazla zamandır yine bölgemizde seller ve heyelanlar oluyor. Ama insan kaybetmiyoruz o kadar. Çünkü insanlarda büyük bir bilinç oluşmaya başladı. Bunda bizim de mutlaka bizim ve basınımızın da katkısı vardır.”* KTÜ'de verilen eğitimler sonucu olumlu geri dönüşlerin alındığı belirtilmiştir. Başka bir örnekte Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri personeli olan bir katılımcı da benzer şeyler söylemiştir. Burada başka bir veriye de belki de değinilmesi gerekmektedir. Trabzon ilinde yapılan bir anket çalışmasında elde edilen veriler de katılımcıların söyledikleriyle benzer olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonucu şu şekildedir: *“Katılımcıların verilen cevapların çoğunluğuna göre, kendilerini afet riski altında olduğunu hissetmeleri ve buna bağlı olarak can veya mal kayıplarının olacağını düşünmeleri farkındalıklarının yüksek olduğunu*

göstermiştir. Doğu Karadeniz Havzası'nın taşkın ve heyelan riski altında olduğu konusunda oldukça uyarı yapıldığı düşünüldüğünde bu farkındalığın yüksek çıkması normal ve beklenen bir durumdur. Zarar azalmak için önlem alınabilir mi sorusuna katılımcıların %5'inin evet cevabını vermesi ise bu genel yeterlilik duygusunun ve hazırlıklı olmaya yönelişin karşılığı olmaktadır" (Anılan ve Yaylalı, 2014:49-50). Bunun dışında konuyla, AFAD ile veya kurumlarla bilgisi olmadığını söyleyenler de bulunmaktadır. UMKE çalışanlarından bir katılımcı da eğitimler sonrasında olumlu geri dönüşlerin olduğunu söylemektedir. Buna benzer olumlu gelişmelerin ve kurumların kendi alanlarında iyi projeler, uygulamalar, çalışmalar olduğu ve bunların içeriği de anlatılanlar arasındadır. Ayrıca denetimler konusunu eleştirenler olsa da AFAD'ın çalışmalar, eğitimler hakkında raporlar isteyerek geri dönüş yaptığı, takip ve denetimi bırakmadığı da metin incelemelerinde bazı katılımcılar tarafından anlatılmaktadır. AFAD'ın kurumları belirli aralıklarla ne yaptıkları konusunda takip ettiği belirtilmiştir. Kurumlardaki Sivil Savunma uzmanlarına eğitimci eğitimlerinin AFAD tarafından verildiği söylenmiştir. Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelinden bir katılımcı (19.04.18 bireysel görüşme) eğitmen eğitimi doğrultusunda bazı öğretmenleri de AFAD'ın eğittiğinden bahsetmiştir.

3.4.2.4.2. Görülen Eksiklikler

Yapılan görüşmelerde risk yönetiminden ziyade kriz yönetiminin üzerinde yoğunlaşıldığından bahsedilmektedir (Örneğin; bir araştırma görevlisi ve 2 akademisyen, Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personelinden bir katılımcı). Yapılan görüşmelerde AFAD ile ilgili yeterlilik konusu değerlendirildiğinde genellikle AFAD yetersiz bulunmuştur. Yetersiz bulunan konulara bakıldığında ise personelin sayıca yetersizliği ve eğitim ile ilgili yetersizlikler ön plandadır. Personel ve eğitim konusundaki eksiklikler donanım vb. ile ayrıntılandırılmıştır. Bunlara ek olarak AFAD ile ilgili olarak afetle ilgili görev yapan çok paydaşın olması konusunda afet ile ilgili kurumların tek çatı altında toplanması gerektiği (çünkü karmaşaya sebep olduğu gibi nedenlerden ötürü); halkın eğitim konusunun eksik olduğu; kurumun verdiği eğitimlerdeki sunumlarından bu sunumlardaki aktarımına kadar eksiklikten; modern afet sisteminin olmadığından; afet sonrasında odaklanıldığından; kurumlar arası veri paylaşımından; kendini yeterince tanıtamamasından, eğitimlerde hep aynı bilginin verildiğinden; taşra yapılanmaları arasındaki farklılardan; medyanın az kullanıldığından; teçhizat, ekipman yetersizliğinden; kadrolarında sağlıkçı olmaması gibi eksikliklerden bahsedilmiştir. Görülen eksiklikler aşağıda daha ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

3.4.2.4.2.1. Risk Yönetimine Önem Verilmemesi

Yapılan görüşmeler sonucunda görülmüştür ki öneriler, çalışmalar vb. genellikle kriz yönetimiyle ilgilidir. Dolayısıyla afet öncesi sorulmasına rağmen risk yönetimi görüşmelerde ön plana çıkmamıştır. Modern afet yönetimlerinin olmadığını, bütünlük afet yönetiminin olmadığını

söyleyen katılımcılar mevcuttur. Bu durumu Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir görüşmeci (5) (bireysel görüşme, 17.05.2018) afet öncesinin ve bütünleşik afet yönetiminin olmadığını şu şekilde ifade etmektedir: *“Afet sadece afete müdahale etmek değildir. Eksik yani. Anlatılan şey eksik. Afet bütün. Afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası var. Bütünleşik afet verilmiyor. Ne veriliyor? Sadece afete müdahale. Deprem biliyor afeti. Afet o kadar kollu ki. Sadece doğal afetler yok. Şunu verin dedikleri için veriyorlar. Ama eksik bir eğitim. AFAD o konuda eksik. Afet öncesi yok. Sadece afet esnası ve deprem olunca nasıl kurtuluruz? Mantiğindalar.”* Akademisyen bir katılımcı (06.04.18 bireysel görüşme) kurumlarda modern afet yönetimin olmadığını ifade etmiştir. Öyle ki afet yönetimine bakıldığında risk yönetimi konusunda sorunların olduğundan bahsedilmiştir. Örneğin, bir araştırma görevlisinin ifadesiyle (bireysel görüşme, 05.04.18): *“Çok ağır bir felaket yaşadıktan sonra ancak o konuda sistemli bir önlem alma arayışına gidiyoruz.”* şeklindedir. Yine oda yetkilisi ve akademisyen olan bir katılımcının (4) ifadesi (bireysel görüşme, 06.04.18): *“Bizim ülkemizde maalesef afetler afet sonrasında değerlendiriliyor ve afet sonrasında ulaşıyor. (...) Afet öncesi bir çalışmamız yok bizim.”* diyerek afet risk yönetiminin üzerinde yeterince durulmadığını belirtmektedir. Devamında *“Bir afet meydana geldikten sonra afet sonrası çalışmalar başlıyor. Başlangıçta önlem olarak dere yataklarının korunması bizim ülkemizde maalesef yok. (...) her taşkından sonra sempozyum yaparız. Maalesef böyle bir huyumuz var üniversite ve kurumların, kamu kurumlarının. Taşkın oldu haydi bir sempozyum yapalım ve aslında bunlarla farkındalık oluşturmak doğru değil.”* Bu da afet yönetimi içerisinde risk yönetiminin konum ve önemini anlatmaktadır. Ayrıca kriz yönetiminin önemini devam ettiğini şu ifadelerle vurgulamıştır: *“Kurumlar AFAD özelinde, aslında AFAD yeni kurulmuş bir kurum ama. Kurumlar da modern afet sistemi çok gelişmiş değil. Bir modern afet sisteminde afetin öncesinde ve afet sırasında yapılması gereken çalışmalar var. Bizim ülkemizde kurumlar bu açıdan maalesef iyi değiller. Zayıflar. (...) Bizde tamamen iş afet olduktan sonra. (...) Aslında öncesinde bir şey yapmadığımız için bir afet meydana geliyor. Hep afetten sonra olaya anında müdahale ettik, zararları azaltacağız, halkın yaralarını saracağız gibi söylemler ve bir sonraki afete kadar bekliyoruz açıkçası. Bir sonraki afet olunca tekrar aynı yerden. Dediğim gibi modern afet yönetim sistemine sahip olmadığımız ve yeterli bir şekilde kullanmadığımız için bunu, her defasında hazırlıksız yakalanıyoruz.”* Benzer söylemler başka katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Akademisyen ve oda yetkililerinden başka bir katılımcı: *“Bizim afet yönetimimiz daha çok krizleri yönetmeye yönelik tasarlanıyor. Aslında biz riskleri azaltırsak bu sefer kriz yönetimimiz de daha kolay olacaktır. (...) bizim krizlerden ziyade riskleri yönetmemiz gerekiyor afet yönetimi kapsamında.”* diyerek afet risk yönetiminin günümüz açısından nerede olduğunu ifade etmiştir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir görüşmeci (5) (bireysel görüşme, 17.05.2018) afet anına odaklanılmasının nedenini şu şekilde açıklamıştır: *“Afet ve Acil Durum Müdürlükleri. Tabi bu kurumlar kurulurken altyapısı oluşturulmadan kuruldu. Ne oldu? Sivil savunmacılar ağırlıktaydı. Sivil savunma nedir? Afet esnasıdır. Daha çok afet esnası. Dolayısıyla kurum bunun üzerine yoğunlaşmaya başladı.”*

Bununla birlikte kurumlar kendilerinde de birtakım eksiklikler görmüşler ve bunlardan bahsetmişlerdir: Örneğin, Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiyesinden bir personel (bireysel görüşme, 11.04.18) personel eksikliğinden bahsetmiştir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (3) (bireysel görüşme, 17.05.2018) eğitim, broşür, seminer, tanıtım günleri dışında ekstra bir şey olmadığından genelde afet sırası ve sonrasında ilgilenildiğinden bahsetmiştir. Ayrıca projelerden vs. bilgi geldikçe vakıf olduklarından bahsetmiştir.

3.4.2.4.2. Kurumsal Problemler

AFAD'ın yapısıyla ilgili birtakım problemler katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Yeni bir kurum olması, afet ile ilgili çalışan çok fazla kurumun olmasından dolayı tüm bunların tek çatı altında toplanması gerektiği gibi konular bunlardan başlıcalarıdır. Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 08.05.2018) AFAD'ın dezavantajı olarak: *"AFAD'ın bir dezavantajı şu. AFAD çok yeni çok genç bir örgütlenme."* olduğunu söylemiştir. *"Bütçe olarak bildiğimiz kadarıyla bize bildiğimiz kadarıyla şunu söyleyeyim. Ciddi mali destekleri de var."* şeklinde AFAD'ı mali açıdan değerlendirmiştir. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı yetkilisinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.2018) afet ile ilgili çalışan kurumların tek bir çatı altında toplanmasını ve bunun gerekçesini şu şekilde anlatmıştır: *"Afet konusunda çalışan bir sürü kurum var. Kurumların bir araya gelmesi lazım. Mesela AFAD, itfaiye bunların tek kurum altında olması lazım. Yani itfaiye bakın, aynı 3 aşağı 5 yukarı teşkilat yapısının bir benzeri itfaiyede var. Bunlar birbirinden tamamen bağımsız. Hâlbuki birinin mesela personele ihtiyacı varken ötekisinin orada personel fazlalığı var. Misal bunun gibi. Yani aynı işi yapıyorlar, bunların bir araya gelmesi lazım. Mesela AFAD konusunda en büyük sıkıntılardan bir tanesi: mesela Konya'daki AFAD'ın teşkilat yapısıyla Trabzon'dakinin bir olmaması lazım."* Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (3) (bireysel görüşme, 17.05.2018) da tek çatı altında toplanması gerektiğini düşünmektedir. Gerekçesi ise şöyledir: *"Belki yetki çatışmaları oluyor olabilir. Hani tek çatı altında toplanılmasının faydasının olabileceğini düşünüyorum. Mesela AFAD'ın adı son 3-5 yıldır daha fazla duyuluyor."* 3 ayrı kurumun birleşmesinden oluşan AFAD'ın daha iyi olması gerektiğini de belirtmiştir. AFAD'ın tüm olaylara yetişemeyeceğini düşünüp tek çatıda bu tarz kurumların toplanması önerisi de gerekçelendirilerek yapılmıştır. Ama burada değinilmesi gereken AFAD'ın teşkilat yapısının, çalışmalarının iyi, doğru olduğunu söyleyenler daha fazladır.

Görüşmeler sonucu belirtilen bir başka sorun da koordinasyon sorunudur (Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. personeli bireysel görüşme, 04.05.2018): *"Türkiye'de bu konuda oldukça yol katedilmiş olmakla birlikte, kurumlar arası koordinasyon ve iletişimin zayıf olduğu, özellikle kentsel alanlarda su havzaları, dere yatakları gibi tehdit altındaki kent içi alanların imara açılması olgusu yaşanmaktadır. Bu durum afet yönetimi açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. İklim değişikliğinin etkileri konusunda herhangi bir bilimsel çalışma, ısı*

adası etkisinin boyutları, iklim değişikliğinin halk sağlığına etkileri gibi konularda bilimsel verilere, modellemelere dayalı çalışmalar çok eksiktir.” şeklinde bu durum ifade edilmiştir. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı yetkilisinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.2018) farklı bir sorundan daha bahsetmiştir: “Kaynak yetersizliği diye bir şey bu ülkede söz konusu değil. (...) Kaynakların ihtiyaçlara göre dağıtılmaması problemi var.

Burada bahsedilen diğer problemler ise şöyle sıralanabilir: Çok fazla planın yapıldığından ya bunların tek plan haline getirilmesi gerektiği ya da bunlar için ayrıca AFAD’a bağlı bir personel tahsis edilmesi gerektiği; karışık mevzuatın düzeltilmesi (5902 sayılı kanun ile 7126 sayılı kanunlar için) gerektiği; AFAD’ın isminin çok etkin duyulmadığı, AFAD’ın yeterince tanınmadığı gibi konulardır.

3.4.2.4.2.3. Personel Problemleri

AFAD ile ilgili görülen eksiklik konusunda gerekçeleri farklı olabilse de 2 sorun bir hayli öne çıkmıştır. Bunlar eğitim ve personel ile ilgili sorunlardır. Hatta kurum içerisinde yetkililerden de bu yönde eksiklik görüldüğü görülmektedir.

Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (1) (bireysel görüşme, 17.05.18) kurum açısından yetersizlik konusunda “Başlangıç aşamasında olduğumuz için aslında yönetmelikler ve şeyler yeterli. Ama halkın bilinçlendirilmesi özellikle o konuda biraz gerideyiz. Yani geride derken Türkiye genelinde öyle.” Şeklinde açıklamada bulunmuştur. Yine aynı görüşmede personel sayısının yetersizliğinden bahsedilmiştir. Gerekçesi ve önerisi ise şöyledir: “Etkinlikler açısından biz ilimiz olarak çok aşırı bir afet yaşadığımız için doğal afetleri o nedenle etkinliklere çok zaman ayıramıyoruz. Personel sayımız kurumsal anlamda biraz yetersiz. Yani şimdi başlangıçta şubeleri bahsettik ya. Normalde şube değil de şubelerin altındaki personellerin doldurulması lazım. Orada bir yetersizlik var. Örneğin benim ilimde yılda 1.000 tane olay olurken, bir başka ilde 100 tane olay oluyor. Her 2 il aynı şekilde tutulmuş nüfusa göre bakılarak. Oysa bende afetsellik yani afet olaylarının fazlalığı göz önüne alınarak kadrolaştırma yapılması gerekiyordu. Orada bir eksiklik var. Personel yetersizliği var yani o anlamda.” Başka bir katılımcı ise personel yetersizliğini kuruma personel alımı olmamasına bağlamıştır (AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllüsü bireysel görüşme, 18.04.2018). Yine personel yetersizliği konusunda afet ve acil durumlarda ihtiyaç duydukları veya duyacakları kadrolardaki yetersizliklerden bir katılımcı şu şekilde bahsetmiştir (Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkili personeli bireysel görüşme, 08.05.2018): “AFAD’dan çok şey bekleniyor. Ama insan kaynağı bunların tamamını karşılayacak durumda değil yani. Örneğin Trabzon AFAD için konuşursak sağlıklı kadrolarında sağlıklı yok. Bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerekiyor diye düşünüyorum insan kaynağı açısından. Türkiye’deki kurumların bu konuda bence farkındalığı yeni yeni oluşmaya başlıyor.” Dolayısıyla sorumluluk alanının da geniş olduğunu da belirtmiştir. İLBANK Trabzon

Bölge Müdürlüğü personelinin katılımcı personel dışında eksiklikler görmüştür: *“Eleman sayısı olarak eksiktirler. Ekipman olarak eksiktirler”* diyerek materyal eksikliğini eklemiştir katılımcı. Ama bunun aksini söyleyen katılımcılar da mevcuttur.

Burada görülen tek sorun personel sayısının, kadro eksikliğinin olması değildir. Personelin doğru kullanılmadığı da görüşmelerde ifade edilmiştir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (5) (bireysel görüşme, 17.05.2018) personel için gördüğü bir problemden bahsetmiştir: *“Bizim Afet Müdürlüklerin insanlar olması gereken yerde değiller. Yani gerçekten işi bilen insanlar olması gereken yerde değiller.”* Yine eksiklikler şu şekilde eklenerek devam etmektedir. Bu elemanların donanımlı, kalifiye, bilinçli olması gerekliliği birkaç kişi tarafından vurgulanmıştır. KTÜ akademisyenlerinden ve oda yetkililerinden bir akademisyen (bireysel görüşme, 16.04.2018) AFAD’da gördüğü sorunları şöyle ifade etmiştir: *“Tabi eksikleri var onların da mutlaka. Özellikle yetişmiş eleman konusunda, veri paylaşımı kurumlar arası veri paylaşımları konusunda. Çünkü veri toplama bu tarz değerlendirmelerde son derece önemli. Sağlıklı veri toplamazsanız yaptığınız çalışmalarda sağlıklı sonuçlar elde etmeniz zor olur. Dolayısıyla veri toplama aşamasında insan gücüne, yetişmiş insan gücüne ihtiyaç vardır özellikle. Aynı şekilde analiz aşamasında da benzer biçimde. Bu konuda tabi yetişmiş eleman noktasında ciddi problemler var. O konuda biraz sıkıntıları olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu konuda bazı aşamalarda yetersiz kalıyorlar.”* Kalifiye eleman sorunu da bu şekilde katılımcı tarafından ifade edilmiştir. AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllülerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.2018) AFAD için eğitim ve personel eksikliği görmektedir. Ayrıca gördüğü sorunlara şöyle devam etmektedir: birimlere eğitim verilecek seminerlerde yeterli ve kalifiye seminercinin olmaması; bu eğitimcilerin kendi nöbetlerinden bu eğitimlere zaman ayırması; personelin yaşam alanlarının kötü olması.

Burada değinilmesi gereken başka önemli bir konunun da çalışmaların kişilerle sınırlı kalmasının vurgulanmasıdır. Devlet Su İşleri Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 28.04.18) eksiklik olarak çalışmaların kişilerle sınırlı kaldığını şu şekilde ifade etmektedir: *“Söz konusu çalışmalar genellikle Kurumlardaki birkaç şahsın kişisel gayreti ile ilerlemekte olup, konuyla ilgili ekip halinde çalışma yapılarak sürdürülebilirliğin sağlanması önem arz etmektedir.”*

3.4.2.4.2.3. Eğitim Problemleri

Yapılan görüşmelerde en çok problemin görüldüğü alan eğitim olmuştur. AFAD’ın verdiği farkındalık ve bilinç eğitimleri bu sorunlardan bir tanesidir. Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 08.05.2018) AFAD’ın eğitimlerini şu şekilde değerlendirmiştir: *“AFAD’ın biz UMKE olarak o ki afetin içindeyiz. AFAD’ın farkındalık eğitimini biz de alalım istedik. Biz davet ettiğimizde bizim UMKE temel*

eğitimi 5 gün süren UMKE Temel Eğitiminin bir dersi kadar bir sunum. 2 saat sürmeyen bir sunuyla ve de belki de lise düzeyinde bir eğitimle farkındalık oluşturma. Çünkü çok geniş kitlelere hitap ediyor. Belki vatandaşlar için, belki lise çağındaki insanlar için olabilir ama belli seviyeye gelmiş ve de kamu kurumlarında çalışan kişiler için yetersiz olduğunu düşünüyorum ben o Afet Bilinci Eğitiminin.(...) Bize gelen resmi yazıya biz sorduk bütün hastanelere ve de kendi bünyemize. Biz geçen sene UMKE olarak aldık bu eğitimi. Bu sene tekrardan almaya ihtiyaç görmedik. Diğer başka isteyen var mı? Dedik. 1 kişi bile istemedi ve de sağlık teşkilatında e... biz... AFAD'ın eğitimini. 1 kişi bile tercih etmedi yani. Kamu kurumlarına bile mecbur kılmadığımız bir eğitimi...

"Yine bu konudaki başka bir değerlendirme ise (KTÜ personellerinden bir katılımcı bireysel görüşme, 20.04.2018) şu şekildedir: "Afet bilinci eğitiminin içeriği biraz daha dolu olabilirdi. Yani insanların beklentilerini ve ilgisini biraz daha cazip hale getirilebilirdi. Ancak böyle planlanmış." AHATES eğitimleri için başka bir eleştiri de şöyledir (Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı personeli bireysel görüşme, 11.04.2018): "Yani konular hep aynı. Bir şey değişmiyor. Her kuruma gittiğinde aynı şeyleri anlatıyor. Hemen hemen her şey her yıl aynı şey anlatılıyor. Teorik bilgi olarak kalıyor."

Bahsi geçen eğitimleri bu eğitimleri veren kurum da değerlendirmiştir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (4) (bireysel görüşme, 17.05.2018) verdikleri eğitimleri şu şekilde değerlendirmiştir: "Yani AFAD eğitimle ilgili aslında kendini bayağı geliştiriyor her geçen gün. Sürekli eğitim çalışmaları yapıyoruz. Bizden raporlar istiyorlar. Tabi ki yeterli değil. Tabi ki daha ileriye gider inşallah. Ama kurulduğu günden bu yana bayağı bir kendi içerisinde ilerleme kaydetti AFAD." Yine eğitim konusunda insanlara ulaşmakta güçlük çekmediklerinden ama yaşadıkları sıkıntılardan şu şekilde bahsetmiştir: "Biz ulaşıyoruz. Biz, biz de sıkıntı yok ama dediğim gibi eğitim kalitesinde sıkıntı var. Gerek öğretmenlerimiz gerek eğitimin içeriği. Yani başkan biz kafamıza göre bir eğitim veremiyoruz. Başkanlığın paket ne verirse onu vermek zorundayız ki hani çünkü 81 ilde yeknesaklık sağlansın diye. Mesela Afet Bilinci 1, 4 senedir aynı slaytlar." Ayrıca eğitimlerin bir sorunu olarak da KTÜ personelinden olan bir katılımcı tarafından (bireysel görüşme, 20.04.2018): "Afet Bilinci eğitimlerinde geri dönüş var ancak yeterli değil." Şeklinde dir. Dolayısıyla burada Afet Bilinci 1 eğitimiyle ilgili üç sorun daha ortaya çıkmıştır. Yine bu konuda sürekli aynı slayt, aynı şeylerin her yıl tekrarlandığından bahsedilmiştir. Ayrıca KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcının (bireysel görüşme, 27.04.2018) eğitim konusunda gördüğü eksiklikler şöyledir: "Afet yönetimi ile ilgili verdiği eğitimlerdeki sunumlarından, bu sunumları aktarımına kadar eksiklikleri vardır. Genel bağlamda üniversite içerisinde dahi verdiği eğitimden haberimiz olamamaktadır." Sorunları da eklenmiştir.

AYDES konusundan afet anı ve sonrasında ilgili olmasına rağmen konuya dair katılımcılar genellikle bundan bahsetmişler ve bu konuda şikâyetlerde bulunmuşlardır. Bunun zorluğundan bahsedilmiştir. Bu sistemin işlemeyeceğini düşünenler de mevcuttur. Bu konuyla ilgili söylemler şu

şekildedir: Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcıya göre (bireysel görüşme, 30.04.18) sistem şu şekildedir: “Elektronik ortama geçmeye çalışıyorlar. AYDES sistemi var mesela. Bizden AYDES sistemine bu afet anında veri girişi yapmamızı sağlamak istiyorlar. Bir tatbikata gittim. Orada mesela internete girişlerde sıkıntı oldu. E haberleşmede problem oldu. Mesela biz Yerel Düzey Hizmet Grubuyuz. Birde bunun Ulusalı var. Yani Enerji Bakanlığı var. Orayla iletişim kurmamızı istediler. Ben orada kimseyi tanımıyorum. Daha önceden iletişime geçmemişim. Ya da oradaki başka personelleri ilgileniyor. Bu tarz sorunlar oluyor aslında. Sistem çalışmadığı için elle dokümanlara yazdık. İşte bir tıkanıklık oluyor. Yoğunluk olduktan dolayı çöküyor yani sistem. Masa başı tatbikatına katıldık. Orada dediğim gibi bir afet olduğu zaman nasıl yönlendireceğiz? Hangi ekip nereye gidecek? Ya da işte araç, personel takviyesini nasıl yapacağız? E... bunları daha çok konuştuk ama bence yeterli değil. Yeterli değil. Katılım az. Gerçek bir olayda aslında gerçek bir tatbikatın doğrusu gerçek olaya en yakın olanı olması lazım. Orada çok uzak bence. Yani o anlamda. Gerçekte. Bir de olay esnasında bu bizim hazırladığımız hani raporlar, şeyler var ya oraya göre işler yürümüyor. Diyelim orada yazıyor bizim 3 tane personel buldurmamız gerekiyor. Rakamı sallıyorum. 3 bulamıyorum. O anda 2 personel oluyor. Ya da hiç bulamıyoruz. Diyelim o noktada. Farklı bir aciliyet noktası olan başka bir yere gidilip... Yani e... şeye çok fazla uyulamayabiliyor. (...) Yazılımsal bir eksiklik aslında.” Dolayısıyla bu sistemde bir sürü sorun görmektedir. Bu sistem konusunda benzer ve farklı birçok sorun katılımcılarca belirtilmiştir.

Eğitim ile ilgili sorunlara sadece AFAD değil, diğer kurumlar da dâhil edilerek cevaplar da verilmiştir. Örneğin, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 19.04.18) konuyu şöyle ele almıştır: “Şöyle açık konuşmak lazımsa yani ilçeler eğitim öğretim malum. Hani belki bunlar ı... ana görevi eğitim öğretimin değil işte afet.”

Eğitim açısından sayıları az olsa da problem görmeyenler de mevcuttur. TRT Trabzon Müdürlüğü personelinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.2018) buna örnektir: “Personelimiz gayet iyi. İşte okullarımız, üniversitelerimiz o açıdan çok iyi. Dünyada ben çok sevinmişim. Amerika’da orada bir deprem olmuştu. Bir eyalette şimdi aklıma gelmedi. Kaliforniya diyesim geliyor. O depremde bilirkişi başkanı bir Türk’tü mesela. Rize’nin şeyin Artvin’in Hopa ilçesinden Profesör Hüseyin Avni soyadı aklıma gelmedi şimdi. 30 küsur yıl önce biliyorum. O depremin bilirkişi başkanıydı. Yani Türkiye’de eğitim konusunda hiç sorunumuz yok demek ki. Daha sonra ha parasal açıdan da yok.”

3.4.2.4.2.4. Davranışsal ve Etik Problemler

Görüşmeler sonucunda katılımcılar bazı davranışsal ve etik problemlere değinmişlerdir. TRT Trabzon Müdürlüğü personeli bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.2018) bu sorunu şöyle ifade etmektedir: “Her anlamda bilinçli olmak lazım. Toplum olarak bilinçli olmak. Yani bana ne olur

dememeli. Dere yatağının önünü keserek orada bir alan kazanıyor. Belediye yapıyor onu mesela. Orada bir alan kazanıyor, bir bina diyor. Bunu ondan sonra da itiraf ediyorlar. Biz evet bunun sebebi biz olduk. Ama işte bunlar yapılmamalı. Bu bilinçlendirme olursa insanlar da bir şekilde bilinçlenecek. Başka yolu yok çünkü. Beşköy Sürmene'nin yukarısında Köprübaşı'na bağlı Beşköy'de büyük bir felaket yaşandı. Hiç olmayacak bir şey oldu. Önce bir küçük heyelan derenin ağzını kapattı. Orada büyük bir göl oluştu. Ondan sonra o patlayınca bütün belde sular altında toprak ve kayalar altında kaldı ve hiç kurtulan olmadı oradan. Yani kurtulanlar kaçanlar oldu. İşte insanların kaçması gerekiyordu. Belediye başkanı o zamanki başkan: "Ben insanları uyardım, aman evlerinizi terk edin, çok büyük tehlike var dediğim halde" diyor kimse çıkmadı. Kendi uzaklaşmıştı, ailesini de uzaklaştırmıştı. Onlar ve onun gibi birkaç kişi, duyarlı kişi kurtulmuştu. Ama onun haricinde kurtulan olmadı. Niye? Çünkü dikkate almadılar. Ne yazık ki onca can kaybı oldu. 45 kişi hayatını kaybetti. Mutlaka "bir şey olmaz" dememeli yani. Bir şey olmaz bilmiyorsunuz. (...) Ne olacağını bilmiyorsunuz ki. Belki yağmur çok daha artacaktır. Ha keser diye bekleyemezsiniz yani." Devamında ise şu ifadeleri kullanmaktadır: "Duygusal davranmamak gerekiyor. Yani katı davranmak lazım. İşte o göz yumarak bilmem ne yaparak. İşte ne bileyim bir yerde fazla kat atılmaması gerekiyorsa bir binaya oraya "ya ne olur bir kat daha atıversin, hadi biz de göz yumalım" dememek gerekiyor. Ya da dediğim gibi demin bahsettiğim bir dere ağzında, dere yatağında "ya şu da yapılsın sonuçta bu dere 40-50 yıl sonra bir taşkın olur. Ondan da inşallah kurtuluruz." Olmaz böyle bir şey yani. Burada katı ve şey davranmak lazım. Ben duygusallıktan şunu kast ettim. Mesela yöneticiler, belediyeler, yerel yöneticiler veya şeyler. Orada yani belki kötü niyetleri olmayabilir ama bir göz yumma sonucunda bu noktaya geliniyor. Daha katı davranılırsa kontrol daha önemli." birkaç katılımcı tarafından yasaların tam olduğundan fakat bazı insanların esnek davranmasından dolayı sorunlar yaşandığından bahsedilmiştir.

UMKE personelinden ve Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri personelinden olan bir katılımcı (bireysel görüşme, 08.05.2018) yaşın eğitilme konusunda önemini vurgulamıştır: "Gözlemlerimle şunu söylüyorum. Eğer çocukluk yaşta afet bilinci verilmezse bu yaşlılığa kadar böyle devam ediyor. Yani bir kişiye 25 yaşında afeti öğretme şansınız yok. Biz Afetlerde Sağlık Hizmetleri Biriminde çalışacak personel bulmakta bile zorlanıyoruz. İnanmıyorlar çünkü afete. Olgunluk çağında artık 40-40'lı yaşlarda afetin önemli olduğunu anlamaya başlıyorlar. Çünkü kaybedecekleri bir şeyleri oldukları zaman aile, ev, çocuk... O zaman afet korkusu geliyor insana." Bu konuda Trabzon İl Defterdarlığı personelinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 19.04.2018) neden belirterek açıklama yapmıştır: "Duyarlı değil. Uygulama noktasından değil. Adam sivil savunma servislerine ayrılan personeli zorla eğitime getiriyorlar. Ya beni niye buraya yazdınız diyor, beni niye eğitime getiriyorsunuz diyor. Yani başka şeyim mi yok diyor. Benim burada bir sürü işim vardı diyor. Angarya geliyor. Sivil savunma hizmetlerini angarya kabul ediyorlar. Yani mecburiyet üzere geliyorlar eğitime. Eğer 30 kişi varsa listede 15 kişinin 7 kişisi 8 kişisini ancak bulabiliyorsun. Yani kurumlar da gelmeyenlere de bir şey uygulamıyor. Niye gelmedin, görev yazısı yazdık. Yani bu iş sağlığı gibi bir müeyyidesi olması lazım. Değil mi yani?"

Bir parasal şeysi olması lazım. Sivil savunma servisine veyahut da depremle ilgili bu konular anlatılırken kişilerin mecbur belli bir saat eğitim alma zorunluluğu olması lazım. Zorunluluk alıp almadığının da denetlenmesi lazım. Bu eğitimlere öğrencilik, ilkokuldan başlanması lazım. Yani öğrenciyi ne yapacaksın? Eğiteceksin. Öğrenci bilinçlenecek. Ondan sonra hayata geldiği zaman o işe işleyişe inanacak, kavrayacak. Eğer aktif göreve gelirse orada fiili olarak ne yapacak? Uygulayacak. Evet, küçükken buna başlanması lazım. Yani dediğim gibi eğitim öğretim çağında bir çocuğa anlatılması lazım. Yani o konuda ama okullarda sivil savunma servis kolları var. Var ama biliyorum ben. O şeyde inanmıyor. O koldaki öğretmenler de buna inanmıyor öyle. Arkadaşlarımız gidiyorlar. Milli Eğitimden arkadaşımız var. Öğrenciye diyor bir 10 dakika konuşamıyorsun diyor. Oradan gürültü, oradan patırtı. Oradan gürültü geliyor. Yani demem o. Duyarlı olmak lazım. Mesela biz tatbikatlar yapıyoruz. Hastanelerde, şeylerde tatbikat yapıyoruz. Mesela geçen sene Akçaabat'ta tatbikat yaptık. Yangın tatbikatı yaptık. 17 tane tüp kullandık. Hepsi boş çıktı. Hepsi boş çıktı. Yoldan geçen vatandaştan topluyorlar. Ateş yaktı bu adam. Ateşi söndüremedik. Tüpler hep boş. Gerçek olsa adam bağıyor oradan demek ki burada hükümet binasında yangın çıksa millet hep yanıp çıkacak diyor.” Eğitim konusundaki duyarsızlıklar konusunda diğer katılımcılar da yaşananları belirtmişlerdir. Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (4) (bireysel görüşme, 17.05.2018) durumu şöyle ifade etmektedir: “Kaç yaşına gelmiş adama eğitim vermek kolay mı yani? 40-45 yaşına gelmiş adam. Zaten zor geliyor, dinliyor seni. Gelmek istemiyor. Mesela bu eğitimde biz sadece 122'yi ezberletebilsek bile bunu kâr biliyoruz. Bizim insanımız da şey değil. İşte bu eğitim niye veriliyor? Afet başıma gelir. Faydalı bir eğitim ne kapayım, bir şey kapayım. Ya böyle insanlar değiliz maalesef.” Kurumdan başka bir personel (5) ise (bireysel görüşme, 17.05.2018): “Vatandaş şunu istiyor. Biz afetten nasıl kurtuluruz? Öğrenme amaçlı oturmuyor kişi. Şey de. Hepimiz yaşadık onu, yaşıyoruz yani.”

İnsanların kişisel özelliklerinden, beklentilerinden vb. kaynaklanan sorunlar da katılımcılarca belirtilmiştir. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.2018) : “Farkındalık için bizim o manada bir şey yapmaya ihtiyacımız yok. Zaten bizim Trabzon'da halkı bilgilendiremezsin ki, Trabzon'un halkı her şeyi biliyor.” Dere yataklarına ev yapılması problemini şöyle açıklıyor: “Vatandaşın o kabahati değil ki. Devlet denetim görevini yerine getirirse dere yatağına kimse ev yapamaz.” Bu konuda diğer söylenenler ise şöyledir: Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (3) (bireysel görüşme, 17.05.2018): “Afet bölgeler arasında da farklılık gösteriyor. Biz Karadeniz'deyiz ve bizim için sel, heyelan en büyük problem. Ve heyelan olmasının yani coğrafyamız malum. Her şeye gebe ve buna rağmen insanlar o heyelan olacağını bile bile insanların uyarmasına rağmen illa o evi oraya dikecek. Dikince de, aradan zaman geçince de “eyvah gidiyor evim” ya da “eyvah birilerine bir şey oldu”. Yani hani şey yok. Bizim o inadımız ya da o bilincimiz bir türlü oturamadı maalesef. O kültürle alakalı bir şey belki de. Bilemiyorum ama.” diye 2 ayrı görüş görüşmelerde mevcuttur. İLBANK Trabzon Bölge Müdürlüğü personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.2018): “Biz toplum olarak biraz hazıra çok

alışık bir toplumuz. Onun için sürekli okuyan bir toplum değiliz. Bu toplumu sürekli okuyabilecek hale ne zaman getirebiliriz? Onu da bilmiyorum. Toplum olarak böyle bir hazırcı zihniyetimiz var.”; KTÜ personelinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 20.04.2018): “Tabi burada hiç eğitim konusunda siz teklif etseniz de, üste para verseniz de gelmeyecek olan insanlarımız da var. Yani bu düşünceye sahip zor bir gruplar da var. Bunlar tabi diğerlerini de zehirliyorlar bir nebze. Soğutuyorlar ama. Yine de tabi çalışmalar her türlü şekilde devam edecek. Çünkü halkın can ve mal güvenliği her şeyden önemli. Devlet önemli.”; Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 11.04.2018): “Bence verilen eğitimler yeterli olabilir ancak halkımız buna yeteri kadar ilgi göstermiyor. Halkımız maalesef ilgili değiller. Yani çok da bilgi almak isteyenler olduğunu da düşünmüyorum açıkçası yani birazcık ama. İnternet elimizin altında yani istediğin her şeye anında ulaşabiliyorsun. Ben öyle düşünüyorum. Yani almak isteyen bilgiyi alabilir. Ama biz verelim diyorsan bence şu an sosyal medyada yapılan şeyler başarılı olacak. İyidir. İyi gidecek diye düşünüyorum.”; Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 19.04.2018): “Yani bir sürü kurumlar Milli Eğitim hani personel açısından geniş öğrenci zaten büyük oranda olduğu için tabi ki ne kadar öğrenciler bazında çok da itibar gördüğünü yani öğrencileri bu eğitimi verirken çok da böyle dikkatli dinlediğini söyleyemeyiz yani. Zorla susturuyoruz öğrencileri. Dikkatini çekmiyor. Yani beni ilgilendirmez modunda diyelim. Bize ne yani gibi yani. Veya niye geldin gibi. Yani bu 3 maymunları oynayarak veya beni ilgilendirmez tavrıyla biz toplumsal diyelim bilincin oluşmasına çokça katkı yapma şansımız da yok. Zaten biz okullara gittiğimiz zaman bazen idareciler bile mutsuz oluyor. Niye geldin modunda. Öğrenciler dedim ya dinletmekten çok sıkıntı çekiyoruz. Efendim bu zemin etüdü yapan firmalar efendim masauüstünde bu raporlarını dosyasını hazırladığını gördük o zaman. Mesela normal diyelim zemin etüdünün hazırlanması için ortalama piyasa değeri 5.000 liraysa o 2.000 liraya yapıyordu onu. Niye? Oraya gitmeden, tahlilini yapmadan, araştırmadan yani demek istediğim kâğıt üzerinde imzayı attık. Tamam, bu zemin sağlamdır. Yapılabilir. Bu ne demek? E tabi ki yani bu teknolojiyi veya yasaları çıkarmakla beraber bu altı belki anti parantez ifade ettiğimiz tedbirler insanları da bu konuda bilinçli, duyarlı ve dürüst yetiştirmek de işin ayrı bir boyutu yani. ”; AKUT Arama Kurtarma Derneği gönüllülerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.2018): “Sadece afet şey değil yani. Bir deprem değil yani. Seminerde bunu anlatmak için de zaman gerekiyor. Bir de dinleyici bulman gerekiyor. İnsanlar şey bekliyor. Sertifika verecekler mi, bir çay var mı, bir poğaça var mı? Bekliyor. Öyle giderim seminere. Öğlen yemeğini orada yerim o mantığı var yani. Gerçekler bunlar aslında. Tabi ne kadar eğitici çok kaliteli insan olsa bile karşı taraf şey bekliyor. Başka bir şey bekliyor yani. Adam orada şey bekliyor, imza sürgüsünü bekliyor. Atayım da gideyim bekliyor. Şimdi bu adam ne kadar anlatırsa anlatsın. Ne kadar cenin pozisyonunu uygulasa bile şeyde adam ona bakmıyor ki. Türkiye’imizin, Türk insanının problemi bu aslında. Türk insanının problemi bu. Şey yaş büyüdükçe dikkatsizlik çok artıyor. Bir özel sektörde öyle değil aslında. Bize bir şey olmaz mantığı çok yüksek. Gerçekten kötü durumdayız yani. Bunun üzerine makale yazsan da, ne kadar kitap çıkarsan da dinleyiciye bir şey kalem, silgi hediye vermediğin sürece seni kimse dinlemez,

kimse gelmez yani. Öğrenci şimdi zaman ayırma öğrenci için zor bu gibi şeyler yapmak, zaman ayırmak maddi imkânları önemli. Ne kadar bilsek bile, ne kadar yazsak bile çok biliyorsun falan derler. Ne kadar çok biliyorsun derler. Çünkü kişi bunu anlamak istemiyorsa o kişiye bir şey veremezsin.”; İnşaat Mühendisleri Odası üyelerinden (bireysel görüşme, 02.05.2018): “Her dere yatağını 40 yılda bir yeniden bulur.” Sözüünü sürekli dillendiren bir halkın, her afetten sonra yeniden dere yataklarına müdahalesini anlamak mümkün değildir. Trabzon ve çevre illeri bu tür taşkın ve heyelan afetlerine sürekli maruz kalmasına rağmen, hep aynı havzalarda, aynı bölgelerde afetler tekrarlanmakta, önemli can ve mal kayıpları meydana gelmektedir.”; KTÜ AKUT Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.2018): “Ya halk bilinçsiz, çok umursamıyor başa gelince görecekler sanırım ya da biz duyurmakta mı yetersiziz? Bu konuda net çok değilim, emin değilim. Ama bir şeyler eksik. Hâlâ o binalar yapıldığına göre bir şeyler eksik. Zaten ya 50 yaşında bir adama bunu bu yaştan sonra bile anlatmak biraz zor oluyor. Ben babamdan düşününce. Ya dediğim gibi bunlar küçük yaşta aşılmalı insanlara. O yüzden diyorum bunlar okullara inmeli. O aşılacaksa ancak bence aşılabilir.” Yine bu üyelerden bir başkası (bireysel görüşme, 18.04.2018): “Çok en fazla dinleyen 15 dakika dinler şeyde. Bir de hani başına gelmeden insan şey yapmıyor ya çok umursamıyor ya. Her şeyi önce bir yaşamamız lazım. İşte bu mantıkta olduğumuz için de biraz da çok önemsemiyoruz hani.”; KTÜ akademisyenlerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 05.04.2018): “Bizlerin kendi bildiğini okuma gibi özellikleri daha gelişmiştir.” Başka bir akademisyen (bireysel görüşme, 06.04.2018): “Afet yönetimi farkındalığı oluşturmak için aslında bence çalışmalar en küçük yaş grubundan başlayarak kreş yaşından, 3-5 yaştan ilkökul döneminden. İlkokul, ortaokul, lise her yaş grubuna o yaş grubunun anlayacağı şekilde eğitim verilmelidir. Japonya yapıyor. Onlar deprem meydana geldiği zaman korkmuyorlar, gayet sakinler. Bundan zarar görmeyeceklerinin farkındalar, biliyorlar. Çünkü biliyorlar ki oturdukları bina Deprem Yönetmeliğine uygun yapılmıştır. Bir şekilde kimse yanlış yapılmasına izin vermemiştir, göz yummamıştır. Ama biz böyle değiliz. Biz bilmiyoruz oturduğumuz bina acaba oturduğumuz bölgenin depremselliğine göre mi yapıldı, kat izni buna göre mi verildi, kullanılan malzeme buna göre mi? Biz bunu bilmediğimiz için sorgulamıyoruz da açıkçası. O bir doğal olay. O deprem, o sel, o taşkın. Sen gidip onun üzerine yapı yaparsan sen müdahale etmiş olursun ve onu bir doğal afete döndürürsün. Belki Doğal afet insanların bu şekilde kaçış söylemi. Böyle söyleyerek sorumluluktan kaçtıklarını zannediyor olabilirler aslında. Hâlbuki sorumluluk kendilerinde. Sorumluluk yani suçlu doğa değil. Böyle diyerek suçu doğaya atıyorlar. O doğanın görevi. Yani doğa bir derenin 50 yılda bir taşması ve suyunu bir şekilde boşaltması doğanın görevidir veya bir fay hattının deprem üreterek bir deprem meydana getirmesi. Yerin içindeki enerjiyi boşaltmaktır görevi. Bunu yapar. Ama siz üzerine yapı yapar, yüksek katlı yapı yapar, fabrika yapar, mesela bir nükleer tesis yaparsanız meydana gelen olaya doğal afet diyemezsiniz. Böyle bir lüksümüz yok. Bu bir kaçış yoludur ve sanki suçu doğaya atmak gibi oluyor. Doğaya atarak kurtulamayız bundan. Biz bundan sorumluyuz yani. Sorumlu kişi tek başına insandır bence ve insanların yanlış işler yapmasından kaynaklıdır. Bütün iş buradan çıkıyor. Bu nedenle afet yönetimiyle ilgili mevzuata harfi harfine dikkat edilmeli. Kurumlar tüm sorumluluklarını yerine getirmeli. Belediyeler tüm

sorumluluklarını yerine getirmeli. Belediyeler dere yataklarını imara açmamalı veya fay hattının fay çizgisini harita üzerinde yer değiştirerek a burası fay hattı değilmiş, buraya bunu yapabiliriz dememeli. İnsanlar neyi isteyip istemeyeceğinin farkında değil. Çünkü insanlar Değirmendere Vadisi'nin üzerinde oturan belki nasıl bir tehlikenin üzerinde oturduğunun farkında değil ama AFAD bunu biliyor. Oranın tehlike oluşturduğunu. Dolayısıyla sorumluluk almalı ve eğitimi kendi başlatabilmeli aslında.”; Başka bir akademisyen (bireysel görüşme, 16.04.2018): “Yani biz el üstünde oturup da aman İstanbul depremi olacak, aman şuralarda heyelan olacak ondan sonra olduktan sonra da oralara yetişebildiğimize yetişelim, işte yetişemediğimize de ne yapalım demek doğru değil. Yani önceden birtakım şeyleri kestirimleri yapıp, ona göre önlemlerimizi alıp olabilecek olan zararları en aza indirmek. Yani bizim zaten afet yönetim şeyinin en şey noktası çekirdek noktası budur. Yani afetler olduktan sonra yani işte koşturup da birtakım şeyler yapmak elbette ki gerekli olması gereken şeyler de ama. Orada tabi onlara en az çünkü dediğimiz gibi bunlar hep şeyle ilgili ülke kaynaklarının efektif kullanılmasıyla alakalı yani. Siz ne kadar önceden bazı şeyleri kestirebiliyorsanız ve önlemlerinizi önceden alabiliyorsanız ve %100 başarıya ulaşma şansınız her zaman olmayabilir o da ayrı bir konu. Ama en azından yani çok ciddi manada ve oranda bu kayıpları aza indirmek ya da işte mümkün olduğunca önüne geçebilmek olası. Dolayısıyla bu konular üzerine odaklanmakta fayda var diye düşünüyorum.” ; Jeofizik Mühendisleri Odası üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.2018): “Bir apartmandan ev alırken evin içinin güzelliğine bakıyoruz dışının güzelliğine Ama şeye bakmıyoruz. Bu iyi bir zeminde sağlam yapılmış mıdır? Buna bakmıyoruz. Yani biz bir şeyleri anlatmak için birilerinin peşinden koşmaktan ziyade alacak olanların, öğrenmek isteyenlerin de öğretecek olanların peşinde koşması gerekir. Yani Biraz da algılayıcıların hareket etmesi lazım. Böyle olduğu sürece zamanla etkili bir şekilde ben geliyeceğini düşünüyorum. Yani yeni nesilden umudumuz var. İnşallah önümüzdeki süreçlerde bunlar başarılı yani. 99 depreminden hemen sonra çok kısa 1 yıllık süre içerisinde yapılan anketlerde deprem bilincinin veya ona karşı hazırlık çalışmalarının insan toplum nazarında yüksek olduğu görülürken bir kaç yıl sonra 2004 ya da 5'ti. Yine bir sempozyuma katıldığım zaman bu konuyla ilgili. Bu seviyenin yani %80'lerde olan bilinçli davranmanın %40lara doğru düştüğü gözlenmiş. Yani ne demek? Kişi dolabını mesela duvara monte etmiş, işte deprem 99 depreminden sonraki evindeki eşyalarını daha stabil daha korunaklı bir hale getirmiş. İşte ne bileyim cam eşyalarını vb. düşüp yaralama vs. daha muhafazalı hale getirmiş. Ama 5-6 yıl sonra bundan uzaklaşmış mesela, bunu dikkate almamış vatandaşımız. Bu ve buna benzer bir sürü bu şekilde bir yani zaman geçtikçe unutuyoruz.”; Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personeli bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.2018): “Tabii zamanın getirmiş olduğu yenilikler, bir ilerleme bir farkındalık var. Değişiklik var. Ama alacak olduğumuz yol var tabii. Ya bir sosyolojik değişim gerekli. Sadece kurumların yukarıdan gelmesiyle değil de bir bilincinin oluşturulması lazım ya. Bu uzun bir sürecin olacağını düşünüyorum. Kısa zamanda gerçekleşecek bir husus olduğunu düşünmüyorum.”; Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personeli başka bir katılımcı (bireysel görüşme, 30.04.2018): “Yoksa bizim insanımız dedim ya başına bir şey gelmedikten sonra e... takip etmiyor bunu.” Gibi katılımcılar pek çok konuda davranışsal ve etik problemler

görmüşlerdir. Bu konudaki görüşler genelleme yapılamayacak kadar farklılık arz etmektedir. Ama burada dikkat çeken genel manada katılımcıların söyledikleri ve tecrübeleri doğrultusunda afet tehlikesinin, tehdidinin olması insanları daha duyarlı hale getirmektedir görüşüdür.

Tüm bu sayılan sorunlar dışında daha birçok sorun, eksiklik katılımcılar tarafından sayılmıştır. Sayılan bu kadar eksikliğin ardından katılımcılara gördükleri bu eksiklikler ve sorunlar için ne gibi çözümler sunabilecekleri sorulmuş ve bunlara alınan yanıtlar ise Yeterli ve Etkin Bulunmaması Konusundaki Öneriler başlığında açıklanmıştır.

3.4.2.4.3. Yeterli ve Etkin Bulunmaması Konusundaki Öneriler

Katılımcılara sorulan yeterli ve etkin bulup bulmadıkları sorusuna verilen çok çeşitli cevaplardan sonra katılımcılardan sorun ve eksikliklere ne önerebilecekleri sorulduğunda yine çok çeşitli cevaplar alınmıştır. Ayrıca istisnalar hariç katılımcılar yapılanların genel olarak iyi ve doğru bir yolda olduğunu düşünmektedirler. Ama bunun mevcut durumu olduğu gibi devam ettirmenin doğru olmaması ve daha ileriye dönük iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının yapılması gerektiği vurgusunu da yaparak konuşmalarını devam ettirmişlerdir. Bu sorun ve eksikliklere sunulan çözümler ise şöyledir: Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (1) (bireysel görüşme, 17.05.18) yetersizlik konusunda öneri olarak kadroların güncelleştirilmesini öngörmüştür. Bunlara ek olarak katılımcı: “*Gelen teknik personel olsun diğer personele sürekli güncellenen koşullarda da eğitim alması gerekiyor.*” demiştir. TRT Trabzon Müdürlüğü personelinden bir katılımcının (bireysel görüşme, 25.04.2018) önerileri ise şöyledir : “*Hâlâ belki eksik olan kısım belki odur. Belki uyarıda biraz daha şey olmalı. Israrcı olunmalı. Biraz daha çok çaba sarf etmeli bence. Yani hiç vazgeçmemeli. Afet öncesi uyarılar gerek radyo televizyon gerek basın yoluyla gerekse işte afişler bilmem nelerle bizzat giderek yine işte Işıkara gibi bizzat giderek hiç o şeyden vazgeçilmemeli bence. Her türlü afete hazır olmalı. Hiç tsunami biz yaşamamış olabiliriz ama yarın olmayacağı anlamına gelmiyor. Ona da hazır olmamız lazım. En yükseğine göre tedbir alırsanız şeyi de az hasarla atlarsınız işte. Olan, oluşabilecek bir olayı.*” Devlet Su İşleri Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcının (bireysel görüşme, 28.04.18) önerisi ise şöyledir: “*Ülkemizde ve özellikle Trabzon ilinde bir taşkın enstitüsünün kurulması, gerek taşkınlar hususunda öncesi, anı ve sonrası çalışmaları açısından, gerekse konuyla ilgili tecrübe ve ilerlemelerimizi ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtılması açısından önemlidir.*” KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 27.04.2018) ise şunları önermektedir: “*Her türlü basın ve yayın materyalini kullanmakla birlikte, üniversite öğrenci kulüpleriyle iş birliği içine girip en azından üniversitelerde herkese afet bilinçlendirme eğitimi verebilir. Bunu AFAD ile birlikte biz Kızılay ekipleri ve AKUT ekipleri de yapmalıdır. Bu konuda en resmi ve devlete bağlı olan kurum olan AFAD öncü şekilde ilerlemelidir. Devlete bu denli bağlı olan bir kurumun afet konusunda materyal eksikliği yoktur. AKUT ve KIZILAY bu materyalleri bulurken destekçilerinden yardım alarak, materyallere ulaşması uzun bir vakit alabilir, fakat*

AFAD direkt devlet eliyle ulaşabilir. Burada da AFAD bu materyalleri en verimli şekilde kullanma konusunda tam olarak donanımlı olmalıdır. AKUT' ta bulunduğum süre içerisinde AFAD ekibiyle çalışma fırsatı buldum. AKUT ekibindeki kişiler dağcılık sporuyla uğraştığı için bu konuda daha profesyonel olabiliyorlardı. AFAD bu konuda konuya daha yatkın kişilerle profesyonel ekiple kurulmalıdır. Eğitim kısmına gelince ise, sadece verilen eğitimlerle kalınmamalı işleri pratiğe dökmelidir.” Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 08.05.2018) öneri olarak şunları söylemiştir: “Personel sayısının ve kapasitesinin artırılması gerektiği düşüncesindeyim.” Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (3) (bireysel görüşme, 17.05.18) öneri olarak şunları sunmuştur: “Afet sonrası için de iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum her alanda. Yani branşlaşmanın daha iyi olması ve daha iyi oturması teknik donanımın keza öyle. Belki biraz daha birlik açısından yani daha fazla donanım ve daha fazla ağın olması gerekiyor.” Eğitim ve donanım açısından geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. İLBANK Trabzon Bölge Müdürlüğü personelinin bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.2018): “Bunun için AFAD birimlerinin ben büyükşehirler kapsamında veya iller kapsamında çok... Daha donanımlı olmasını düşünüyorum. Şu anda çok donanımlı olduklarını düşünmüyorum. Yeterli olduklarını görmüyorum. Daha donanımlı, daha gerek makine teçhizat olarak da, teknik ekip ve eleman olarak da daha donanımlı olmaları gerektiğini düşünüyorum.” Katılımcılar medya, sosyal medya ve basın konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Trabzon İl Afet ve Acil durum Müdürlüğü yetkili personelinin bir katılımcı (3) (bireysel görüşme, 17.05.2018) buna örnek olarak şunları söylemiştir: “Afet ve afet farkındalığı... Ya afet farkındalığı aslında toplumun farkındalığıyla alakalı olan bir şey. O yüzden toplumu ne kadar bilinçlendirirsek o kadar fayda sağlanır. Burada da tabii ki medyanın biz kurum olarak bir şeyler yapmaya çalışsak da medya bunu en fazla görünür kılar. Yani hani kamu spotlarının daha fazla yaygınlaşması olabilir, işte zaman zaman zorunlu eğitimler olabilir.” İnşaat Mühendisleri Odası yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 02.05.2018) sorunu ve önerilerini şöyle sunmaktadır: “Kamu kurumlarının ülkemizde yaptığı çalışmalar ağırlıklı olarak afet sonrası hazırlıklara yöneliktir. Hâlbuki afet, bir doğa olayına karşı hazırlıklı olunamaması, tedbir alınamamış olması nedeni ile önemli sorun haline gelmektedir. Bu çerçevede afetlere hazırlık aşaması, tedbir alınması, halkın farkındalığının sağlanması en önemli çalışma esası olmalıdır. Siz, mevzuatı ne kadar güçlü şekilde oluştursanız da, en önemli sınırlayıcı, engelleyici tedbir halkın farkındalığıdır. Ülkemizde her afetten sonra bunlar konuşulur, bir sonraki afete kadar bir daha konuşulmaz. Hiçbir afetten ciddi ders çıkarabilmiş değiliz maalesef. Dere yataklarında mülkiyet hakkına son verilmeli, bu hakkı elde edenler için de taşkın bölgelerinin dışında yeniden hak tesisi yolu ile bu alanların mülkiyeti halkın elinden kamuya geçirilmelidir.” Trabzon Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Daire Başkanlığı yetkilisi bir katılımcı (bireysel görüşme, 12.04.18) AFAD konusunda çözüm olarak şunları sunmuştur: “Yani bu yörelere has afet tespitleri yapıp da o bölgenin AFAD ve benzeri kurumların eğitimlerinin veya uzmanlıklarının o alanda olması lazım. Afetle ilgili olan kurumların ek elde toplanması lazım. Bunların da merkezi idareye merkezi idare

tarafından denetlenmesi lazım. Türkiye yerinden idare edilir. Denetimini Ankara'dan Başbakanlık yapsın. Ama sevk ve idaresi yerel yönetimde olsun. Onun için denetiminin, denetimini yapsınlar.”⁹

KTÜ personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 20.04.2018) eğitim konusunda şöyle bir öneride bulunmuştur: *“Sürdürülen Afet Bilinci eğitimleri ve eğer devamı gelirse o eğitimlerin faydalı olacağı düşünüyorum ben.”* Ayrıca sorunlara sunduğu çözümler içerisinde şunlar bulunmaktadır: *“Günden güne iyiye gideceğini düşünüyorum. Eğer tabii teşkilatlardaki sorunların, kendi içindeki sorunları çözüp daha aktif, daha insanlara faydalı ve kendi personeliyle ilgili kendi lojistiğiyle ilgili sorunlarını çözmüş bir AFAD görmek mümkün olacak yani. Eğer bir eğitim planlamışsanız eğitimcinin yeterli olması gerekir bu konuda. Eğitimcinin önce eğitimci olup olmadığını test etmeniz lazım kamu kurum kuruluşu olarak. Bunu test ettikten sonra onu eğitim vermek amacıyla görevlendirmeniz gerekir ve eğitimin mutlaka ölçülmesi gerekir. Eğitimcinin de mutlaka ölçülmesi gerekir. Ancak bunlar yeterli değil. Niye? Çünkü kısıtlı imkânlar var. Kısıtlı sayıda personel ve eğitimci var ve eğer siz bir de elinizdeki eğitim veren personelinizi niteliklerine göre ayırıp seçmeye kalkarsanız bu sefer hedefinize ulaşamıyorsunuz, daha çok insana ulaşamıyorsunuz. İşte böyle de bir çıkamaz var. Ama bunu aşmanın bir yolu eğitim hizmetlerini standart hale getirmek. Mesela AFAD'da kurtarma için varsa, kişi orada bekliyorsa bir tim kurtarmak için, can kurtarmak için orada 5 kişi de eli eğitmek için bekleyecek.”*

Sayılanlar dışında farklı sorunlar da görülmüş ve bu konuda çeşitli öneriler de sunulmuştur. Mesela, KTÜ personellerinden olan ilgili katılımcı (bireysel görüşme, 20.04.18): *“Ulaşma konusunda da bir sıkıntı var. Yani basit tedbirleri halkın almasında insanların almasını sağlayacak bilgileri onlara ulaştırma konusunda bir sıkıntı var. Bunun 1. nedeni altyapı sorunları. Yani eğitim altyapısı her yerde her zaman insanlara eğitim verme durumunuz olmuyor. Bir yere bu eğitimi verebilmek için bir slayt aktarma cihazlarına, bir salona, gerekli donanımına sahip personele ihtiyacınız var. Bunu aktarmanın farklı yolları da aranmalı. Nedir onlar? Yani en başta benim aklıma gelen statlar kullanılmalı. Spordan maçı izlemeye gelenler beklerken o şeyde işte monitörlerde bu konuyla ilgili bilgilendirme yapılmalı.”* gibi.

Yapılan ve yapılacak olan çalışmaların ve personelin desteklenmesi gereğinden bahsedilmiştir. Başarı için “üst kısım, siyasiler, kurumların yöneticileri” gibi ifadelerle bu desteğin sağlanmasından da bazı katılımcılar yine bahsetmişlerdir. Yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar caydırıcı nitelikte cezalar olması gerektiğinden bahsederken, bazıları cezaların yeterli olduğundan; mevzuatta bazıları problem bulmazken bazıları bulmakta; bütçeyle ilgili bazıları sorun olabileceğini düşünürken, bazıları ise böyle bir problemin olmadığından bahsetmişlerdir. Yine görüşmeler doğrultusunda katılımcılar personel başta olmak üzere eğitimlerin, tatbikatların vb. zorunlu olması gereğinden bahsetmişlerdir. Yine bazıları denetim yetersizliği, denetim

---

⁹ Görüşmeler Başbakanlık kaldırılmadan yapıldığı için bu tür ifadeler kullanılmıştır.

zorunluluğundan bahsederken bazıları bunların kişilerle ilgisi olduğundan bahsetmişlerdir. Tatbikatların daha gerçekçi olması; kurum işleyişinde, personelinde vb. iyileştirmelerin yapılması gibi öneriler de görüşmelerde sunulmuştur.

Sonuç olarak, sorunlara çözüm olarak sürekli şekilde eğitim verilmesi, eğitimin erken yaşlardan başlaması, kurumların konu gereği özellikle AFAD konusunda kendi tanıtımlarını yapması katılımcıların temelde birleştikleri önerileridir. Bu tanıtımların medya, sosyal medya, broşür, sempozyum, panel... pek çok kanal ile yapılması ileri sürülmüş ve farkındalık oluşturmanın temel bileşeninin buradan geçtiği görüşmelerden anlaşılmıştır. Kamu spotları bunlar içerisinde ayrıca vurgulanmıştır. Ayrıca burada muhtarlara eğitim verilmesi vurgulanmış, halka yakınlığından faydalanılması gerektiğinden, muhtarlık kurumunun öneminden bahsedilmiştir. Bu minvalde camilerdeki din görevlilerinden de bahsedenler olmuştur. Zamana ihtiyacımızın olduğundan ve zamanla sorunların çözüleceğinden de epeyce bahsedilmiştir.

3.4.3. Türkiye ve Diğer Ülkeler Açısından Afet Risk Yönetiminde Farkındalığa Bakış Açısı Türkiye'nin Afet Risk Yönetiminde Farkındalık Açısından Geçmiş ve Günümüz Kıyası

Yapılan görüşmelerde katılımcılara Türkiye ve diğer ülkeleri araştırma konusu dâhilinde değerlendirmeleri ve daha sonra geçmiş ve günümüz açısından Türkiye'yi afet risk farkındalığı açısından kıyaslamaları istenmiştir. Diğer ülkelerle değerlendirmeler açısından elde edilen verilere bakıldığında akademisyenler ve araştırma görevlileri incelendiğinde 2 araştırma görevlisi konuyu çok iyi bilmediklerini söylemişlerdir. Ama bu araştırma görevlilerinden biri (bireysel görüşme, 05.04.18) gelişmiş ülkelerin daha iyi aksiyon aldığını, bunun da tecrübeye dayandığını söylemiştir. Diğeri bu konuda herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Akademisyenlerden ikisi gelişmiş ülkelerin daha iyi eğitilmiş olmaları nedeniyle Türkiye'den daha iyi olduklarını söylemektedirler. Bunu söyleyen akademisyenlerden biri (bireysel görüşme, 05.04.18) görüşmede gelişmiş ülkelerin daha iyi eğitim aldığını söylemesinin yanında 'daha duyarlı olduklarını, afet durumunda ne yapacaklarını bildikleri için sakin davranabildiklerini' ifade etmiştir. Görüşülen bir başka akademisyen ve oda üyesi katılımcı (bireysel görüşme, 06.04.18) yine bu kıyasta olumsuz bir değerlendirme yapmış ve şu şekilde görüşünü açıklamıştır: *"Afette zarar azaltma, zarara işte afete hazırlık veya bir afette tahmini erken uyarı sistemi var. Bu bizim ülkemizde olmayan bir sistem. Bizde afet için bir erken uyarı sistemi yok, tahmin çalışması yok. Biz afetten sonra hemen bir etki analizi belirliyoruz. Nereleri etkiledi, nasıl müdahale edeceğiz, nasıl iyileştireceğiz? Yeniden yapılanma kısmı yine bizde çalışmıyor. Bir sonraki afete kadar hiçbir şey yapmadan bekliyoruz kurumlar olarak. Halkı bilinçlendirdiğimizi de çok fazla düşünmüyorum ben açıkçası."* ve diğer akademisyenlere paralel olarak gelişmiş ülkelerin erken yaştan itibaren çocuklarını iyi eğittiklerini eklemektedir. Akademisyen ve oda üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 16.04.18): *"Sosyal medyada AFAD'ın özellikle sayfalarında ya da hesaplarında toplumsal bilinçlendirmeye yönelik olarak da*

şeyler var. Bunlar da özellikle bizim işte Amerika Birleşik Devletlerinde ya da Avrupa ülkelerinde gördüğümüz örneklere benzer örnekler ve güzel örnekler. Bu açıdan AFAD bu konuda ciddi bir çaba içerisinde.” diyerek AFAD’ı farklı bir açıdan değerlendirmiş ve medya, sosyal medya konularında iyi olduğunu vurgulamıştır.

STK gönüllüsü bir katılımcı ve STK çalışanı olan başka bir katılımcının cevapları incelendiğinde iki katılımcı diğer ülkeleri çok fazla bilmediklerini ifade etmişlerdir. Bu 2 katılımcıdan biri TV’den takip ettiği kadarıyla diğer ülkelerin daha donanımlı ve deneyimli olduğunu diğeri ise AKUT açısından değerlendirme yapıp diğer ülkelerle pek farklı olmadığını söylemiştir. Bu konuda başka katılımcılar tarafından da eğitim konusunda Avrupa’dan geride olduğumuzu ve “hiçbir şeye hazır değiliz” diyen (bireysel görüşme, 18.04.18) Türkiye açısından 2 olumsuz görüş daha bildirilmiştir.

Konuya kamu personeli açısından bakıldığında genel olarak görüşmeciler çok geride olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun dışında konuya dair fikri olmadığını katılımcılardan ifade edenler olmuştur. Dolayısıyla diğer ülkelerle Türkiye farklılık ve benzerlikleri açısından değerlendirildiğinde ileride olduğunu söyleyen bulunmamaktadır. Türkiye’nin eğitim, donanım, teknoloji gibi pek çok gerekçeden ötürü geride olduğu katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir.

Geçmiş ve günümüz kıyası açısından ise sonuçlar oldukça olumludur. Burada da dikkat çeken bu soruya cevap veren tüm katılımcılar geçmişe oranla daha iyiye gittiğimiz ve bu konuda daha geliştiğimiz konularında hemfikirdirler. Son yapılanlar doğrultusunda yol kat ettiğimiz veya konuya yeni eğilmemiz nedeniyle yol kat edeceğimiz de görüşmelerin genelinde bulunmaktadır. Burada görüşmeciler bu konuda bir olmuş bitmişlik olmadığını daha devam edilmesi gerektiği, bu konuda çalışmaların devam ettiğini veya devam edeceğini eklemişler ve mevcut durumu geçmişe oranla iyi gördüklerini beyan etseler de bunun dinamik bir süreç olduğunu ve yine devam edilmesi gerekliliğiyle beraber bugün ve gelecek için yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

3.4.4. Afet Risk Yönetimi Açısından Öngörülen Hedefler

Yapılan görüşmelerde katılımcılara afet risk yönetiminde farkındalık oluşturmak adına ne hedeflenmesi gerektiği sorulmuştur. Bu konudaki cevapların bazıları şöyledir: bir günü afet olmuş gibi tatbikat yaparak ülkenin geçirmesi; afetlere bilinçli ve dirençli toplum oluşturmak; en alt kitleden eğitime başlamak; her yerde bilinçlendirmenin olması; çok daha sağlam binalar, asla ve asla heyelana maruz kalmayacak binalar vb. Bu görüşler oldukça çeşitlidir ve bir kısmı önerilerde sunulanlara benzemektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine daha ayrıntılı değinilmesi gerekirse, DSİ Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 28.04.18) hedeflerle ilgili olarak soruyu şu şekilde yanıtlamıştır: *“Afet yönetimi ve farkındalığı konularında ilgili kurumlar zaman zaman bilinçlendirme çalışmaları yapıyorlar. Bunlar genelde*

kısa kamu spotları, sosyal medya ve afiş çalışmaları şeklinde yapılmaktadır. Bunların daha çok, daha ilgi çekici ve daha çeşitli platformlarda yapılması, ayrıca okullarda da eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Bu konudaki başka bir görüş ise Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. yetkili personeli (bireysel görüşme, 04.05.18) tarafından şöyle dile getirilmiştir: *“Altyapı ve planlama söz konusu olduğundan, gerek merkezi, gerek yerel yönetimlerin bu alandaki doğru yönetişimi hayata geçirmeleri zorunluluğu bulunmaktadır. Afet riskleri yerelde değişiklik göstermektedir. Bu sebeple riskler iyi tespit edilerek toplumun tüm kademelerinde farkındalığı arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. İletişim araçlarını etkin kullanmak da bunlardan biridir.”* Yine önerilerden birinde şu ifadeler bulunmaktadır (KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyesi bireysel görüşme, 27.04.18): *“Öncelikli hedef tüm kitlelere ulaşım sağlamasıdır. Bu ilkokul sınırlarından başlayıp, üniversite sınırlarına ve tüm yetişkinlere verilmelidir. Sadece seminerle kalınmamalı pratiğe de dökülmeli, bunu ilkokul sınırlarında bir oyun şeklinde verebiliriz. Bir deprem veya heyelan simülatörü oluşturup, bu simülatörde afet anını yaşatıp, afet anında ve sonrasında neler yapılması gerektiğini yaşatılarak gösterilmesi daha verimli olacaktır. Enkaz parkurları oluşturularak da bu pratik yapılabilir. Sosyal medya, broşür gibi şeyler zaten olması gereken şeylerdir.”* KTÜ AKUT Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 18.04.18) hedefi hedef kitleyle açıklamıştır: *“Daha çok insana ulaşılması hedeflenmeli, şunları bilmesi hedeflenmeli, işte bence şunu herkes bilmeli diye mesela bir şey olabilir.”* Bu konuyla ilgili başka bir hedef ise KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcı tarafından (bireysel görüşme, 02.05.18): *“Hedef, bilinçli topluma ulaşabilmek olmalı.”* şeklinde ifade edilmiştir.

Görüşmelerin geneline bakıldığında konuyla ilgili yine ön plana çıkan eğitim olmuştur. Eğitimle hedeflenen ise afete hazır toplum oluşturma arzusudur.

3.4.4.1. Hedef Kitlenin Belirlenmesi ve İletişim/Erişim Biçimi

Katılımcılara sorulan bir başka soru, “Kime ulaşılmalıdır?” sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar personel, kurumlar, herkes gibi cevaplardır. Cevaplara bakıldığında TRT Trabzon Müdürlüğü personelinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 25.04.18) göre: *“Aslında herkes hedef kitle. Ama mesela bu okullardan başlamalı bence. Çünkü hep öyle yapılıyor zaten. O öncelikle öğrenim çağındaki kişileri bilinçlendirmemiz lazım. Öğrenciler çünkü onlar geleceğin büyükleri olacak öncelikle yani. Diğer kişiler bir şekilde hatta onlar biliyorsunuz kurtulma açısından da son derece çaresizler yani. Tam yerindesiniz şu anda. En önemlisi basın yayın yoluyla yapılabilir. Çünkü basın yayının ulaşamadığı yer yok. Yani sosyal medya çok önemli belki şimdi özellikle. Bu anlamda da bir bilinçlendirme sağlayabilirsek o zaman çok daha başarılı oluruz diye düşünüyorum ve kayıplar daha aza inebilir yani.”* cevabı ile karşılaşılmaktadır. Başka bir cevap ise Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkili personelinden (bireysel görüşme, 08.05.18) gelmiştir: *“Temel düzeyde herkesin bu konuda bilgi sahibi olması gerekiyor.”* şeklindedir. Cevaplar bu konuda özellikle “çocukluktan başlayarak herkes” olmuştur. Bu da AFAD’ın Afete

Hazır Türkiye projesiyle uyumlu bir cevap olmuştur. Bu konuda Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personelleri ise herkese ulaşabildiklerini ve bu konuda çabaladıklarını ifade etmişlerdir.

Görüşmelerin devamında bu hedeflenen kitleye nasıl ulaşılması gerektiği sorulduğunda iki unsu ön plana çıkmıştır. Bunlar ise eğitim ve medyadır. Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcı (bireysel görüşme, 25.04.18): *“Çağımızda birçok iletişim yöntemi var. Eğitimler var. Her şey olabilir.”*; Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir başkası (bireysel görüşme, 30.04.18) da: *“Şu an televizyon ve sosyal medya eğer ikisini kullanabilirsek zaten %90'ına ulaşabiliriz toplumun.”* gibi cevaplar verseler de cevaplar amaç olarak daha görünür olmayı, daha çok duyulmayı ve bunlar sonucunda risk yönetiminde farkındalık oluşturarak afet yönetiminin başarılı olmasını içermektedirler. Ayrıca sosyal medyanın önemi ve etkisi nedeniyle katılımcılar tarafından üzerinde bir hayli durulmuştur. İletişim kanalları olarak sayılanlara şu şekilde örnek verilebilir: TV/dizi/sinema/yarışma/futbol, basın, sosyal medya, okul/eğitim vb.

3.4.4.2. Hedef Kitleye Ulaşması Gerekenler

Görüşmeler içerisinde katılımcılara sorulan sorulardan bir başkası belirlenen hedefler ve bunlar doğrultusunda bu hedeflere ulaşacak olanların kim olması gerektiğini düşündükleriyle ilgilidir. Bu konuda da farklı cevaplar alınmıştır. Trabzon Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı yetkili personellerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 11.04.18) göre: *“Bu konuda sorumluluk zaten AFAD'da. Öncelikle AFAD'ın görevi, hem afetlere müdahale etmek hem halkı bilinçlendirmek. Bu konuda sorumluluğu da var. Biz yangın konusunda ancak itfaiye olarak, belediye olarak eğitim yapabiliyoruz ve yardımcı oluyoruz hepsine. AFAD'ın bu konuda yaptıklarını ve yapacaklarını da destekliyoruz ve yapmaya devam edeceklerini düşünüyoruz.”* Bu konudaki başka bir görüş ise (Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkili personeli bireysel görüşme, 08.05.18) şöyledir: *“Eğer bu konunun şemsiye kuruluşu AFAD'sa AFAD yapmalı. Bence bunu hiç tartışmaya bile gerek yok. Ha AFAD muhakkak yanına paydaş bulması gerekiyor. Bence birincisi Milli Eğitim, ikincisi Genel Kurmay Başkanlığı, belki üçüncüsü ise Diyanet olabilir. Yani çünkü yoğunluk buralarda oluyor.”* Yine benzer bir görüşle Türk Kızılay Trabzon Yerel Afet Yönetim Şefliği personeli (bireysel görüşme, 17.04.18) şunları söylemiştir: *“Herkes kendine düşeni yapmalı. Özellikle dediğim gibi eğitimler konusunda AFAD çok daha önde. Önde derken? Herkes afette AFAD'dan bahsediyor. Çünkü afet konusunda onlar şey. Her kurum kendine düşeni yapmalı.”* Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 25.04.18) göre de: *“Tabii kurumlara. Önce bir kurumları yönlendirerek oradan başlamak lazım yani. Önce devlet bir sistem kuracak daha sonra bunu aşağıya doğru yayması lazım.”* Buradan da anlaşılacağı üzere AFAD bu sorunun cevabı olarak öne çıkmıştır. Ama kurumun tek başına olmaması gerektiği, destek alması gerektiği ve herkesin üzerine bir sorumluluk düştüğü için bu sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği de belirtilmiştir. Buna örnek olarak,

Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcı (1) (17.05.18) şunları söylemektedir: “Kurumsal olarak bu aslında sadece kurumun kendi görevi değil. Bu aynı zamanda eğitim sisteminin içerisine de geçmesi gerekiyor.” Bu görüşle AFAD’ın etkili olması için paydaşların desteğinin olması gerektiği anlatılmak istenmiştir.

3.4.5. Hedef Kitlenin Konuya Dair Bilgisi

Yapılan görüşmelerde katılımcılara son olarak konu dâhilinde insanların neyi, ne kadar bildikleri sorulmuştur. Birkaç istisna dışında insanların konuyla ilgili bilgileri ya yetersiz bulunmuş ya da bilgilerinin olmadığı söylenmiştir. Yine bilen insan sayısının azlığı da bu görüşmelerde vurgulanmıştır. Bu konudaki görüşlere bakılacak olursa bahsi geçenler ve bunlar dışında neyi bildikleriyle ilgili ortaya çıkanlar şu şekildedir; Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcıya (1) (bireysel görüşme, 17.05.18) göre: “99 Depremindeki en önemli şey aileler hayatta kaldıklarında bile nerede, nasıl bir araya geleceklerini, birbirlerini nasıl bulacaklarını bilmiyorlardı. Bir aile planları olmak zorunda. Ona göre de şey yapmaları gerekiyor.”; DSİ Trabzon 22. Bölge Müdürlüğü yetkililerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 28.04.18) göre: “Öğrenciler ve insanlar afetler konusunda yeterli bilince sahip değil. Nelerin afete neden olduğunu, afetlerden nasıl kaçınılacağını bilmiyorlar. Afeti yaşasalar dahi afetlerden birkaç gün sonra konunun önemini unutup, afete neden olabilecek çalışmaların içerisinde yer alabiliyorlar.” Trabzon İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri yetkili personelinden (bireysel görüşme, 08.05.18) bir katılımcıya göre: “Şu anki durumda şöyle söyleyeyim. Bence isteyen ulaşabiliyor sadece. Merak eden, biraz mücadele eden Mücadele edene sadece ulaşıyor bu bilgi. Yani kamu kurumlarındaki personele bile zorunlu tutulmuyor farkındalık eğitimi. Yönetimimiz bizim aktarımımızla ve de kendi ilgileri seviyesinde, sayesinde daha doğrusu bir farkındalıkları var.”; Trabzon İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personellerinden bir katılımcıya (4) (bireysel görüşme, 17.05.18) göre: “Bu işe ilk başladığımızda bir 4 sene önce hiçbir şey bilmiyorlardı. Şimdi şimdi en azından hani afet nedir? Bir şeyler öğrenmişler ama yanlış biliyorlar onları da. Eksik biliyorlar. Yavaş yavaş düzeltiyoruz. Ama öğrenciler biraz daha şey yetişiyor. Farkında yetişiyorlar. E... çünkü Milli Eğitime de Afet Bilinci Eğitimi verilmesi konusunda başkanlık eğitim verdi. Bir koldan da Milli eğitim veriyor bu eğitimleri. Yani yavaş yavaş düzeliyoruz. Ama baştan çok daha iyiyiz. E... ama tabi yeterli seviyede değiliz. Ama öğrenciler daha iyi yetişiyorlar.”; Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 25.04.18) göre: “Fazla bir şey bildiklerini zannetmiyorum. Dediğim gibi yani %4'lük 5'lik bir kesimden bahsediyoruz. O da bu konuyla ilgili kurumların ve bu kurumların yönlendirmiş olduğu diğer kurumlardaki çalışanların bir bilinci var. Diğer normal vatandaşın bir bilinci yok. Az bir kesim olduğunu düşünebilirim. Yani bir 4'lük 5'lik kesim bilinçli diye düşünebiliriz. Ondan fazla olduğunu düşünmüyorum ben.”; Demir Enerji Sürdürülebilir Enerji ve İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. personelinden (bireysel görüşme, 04.05.18) bir katılımcıya göre: “Öğrencilerin de toplumun geri kalanı gibi bu konuda yetersiz bilgi ile donanmış oldukları

söylenbilir. Seçmeli dersin boyutlarını çok aşan bir uyarı, bilgilendirme açığı vardır.”; diyerek seçmeli dersin de yeterli olmayacağını eklemiştir. Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelinde bir katılımcıya (bireysel görüşme, 19.04.18) göre: “Ya çok şey bildiğimizi söyleyemeyiz. Bu dediğimiz %100 verilere dayanarak konuşmuyoruz.”; Çoruh Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi personellerinden başka bir katılımcıya (bireysel görüşme, 30.04.18) göre: “Afetle alakalı çok fazla bilgi sahibi değil kimse.”; KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 27.04.18) göre: “Genel olarak Türk toplumu olarak her konuda bilgimiz olmasına rağmen pratikte eksiklerimiz oluyor, bu da disiplinsizlikten geçiyor. Diğer ülkelerin bazılarında bu durum daha sistematik ilerlerken, bazılarında ise çok vasat durumda.”; KTÜ Kızılay Öğrenci Kulübü üyelerinden bir katılımcıya (bireysel görüşme, 02.05.18) göre: “Genel itibari ile öğrenciler de insanlar da bilgileri konusunda daha çok kulaktan dolma bilgilere sahipler.”; KTÜ akademisyenlerinden ve oda üyelerinden olan bir katılımcıya (bireysel görüşme, 18.04.18) göre: “Şimdi siz 80 milyonluk insan 80 milyona yakın bir nüfus var Türkiye’de. Yani bunun belki hepsi bu bahsettiğimiz konuyu söylediğiniz zaman hemen böyle bir dikkat kesilir ama. Ne kadar bilgisi olduğu tabii tartışılır. Tabii ki toplumun her katmanında eşit homojen bir seviyede en azından asgari müştereklerde afet konusundaki bilinçlenmenin tam olduğunu düşünmüyorum.”. Bu konuda TRT Trabzon Müdürlüğü personelinde bir katılımcıya (bireysel görüşme, 25.04.18) göre insanlar: “Valla son zamanlarda bana göre her şeyi biliyor yani.” gibi bu konuda istisnai söylemler de olmuştur.

Sonuç olarak kısaca araştırmada elde edilen veriler ışığında AFAD hakkında bilinenlerin kısıtlı olduğu; çalışmalarını, yapılan çalışmaların geçmişe oranla daha iyi bulunduğu; fakat bunlarda eksiklikler görüldüğü, bu eksikliklere temelde eğitim ve görünür olma/ duyurma/reklam önerilerinin sunulduğu gözlemlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihi boyunca yaşanan afet olayları, afet politikalarına insanları yöneltmişlerdir. Küreselleşmeyle birlikte afet tehlike ve riskleri için sınırlar kalkmıştır. Zaten günümüz toplumlarının risk toplulukları olmalarından dolayı da afetlerde bütüncül bir yaklaşıma çoğu zaman ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye afet tarihine bakıldığında 1999 Körfez Depremlerine kadar Türkiye'nin klasik afet yönetimi yaklaşımı olan kriz yönetimini benimsediği görülebilir. Bu tarihe kadar yara sarma politikaları izlenmiş, afet anı ve sonrası için çalışmalara ağırlık verilmiştir. Oysaki bu konudaki dünya konjonktürüne, afet konusunda gelişmiş ülkelere ve uluslararası kuruluşlara bakıldığında afet risk yönetiminin başarısının ve afet risk yönetimine önem verilmesinin devletler için kalkınmalarını etkilemesi, afet anı ve afet sonrasında daha az maliyetin ortaya çıkması, can ve mal kaybının azalması gibi faydaları olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bir afet ülkesi olan Türkiye'ye de afet risk yönetimi açısından bakılmak istenmiş, afet risk yönetiminde başarıyı sağlayacak unsurlardan olan farkındalık konusu bu noktada ele alınmıştır. Sistem yaklaşımına göre sistemin herhangi bir alt sisteminde vb. bir sorun olduğunda tüm sistem etkilenebilmektedir. Dünya bir sistem olarak düşünüldüğünde yereldeki etkilerin daha büyük bir alanı etkileyebileceği de görülebilir. Sanayileşme sonrası değişen yapıyla risklerin daha arttığı dikkate alınırsa artık sorunların eski yöntemlerle çözülemeyeceği de anlaşılabilir bir durumdur. Trabzon'da gerçekleştirilen çalışmada burada afet yönetimi konusundaki muhatapların afet risk yönetiminde farkındalık oluşturma adına ne yaptıkları; konuya nasıl yaklaştıkları; Türkiye'deki kurumların ve özellikle AFAD'ın bu konuyla ilgili neler yaptığıyla ilgilenip ilgilenmedikleri; AFAD'a nasıl baktıkları; yapılan bu çalışmaların yeterli ve etkin bulup bulmadıkları; Türkiye ve diğer ülkeler arasında ve Türkiye'nin geçmişle bugünü arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendikleri; afet risk yönetiminde farkındalık adına ne gibi eğitimler verilmesi ve bu eğitimlerin içeriğinin ne olması gerektiği konusu üzerinde cevaplar aranmıştır. Dolayısıyla Trabzon örneğinden yola çıkılarak Türkiye ve Dünya konusunda bahsi geçen konularda araştırma yapılmış ve veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Afet risk yönetimi farkındalığı konusunda yapılanların çoğunluğu eğitim üzerinedir. Paydaşlar da bu konudaki cevaplarıyla bu durumu desteklemektedir. Eğitim şekilleri, süreleri, içerikleri, eğitmenleri, eğitim alanları değişse de afet risk yönetiminde farkındalık yaratma konusunda önemli olduğu anlaşılmaktadır. Verilen eğitimlerin içeriği incelendiğinde afet bilinci oluşturmak üzerine odaklı oldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca bu eğitimlerin yine içeriğine bakıldığında risk yönetiminden ziyade kriz yönetimi ağırlıklı oldukları gözlemlenmiştir. Yine eğitimlerin içeriğinde deprem afet türü daha ön plandadır. Afet risk yönetiminde farkındalık

oluşturmak için verildiği söylenen eğitimlerin içeriğinin zenginleştirilmesi ve afet risk yönetiminin alanının içerikte genişletilmesi gerekmektedir. Deprem Türkiye'nin önemli bir gerçeğidir. Türkiye'nin afetselliğinde deprem ilk sırada yer alsada eğitim verilen bölgenin afetselliği de baz alınarak eğitime eklenmesi gerekmektedir. AHATES gibi tüm bireyleri kapsayan eğitimin yaş grupları, eğitim seviyeleri gibi kriterler göz önünde bulundurularak çeşitlendirilmesi gerekmektedir, bu da hedef kitleye daha doğru ve etkili şekilde ulaşmayı sağlayacağı ve başarıyı beraberinde getireceği düşünülmektedir.

Eğitimin hangi yaştan, hangi eğitim kademesinden verilmeye başlanması konusunda paydaşların erken yaşlarda başlatılması gerektiğini düşündüğü noktasında fikir birliği vardır. Eğitimin niteliği konusunda ise fikir birliği sağlanamasa da, bu konuda ders verilmesi gerektiği düşüncesi konusunda durum öyle değildir. Afet konusunda herkesin bilgi sahibi olması gerekmektedir. Afet olayı gerçekleştiğinde olay ile yardıma gelecek olan müdahalecilerin olay yerine varması arasında belirli bir süre geçmektedir. Hatta kurtarılma durumuna göre bu süre daha da uzayabilir. Dolayısıyla kişinin kendini, çevresini koruyabilmesi; afete dirençliliğinin artması; daha önceden risk ve tehlikeyi kestirebilmesi ve afet anı ve sonrasında ne yapabileceği gibi hayati noktalarda bu süre daha da önemli olmaktadır. İşte bu noktada afet öncesi birikimleri, risk yönetimi farkındalığı burada devreye girmektedir, bunların meyvelerinin alınacağı noktada budur. Bu yüzden eğitimde hedef kitle herkes olarak seçilmeli ve dolayısıyla her yaş grubu bu eğitimlere dâhil edilmelidir. Yani eğitim öğrenebilme yaşından ölüme kadar devam edebilir. Okullarda bu tip eğitimlerin müfredat içerisinde verilmesi önemlidir. Ayrıca bu eğitimi veren insanların da eğitimi alan insanların da geri bildirimle bu konuda performans ölçümleri yapılmalıdır. Katılımcılar eğitimlerin kimler tarafından verilmesi gerektiği konusunu da irdelemişlerdir. Fakat burada çok çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla katılımcıların ortak bir kanaatlerinin olmadığı görülmüştür. Eğitim konusu çok ciddi bir konu olduğundan bu işin ehil, belirli meziyetlere sahip insanlar tarafından verilmesi başarıyı arttıracaktır.

AFAD'ın konuyla ilgili çalışmalarının bulunduğu görülmüştür. Yapılması planlanan çalışmalarla daha iyi sonuçlar alınabilecektir. Fakat yapılan görüşmeler sonunda bu çalışmalara afet yönetimi paydaşı olan katılımcılar tarafından değinilmemesi bu konuda AFAD'ın çalışmaları olmasına rağmen bu konuda bilgi ve farkındalıklarının olmadığını düşündürmektedir. Yine AFAD hakkında bilinenlere bakıldığında genellikle katılımcıların çalıştıkları alanlarla ilgisinin ve bilgisinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu yüzden bu durum AFAD'ın afet risk yönetimi farkındalığı konusunda daha aktif ve görünür olmasını gerektirebilmektedir.

AFAD'ın yeterliliği ve etkinliği konusu ele alındığında görülen eksiklikler genel olarak dört başlık altında toplanabilmektedirler: Risk yönetimine önem verilmemesi, kurumsal problemler, personel problemleri, eğitim problemleri ve davranışsal ve etik problemler. Bunlar yeterlilik ve etkinlik açısından katılımcılar tarafından değerlendirildiklerinde çalışmaların iyiye gittiği,

eksikliklerin olduğu ve bu eksikliklerin giderilebileceği, bunun için de zamana ihtiyaç duyulduğu yönünde genel bir kanı vardır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde güncelin takip edildiği veya edilmeye çalışıldığı, sorunların fark edilerek çözümler aranmaya çalışıldığı, yapılması gerekenler için hedeflerin somut olarak belirlendiği ve bu yönde plan ve projelerin olduğu görölmektedir. Bu çalışmaların bir an önce hayata geçmesi kazanımlar sağlayabilir. Bunların verimliliği, başarısı ise hayata geçtiklerinde belirlenebilecektir.

Ortaya konan sorunlara katılımcılar özellikle eğitim ve personel bazlı çözümler bulmuşlardır. Bunlar dışında katılımcılar tarafından bir hayli sorun ve çözüm sunulurken AFAD'ın ve konunun çeşitli yollarla (medya gibi) görünürlüğü ve bilinebilirliğinin artırılması konusu özellikle vurgulanmakta ve bu yönde atılımlar beklenmektedir. Keza site içi bazı konularda görülen yenilikler konusundaki güncellemelerin yapılmamış olduğunun gözlemlenmesi, AFAD'ın bu konuya da eğilmesi gerektiğini düşündürmüştür.

Afet risk yönetimi ve farkındalık açısından Türkiye ve diğer ülkelerin kıyaslanması noktasında katılımcılarca Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin gerisinde olduğu gibi yaygın bir kanaatin olduğu gözlemlenmiştir. Bu bilginin kaynağı olarak TV vs. gösterilmiş olup bilimsel noktada takip edilmediğini düşündürmektedir. Ayrıca Türkiye'nin geçmişle günümüz açısından kıyaslandığında geçmişe göre daha iyi bir yerde olduğu belirtilmesine rağmen mevcut durumu katılımcılarca yeterli bulunmamıştır.

Araştırmada karşılaşılan bulgulardan biri de hedefler konusunda görüşmelerin genelinde konuyla ilgili yine ön plana çıkanın eğitim olmasıdır. Eğitimle hedeflenen ise afete hazır toplum oluşturma arzusudur. AFAD'ın Afete Hazır Türkiye planı ile katılımcıların beklentileri bu noktada örtüşmektedir. Burada hedef kitle olarak genelin seçimi "herkes" üzerinedir. Dolayısıyla katılımcılarca ayırım gözetmeden toplumun her kesimine eğitim verilerek konuyla ilgili farkındalık yaratmak ve bilinçli, dirençli insanlar oluşturmak noktasında sorumlulukların yüklendiği ve beklentilerin olduğu görölmektedir. Katılımcılar tarafından bahsi geçen kitleye ulaşmak için ise eğitim ve medya esas araçlar olarak belirlenmiştir.

Hedef kitlenin konuya dair bilgisi sorusu üzerine katılımcıların neredeyse tamamının bu kitlenin bilgisini eksik olarak nitelendirmesi ve hatta bilen sayısının çok az görülmesi bilinç ve farkındalık düzeyinin oldukça zayıf olarak algılandığını göstermektedir. Dolayısıyla bahsi geçen iyileştirme önerileri bu algıyı değiştirebilir ve insanların farkındalık, bilinç düzeylerini yükseltebilir ve hatta bu konuda hedef ve beklentileri karşılayabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abdalla, Samah Mohamed (2012), "Medical and Para-Medical Staff Awareness About Disaster Management At Assiut University Hospital", **AAMJ**, 10 (3), 67-93.
- Ababa, Addis (2007), "Natural Disasters", [https://unstats.un.org/unsd/environment/envpdf/UNSD_UNEP_ECA%20Workshop/Session%202004-7%20Natural%20disasters%20\(UNSD\).pdf](https://unstats.un.org/unsd/environment/envpdf/UNSD_UNEP_ECA%20Workshop/Session%202004-7%20Natural%20disasters%20(UNSD).pdf) (23.02.2018).
- Abadan Unat, Nermin (2002), **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Abunyewah, Matthew vd. (2018), "Conceptual Framework for Motivating Actions towards Disaster Preparedness Through Risk Communication", **Procedia Engineering**, 212 (2018), 246-253.
- Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği (2011), **T.C. Resmi Gazete**, 1377, (19.02.2011).
- Afetlerin Genel Hayata Etkiliğine İlişkin Temel Kurallar hakkında Yönetmelik (1968), **T.C. Resmi Gazete**, 13007, (21.09.1968).
- Aktel, Mehmet ve Çağlar, Nedret (2007), "Isparta İli Afet (Kriz) Yönetim Yapılanması Üzerine Bir Çalışma", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, 12 (3), 147-162.
- Altay, Asuman (2016), "Doğal Afetlerin Makroekonomik Etkilerinin Analizi", Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (147-164), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- Anılan, Tuğçe ve Yaylalı, Mustafa (2014), "Taşkın ve Heyelan Riski Altındaki Alanlarda Anket Çalışması: Doğu Karadeniz Örneği", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, (3), 42-50.
- Asar, Hande (2013), **Mimari Mekân Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi - Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aykaç, Burhan (2001), "Kamu Yönetiminde Kriz ve Kriz Yönetimi", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (G.Ü. İ.İ.B.F)**, (2), 123-132.
- Balamir, Murat (t.y.), "Afet Politikası, Risk ve Planlama", **TMMOB Afet Sempozyumu**, 31-43.
- Balci, Ali (2005), **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, 5. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği (1997), **T.C. Resmi Gazete**, 22872, (09.01.1997).
- Başoğlu, Aykut (2014), **Küresel İklim Değişikliğinin Ekonomik Etkileri Üzerine Model Denemesi ve Ekonometrik Bir Analiz**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), “2014 İnsani Gelişme Raporu İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılganlıkları Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak”, New York.
- Cesur, Ayten (t.y.), “Küresel Isınma ve İklim Değişiklikleri”, (17-21), http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/kutuphane/ekonomi-bultenleri/2014_18/b18_17-21.pdf (12.12.2018).
- Coşkun, Selim (2008), “Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı”, Asım Balcı vd. (Ed.), **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları**, 2. Baskı içinde (67-82), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çelikler, Aslı Nihan (2017), **Bir Grup Genç Yetişkinde Bilinçli Farkındalık Düzeyi ile Başa Çıkma Tutumları ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çuhacı, Aysu (2007), “Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı”, **Sosyoloji Dergisi**, 3. Dizi (14), 129-160.
- Çukur, Duygu ve Güller Delice, Ebru (2011), “Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun Mekân Tasarımı”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 12 (7), 25-36.
- Demir, Nazlı (2011), **Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi**, Yayınlanmamış Kaymakamlık Tezi, T.C. İçişleri Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Demirtaş, Hasan (2000), “Kriz Yönetimi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 2, 353-37.
- Dobrucalı, Esra ve Demir, İsmail Hakkı (2016), “Türkiye’de Deprem ve Sel Afet Yönetimi Düzenlemeleri”, İnan Keskin ve Cevdet Göloğlu (Ed.), **International Symposium on Natural Hazards and Hazard Management 2016**, Karabük University, Karabük, 531-535.
- Doğanay, Gülmelek (2018), **Kentin Aidiyet ve Benlik Mekâmı Olarak İnşası:Gençlerin Trabzon Deneyimi ve Trabzonluluk**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekşi, Ali (2016),” Kamu Yönetiminde Değişimin Afet Yönetimi Uygulama Alanına Etkileri”, **Hastane Öncesi Dergisi**, 1 (1), 27-41.
- Ercan, Zülfiye Gül (2009), **Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Verilen Görsel Algı Eğitiminin Görsel-Motor Koordinasyon Gelişimine Etkisinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi - Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eren, Erol (2017), **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, Tıpkı 16. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Ergünay, Oktay (2005), “Afet Yönetiminde İşbirliği ve Koordinasyonun Önemi”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**, içinde (9-18), Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) Türkiye Ofisi, 1, Ankara.
- _____ (2011), “1999 Depremleri Afet Mevzuatını Nasıl Değiştirdi: Mevzuat Açısından Neredeyiz?”, 1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, 1-9.

- Ergünay, Oktay vd. (2008), “Afet Yönetimi ile İlgili Terimler Açıklamalı Sözlük”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, 1. Baskı içinde (301-353), JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, Ankara.
- Erkan, E. Ayşe (2010), **Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar**, DPT Uzmanlık Tezleri, 2812, https://www.preparecenter.org/sites/default/files/afet_yonetiminde_risk_azaltma.pdf (01.05.2019).
- Erkoç, Rakia (2017), **Öz-Eleştirinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisinin Aracı Değişkenleri Olarak Farkındalık ve Öz-Duyarlılık**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten, Şerafettin (2011), **Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi Anlayışı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, Şükrü vd. (2017), “2016 Yılında Dünyada ve Türkiye’de Meydana Gelen Doğa Kaynaklı Afet Kayıplarının İstatistiksel Değerlendirmesi”, **Mavi Gezegen**, (22), 13-27.
- Esmer, Soner (2016), “Afet Lojistiği”, Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (101-124), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- Firidin, Emrah (2017), **Türkiye’de Hes Sürecinin İyi Yönetişim İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Doğu Karadeniz Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gerdan, Serpil (2019), “Yerel Yönetimlerde Afet Zararlarının Azaltılması Çalışmalarına Genel Bir Bakış”, **The Journal of Social Science**, 3 (5), 267-276.
- Güler, Ülker Aslı (2018), “Sürdürülebilir Afet Yönetiminde Atık Yönetimi”, **Doğal Afetler ve Çevre Dergisi**, 4 (2), 236-246.
- Güngör, Yıldırım (t.y.), “**Afetler Tarihi**, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Lisans Tamamlama Programı”, http://www.egitim.club/wp-content/uploads/2017/06/afetler_tarihi_ders_kitabi.pdf (01.05.2019).
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (2011), **Public Awareness and Public Education For Disaster Risk Reduction: A Guide**, 302200 E 06/2011, Geneva.
- İnal, Ebru ve Paksoy Erbaydar, Nüket (2016), “2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı’nın Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile İncelenmesi”, **Fe Dergi**, 8 (1), 34-49.
- Kadioğlu, Mikdat (2008a), “Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, 1. Baskı içinde (1-34), JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, Ankara.
- _____ (2008b), “Sel, Heyelan ve Çığ İçin Risk Yönetimi”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, 1. Baskı içinde (251-276), JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, Ankara.
- _____ (2011), **Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek**, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, 65, İstanbul.

- _____ (2012), “**Türkiye’nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne İlişkin İkinci Ulusal Bildirimi Hazırlık Faaliyetlerinin Desteklenmesi Projesi Türkiye’de İklim Değişikliği Risk Yönetimi**”, Ankara: Türkiye’nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yay.
- Kara, Hasan (t.y.), “Türkiye’deki Şehir Yerleşmelerinde Afet Sonrasına Yönelik ‘Afet Merkezleri’ Planlaması”, **TMMOB Afet Sempozyumu**, 279-288.
- Karadağ Arlı, Şenay (2018), “Bilinç Durumunu Değerlendirmek İçin Kullanılabilecek Yeni Bir Ölçek: Four Skor”, **ACU Sağlık Bil Derg**, 9 (3), 220-222.
- Karancı, Nuray (2008), “Afet Zararlarını Azaltmada Psikolojinin Önemi”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, 1. Baskı içinde (51-58), JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, Ankara.
- Karayel, Recai (2007), “**Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit Ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi -Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Mustafa (2013), **Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kemaloğlu, Muhammet (2015), “Türkiye’de Afet Yönetiminin Tarihi ve Yasal Gelişimi”, **Akademik Bakış Dergisi**, (52), 126-417.
- Kızılboğa, Ruveyda (2012a), “Geleneksel Risk Yönetiminden Kurumsal Risk Yönetim Sistemine Geçiş”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 3 (16), 297-316.
- _____ (2012b), “Risk Yönetimi ve Ülke Uygulamalarında Risk Yönetim Modelleri”, **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar**, 4 (7), 82-99.
- Kırmızıoğlu, Hale (2017), “Hermeneutik, Postmodernizm ve İktisadi Yansımaları”, **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, 5 (5), 63-73.
- Koçak, Hüseyin (2010), “Doğal Yıkım Olaylarının Zararlarının Azaltılmasında Yerel Halkın ve Yöneticilerin Duyarlılığının Önemi: Şili ve Haiti Örnekleri”, **Mülkiye**, XXXIV (268), 353-363.
- Koyuncu, Murat ve Koyuncu, Serhat (2016), “Osmanlı’da Afet Yönetimi”, **J Contemp Med**, 6 (4), 378-381.
- Koroğlu, Musa (2012), **Emniyet Personelinin Empatik Becerileri, Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalıkları ile Çatışma Çözme Stilleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Körükçü, Öznur ve Kukulu, Kamile (2015), “Beden-Zihin-Ruh Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Bir Program: Farkındalık Temelli Stres Azaltma Programı”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 7 (1), 68-80.
- Kuterdem, N. Kerem ve Akın, Demir (2011), “Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Afet Risklerini Azaltma Çabaları Arasındaki İlişki”, 1. Türkiye Deprem Mühendisliği Sismoloji Konferansı, 1-7, Ankara.

- Kümbetoğlu, Belkıs (2012), **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, 3. Baskı, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Kürtüncü, Murat ve Aydın, Şenay (t.y.), “ Geçici Bilinç Kaybı: Ayrıcı Tanı ve Klinik Yaklaşım”, **Klinik Gelişim**, 28-34.
- Leblebici, Özkan (2015), “Afet Yönetim Yaklaşımları ve Kamu Politikası Bağlamında Afetlerin Çevreye Etkileri”, **Memleket Siyaset Yönetim Dergisi**, 10 (23), 41-77.
- Macit, İrfan (2019), “Bütünleşik Afet Yönetiminde Sendai Çerçeve Eylem Planının Beklenen Etkisi”, **Doğal Afetler ve Çevre Dergisi**, 5 (1), 175-186.
- Monroe, James S. ve Wicander, Reed (t.y.), **Fiziksel Jeoloji Yeryuvarının Araştırılması**, (Çev. Alper Sakitaş), 5. Baskı, Ankara: TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası.
- Okay, Nilgün (2018), “Dirençli Kentler İçin Afet Risk Azaltma”, **Şehir ve Toplum**, 10, 117-127.
- Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 “Afet Yönetiminde Etkinlik” Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2014.
- Orat Akyüz, Julide vd. (2011), **Osmanlı’dan Cumhuriyete Kafkas Göçleri (1828-1943)**, 1. Baskı, Eser Yayıncılık, Kars.
- Orkunoglu Şahin, I.F. (2017), “Doğal Afet Risk Yönetiminde Dünya Bankası Modeli”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, 54 (628), 71-89.
- Özden, Ali Tolga ve Özmen, Bülent (2013), “Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi**, (49), 1-28.
- Özer, M. Akif (2012a), “Rekabet Ortamında Girişimciler İçin Varolabilme Reçetesi: Risk Yönetimi”, **Girişimcilik ve Kalkınma**, 1 (7), 143-162.
- _____ (2012b), **Yeni Kamu Yönetimi**, Genişletilmiş 2. Baskı, Barış Kitabevi, Ankara.
- Özer, Yunus Emre (2016), “Afetlerin Kalkınmaya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (183-200), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- _____ (2017), “Afet Konusundaki Algı ve Yerel Aktörlerin Sorumlulukları”, **Sayıştay Dergisi**, (106), 1-34.
- Özkaya, Yakup (2016), “Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecinde Başarı Göstergesi Olarak Yoksulluk”, Zerrin Toprak Karaman ve Asman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (201-220), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- Özler, Murat (2011), “Afet Olgusuna Hukuksal - Kurumsal Yaklaşım Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (27), 1-14.
- Özşahin, E. (2013), “Türkiye’de Yaşanmış (1970-2012) Doğal Afetler Üzerine Bir Değerlendirme”, 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, Hatay.
- Poterie, Arielle Tozier de la ve Baudoin, Marie-Ange (2015), “From Yokohama to Sendai: Approaches to Participation in International Disaster Risk Reduction Frameworks”, **International Journal of Disaster Risk Science**, <https://static-content.springer.com/pdf/art%3A10.1007%2Fs13753-015-0053-6.pdf?token=1562578778710-->

7ef4deda6020d3f23de9dee884335cd5445c6962c976e89c36a6c6c041075e5152031dc5a5ae6e4be89aeec5205ed4eba6ffec891a116f5c584e22b9a84ad9ca (04.04.2019).

- Raňeses, Ma Katrina vd., (2018), “Measuring the Level of Disaster in Auckland”, **Procedia Engineering**, 212 (2018), 419-426.
- Saip, Sabahattin ve Siva, Aksel (2002), “Bilinç Bozuklukları”, **İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri İç Hastalıklarında Aciller**, Sempozyum Dizisi No: 29, 191-214.
- Sancakdar, Oğuz (2016),”Afet Mevzuatı ve Afet Hukukuna Giriş”, Zerrin Toprak Karaman ve Asman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (37-74), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- Sarp Türköz, Fisun (2013), **İşitme engelli Bireylerde Görsel Algı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saydam, Abdullah (2010), **Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)**, 2. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi, Sayı:75.
- Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030, https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf (31.03.2019).
- Şahin, Necmettin (t.y.), “Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları”, **TMMOB İzmir Kent Sempozyumu**, 131-142.
- Şen, Mustafa (2010), **Türkiye’de İç Göç ve Sosyo-Ekonomik Uyum Süreci: İstanbul’daki Trabzonlular Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanyaş, Mehmet vd. (2013), **İstanbul İli Afet Lojistik Planı**, İstanbul, <https://www.istka.org.tr/media/24626/%C4%B0stanbul-%C4%B0li-afet-lojistik-plan%C4%B1-k%C4%B1lavuzu.pdf> (31.03.2019).
- Taş, Şefik ve Erdal, Mürsel (2015), “Afet Yönetiminde Sürdürülebilirlik”, 2nd International Sustainable Buildings Symposium, Ankara.
- Taşkıran, Gülcan (2015), “**Bir Kamu Üniversitesi Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazır Oluşluluk Durumları**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi - Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014), **Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü**, Ankara, https://bartin.afad.gov.tr/upload/Node/34041/files/Aciklamali_Afet_Yonetimi_Terimleri_Sozlugu.pdf (15.10.2017).
- Tezgider, Gülgün (2008), “Yerel Yöneticiler/ Saha Uygulayıcıları İçin Afet Risk Yönetimi ve Zarar Azaltma Stratejileri”, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Ed.), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, 1. Baskı içinde (209-216), JICA Türkiye Ofisi Yayınları No2, Ankara.
- Timur, Kasım (2017), “Kitap İncelemesi Ulrich Beck: Risk Toplumu – Başka Bir Modernliğe Doğru”, **Intermedia International e-Journal**, 4 (6), 188-192.

- Toprak Karaman, Zerrin (2016a), “Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme”, Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (1-36), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- _____ (2016b), “Afet Yönetiminde Erken Uyarı ve Afet Tipleri”, Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı içinde (221-248), İlkem Yayıncılık, İzmir.
- Tuncer, Nur (2017), **Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Belirlenen Sosyal Anksiyete Düzeylerine Göre Bilinçli Farkındalık ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), **T.C. Resmi Gazete**, 17863 (Mükerrer), (09.11.1982).
- Uitto, Juha I. (1998), “The Geography of Disaster Vulnerability in Megacities A Theoretical Framework”, **Applied Geography**, 18 (1), 7-16.
- URL, AFAD (t.y.), <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=%C3%A7C4%B1%C4%9F> (04.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=heyelan> (04.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=ikincil> (04.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=bin%C3%A7> (25.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=fark%C4%B1ndal%C4%B1k> (25.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=toplumda+fark%C4%B1ndal%C4%B1k+yaratma> (25.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=risk+fark%C4%B1ndal%C4%B1%C4%9F%C4%B1> (25.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “AFAD Hakkında”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkında> (07.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “AFADEM (Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi)”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2420/AFADEM-Afet-ve-Acil-Durum-Egitim-Merkezi> (03.05.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Afet Bilinci Eğitimleri”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/24521/Afet-Bilinci-Egitimleri> (04.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır Aile”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/2350/Afete-Hazir-Aile> (07.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır Gençler”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/2358/Afete-Hazir-Gencler> (08.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır İşyeri”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/2354/Afete-Hazir-Isyeri> (08.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır Okul”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/2346/Afete-Hazir-Okul> (08.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır Türkiye”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23183/Afete-Hazir-Turkiye> (07.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afete Hazır Türkiye Projesi”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2501/Afete-Hazir-Turkiye-Projesi> (07.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2505/Afet-ve-Acil-Durum-Danisma-Kurulu> (01.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES)”, <https://www.afad.gov.tr/tr/3639/Afet-Yonetim-ve-Karar-Destek-Sistemi-Projesi-AYDES> (08.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “AFM – Afet Farkındalık Merkezi”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23449/AFM-Afet-Farkindalik-Merkezi> (07.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “AHATES”, <https://ahates.afad.gov.tr/login.xhtml> (08.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Bakanlar Kurulu Kararı”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2307/Bakanlar-Kurulu-Karari> (06.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri”, <https://www.afad.gov.tr/tr/29467/Cumhurbaskanligi-Kararnameleri> (06.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Doğal Afetler”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/3880/Dogal-Afetler> (11.11.2018).

URL, AFAD (t.y.), “Eğitimler”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/18141/Egitimler> (04.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “E-Kütüphane”, <https://www.afad.gov.tr/tr/25439/E-Kutuphane> (03.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “İnfografik – Türkiye Deprem Tehlike Haritası”, <https://www.afad.gov.tr/tr/13016/Infografik/grafik/26945>, (04.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Kanun”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2305/Kanun> (06.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “KHK”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2306/KHK> (06.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Mevzuat”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2234/Mevzuat> (06.04.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Misyon ve Vizyon”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/18131/Misyon-ve-Vizyon> (03.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Neler Yapıyoruz”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23586/Neler-Yapiyoruz> (03.05.2019).

URL, AFAD (t.y.), “Projeler”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2444/Projeler> (28.05.2019).

URL, AFAD (2014), **2014-2023 Teknolojik Afetler Yol Haritası Belgesi**, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3906/xfiles/teknolojik-afetler-son.pdf> (02.04.2019).

- URL, AFAD (t.y.), “Teşkilat Şeması”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2218/Teskilat-Semasi> (07.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye Afet Müdahale Planı”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2419/Turkiye-Afet-Mudahale-Plani> (08.05.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Toplum Eğitimleri”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/18151/Toplum-Egitimleri> (04.05.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)”, <https://www.afad.gov.tr/tr/26568/Turkiye-Afet-Risk-Azaltma-Plani-TARAP> (03.05.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye Afete Uğramış Yerleşim Birimleri Haritası (1950-2008)”, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3504/xfiles/94-201406021514-afetler_tum_dagilim_renkli_2.pdf (03.04.2019).
- URL, AFAD (2018), “Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri”, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf (02.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye Deprem Tehlike Haritası”, <https://deprem.afad.gov.tr/depremdokumanlari/1650> (03.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye’nin Afetselliği”, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3500/xfiles/69-2014050710555-turkiye_nin-afetselligi.pdf (03.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Türkiye 2010-2017 Doğa Kaynaklı Afet Olayları”, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/23139/files/TR-A1-300DPI-AFETLER_2010_2017_09012018_300.pdf (03.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Yangın Farkındalık Eğitimi”, <https://afadem.afad.gov.tr/tr/24633/Yangin-Farkindalik-Egitimi> (04.05.2019).
- URL, AFAD (t.y.), “Yönetmelik”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2309/Yonetmelik> (06.04.2019).
- URL, AFAD (t.y.), <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3501/xfiles/70-2014050710924-presentation1.pdf> (03.04.2019).
- URL, DSİ ve AFAD (t.y.), “Afet Yönetimi ve Sel Risk Değerlendirmesi”, [http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozymlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-\(d-%C5%9Fahin\).pdf?sfvrsn=2](http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozymlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-(d-%C5%9Fahin).pdf?sfvrsn=2) (17.04.2019).
- URL, EM-DAT (t.y.), “General Classification”, <https://www.emdat.be/classification> (23.02.2018).
- URL, EM-DAT (t.y.), “The EM-DAT Glossary”, <https://www.emdat.be/Glossary> (12.12.2018).
- URL, EM-DAT (t.y.), “The EM-DAT Glossary”, https://www.emdat.be/Glossary#letter_e (04.04.2019).
- URL, EM-DAT (t.y.), “Welcome to the EM-DAT Website”, <http://www.emdat.be> (23.02.2018).
- URL, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2017), “13 Ekim Uluslararası Afetlerin Azaltılması Günü”, <http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR-191351/uluslararasi-afetlerin-azaltilmasi-gunu.html> (29.03.2018).
- URL, Meteoroloji Genel Müdürlüğü (t.y.), “İklim Değişikliği ve Mevcut Durum”, <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklim-degisikligi.aspx> (11.10.2017).

- URL, Meteoroloji Genel Müdürlüğü (t.y.), “Küresel İklim Değişikliği ve İnsan Sağlığına Etkileri”, <https://www.mgm.gov.tr/files/genel/saglik/iklimdegisikligi/kureseliklimdegisikligietkileri.pdf> (15.10.2017).
- URL, Mevzuat Bilgi Sistemi (t.y.), “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”, (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.3.7269&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=3&No=7269>) (05.04.2019).
- URL, Türk Kızılayı (2017), “2017 Yılı Göç İstatistik Raporu”, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf (01.04.2019).
- URL, “Küresel Isınma ve Sera Gazı Etkisi”, <https://bikifi.com/biki/kuresel-isinma-ve-sera-gazi-etkisi> (11.10.2017).
- URL, <http://www.istanbulafad.gov.tr/icerik/faydali-bilgiler/afet-yonetimi> (12.05.2015).
- Uzun, Abdullah (2013), **Aktivistler, Şirketler ve Devlet Etkileşimleri Çerçevesinde Türkiye’deki HES Sektörünün Yapılanması: Doğu Karadeniz Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun Kocamış, Tuğçe (2016), “Toplam Kalite Yönetimi (TKY) ve İç Denetimin TKY’deki Rolü”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (1), 1-21.
- Uzunçubuk, Levent (2005), **Yerleşim Yerlerinde Afet ve Risk Yönetimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üçüncü, Nergiz (2013), **İki Boyutlu Düzlemde Üç Boyutluluğun Sağlanmasında Görsel Algı Etkisinin Sanat Eğitimi Kapsamında İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Varol, Nehir ve Gültekin, Timur (2016), “Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler”, **AÜDTCF Antropoloji Dergisi**, (32), 43-51.
- Varol, Nehir ve Buluş Kırıkkaya, Esmâ (2017), “Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği”, **Dirençlilik Dergisi**, 1 (1), 1-9.
- Varol, Nehir ve Kaya, Çağla Melisa (2018), “Afet Risk Yönetiminde Transdisipliner Yaklaşım”, **Afet ve Risk Dergisi**, 1 (1), 1-8.
- Vijaya, R. (2014), “Awareness of Disaster Management among Teachers of Higher Education”, **International Journal of Social Science and Humanities Research**, 2 (2), 92-96.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), **T.C. Resmi Gazete**, 28615, (11.4.2013).
- Yaylacı, Cengiz Topel (2015), “**Türkiye’deki Afet ve Acil Durum Yönetimi Uygulamaları: Bir Alan Araştırması**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2005), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Genişletilmiş 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- _____ (2006), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Yontar, İbrahim Güray (2016), “Afetlerin Yönetilmesinde Tatbikatların Önemi”, Zerrin Toprak Karaman ve Asuman Altay (Ed.), **Bütünleşik Afet Yönetimi**, 1. Baskı *içinde* (279-304), İlkemYayıncılık, İzmir.
- Zıvralı, İbrahim ve Cabbar, Ü. Nurşah (t.y.), “Kültür Varlıklarında Risk Yönetimi; Gelişimi, Güncel Durum ve Önerileri”, 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu.
- 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu (1983), **T.C. Resmi Gazete**, 18204, (27.10.1983).
- 5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003), **T.C. Resmi Gazete**, 25326, (24.12.2003).
- 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (2009), **T.C. Resmi Gazete**, 27261, (17.06.2009).

EKLER

Ek 1: Genel Afet Sınıflaması (<https://www.emdat.be/classification>)

Afet Sınıfları	Afet Alt sınıfları	Tanımlama	Afet Ana Türleri
Doğal	Jeofiziksel	Kati yeryuvarından kaynaklanan bir tehlike. Bu terim jeolojik tehlike terimi ile birbirlerinin yerine kullanılır.	Deprem
			Kütle Hareketi (kati)
			Volkanik Aktivite
	Meteorolojik	Kısa ömürlü, mikro ölçekten mezo ölçeye kadar olan, dakikadan günlere kadar sürebilen şiddetli hava ve atmosferik koşullara neden olan bir tehlike.	Aşırı Sıcaklık
			Sis
			Fırtına
	Hidrolojik	Yüzey ve yeraltı tatlı ve tuzlu suyunun oluşumu, hareketi ve dağılımından kaynaklanan bir tehlike.	Sel
			Heyelan
			Dalga Hareketi
	Klimatolojik	Mevsimsel süreçten çok on yıllık iklim değişikliğine kadar uzanan, uzun ömürlü, mezo ölçekten makro ölçeye kadar olan atmosferik süreçlerin neden olduğu bir tehlike.	Kuraklık
Buzul Gölü Patlaması			
Kontrol Edilemeyen Yangın			
Biyolojik	Canlı organizmalara ve bunların toksik maddelerine (örneğin zehir, küf) maruz kalınmasından ya da taşıyabilecekleri vektör kaynaklı hastalıklardan kaynaklanan bir tehlike. Örnek olarak parazitler, bakteriler, virüsler (örneğin sıtma) gibi hastalıklara neden olan ajanları taşıyan sivrisinekler, zehirli yaban hayatı ve böcekler, zehirli bitkiler verilebilir.	Salgın Hastalık	
		Böcek İstilasası	
		Hayvan Kazaları	
Dünya Dışı	Asteroidlerin, meteoroidlerin ve kuyruklu yıldızların Dünya'nın yakınından geçerken, Dünya atmosferine girerken ve/veya Dünya'ya çarparken ve Dünya'nın manyetosferini, iyonosferini ve termosferini etkileyen gezegenlerarası koşullardaki değişikliklerin neden olduğu bir tehlike.	Çarpma	
		Uzay İklimi	
Teknolojik	Endüstriyel Kazalar		Kimyasal Serpinti
			Çökme
			Patlama
			Yangın
			Gaz Sızıntısı
			Zehirlenme
			Radyasyon
	Petrol Sızıntısı		
	Ulaşım Kazaları		Diğer
			Havayolu
			Karayolu
	Muhtelif Kazalar		Demiryolu
			Denizyolu
Diğer			
Muhtelif Kazalar		Çökme	
		Patlama	
		Yangın	
		Diğer	

Ek 1: (Devamı)

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri
Doğal Afet	Jeofiziksel	Deprem	Yer Hareketi Tsunami	
		Kütle Hareketi (katı)	Kaya Düşmesi Heyelan	
		Volkanik Aktivite	Kül Yağmuru Lahar Piroklastik Akıntı Lav Akıntısı	

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri			
Doğal Afet	Meteorolojik	Fırtına	Ekstra Tropikal Fırtına				
			Tropikal Fırtına				
			Konvektif Fırtına		Dereko Dolu Yıldırım/Gök Gürültülü Fırtına Tornado/Kasırga/Hortum Kum/Toz Fırtınası Kış Fırtınası/Tipi Fırtına/Dev Dalga Şiddetli Fırtına Yağmur Rüzgar		
					Aşırı Sıcaklık	Soğuk Dalgası Sıcak Dalgası Şiddetli Kış Koşulları	
						Sis	Kar/Buz Don/Ayaz

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri	
Doğal Afet	Hidrolojik	Sel	Kıyı Seli Nehir Seli Ani Sel Buz Yığılması		
			Heyelan		Çığ (Kar, Moloz, Yumuşak Zemin Kayması, Kaya Düşmesi)
			Dalga Hareketi		Aşırı Büyük Dalga Su Yüzeyi Salınımı

Ek 1: (Devamı)

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri
Doğal Afet	Klimatolojik	Kuraklık		
		Buzul Gölü Patlaması		
		Kontrol Edilemeyen Yangın	Orman Yangını Arazi Yangını: Fundalık, Çalılık, Otlak	

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri
Doğal Afet	Biyolojik	Salgın Hastalık	Virütik Hastalık	
			Bakteriyel Hastalık	
			Parazitik Hastalık	
			Mantar Hastalıkları	
			Prion Hastalıkları	
		Böcek İstilasası	Çekirge	
		Hayvan Kazaları	Ağustosböceği	

Afet Sınıfları	Afet Altsınıfları	Afet Ana Türleri	Afet Alttürleri	Afet Alt-Alttürleri
Doğal Afet	Dünya Dışı	Çarpma	Havada İnfilak	
		Uzay İklimi	Enerji Yüklü Parçacıklar	
			Jeomanyetik Fırtına	
			Şok Dalgası	

Ek 2: Uluslararası Sözleşmeler (Balamir, t.y.:32-34)

ULUSLARARASI AFET POLİTİKASININ DEĞİŞMESİNDE KATKISI OLAN ADIMLAR

1. BM Genel Kurul kararları (1976 yılından bu yana)
www.un.org/Depts/dhl/resguide/gares1.htm
2. BM 'Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası Onyı' (IDNDR, 1990-2000)
www.unisdr.org/
3. 'Yokohama Stratejisi ve Güvenli bir Dünya için Eylem Planı' (1994)
www.undp.org/bcpr/yokohamastrategy.pdf
4. Millenyum Bildirgesi (2000) 'Sürdürülebilir Kalkınma'
www.un.org/millennium/declaration/
5. UNISDR (2000-) oluşturulması www.unisdr.org
6. OECD Raporu (2003) www.oecd.org/publications
7. UNDP Raporu (2004) www.undp.org/bcpr/
8. KOBE Konferansı Kararları ile HYOGO Bildirgesi (2005) ve Eylem Çerçevesi (2005-15): Uluslar ve Topuluklarda Afetlere Direncin Yapılandırılması
www.unisdr.org/hfa
9. AB (2005) ESPON önerileri www.espon.org.uk
10. UNISDR (2005) 'Living with Risk' Raporu www.unisdr.org
11. ISDR (2007) Risk Azaltma Küresel Platformu (2007)
www.preventionweb.net/globalplatform

YOKOHAMA KONFERANSI (1994)

Strateji

- Risklerin doğru belirlenmesi birinci önceliktir;
- Afet sonrasında yardım gereksinimlerini azaltabilmenin yolu, doğru hazırlık ve risk azaltma (sakınım) çalışmalarıdır;
- Risk azaltma (sakınım) ve hazırlık çalışmaları kalkınma politikasının ayrılmaz bir bütünüdür;
- Sakınım çalışmaları, katılım sağlandığı sürece başarılı olacaktır;
- Afetlere hedef olmaktan kurtulmanın yolu, eğitim-öğretim ve kapasite geliştirmeden geçer;
- Çevre koruma, sakınım politikası açısından bir zorunluluk olduğu gibi, her ülke kendi insan, doğal ve teknolojik kaynaklarından sorumludur.

Eyleme Geçmede Özellikle Gözetilmesi Gerekenler:

- Risklerin giderilmesi için yeni yöntemler araştırılmalıdır;
- Düşük gelir grupları kulanmalıdır;
- Nüfus ve altyapının yoğunluk gösterdiği büyük yerleşim alanları özellikle tehditler altındadır;

KOBE KONFERANSI BİLDİRGESİ

Hedeflenenler:

- Risklerin önceden belirlenmesi ve sakınım çalışmalarına öncelik verilmesi
- "Entegre, çok-sektörlü, somut" eylemlerin zorunlu kılınması
- Sakınım etkinliğinin kalkınma programları ile bütünleştirilmesi
- Sakınım Planlamasının kurumlaştırılması
- Sakınım Etkinlikleri için düzenli kaynak ayrılması
- Dirençlilik kültürünün her düzeyde yaygınlaşması
- Paydaşların belirlenerek katılımlı uygulamalar için sinerjiler oluşturulması

Ek 2: (Devamı)

KOBE KONFERANSI ÖNCESİNDE ULUSAL TEMSİLCİLERE YÖNELTİLEN SORULAR

(Özet)

- **Siyasal ve Kurumsal Adanmışlık:** Risk azaltmaya özgü bir politika/strateji/yasa var mı? Risk azaltmada su kaynakları, arazi kullanımı, sağlık, çevre, eğitim, planlama ve finans konularından sorumlu bakanlıkların eşgüdümünden sorumlu bir organ var mı? Risk azaltma işleri için ayrı bir bütçe var mı? Risk azaltma etkinliklerine STK, özel kesim, üniversiteler, medya katkıda bulunuyor mu? Sektörel gelişme planlarında risk azaltma yöntemleri yer alıyor mu?
- **Risk Tanımlama:** Ulusal tehlike haritaları var mı?
- **Risk Bilgi Yönetimi:** Ulusal risk bilgi sistemi var mı? Eğitim-öğretim programları var mı? Araştırma merkezleri ve üniversiteler katkıda bulunuyor mu? Risk azaltmaya yönelik bilgilendirme kampanyaları var mı?
- **Risk Yönetimi Uygulama ve Araçları:** Risk azaltmaya (sakınım) yardımcı çevre yönetimi araçları ve finansal yöntemler var mı?

BM ISDR KÜRESEL PLATFORMU 2007

Çalıştaylar:

- ulusal platformların oluşturulması
- risk azaltma konusunda yasal sistemlerin geliştirilmesi
- kalkınma program ve araçlarına risk azaltma yöntemlerinin entegre edilmesi
- HFA uygulamalarının ulusal düzeyden yerel eylemlere kadar sürdürülmesi
- Risk azaltma yöntemlerinin başlıca sektörlerde uygulanması: sağlık tesisleri, okullar, doğal çevre, afet ve kriz durumlarına hazırlık

Yan Etkinlikler:

Yapı yönetmelikleri, Dünyada afet risklerinin dağılımı, risk finansmanı, orman yangınları, kuraklık, erken uyarı sistemleri, afet sonrası iyileştirme çalışmalarında platform oluşturma, iklim değişikliği, kentlerde afet risklerinin azaltılması, psiko-sosyal konular, uzaydan görüntüleme, vb. konularda sunuşlar.
Ayrıca çok sayıda rapor/belge üretilmiş, medya etkinliklerine yer verilmiştir.

İSTANBUL DEPREM MASTER PLANINDA KENTSEL RİSK SEKTÖRLERİ

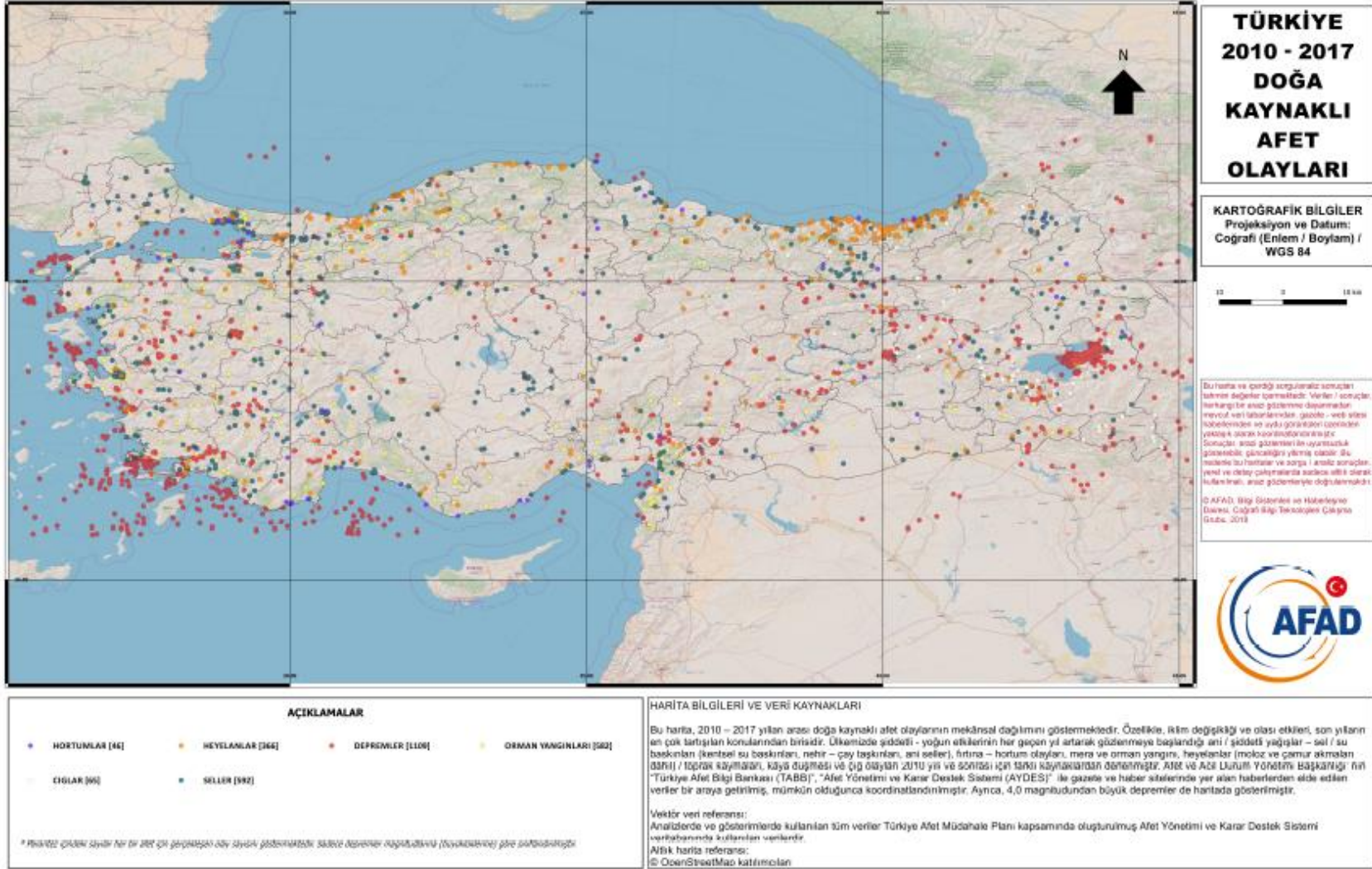
- Üretim Kaybı: (sanayi/ sabit ve hareketli altyapı/ işgücü)
- Yapı Stoku ve Kentsel Altyapı Sistemleri
- Doku Riskleri: (yapılaşma türü/ arsa/ yol/ otopark/ açık alan/ yoğunluk)
- Makroform ve Kentsel Büyüme Eğilimleri
- Arazi Kullanımı Uyumsuzlukları: (alan ve yapı ölçeklerinde uyumsuzluklar)
- Özel Alanlar: (vadiler/ kıyıları/ baraj altı havzalar)
- Kültür Mirası Özel Yapılar: (tarihi/anıtsal yapılar ve çevreler)
- Tehlikeli Kullanımlar: (yanıcı, patlayıcı, kirletici, kimyasal, vb depo/ dolanım)
- Acil Durum Görevlileri (ADG): (hastane, itfaiye, okul, haberleşme, vb.)
- Açık Alan Yetersizlikleri: (acil durumda kaçış, yardımlar, geçici barınma, vb.)
- Yönetsel Yeterlik: (uzman personel, alıştırma-tatbikat-eğitim)
- Dışsal Etkenler: (kaza, sabotaj, terörizm)
- Toplumsal Edilgenlik: (katılım ve yerel örgütlenmede kısıtlar)

AFEİLER ALANINDA PLANLAMA TÜRLERİ

- **YARA SARMA PLANI:** *afet sonrasında 'zararları gidermek' için (reconstruction plan)*
- **ACİL DURUM (7269) PLANI:** *'acil duruma hazırlıklı olmak' için (emergency preparedness plan; contingency plan)*
- **SAKINIM PLANI:** *afet öncesinde 'riskleri azaltmak' için (mitigation plan)*
- **DİRENÇLİ GELİŞİM PLANI:** *'toplumsal direnci artırmak', gelişme dinamikleri yönlendirme ve sürdürülebilir toplumsal yapılanma için (resilience plan)*

Ek 3: Türkiye 2010-2017 Doğa Kaynaklı Afet Olayları (https://www.afad.gov.tr/upload/Node/23139/files/TR-A1-300DPI-AFETLER_2010_2017_09012018_300.pdf)

129

Ek 4: Dönemler İtibariyle Türkiye’de Meydana Gelen Büyük Afetler Sonrası Mevzuatın Gelişimi ve Kurumsal Yapılaşma (Taş ve Erdal, 2015:1077-1078).

1. DÖNEM 1944 ÖNCESİ		
AFETİN MEYDANA GELİŞ TARİHİ	KANUN ve YÖNETMENLİKLER	KURUMSAL YAPILANMA
<p><i>1509- İstanbul Depremi (Küçük Kıyamet)</i></p> <p><i>1894-İstanbul Depremi (Büyük Hareket-i Arz)</i></p> <p><i>1914- Burdur Depremi</i></p> <p><i>1930- Türk-İran Sınırı (Deprem)</i></p> <p><i>1939- Erzincan Depremi</i></p> <p><i>1942- Erba Depremi</i></p> <p><i>1943- Ladik Depremi</i></p> <p><i>1941-42-43- Su Baskınları</i></p>	<p><i>Padişah fermanı aile başına 20 altın bağışlanması</i></p> <p><i>Ahşap-karkas yapı yapımının emredilmesi</i></p> <p><i>1848 Ebniye Nizamnamesi</i></p> <p><i>1882 Belediye ve altyapı şartnamesi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>1930/1580 Sayılı Belediye Kanunu</i> • <i>1933/2290 Belediye Yapı Ve Yollar Kanunu</i> • <i>1940/3773 Sayılı Kanun</i> • <i>1940/3980 Sayılı Kanun</i> • <i>1943/4373 Sayılı Kanun</i> 	<p><i>1855- İstanbul’da İlk Belediye Teşkilatının Kurulması</i></p> <p><i>1982- Osmanlı Yarak ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti Kurulması</i></p>

Ek 4: (Devamı)

2. DÖNEM 1944-1958 YILLARI ARASI		
<i>AFETİN MEYDANA GELİŞ TARİHİ</i>	<i>KANUN ve YÖNETMENLİKLER</i>	<i>KURUMSAL YAPILANMA</i>
<i>1944-Gerede Depremi</i>	<i>1944/4623 Sayılı Kanun</i> <i>1945- Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası ve Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği</i>	
<i>1946- Varto-Hınıs Depremi</i>		
<i>1948-Sel (Eskişehir)</i>	<i>1948/5243 Sayılı Kanun</i> <i>1948-5663 Sayılı Kanun</i>	
<i>1949- Karhova Depremi</i>	<i>1953/6188- Sayılı Kanun</i> <i>1956/6785 Sayılı İmar Kanunu</i> <i>1958/7126 Sayılı Sivil Müdafaa Kanunu</i> <i>1959/7269 Sayılı Afetler Kanunu</i>	<i>1953- Deprem Bürosunun Kuruluşu</i> <i>1953- DSİ'nin Kuruluşu</i> <i>1958- İmar ve İskân Bakanlığının Kuruluşu</i>

Ek 4: (Devamı)

3. DÖNEM 1958-1999 YILLARI ARASI

<i>AFETİN MEYDANA GELİŞ TARİHİ</i>	<i>KANUN ve YÖNETMENLİKLER</i>	<i>KURUMSAL YAPILANMA</i>
<i>1960-1967 Su Baskınları Heyelanlar 1966 – Varto Depremi</i>	<i>1968/1051 Sayılı Kanun 1968-88/12777 Sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmenlik</i>	<i>1965- Afet İşleri Genel Müdürlüğünün Kuruluşu</i>
<i>1970-Gediz Depremi 1971- Bingöl Depremi</i>	<i>1972/1571 Sayılı Kanun</i>	
<i>1975-Lice Depremi</i>	<i>1977/2090 Sayılı Kanun 1981/2479- Sayılı Kanun</i>	
<i>1983- Erzurum Depremi</i>	<i>1983- Olağanüstü Hal Kanunu 1985/3194 Sayılı İmar Kanunu</i>	<i>1982- Atom Enerjisinin Kuruluşu 1983-Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Kuruluşu</i>
<i>1992- Erzincan Depremi</i>	<i>1992/3838 Sayılı Kanun</i>	
<i>1995-Dinar Depremi 1995 Senirkent Toprak Kayması</i>	<i>1995/4123 Sayılı Kanun 1995/4133 Sayılı Kanun 1997-96/8716 Sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmenliği 1997/4264 Sayılı Kanun</i>	
<i>1998- İzmir, Aydın , Manisa ve Denizli Su Baskınları, Batı Karadeniz Sel Felaketi 1998- Adana/Ceyhan Depremi</i>		

Ek 4: (Devamı)

4. DÖNEM 1999-2014 YILLARI ARASI		
AFETİN MEYDANA GELİŞ TARİHİ	KANUN ve YÖNETMENLİKLER	KURUMSAL YAPILANMA
1999-Kocaeli- Gölcük Depremi	1999/4452 Sayılı Kanun (4434 ve 4540 sayılı Kanunlar ile Değiştirildi)	1999- Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün Kurulması (583 Sayılı KHK İle)
1999-Düzce Depremi	1999/574 Sayılı KHK 1999/575 Sayılı KHK 1999/576 Sayılı KHK 1999/580 Sayılı KHK 1999/584 Sayılı KHK 1999/586 Sayılı KHK 1999/587 Sayılı KHK (Zararlı Deprem Sigortasına Dair DASK) 2000/593 Sayılı KHK 2000/595 Sayılı KHK (Yapı Denetimi Kanunu) 2000/596 Sayılı KHK 2000/597 Sayılı KHK 2000/599 Sayılı KHK 2001/4708 Sayılı Kanun 2003/4837 Sayılı Kanun 2006/5511 Sayılı Kanun 2006/5491 Sayılı Kanun 2007- Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Kanun 2007- Kat Mülkiyeti Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (5711 Sayılı Kanun)	2000- Ulusal Deprem Konseyinin Kurulması 2007- Ulusal Deprem Konseyinin Kapanması 2009- Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Kurulması (AFAD)
	2013- Türkiye Afet Müdahale Planı	18 Aralık 2013 tarih ve 28855 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ilgi (a) Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği gereği hazırlanan ilgi (b) Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) 03 Ocak 2014 tarih ve 28871 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir

ÖZGEÇMİŞ

Bahar GÜRBÜZ, 15.05.1988 tarihinde Bayburt İli Merkez İlçesi'nde doğdu. 2002 yılında Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Bayburt Lisesi'ni (Yabancı Dil Ağırlıklı); 2013 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitirdi. 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

GÜRBÜZ, bekâr olup İngilizce bilmektedir.

